

Povjerljivo

NLB Banka AD Podgorica

**Prošireni izvještaj o izvršenoj reviziji za potrebe Centralne Banke Crne Gore za godinu
koja se završila
31. decembra 2025. godine**

Sadržaj

- 1 Uvod
Izveštaj nezavisnog revizora s ograničenim uvjerenjem o usklađenosti sa zahtjevima za upravljanje rizicima

- 2 Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima
  - 2.1. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik)
  - 2.2. Adekvatnost upravljanja rizikom likvidnosti
  - 2.3. Adekvatnost upravljanja tržišnim rizikom
  - 2.4. Adekvatnost upravljanja operativnim rizikom
  - 2.5. Adekvatnost upravljanja kamatnim rizikom u bankarskoj knjizi
  - 2.6. Adekvatnost upravljanja rizicima u vezi sa sekjuritizacijom
  - 2.6. Adekvatnost upravljanja rizikom prekomjernog finansijskog leveridža
  - 2.7. Adekvatnost upravljanja ostalim rizicima

Izveštaj nezavisnog revizora s ograničenim uvjerenjem o usklađenosti kontrolnih funkcija Banke

- 3 Adekvatnost obavljanja funkcija kontrole rizika, funkcije praćenja usklađenosti i funkcije interne revizije
  - 3.1. Funkcija kontrole rizika
  - 3.2. Funkcija praćenja usklađenosti
  - 3.3. Funkcija Interne revizije

Izveštaj o stanju informacionih sistema i adekvatnosti upravljanja informacionim sistemom

Izveštaj nezavisnog revizora sa ograničenim uvjerenjem u vezi sa Godišnjim regulatornim izvještajima Banke

- 4 Regulatorni izvještaji Banke
  - 4.1. Uočeni nedostaci i preporuke
5. Sažetak ocjena

- Prilog 1 Opis ocjena
- Prilog 2 Regulatorni izvještaji Banke
- Prilog 3 Izveštaj o stanju informacionih sistema i adekvatnosti upravljanja informacionim sistemom

CENTRALNA BANKA CRNE GORE

Bulevar Svetog Petra Cetinjskog 6
81000 Podgorica
Crna Gora

Poštovana gospodo,

Prilažemo vam Izvještaj o reviziji NLB Banka AD Podgorica za potrebe Centralne banke Crne Gore za godinu završenu 31. decembra 2025. godine u skladu sa Zakonom o kreditnim institucijama ("Sl. list Crne Gore", br. 72/19, 82/20, 8/21, 24/25).

Ovaj Izvještaj je pripremljen isključivo za potrebe Centralne banke Crne Gore te se za druge svrhe ne smije upotrebljavati bez našeg prethodnog saznanja i odobrenja.

Revizorski izvještaj sa ocjenom o stanju informacionog sistema i adekvatnosti upravljanja informacionim sistemom je izdat kao poseban izvještaj.

Podgorica, 20. mart 2026. godine

Đorđe Dimić
Partner

Crowe MNE d.o.o. Podgorica
Vučedolska br. 7
81000 Podgorica

Izveštaj nezavisnog revizora s ograničenim uvjerenjem o usklađenosti sa zahtjevima za upravljanje rizicima

Upravnom odboru NLB Banka A.D. Podgorica

Angažovani smo od strane Upravnog odbora NLB Banka A.D. Podgorica (u daljem tekstu "Banka") da sprovedemo angažman sa izražavanjem ograničenog uvjerenja u vezi sa usklađenošću Banke za godinu koja je završila 31. decembra 2025. godine, sa zahtjevima za upravljanje rizicima propisanim od strane Centralne banke Crne Gore („CBCG“), u skladu sa članom 231. Zakona o kreditnim institucijama ("Sl. list Crne Gore", br. 72/19, 82/20, 8/21, 24/25).

Predmet ispitivanja

Zahtjevi propisani od strane CBCG su u skladu sa Zakonom o kreditnim institucijama ("Sl. list Crne Gore", br. 72/19, 82/20, 8/21, 24/25) i Odlukama CBCG:

- Odluka o minimalnim standardima za upravljanje rizicima u kreditnim institucijama („Sl. list Crne Gore“ br. 134/21, 62/24, 94/25);
- Odluka o sistemu upravljanja u kreditnoj instituciji („Sl. list Crne Gore“ br. 119/20);
- Odluka o kriterijumima i načinu klasifikacije aktive i obračunavanju rezervacija za potencijalne kreditne gubitke kreditne institucije („Sl. list Crne Gore“ br. 127/20, 140/21, 94/25);
- Odluka o upravljanju rizikom likvidnosti u kreditnim institucijama („Sl. list Crne Gore“ br. 94/25);
- Odluka o velikim izloženostima kreditnih institucija („Sl. list Crne Gore“ br. 94/25);
- Odluka o utvrđivanju smjernica za analizu rizika i smjernica za uspostavljanje sistema upravljanja rizikom od pranja novca i finansiranja terorizma kod obveznika koje nadzire Centralna banka Crne Gore („Sl. list Crne Gore“ br. 55/24);
- Odluka o poslovanju sa licima povezanim sa kreditnom institucijom („Sl. list Crne Gore“ br. 126/20);

u daljem tekstu „Regulativa“.

Primjenjivi kriterijumi

Da li je upravljanje rizicima Banke usklađeno sa zahtjevima propisanim Regulativom. Naši kriteriji za procjenu su prilog ovom Izveštaju te su izvedeni po osnovu člana 231. Zakona o kreditnim institucijama ("Sl. list Crne Gore", br. 72/19, 82/20, 8/21, 24/25).

Posebna namjena

Izveštaj je namijenjen isključivo za potrebe Banke u cilju ispunjenja zahtjeva definisanih u članu 231. Zakona o kreditnim institucijama ("Sl. list Crne Gore", br. 72/19, 82/20, 8/21, 24/25) i ne može se koristiti u bilo koju drugu svrhu. Ovaj Izveštaj se ne smije distribuirati bilo kojoj trećoj strani, niti se može koristiti od bilo koje treće strane, bez našeg pismenog odobrenja, osim od strane CBCG. U punoj mjeri dozvoljenoj zakonom, mi ne prihvatamo, niti preuzimamo odgovornost prema bilo kome osim prema Upravnom odboru Banke za naše procedure ili ovaj izvještaj, osim ukoliko uslovi između nas nisu izričito dogovoreni u pisanom obliku.

Izveštaj nezavisnog revizora s ograničenim uvjerenjem o usklađenosti sa zahtjevima za upravljanje rizicima (nastavak)*Odgovornost Upravnog odbora*

Upravni odbor odgovoran je za usklađenost Banke sa Regulativom. Takođe, Upravni odbor Banke je odgovoran za adekvatan sistem upravljanja rizicima koji je postavljen u skladu sa Regulativom.

Dodatno, Upravni odbor Banke je odgovoran za potpunost i tačnost dokumentacije koja nam je dostavljena, te za one interne kontrole koje Upravni odbor procjeni potrebnim da bi se omogućila usklađenost Banke sa Regulativom.

Odgovornost praktikanta

Obavili smo angažman sa izražavanjem ograničenog uvjerenja u skladu sa Međunarodnim Standardom za angažmane s izražavanjem Uvjerenja 3000 (izmijenjeni) "Angažmani s izražavanjem uvjerenja osim revizije i istorijskih finansijskih informacija", izdatog od strane Odbora za međunarodne standarde revizije i uvjeravanja.

Navedeni standard nalaže da postupamo u skladu s etičkim zahtjevima i obavimo angažovanje kako bismo stekli ograničeno uvjerenje o upravljanju rizicima Banke.

Primjenjujemo Međunarodni standard upravljanja kvalitetom 1 (MSUK 1) i u skladu sa tim, održavamo robustan sistem kontrole kvaliteta, uključujući politike i procedure koje dokumentuju usklađenost s relevantnim etičkim i profesionalnim standardima i zahtjevima zakona i regulativa.

Usklađeni smo sa zahtjevima nezavisnosti i drugim etičkim zahtjevima Kodeksa etike za profesionalne računovođe izdatim od strane Odbora za međunarodne standarde etike za računovođe (IESBA), koji utvrđuje osnovne principe integriteta, objektivnosti, profesionalne kompetentnosti i dužne pažnje, povjerljivosti i profesionalnog ponašanja. Dodatno, usklađeni smo sa etičkim zahtjevima profesionalnog kodeksa etike propisanog Zakonom o reviziji Crne Gore, koji je relevantan za naše procedure tokom pribavljanja ograničenog uvjerenja u Crnoj Gori.

Mi smo odgovorni za:

- Planiranje i provođenje angažmana sa ciljem pribavljanja ograničenog uvjerenja o usklađenosti Banke sa Regulativom;
- Formiranje nezavisnog zaključka baziranog na procedurama i dokazima koje smo dobili;
- Izveštavanje Upravnom odboru Banke o donesenom zaključku.

Ovaj izvještaj, uključujući naš zaključak, je pripremljen isključivo za Upravni odbor Banke u skladu sa ugovorom između Banke i nas, sa ciljem pomoći Upravnom odboru Banke u izvještavanju o usklađenosti Banke sa Regulativom i ispunjenjem naše obaveze u skladu sa članom 231. Zakona o kreditnim institucijama („Sl. List Crne Gore“, br. 72/19, 82/20, 8/21, 24/25).

Odabrane procedure zavise od procjene praktikanta. Procedure uključuju intervju sa osobama odgovornim za upravljanje rizicima i dodatne procedure s ciljem prikupljanja dokaza o usklađenosti Banke sa Regulativom.

Obavljeno angažovanje s izražavanjem uvjerenja predstavlja angažovanje s izražavanjem ograničenog uvjerenja. Priroda, učestalost i opseg procedura koje su sprovedene tokom angažovanja s izražavanjem ograničenog uvjerenja je ograničen u poređenju sa procedurama potrebnim za angažovanja sa izražavanjem razumnog uvjerenja. Posljedično, stepen uvjerenja pribavljenog tokom angažovanja sa izražavanjem ograničenog uvjerenja je niži.

Izveštaj nezavisnog revizora s ograničenim uvjerenjem o usklađenosti sa zahtjevima za upravljanje rizicima (nastavak)*Sažetak sprovedenih procedura*

U sklopu naših procedura, sproveli smo sljedeće:

- stekli smo razumijevanje procedura i ostalih okolnosti ovog angažmana,
- na osnovu stečenog razumijevanja, procijenili smo rizik da upravljanje rizicima u Banci nije usklađeno sa zahtjevima Regulative,
- odgovorili smo na procijenjene rizike, uključujući i razvijanje sveobuhvatnog odgovora, te smo odredili prirodu, vremenski okvir i obim procedura koje uključuju:
  - ispunjenje organizacionih zahtjeva vezano za upravljanje rizicima,
  - politike i procedure koje se odnose na upravljanje rizicima,
  - sprovođenje politika i procedura za upravljanje rizicima,
  - adekvatnosti identifikacije, mjerenja i praćenja rizika,
  - adekvatnosti i efektivnosti sistema internih kontrola za upravljanje rizicima, i
- procijenili smo odabranu eksternu i internu dokumentaciju.

Zaključak praktikanta

Na osnovu obavljenih postupaka i prikupljenih dokaza nismo zapazili ništa što bi nas navelo na uvjerenje da upravljanje rizicima Banke, za godinu koja je završila 31. decembra 2025. godine nije, u svim materijalno značajnim aspektima, u skladu sa Regulativom.

Podgorica, 20. mart 2026. godine

Đorđe Dimić
Partner / Ovlašćeni revizor

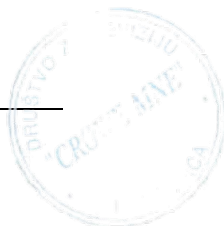
Pero Đuričković
Ovlašćeni revizor

Marija Dašić
Ovlašćeni revizor

Vladimir Kavarić
Ovlašćeno lice

Crowe MNE d.o.o. Podgorica
Vučedolska br. 7
81000 Podgorica
Crna Gora

Uvod

Objelodanjivanja vezana za upravljanje kreditnim rizikom u godišnjim finansijskim izvještajima su prikazana u napomeni 4.1.

Kreditni rizik predstavlja rizik finansijskog gubitka u slučaju da klijent ili druga strana nisu u mogućnosti da ispune svoje ugovorne obaveze prema Banci, i u najvećoj mjeri proističe iz kredita i plasmana komitentima i drugim bankama i ulaganja u dužničke hartije od vrijednosti. Banka definiše rizik apetit na području kreditnog rizika kao umjeren. U cilju obezbjeđivanja dugoročne stabilnosti na području upravljanja kreditnim rizikom, Banka teži postepenom poboljšanju kvaliteta kreditnog portfolija i održavanju zadovoljavajuće profitabilnosti, uspostavljanjem adekvatnog odnosa između prinosa i preuzetog rizika.

Upravljanje kreditnim rizikom obavlja se na nivou pojedinačnog komitenta i plasmana, kao i na nivou kreditnog portfelja banke, a uključuje:

- Identifikaciju, mjerenje, praćenje i upravljanje kreditnim rizikom, kojem je banka izložena u svakodnevnom poslovanju;
- Održavanje izloženosti banke kreditnom riziku na prihvatljivom nivou, uz održavanje kvaliteta kreditnog portfelja, što se obezbjeđuje kroz:
  - Odobravanje plasmana komitentima sa povoljnom kreditnom sposobnošću
  - Diverzifikacijom kreditnog portfolija
  - Ostvarivanje planiranog prinosa uz prihvatljiv rizik;
- Pravovremeno i proaktivno formiranje odgovarajućeg iznosa rezervisanja.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

Metodologije i postupci upravljanja kreditnim rizikom definisani su sa ciljem da se obezbjedi adekvatan sistem za identifikaciju, mjerenje i upravljanje kreditnim rizikom, kako na nivou portfelja, tako i na nivou individualnog plasmana. Takođe, primjenom ovih postupaka i metodologija obezbjeđuje se ublažavanje potencijalnih gubitaka koji nastaju kao posljedica gubitaka koji se ne mogu kvantifikovati, kao i gubitaka koji nastaju kao posljedica kombinacije kreditnog i drugih vrsta rizika.

Kreditni portfelj Banke sastoji se od kredita, hartija od vrijednosti, kamata, naknada, depozita kod banaka i avansa, kao i izdatih garancija, otvorenih akreditiva, preuzetih i potencijalnih obaveza, itd., a u odnosu na preduzeća, banke, državu, samostalne preduzetnike, građane i ostale komitente.

Prije odobravanja svakog pojedinačnog plasmana vrši se kreditna analiza i utvrđuje njegova bonitetna klasifikacija. Prilikom klasifikacije Banka primjenjuje internu metodologiju, koja podrazumijeva analizu sposobnosti dužnika da uredno izmiruju sve obaveze prema Banci i drugim povjericima. Pri tom je potrebno uzeti u obzir kako menadžerske, tako i finansijske sposobnosti dužnika, kao i informacije o kvalitetu i kvantitetu. Pored navedenog, prilikom klasifikacije se uzima u obzir i dosadašnji odnos klijenta sa Bankom i mogućnost obezbjeđivanja novčanih tokova koji su dovoljni za izmirenje obaveza, kao i drugi relevantni faktori, kao što su informacije o opštem ekonomskom ciklusu, stanje i izgledi bankarskog sektora i položaj dužnika unutar sektora, usaglašenost namjene kredita sa djelatnošću dužnika.

Organizacione jedinice primarno zadužene za kontrolu i upravljanje rizicima u NLB Banci AD Podgorica su Sektor kontrole upravljanja rizicima i Sektor kredine analize i procjene vrijednosti imovine. Sektor kredine analize i procjene vrijednosti imovine je, kroz definisanje inicijalnih rejtinga klijenata, kreditnu analizu i pripremu mišljenja o plasmanima, učestvovanje u radu kreditnih odbora i organizaciju procjene vrijednosti sredstava obezbjeđenja involvirana u kreditni proces Banke, dok je Sektor kontrole upravljanja rizicima angažovan na poslovima kontrole i upravljanja rizicima na portfolio nivou.

Utvrđivanje iznosa obezvrjeđenja za bilansne stavke, očekivanog gubitka za vanbilansne stavke i rezervacija za potencijalne gubitke se sprovodi u skladu sa Odlukom o minimalnim standardima za upravljanje rizicima u kreditnim institucijama („Sl. list Crne Gore“ br. 134/21). Procjena pojedinačnih i skupnih umanjenja (ispravki) vrijednosti potraživanja i rezervisanja na kraju svakog mjeseca se vrši za izloženosti mjerene po amortizacionom trošku i mjerene po fer vrijednosti kroz ukupni ostali rezultat na temelju MSFI 9. Pojedinačno značajnim potraživanjem se smatra ukupna bruto izloženost banke prema pravnom licu koja je veća od EUR 100 hiljada, odnosno fizičkom licu koja je veća od EUR 50 hiljada.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

Iznos individualnih obezvrijeđenja se utvrđuje kao razlika između knjigovodstvene vrijednosti potraživanja i procijenjenih budućih novčanih tokova (od unovčavanja kolaterala, iz poslovanja kompanije i ostalih izvora) po efektivnoj ili drugoj, odgovarajućoj, kamatnoj stopi. U slučaju vanbilansnih stavki, one se konvertuju u kreditne stavke koristeći faktor kreditne konverzije.

Za procjenu ispravke vrijednosti za skupno ocijenjene klijente, primjenjuje se model očekivanog gubitka koji pruža ocjenu kreditnih gubitaka procjenom niza mogućih ishoda koji uključuju predviđanje budućih ekonomskih uslova. Model očekivanih gubitaka zahtijeva da se prepoznaju ne samo kreditni gubici koji su već nastali, već i gubici za koje se očekuje da će se dogoditi u budućnosti. Ispravka vrijednosti za očekivane kreditne gubitke je potrebna za sve kredite i ostalu dužničku finansijsku imovinu koja se ne drži po fer vrijednosti kroz bilans uspjeha, zajedno s kreditnim obavezama i ugovorima o finansijskim garancijama. Obračunu očekivanog gubitka prethodi razvrstavanje finansijskih instrumenata u jednu od četiri faze, što opredjeljuje model obračuna ispravke vrijednosti u sljedećoj iteraciji. Prvi korak pri pripremi portfolija za obračun ispravke vrijednosti jeste da se klasifikuju potraživanja koja se vrijednuju po amortizovanoj vrijednosti, ili po fer vrijednosti kroz ukupni ostali rezultat.

Ako se na datum za koji se računa obezvrijeđenje kreditni rizik rizičnih sredstava i potencijalnih obaveza nije značajno povećao, Banka priznaje rezervacije za gubitak u periodu od 12 mjeseci očekivanih kreditnih gubitaka (faza 1). Ako je kreditni rizik značajno povećan od početnog priznavanja, Banka reklasifikuje finansijsku imovinu i potencijalne obaveze u fazu 2 ili fazu 3 i priznaje rezervaciju za gubitak jednak očekivanim kreditnim gubicima u toku životnog vijeka instrumenta. U fazu 4 se svrstavaju finansijski instrumenti koji se pri početnom priznanju tretiraju kao nenaplativi. Kada se kreditni rizik snizi, rizična sredstva i potencijalne obaveze se mogu reklasifikovati nazad u „bolju“ fazu nakon zadovoljenja određenih kriterijuma definisanih internim procedurama i međunarodnim standardima, pri čemu je za rizična sredstva iz faze 4 najveće poboljšanje faza 2.

Za pripremu obračuna rezervisanja potrebno je procijeniti nekoliko pokazatelja rizika, kao što su umanjenje vrijednosti kolaterala u slučaju prodaje (haircuts), otplate iz drugih izvora osim kolaterala, u slučaju neispunjavanja obaveza klijenta i vjerovatnoću neispunjavanja obaveza za homogene segmente klijenata. Skupna obezvrijeđenja se izračunavaju množenjem izloženosti, vjerovatnoće da izloženost postane nenaplativa, gubitka za nenaplative izloženosti i unovčavanja kod vanbilansnih pozicija iz poslova garancija.

Na 31. decembar 2025. ukupna stopa adekvatnosti kapitala iznosila je 20,84%, što je u skladu sa minimalnim zahtjevom Centralne Banke Crne Gore (8%).

Banka je na 31. decembar 2025. godine bile usklađena s maksimalnim iznosom velikih izloženosti od 9,34% osnovnog kapitala.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

Maksimalna izloženost Banke kreditnom riziku (mjerena u skladu s objelodanjivanjima u godišnjim finansijskim izvještajima) na dan 31. decembra 2025. prikazana je u nastavku:

	Bruto maksimalna izloženost	Ispravka vrijednosti	Neto maksimalna izloženost
Novčana sredstva i računi depozita kod centralnih banaka	154.019	(2)	154.017
Finansijska sredstva po amortizovanoj vrijednosti			
<i>Kreditni i potraživanja od banaka</i>	80.527	(10)	80.517
<i>Kreditni i potraživanja od klijenata</i>			
Kreditni državi	16.636	(230)	16.406
Kreditni finansijskim organizacijama	2.857	(61)	2.796
Kreditni fizičkim licima	557.756	(6.797)	550.959
<i>Kreditna linija</i>	4.036	(306)	3.730
<i>Kreditne kartice</i>	6.262	(186)	6.076
<i>Stambeni krediti</i>	264.522	(1.249)	263.273
<i>Potrošački krediti</i>	282.936	(5.056)	277.880
<i>Ostali krediti fizičkim licima</i>	-	-	-
Kreditni pravnim licima	211.055	(6.242)	204.813
<i>Kartice</i>	313	(30)	283
<i>Kreditni velikim preduzećima</i>	45.342	(524)	44.818
<i>Kreditni malim i srednjim preduzećima</i>	165.400	(5.688)	159.712
<i>Ukupno kreditni i potraživanja od klijenata</i>	788.304	(13.330)	774.974
Hartije od vrijednosti	92.040	(317)	91.723
Ostala finansijska sredstva	5.032	(288)	4.744
Finansijska sredstva po fer vrijednosti kroz ukupni ostali rezultat			
Hartije od vrijednosti	14.622	-	14.622
Ostala sredstva	5.615	(885)	4.730
<i>Ukupno</i>	1.140.159	(14.832)	1.125.327
<i>Potencijalne obaveze</i>	196.072	(1.782)	194.290
Akreditivi	2.692	(15)	2.677
Garancije	77.445	(879)	76.566
Odobreni neiskorišćeni krediti	115.935	(888)	115.047
UKUPNO	1.336.231	(16.614)	1.319.617

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

2.1.1. Organizacija odobravanja kreditne izloženosti i upravljanja kreditnim rizikom

Odbori Upravnog odbora Banke relevantni za upravljanje rizicima su:

- **Kreditni odbor Banke**

Kreditni odbor Banke je stalni odbor Banke koji je nadležan za donošenje odluka o performing klijentima. Glavna odgovornost Odbora je da u okviru ovlašćenja Banke u kreditnom poslovanju donosi kreditne odluke u skladu s izdanim strateškim smjernicama i kreditnim politikama te u skladu s pozitivnim propisima Crne Gore, internim aktima Banke i propisima/smjernicama Grupe.

U skladu sa Poslovníkom o radu Upravnog odbora NLB Banke AD Podgorica i odlukom o imenovanju Odbora, Kreditni odbor Banke čini 5 (pet) članova koji se biraju iz redova zaposlenih u Banci. Odbor sačinjavaju:

- Član Upravnog odbora neposredno odgovoran za upravljanje rizicima (CRO),
- Član Upravnog odbora neposredno odgovoran za prodaju (CMO),
- Direktor Sektora kreditne analize i procjene vrijednosti imovine,
- Direktor Sektora poslovanja sa građanima (samo za tačke dnevnog reda čiji je predlagač Sektor poslovanja sa građanima),
- Direktor Sektora poslovanja sa pravnim licima (osim za tačke dnevnog reda čiji je predlagač Sektor poslovanja sa građanima).

Član Upravnog odbora neposredno odgovoran za upravljanje rizicima (CRO) je istovremeno i predsjednik Odbora. Zamjenik predsjednika Odbora je Direktor Sektora kreditne analize i procjene vrijednosti imovine.

Odluke o odobravanju kreditnih aranžmana Odbor donosi uz pozitivan glas člana Upravnog odbora neposredno odgovornog za prodaju (CMO) i direktora Sektora poslovanja sa pravnim licima, odnosno direktora Sektora poslovanja sa građanima. U slučaju negativnog mišljenja člana Upravnog odbora neposredno odgovornog za područje upravljanja rizicima i direktora Sektora kreditne analize i procjene vrijednosti imovine, odluka o odobravanju kredita ne može biti usvojena. Odluke o određivanju bonitetne klasifikacije klijenta Odbor donosi većinom glasova prisutnih članova.

- **Odbor za listu za intenzivno staranje, nadzornu listu i praćenje problematičnih plasmana**

Odbor za listu za intenzivno staranje, nadzornu listu i praćenje problematičnih plasmana je stalni odbor Banke nadležan za donošenje odluka o non-performing klijentima i klijentima koji se zbog povišenog kreditnog rizika prate na različitim listama za praćenje. Glavna odgovornost Odbora je preuzimanje potrebnih mjera s ciljem sprječavanja i ublažavanja gubitaka po rizičnim i lošim plasmanima. Odbor donosi odluke u skladu s važećim pozitivnim propisima Crne Gore, propisima/smjernicama Grupe-a i internim aktima Banke.

U skladu sa Poslovníkom o radu Upravnog odbora NLB Banke AD Podgorica i odlukom o imenovanju Odbora, Odbor čini 5 (pet) članova koji se biraju iz redova zaposlenih u Banci. Odbor sačinjavaju:

- Predsjednik Upravnog odbora (CEO),
- Član Upravnog odbora neposredno odgovoran za upravljanje rizicima (CRO),
- Direktor Sektora kreditne analize i procjene vrijednosti imovine,
- Direktor Sektora za restrukturiranje (osim za tačke dnevnog reda čiji je predlagač Sektor upravljanja problematičnim plasmanima),
- Direktor Sektora upravljanja problematičnim plasmanima (samo za tačke dnevnog reda čiji je predlagač Sektor upravljanja problematičnim plasmanima).

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

2.1.1. Organizacija odobravanja kreditne izloženosti i upravljanja kreditnim rizikom (nastavak)

Član Upravnog odbora neposredno odgovoran za upravljanje rizicima (CRO) je ujedno i predsjednik Odbora. Zamjenik predsjednika Odbora je direktor Sektora kreditne analize i procjene vrijednosti imovine.

Odluke, shodno tačkama dnevnog reda, Odbor donosi uz saglasnost predsjednika Upravnog odbora, direktora Sektora za restrukturiranje, odnosno direktora Sektora upravljanja problematičnim plasmanima. U slučaju negativnog mišljenja člana Upravnog odbora neposredno odgovornog za područje upravljanja rizicima i direktora Sektora kreditne analize i procjene vrijednosti imovine, ne može se usvojiti odluka o kojoj Odbor raspravlja.

• Odbor za upravljanje aktivom i pasivom (ALCO)

- Odbor za upravljanje aktivom i pasivom je tijelo nadležno za donošenje odluka i savjetovanje koje je usmjereno na upravljanje finansijskim rizicima, pitanja aktivnog upravljanja vrijednošću, strateško i operativno upravljanje imovinom i obavezama u skladu sa propisima/smjernicama Grupe, internim aktima Banke, zakonima, pravilima i propisima nadležnih tijela. ALCO komitet ima sljedeće nadležnosti i zaduženja:
  - Analiza dešavanja na finansijskim tržištima,
  - Upravljanje strukturom sredstava i izvora Banke,
  - Upravljanje tržišnim, rizikom likvidnosti i drugim rizicima u poslovanju Banke,
  - Upravljanje kapitalom banke,
  - Upravljanje cjenovnom politikom banke,
  - Definisiranje, usvajanje i praćenje sprovođenja politika banke na području upravljanja bilansom banke,
  - Definisiranje i usvajanje metodologije upravljanja strukturom bilansa stanja banke,
  - Propisivanje vrijednosti, kao i granice dozvoljenih odstupanja pokazatelja, na osnovu kojih se prati struktura bilansa stanja Banke,
  - Preduzimanje mjera za dostizanje planirane strukture bilansa stanja banke
  - Preduzimanje mjera u slučaju kršenja pokazatelja utvrđenih politikom banke.
- **Specijalizovana sjednica Upravnog odbora** je stalno tijelo nadležno za donošenje odluka i savjetovanje čija je misija osigurati kvalifikovano i stručno upravljanje pitanjima koja se tiču operativnog rizika (uključujući IKT/ kibernetičkim rizicima i sigurnošću) i rizik eksternalizacije, u skladu s primjenjivim zakonima, propisima Grupe i internim procedurama.

2.1.2. Politike i procedure koje se odnose na upravljanje pojedinim rizikom

Banka internim aktima uspostavlja i reguliše organizacionu strukturu za proces donošenja odluka o odobravanju kreditne izloženosti tako da su sljedeći zahtjevi ugrađeni u poslovne procese i osigurani su mehanizmi za kontrolu istog:

- utvrđivanje kriterijuma, procedura i politika za odobravanje novih, obnavljanje i restrukturiranje već postojećih plasmana;
- utvrđivanje pravila odobravanja plasmana na nivou pojedinačnih dužnika i davaoca instrumenta osiguranja potraživanja, kao i na nivou grupe povezanih lica s dužnikom i davaocem instrumenta osiguranja, u zavisnosti od iznosa i rizičnosti plasmana; i

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

2.1.2. Politike i procedure koje se odnose na upravljanje pojedinim rizikom (nastavak)

- utvrđivanje nadležnosti Upravnog odbora i od njih imenovanih odbora, kao i ovlašćenja pojedinih nivoa rukovodstva za odobravanje plasmana, u zavisnosti od iznosa i rizičnosti plasmana.

Banka je usvojila interne akte koji definišu uloge, odgovornosti i ovlašćenja u procesu upravljanja kreditnim rizikom kako bi se osiguralo da zaposleni na svim nivoima budu jasno upoznati s dodijeljenim ovlašćenjima, ulogama i odgovornostima u procesu upravljanja rizicima. Zaposleni se obavještavaju o svakoj promjeni unutar procesa, a po potrebi se sprovede edukacije iz područja upravljanja kreditnim rizicima.

Banka procjenjuje kreditni rizik prije nastanka kreditne izloženosti prema klijentu i redovno tokom cijelog razdoblja trajanja ugovornog odnosa u cilju adekvatnog upravljanja poslovnim odnosom s klijentom, smanjenja troška kreditnog rizika, te unaprjeđenja kvaliteta kreditnog portfolija Banke. Procjena se temelji na kreditnoj sposobnosti klijenta, njegovoj urednosti u izmirenju obaveza, analizi transakcije te adekvatnosti i kvalitetu angažovanih instrumenata kreditne zaštite.

Standarde, principe i strategiju kreditnih aktivnosti Banke s ciljem ostvarenja stabilnog i profitabilnog rasta kreditnog portfolija te održavanja kreditnog rizika na prihvatljivom nivou, kao i ESG rizika koji tangiraju kreditni proces banke, definišu sljedeći interni akti:

1. Strategija upravljanja rizicima NLB Banke AD Podgorica
2. Rizik apetit NLB Banke AD Podgorica
3. Mjerila i postupci za odobravanje plasmana NLB Banke AD Podgorica
4. Politika upravljanja kreditnim rizikom NLB Banke AD Podgorica
5. Kreditna politika za fizička lica NLB Banke AD Podgorica
6. Politika za prekogranično kreditiranje NLB Banke AD Podgorica
7. Politika upravljanja kolateralima NLB Banke AD Podgorica
8. Politika ekološkog i socijalnog upravljanja NLB Banke AD Podgorica
9. Politika upravljanja modelima
10. Metodologija bonitetne klasifikacije NLB Banke AD Podgorica
11. Metodologija bonitetne klasifikacije grupa povezanih lica NLB Banke AD Podgorica
12. Metodologija za definisanje i praćenje ugovornih obaveza NLB Banke AD Podgorica
13. Metodologija za intenzivno praćenje klijenata NLB Banke AD Podgorica
14. Metodologija za razmatranje MVK i zajedničkih klijenata NLB Banke AD Podgorica
15. Metodologija procjene vrijednosti nepokretne i pokretne imovine NLB Banke AD Podgorica
16. Metodologija formiranja individualnih obezvređivanja irezervisanja u NLB Banci AD Podgorica
17. Metodologija obezvređenja potraživanja i formiranja rezervisanja na grupnoj osnovi za kreditne rizike u NLB Banci AD Podgorica
18. Metodologija vrednovanja kredita po fer vrijednosti NLB Banke AD Podgorica
19. Metodologija za kalkulaciju haircut-ova za dobijanje likvidacione vrednosti nepokretnosti založenih kao kolateral
20. Metodologija ekološkog i socijalnog upravljanja NLB Banke AD Podgorica

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

2.1.2 Politike i procedure koje se odnose na upravljanje pojedinim rizikom (nastavak)

21. Procedura za prekogranično kreditiranje NLB Banke AD Podgorica
22. Instrukcije za proces razmatranja materijalno važnih i zajedničkih klijenata
23. Uputstvo za kreditiranje pravnih lica
24. Uputstvo za kreditiranje građana
25. Priručnik za pripremu finansijske analize
26. Priručnik za pripremu mišljenja o kreditnom predlogu
27. Priručnik za izradu rezimea kreditnog predloga
28. Priručnik za određivanje strategije prema komitentu
29. Priručnik za prikupljanje dokumentacije za finansijsku analizu
30. Priručnik za pripremu godišnje bonitetne analize banaka
31. Uputstvo za obračun rezervacija za potencijalne kreditne gubitke i ispravku vrijednosti
32. Uputstvo za stresno testiranje kreditnog rizika
33. Priručnik za individualni obračun ispravki vrijednosti
34. Priručnik, Kontrola kvaliteta kreditnih procjena
35. Priručnik, Metode i vrste bonitetne klasifikacije pravnih lica
36. Priručnik za označavanje specifičnih vrsta izloženosti
37. Uputstvo - E&S procesne instrukcije u NLB Banci AD Podgorica
38. Priručnik Ciljevi održivog razvoja Ujedinjenih nacija u NLB Banci AD Podgorica
39. Priručnik: Okvir EU Taksonomije za procjenu održivih aktivnosti u NLB Banci AD Podgorica
40. Priručnik Ekološka i društvena dubinska analiza za projekte A kategorije u NLB Banci AD Podgorica
41. Priručnik Izvještavanje o značajnom ekološkom i socijalnom događaju u NLB Banci AD Podgorica
42. Priručnik Kategorizacija održivih, zelenih i klimatskih transakcija u NLB Banci AD Podgorica
43. Priručnik Procjena rizika vezanog za klimu i životnu sredinu
44. Priručnik za ekološku i socijalnu kategorizaciju projekata A kategorije u NLB Banci AD Podgorica
45. Priručnik za kategorizaciju djelatnosti prema NACE statističkoj klasifikaciji sa utvrđenim ekološkim i socijalnim rizikom u NLB Banci AD Podgorica
46. Priručnik za ostvarenje ciljeva Pariskog sporazuma Ujedinjenih nacija u NLB Banci AD Podgorica
47. Priručnik Ekološka i socijalna lista isključenja u NLB Banci AD Podgorica
48. Priručnik Procjena ESG rizika u okviru finansijske analize
49. Priručnik- Prikupljanje i procjena podataka o emisijama gasova sa efektom staklene bašte u NLB Banci AD Podgorica
50. Priručnik - EBRD Standardi poslovanja u NLB Banci AD Podgorica
51. Uputstvo za obavezna izvještavanja na ESG području u NLB Banci AD Podgorica.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

2.1.3 Sprovođenje donesenih politika i procedura

2.1.3.1 Proces odobravanja plasmana

Prije odobravanja kredita i drugih plasmana banka procjenjuje dužnikovu kreditnu sposobnost, uzimajući u obzir kriterijume utvrđene *Metodologijom bonitetne klasifikacije u NLB Banci AD Podgorica* i *Mjerilima i postupcima za odobravanje plasmana u NLB Banci AD Podgorica*.

Takođe, prilikom odobravanja plasmana banka procjenjuje vrijednost i pravnu valjanost kolaterala. Ukoliko vrijednost kolaterala u velikoj mjeri zavisi od kreditne sposobnosti davaoca kolaterala koji nije korisnik kredita, banka procjenjuje i kreditnu sposobnost tog lica.

Banka je dužna da prilikom odobravanja plasmana, odnosno preuzimanja kreditnog rizika, utvrdi da li je zahtjev za odobravanje plasmana strukturiran na način da najbolje odražava potrebe komitenta, kao i da li je zahtjev usklađen sa kreditnom sposobnošću komitenta. Takođe, potrebno je da banka bude sigurna da komitent ima puno razumjevanje korišćenja pojedinog bančinog proizvoda u svom poslovanju, posebno sa aspekta vrste proizvoda, promjene kamatne stope, promjene roka dospjeća, tržišnih i drugih referenci.

Trajanje, odnosno ročnost plasmana mora biti strukturirana na način da odražava sposobnost komitenta da iz gotovinskih tokova koje ima iz poslovanja može uredno izmirivati obaveze po plasmanu. Ovdje posebno treba analizirati finansiranje projekata gdje je od presudnog značaja, kako ocjena poslovanja komitenta, tako i analiza investicionog projekta i analiza uticaja ovog projekta na redovno poslovanje komitenta i njegovu sposobnost da uredno izmiruje obaveze u skladu sa datom ročnom strukturom plasmana.

Takođe, kod proizvoda sa jednokratnim dospjećem, kao što su revolving i overdraft krediti, potrebno je pratiti i analizirati namjensko korišćenje ovakvih plasmana.

Ciljni segment su klijenti u bonitetnoj grupi A i B. Komitenti CCC boniteta, prema internoj rejting skali, se finansiraju u ograničenom obimu, kada iz planova možemo relativno pouzdano utvrditi da će komitent unaprijediti poslovanje, odnosno dostići kreditnu sposobnost komitenata A ili B boniteta.

2.1.3.1.1 Proces odobravanja plasmana pravnim licima (SME, Corporate)

Proces odobravanja plasmana sastoji se od nekoliko faza:

- Primanje zahtjeva za plasmanom;
- Izrada i verifikacija kreditnog predloga;
- Procjena rizika;
- Odluka o odobravanju plasmana;
- Ugovaranje plasmana;
- Kontrola dokumentacije/korišćenje;
- Arhiviranje; i
- Knjiženje i praćenje kreditnih plasmana.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

2.1.3 Sprovođenje donesenih politika i procedura (nastavak)

2.1.3.1 Proces odobravanja plasmana (nastavak)

2.1.3.1.1 Proces odobravanja plasmana pravnim licima (SME, Corporate) (nastavak)

Primanje zahtjeva za plasmanom

Kroz fazu primanja zahtjeva, nadležni komercijalista/poslovni staratelj identifikuje klijenta koji mu pripada po organizaciji i po segmentu, uspostavlja s njim kontakt te provjerava podatke iz dostavljenog zahtjeva i prikupljanje pripadajuće dokumentacije. Nakon procjene zahtjeva i dostavljene potrebne dokumentacije, uz konsultaciju sa nadležnim rukovodiocem, pristupa izradi kreditnog predloga.

Izrada kreditnog predloga

Komercijalista na osnovu dokumentacije koju je prikupio od klijenta pristupa analiziranju iste.

U slučaju pozitivne analize pristupa se izradi predloga i predloga odluke. Za ispravnost podataka navedenih u predlogu odgovoran je predlagač. Prilikom izrade kreditnog predloga potrebno je voditi računa o usklađenosti istog sa važećim procedurama, smjernicama, kreditnim politikama i svim potrebnim alatima te osnovnom ulogom poslovnog staretelja u procesu odobravanja.

Procjena rizika

Kreditni analitičar, po prijemu dokumentacije, vrši analizu predloženog zahtjeva i na objektivan način procjenjuje adekvatnost transakcije u pogledu vrste zahtjeva, predloženih rokova, finansijske snage klijenta u prethodnim godinama, realnosti projektovanog poslovanja i mogućnost servisiranja obaveza prema Banci u periodu otplate kredita, adekvatnosti kolaterala te ostalim detaljima zahtjeva koji moraju biti usklađeni sa važećim aktima Banke.

Nakon što primi predlog i priloženu dokumentaciju, analitičar ima sljedeće zadatke:

- pregledati dostavljenu dokumentaciju, te ukoliko ista nije kompletna ili nije u skladu s važećim aktima Banke, zatražiti izmjene i dopune (čime se predlagaču predlog vraća na doradu) ili zatražiti dodatne informacije i pojašnjenja od nadležnog komercijaliste;
- u slučaju da je dostavljena dokumentacija kompletna, kreditni analitičar pristupa analizi i pripremi procjene kreditnog rizika za dalje odlučivanje o (ne)odobrenju;
- istovremeno (ukoliko isto nije prethodno završeno od strane komercijaliste) analitičar može predložiti formiranje nove ili ažuriranje postojeće grupe povezanih lica; provjeriti i ažurirati segmentaciju, stepen ekološkog i socijalnog rizika te provjeriti da li se klijent bavi djelatnošću koja je zabranjena ili ograničena za kreditiranje; verifikovati interni kreditni rejting ili predložiti njegovu promjenu;
- nakon formiranja procjene kreditnog rizika, analitičar istu prosljeđuje na verifikaciju nadležnom rukovodiocu (Direktor Odjeljenja kreditne analize);
- Nakon verifikacije dokumenta, navedeni B-1 ili B-2 menadžeri prosljeđuju finalnu procjenu kreditnog rizika u fazu pripreme za Kreditni odbor ili odgovarajući nivo odlučivanja, iz koje ih dalje prosljeđuje nadležni menadžer u komercijali.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

2.1.3 Sprovođenje donesenih politika i procedura (nastavak)

2.1.3.1 Proces odobravanja plasmana (nastavak)

2.1.3.1.1 Proces odobravanja plasmana pravnim licima (SME, Corporate) (nastavak)

Mišljenje Kreditne analize može biti pozitivno, uslovno pozitivno i negativno. Pored mišljenja, priprema se i sveobuhvatna godišnja analiza poslovanja klijenta kroz dokument Odluka o bonitetu (Credit rating proposal), kojim se definiše rejting klijenta i koji predstavlja osnov za razmatranje plasmana, a koristi se i u procesu obračuna ispravki vrijednosti i rezervacija za kreditne gubitke. Pozitivno i uslovno pozitivno mišljenje - poslovneoj predlog odluke dostavlja nadležnom nivou odlučivanja za donošenje odluke.

Kod negativnog mišljenja poslovne oj može:

- poslati predlog sa negativnom ocjenom rizika nadležnom nivou odlučivanja uz obrazloženje razloga slanja;
- odlučiti da predlog sa negativnom ocjenom rizika ne šalju na odlučivanje, te šalje dopis klijentu kojim ga obavještava o negativnoj ocjeni.

Donošenje odluke

Predlog s pripadajućim priložima, prosljeđuje se nadležnom nivou odlučivanja/tijelu Banke u skladu sa procedurom, a što je definisano Pravilnikom o ovlašćenjima i potpisivanju u NLB Banci AD Podgorica. Konačne odluke za plasmane koji su u nadležnosti Kreditnog odbora, Sekretar Kreditnog odbora formira u elektronskoj formi kroz DMS aplikaciju ili pisanoj formi. Nakon usaglašavanja zapisnika sa sjednica Kreditnog odbora, isti se potpisuju od strane članova Odbora.

Ugovaranje plasmana

Priprema ugovora i cjelokupne ostale dokumentacije smatra se fazom ugovaranja.

U nastavku su definisani koraci nakon donošenja odluke u smislu jasnog razgraničavanja obaveza i odgovornosti svakog od učesnika procesa, a sa ciljem jasne podjele zadataka i podizanja efikasnosti:

- a) Komercijalista/obrađivač na bazi potvrđene konačne odluke o odobrenju kreditnog aranžmana istu evidentira u aplikaciji PUB/modul KDP kroz formu Pregled odluka o kreditima. Tom prilikom on u korisničku aplikaciju unosi sve elemente odluke neophodne za kreiranje ugovorne dokumentacije i zasnivanje poslovnog odnosa sa komitentom.
  - Ažurne matične podatke klijenta
  - Elemente odluke (stopa, rok, naknada, kolaterali, način otplate...)
  - Kreira preliminarni plan otplate kao informaciju klijentu i osnov za dobijanje polisa osiguranja

Unosom PREDLOGA ODLUKE komercijalista je dostavio odgovornom licu koji kreira ugovornu dokumentaciju u Sektoru poslovanja sa pravnim licima aplikativnu evidenciju odobrenog predloga za koji će radnik Sektora poslovanja sa pravnim licima koji je zadužen za kreiranje ugovorne dokumentacije dobiti i notifikaciju kroz DMS aplikaciju u cilju potvrde navedenog.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

2.1.3 Sprovođenje donesenih politika i procedura (nastavak)

2.1.3.1 Proces odobravanja plasmana (nastavak)

2.1.3.1.1 Proces odobravanja plasmana pravnim licima (SME, Corporate) (nastavak)

Za odlučivanje Kreditnog odbora red koraka je sljedeći:

- ✓ Na bazi dostavljenih predloga odluka kroz DMS aplikaciju izborom odgovarajućeg nivoa odlučivanja, Sekretar KO priprema dnevni red predloga sjednice sa osnovnim elementima predloga koji se razmatraju na sjednici (naziv preduzeća, iznos, rok, kamatna stopa, komercijalista).
- ✓ Sekretar KO dostavlja članovima KO u elektronskoj i/ili štampanoj verziji sve predloge odluka za predstojeću sjednicu i predlog dnevnog reda.
- ✓ Na sjednici KO banke, vrši se razmatranje dostavljenih predloga odluka. Predlog dnevnog reda je ujedno nacrt Zapisnika sjednice KO, obzirom da sadrži sve elemente konačnih odluka.
- ✓ U slučaju zaključaka KO o izmjeni ili odbijanju konkretnog predloga odluke, sekretar KO Banke vrši evidenciju primjedbi članova KO i u skladu sa istima dopunjava/koriguje Zapisnik, uz obavezu da se konačni uslovi/izmjene jasno i posebno naznače.
- ✓ Po završetku sjednice, sekretar KO Banke štampa primjerak Zapisnika dnevnog reda sa unijetim zabilješkama i obezbjeđuje potpise članova KO Banke. Na bazi potpisanog zapisnika sjednice KO, odnosno na bazi proslijeđenog naloga od strane Sekretara KO za odluke koje su na sjednici usvojene bez naknadnih izmjena ili je obezbijeđena naknadna saglasnost korespondentskim putem na predložene izmjene (zapisnik se usvaja tek na narednoj sljedećoj sjednici KO i na ovaj način se obezbjeđuje potrebna efikasnost),
- ✓ U slučaju odobravanja kroz DMS dovoljan je pregled elektronskih potpisa učesnika koji su donijeli odluku u procesu odobravanja.

Paralelno sa time nadležni referent middle office-a pristupa:

- ✓ Provjeri unešenih podataka:
  - Ispravno unešenih podataka: datumi, tip proizvoda, ročnost, način otplate, cijenovni uslovi i sl.,
  - Ispravno unešen nivo odlučivanja, generisanje plana otplate i načina otplate,
  - Usklađenost sa zapisnikom KO (u slučaju tog nivoa odlučivanja),
  - Provjeri dobijenih saglasnosti u slučaju nižeg nivoa odlučivanja od KO banke,
  - Ažurnost ličnih podataka klijenta (da li su unešeni obavezni lični podaci),
  - Ispravnost unešenih podataka o sredstvima obezbjeđenja.
- ✓ Kreiranju odgovarajućeg tipskog ugovora i drugih dokumenata koji se kreiraju iz predefinisanih „template-a“ usaglašeni sa Sektorom pravnih poslova
- ✓ Kreiranju i usaglašavanju izmjena tipskih ugovora sa Sektorom pravnih poslova.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

2.1.3 Sprovođenje donesenih politika i procedura (nastavak)

2.1.3.1 Proces odobravanja plasmana (nastavak)

2.1.3.1.1 Proces odobravanja plasmana pravnim licima (SME, Corporate) (nastavak)

- b) Nakon sprovođenja gore navedenih aktivnosti referent Sektora poslovanja sa pravnim licima zadužen za kreiranje ugovorne dokumentacije mijenja aplikativni status predloga iz „**PREDLOG**“ u „**ODOBREN PREDLOG**“ i tada su stvoreni uslovi za štampanje ugovorne dokumentacije iz PUB aplikacije.
- ✓ Referent Sektora poslovanja sa pravnim licima zadužen za kreiranje ugovorne dokumentacije je dužan da odštampa ugovornu dokumentaciju, parafira je i obezbijedi potpise na nivou Banke. Tako potpisanu ugovornu dokumentaciju, zajedno sa potpisanom Odlukom o plasmanu (u slučaju odobravanja kroz DMS dovoljan je pregled elektronskih potpisa učesnika koji su donijeli odluku u procesu odobravanja) dostavlja nadležnom komercijalisti radi daljeg prikupljanja potpisa od strane klijenta. U slučaju udaljenih lokacija (van Centrale banke), nadležni komercijalista sam štampa ugovornu dokumentaciju iz aplikacije i obezbjeđuje potpise ispred Banke.
- ✓ Prilikom prijema dokumentacije, komercijalista vrši logičku kontrolu ispravnosti iste (eventualne slovne greške, elemente ugovora i obezbjeđenja i sl.). Svaku uočenu nepravilnost tokom logičke kontrole, komercijalista je dužan prijaviti referentu Sektora poslovanja sa pravnim licima kako bi se ugovor korigovao u okviru aplikacije, a tek zatim ponovo štampao.

Nakon kontrole ugovorne dokumentacije, komercijalista može zakazati sa klijentom potpisivanje Ugovora. Isto može biti obavljeno uporedo sa predajom potvrda o uspostavljanju „mekih“ kolaterala kako bi se izbjeglo višestruko dolaženje klijenta u banku. Prilikom potpisivanja ugovora i sredstava obezbjeđenja, u slučaju odsustva zaduženog komercijaliste, obavezna je identifikacija klijenta na bazi važećeg dokumenta, a čin potpisa se mora obaviti u prisustvu zaposlenog radnika banke.

- c) Komercijalista obavještava klijenta o pozitivnoj odluci, pristupa obezbjeđivanju sredstava obezbjeđenja definisanih odlukom.

Postupak aplikativne evidencije garancija i akreditiva je identičan onom za kredite, u zavisnosti od toga kom nivou odlučivanja pripada, a sama realizacija kredita, garancija i akreditiva je definisana *Uputstvom o načinu i namjenskoj realizaciji plasmana*.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.2. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

2.1.3 Sprovođenje donesenih politika i procedura (nastavak)

2.1.3.1 Proces odobravanja plasmana (nastavak)

2.1.3.1.1 Proces odobravanja plasmana pravnim licima (SME, Corporate) (nastavak)

Aplikativna evidencija odobrenih business kartica

Nakon što se predlog odluka o odobravanju business kartice odobri od strane potrebnog nivoa odlučivanja, definiše se sljedeći set koraka potrebnih za realizaciju odobrene/ih business kartice/a:

- nadležni komercijalista obezbjeđuje potpis odluke, a u slučaju odobravanja kroz DMS dovoljan je pregled elektronskih potpisa učesnika koji su donijeli odluku u procesu odobravanja, u skladu sa tačkom VII ovog uputstva i vrši aplikativni unos zahtjeva.
- nadležni referent Odjeljenja kartičnog poslovanja odobrava limit po kartici najkasnije u roku od 1 radnog dana od dana prijema dokumentacije.
- Odjeljenje kartičnog poslovanja je dužno u roku od 5 radnih dana od dana aplikativnog odobrenja izraditi i isporučiti kreditne kartice komercijalisti ili filijali koja je uputila zahtjev.
- Prilikom uručjenja kartice, komercijalista štampa ugovornu dokumentaciju i obezbjeđuje potpisivanje iste od strane klijenta, nakon čega kompletan skeniran dosije dostavlja Sektoru podrške poslovanja, koji nakon provjere ispravnosti iste vrši aplikativnu aktivaciju uručene kartice.

1. Sprovođenje SPPI testa

a) U skladu sa MSFI 9 - Finansijski instrumenti, ključni kriterijumi za klasifikaciju i mjerenje finansijskih instrumenata su poslovni model i ugovorene karakteristike novčanih tokova - SPPI test. Na osnovu ovog testa se procjenjuje, na nivou ugovora, da li ugovoreni novčani tokovi predstavljaju, isključivo, na određeni datum naplatu glavnice i kamate na neotplaćeni dug. Ukoliko ugovoreni novčani tokovi predstavljaju isključivo naplatu glavnice i kamate, ugovor se mjeri po amortizovanoj vrijednosti, u suprotnom, ugovor se mjeri po fer vrijednosti kroz bilans uspjeha.

Proces izvođenja SPPI testa se vrši u okviru redovnih aktivnosti za odobravanje kreditnih ugovora, obnovu kredita, reprogramiranja i aneksa kredita fizičkim i pravnim licima. Predlog za odlučivanje mora da sadrži podatak o rezultatima SPPI testa (da li ugovoreni novčani tokovi predstavljaju isključivo plaćanje glavnice i kamate). Rezultati testa i eventualni efekti (ukoliko neke odredbe ne prolaze SPPI test, pa se plasman vrednuje po fer vrijednosti) se uključuju u predloge za odlučivanje na sledeći način:

Za standardne ugovore (kod kojih nema promjene teksta ugovora u odnosu na definisani tipski ugovor) za koje je ranije utvrđeno da sve odredbe prolaze SPPI test, SPPI test nije potrebno vršiti; sistemska evidencija standardnih odredbi se vodi u registru, u aplikaciji CX360. U slučaju uvođenja novih odredbi u standardne ugovore iste je potrebno pregledati sa stanovišta SPPI testa i uključiti u evidenciju standardnih odredbi.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

2.1.3 Sprovođenje donesenih politika i procedura (nastavak)

2.1.3.1 Proces odobravanja plasmana (nastavak)

2.1.3.1.1 Proces odobravanja plasmana pravnim licima (SME, Corporate) (nastavak)

1. Sprovođenje SPPI testa (nastavak)

U kreditnom predlogu poslovni staratelj (komercijalista) za standardne ugovore unosi podatak da sve standardne odredbe prolaze SPPI test, i u polje »vrednovanje po fer vrijednosti« upisuje NE:

Ugovor	SPPI test	Vrednovanje po fer vrijednosti
Standardni	sve standardne odredbe prolaze SPPI test	NE

U slučaju da Banka uvede nove standardne odredbe, koje ne prolaze SPPI test, u polje »vrednovanje po fer vrijednosti« se upisuje DA:

Ugovor	SPPI test	Vrednovanje po fer vrijednosti
Standardni	standardne odredbe ne prolaze SPPI test	DA

Za nestandardne ugovore (kod kojih se tipski ugovor mijenja na način što se dodaju neke ugovorene odredbe), u kreditnom predlogu poslovni staratelj (komercijalista) obavezno mora označiti rezultat SPPI testa, od koga će zavisiti da li će se kredit mjeriti po fer vrijednosti ili ne.

Ugovor	SPPI test	Vrednovanje po fer vrijednosti
Nestandardni	Prolazi	NE
Nestandardni	ne prolazi	DA

U slučaju da poslovni dio procijeni da kredit ne prolazi SPPI test, i da će se vrednovati po fer vrijednosti kroz bilans uspjeha, u predlogu mora navesti ugovorene odredbe koje su razlog neprolaska SPPI testa, kao i simulaciju efekata mjerenja po fer vrijednost, koju priprema Sektor kontrole upravljanja rizicima. Za potrebe izračuna fer vrijednosti poslovni dio mora Sektoru upravljanja rizicima dostaviti sve potrebne podatke o poslu (komitent, glavnica, kamatna stopa, dospijeće, amortizacioni plan). Primarna odgovornost za izvođenje SPPI testa i popunjavanje polja »vrednovanje po fer vrijednosti« u predlogu za odlučivanje je na poslovnoj strani (staratelj - komercijalista). Ukoliko je potrebno, pri procjeni se potraži stručna pomoć Sektora finansijskog upravljanja.

Sekundarnu kontrolu pravilnosti opredijeljenog SPPI testa od strane poslovnog dijela vrši podrške poslovanja, koji u toku pripreme predloga za odlučivanje, provjerava pravilnost rezultata SPPI testa. U slučaju pogrešne procjene, predlog se, sa stanovišta SPPI testa, koriguje.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

1.1.3 Sprovođenje donesenih politika i procedura (nastavak)

2.1.3.1 Proces odobravanja plasmana (nastavak)

2.1.3.1.1 Proces odobravanja plasmana pravnim licima (SME, Corporate) (nastavak)

2. Praćenje ispunjenja ugovornih obaveza komitenata

Banka je dužna da prati ispunjenje obaveza komitenata, koje se definišu ugovorom.

Ugovorne obaveze – kovenanti prate se periodično (godišnje, polugodišnje, kvartalno) u zavisnosti od vrste kovenanta. Odgovoran za praćenje ispunjenja ugovornih obaveza je staratelj poslovnog odnosa sa komitentom, tj. nadležni komercijalista, a u zavisnosti od potrebe i vrste kovenanta potrebne informacije može obezbijediti od drugih OJ.

Aplikativna evidencija ugovorenih odredbi

U aplikaciji CX360 se vodi evidencija standardnih i nestandardnih ugovorenih odredbi (registar), na nivou partije kredita, po proizvodima, sa obaveznim podatkom o uticaju svake od nje na izmjene budućeg novčanog toga (procjenom SPPI testa), i to na način:

- sistemski (automatski) se unose sve standardne odredbe iz ugovora (one koje su dio tipskog ugovora o kreditu);
- nestandardne odredbe (iz odluke o odobrenju kredita) unosi nadležni staratelj (komercijalista), izborom iz šifarnika nestandardnih odredbi (ukoliko takva odredba već postoji u šifarniku). Ukoliko se odredba javlja prvi put, prethodno se mora unijeti u šifarnik. Administraciju šifarnika vrši tehnolog, zadužen za aplikaciju CX360. Nakon unosa odredbe u šifarnik, staratelj odredbu veže za partiju kredita.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

2.1.3 Sprovođenje donesenih politika i procedura (nastavak)

2.1.3.1 Proces odobravanja plasmana (nastavak)

2.1.3.1.1 Proces odobravanja plasmana pravnim licima (SME, Corporate) (nastavak)

3. Priprema sredstava obezbjeđenja

Uporedo sa pripremom ugovorne dokumentacije, komercijalista prikuplja potvrde o konstituisanju Odlukom predviđenih kolaterala. U nastavku se daju primjeri i način pribavljanja tipičnih sredstava obezbjeđenja:

Meka obezbjeđenja:

- a. **Mjenice i mjenična ovlašćenja korisnika kredita:** uredno popunjene mjenice, u skladu sa preporukom Sektora pravnih poslova, predstavljaju instrument naplate uređen Zakonom o izvršnom postupku, a klijent dostavlja onoliki broj mjenica koliko je kvartala u ročnosti aranžmana, a po procjeni komercijaliste može se zahtijevati i više primjeraka. Veći broj primjeraka mjenice se zahtijeva radi mogućnosti naplate dijela dospjelih obaveza, odnosno djelimične blokade računa. Uspostavljanje mjenice podrazumjeva dostavu: a) uredno popunjenog mjeničnog blanketa b) uredno popunjenog i od ovlašćenog lica popunjenog tipskog obrasca mjeničnog ovlašćenja.
- b. **Prilikom formiranja predmeta komercijalista je dužan je izvršiti uvid u** izvod iz Centralnog registra privrednog suda (CRPS), kako bi se utvrdio tačan naziv preduzeća i lice ovlašćeno za zastupanje Društva. Komercijalista je dužan provjeriti logičku ispravnost dostavljenih obrazaca i ispratiti uredno popunjavanje istih (objašnjeno u prilogu „**Uputstvo za popunjavanje mjenice fizičkog i pravnog lica**“). Klijentu se pojasni da je u ovlašćenju jasno naveden maksimalni iznos za naplatu putem mjenice, koji sprečava banku da zloupotrijebi blanko popunjenu mjenicu.
- c. **Ovlašćenje uz nalog za naplatu:** podrazumijeva uredno popunjen tipski obrazac ovlašćenja uz nalog za naplatu na bazi kojeg se može izvršiti jednokratna naplata koristeći predefinisani obrazac Centralne banke Crne Gore (u daljem tekstu: CBCG) nalog za naplatu. Komercijalista na isti način kao i kod mjenice pribavlja uredno popunjene primjerke obrasca naloga za naplatu i to minimum po jedno za svaki kvartal trajanja aranžmana, uz identičnu provjeru vjerodostojnosti potpisa i pečata na ovlašćenju.
- d. **Jemstvo fizičkog lica** koje podrazumijeva dostavu:
  - **Administrativne zabrane i potvrde o visini primanja,** koje je podrazumijevano sredstvo obezbjeđenja u slučaju da poslodavac iste izdaje, kako za korisnika kredita tako i za jemce po istom.
Administrativna zabrana je sastavni dio prateće dokumentacije obrasca zahtjeva za kredit i nosi oznaku KSTNZ003¹. Komercijalista, u toku inicijalnog razgovora, istu dostavlja korisniku kredita ili je klijent preuzima sa internet sajta i, nakon potvrde o odobrenju kredita, klijent istu dostavlja uredno popunjenu i ovjerenu od strane računovodstvene službe poslodavca. Komercijalista je dužan provjeriti da li su svi predviđeni elementi uredno popunjeni i potpisani od strane ovlašćenih lica.

---

¹ Oznaka može biti i drugačija u zavisnosti od važeće verzije

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

2.1.3 Sprovođenje donesenih politika i procedura (nastavak)

2.1.3.1 Proces odobravanja plasmana (nastavak)

2.1.3.1.1 Proces odobravanja plasmana pravnim licima (SME, Corporate) (nastavak)

3. Priprema sredstava obezbjeđenja (nastavak)

- Potvrda o visini primanja se takođe može tretirati kao sredstvo obezbjeđenja obzirom da podrazumijeva obavezu računovodstvene službe poslodavca da, do otplate svih obaveza kod Banke, ne može izvršiti prenos ličnih primanja na tekući račun kod druge poslovne banke.
- Obzirom da Potvrda o visini primanja formalno potvrđuje i tačnost podataka datih prilikom obrade kreditne sposobnosti ista se dostavlja prije obrade, a u slučaju da je dostavljena nakon konačne odluke, komercijalista provjerava tačnost inicijalno datih podataka i, u slučaju značajnih odstupanja, vrši ponovnu obradu.
- **Sopstvena mjenica**, koja se popunjava svojeručno uvijek u prisustvu ovlaštenog predstavnika banke. Način popunjavanja sa primjerom popunjene mjenice dat je u uputstvu za popunjavanje mjenice fizičkog i pravnog lica.
- **Izjava solidarnog jemca** je obavezan dokument koji prati jemstvo fizičkog lica, sva polja u izjavi su obavezna za popunjavanje, a potpis jemca se daje isključivo u prisustvu komercijaliste ili pred nadležnim organom koji može potvrditi da je potpis vjerodostojan. Obzirom da izjava solidarnog jemca sadrži i podatke potrebne za ocjenu platne sposobnosti jemca, ista se dostavlja u toku obrade kreditne sposobnosti, a u slučaju da isto nije slučaj, obavezna je provjera tačnosti podataka datih u toku obrade i ponovna obrada u slučaju značajnih odstupanja.

e. Jemstvo pravnog lica se realizuje dostavom:

- **Mjenice i mjeničnog ovlašćenja jemca**, koji su uredno popunjeni u skladu sa preporukom Sektora pravnih poslova i predstavljaju instrument naplate uređen Zakonom o izvršnom postupku. Dostavljaju se minimum 3 mjenice, a po procjeni komercijaliste može se zahtijevati i više primjeraka.

Veći broj primjeraka mjenice se zahtijeva radi mogućnosti naplate dijela dospjelih obaveza, odnosno djelimične blokade računa. Uspostavljanje mjenice podrazumijeva dostavu:

- uredno popunjenog mjeničnog blanketa,
- uredno popunjenog i od ovlaštenog lica popunjenog tipskog obrasca mjeničnog ovlašćenja,
- kopije kartona deponovanih potpisa i obrasca sa ovjerenim potpisima lica ovlašćenih za zastupanje (OP obrazac) u slučaju da pravno lice nije klijent banke, pa se uvidom u evidenciju banke i kartona deponovanih potpisa ne može utvrditi vjerodostojnost potpisa/pečata na mjeničnom ovlašćenju i blanketu.

Komercijalista je dužan provjeriti logičku ispravnost dostavljenih obrazaca i ispratiti uredno popunjavanje istih i pojasniti klijentu da je u ovlašćenju jasno naveden maksimalni iznos za naplatu putem mjenice, koji sprečava banku da zloupotrijebi blanko popunjenu mjenicu.

Ovlašćenje uz nalog za naplatu, koje podrazumijeva uredno popunjen tipski obrazac „Ovlašćenja uz nalog za naplatu“ na bazi kojeg se može izvršiti jednokratna naplata koristeći predefinisani obrazac CBCG nalog za naplatu. Komercijalista na isti način kao i kod mjenice pribavlja uredno popunjene primjerke obrasca naloga za naplatu i to minimum po jedno za svaki kvartal trajanja aranžmana, uz identičnu provjeru vjerodostojnosti potpisa i pečata na ovlašćenju

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

2.1.3 Sprovođenje donesenih politika i procedura (nastavak)

2.1.3.1 Proces odobravanja plasmana (nastavak)

2.1.3.1.1 Proces odobravanja plasmana pravnim licima (SME, Corporate) (nastavak)

3. Priprema sredstava obezbjeđenja (nastavak)

Čvrsta obezbjeđenja

Pod čvrstim obezbjeđenjem se podrazumijeva uspostavljanje hipoteke na nepokretnoj imovini. Postupak konstituisanja se sprovodi tek nakon konstituisanja drugih sredstava obezbjeđenja i dostave dokumenata predviđenih konačnom odlukom o odobrenju kreditne izloženosti. Radi se o složenom postupku koji koordinira nadležni komercijalista i naknadno kontroliše Sektor pravnih poslova.

Kao korak koji prethodi donošenju odluke i uspostavljanju hipoteke na predmetu obezbjeđenja, komercijalista u fazi pripreme predloga za odlučivanje mora dobiti potvrdu Sektora pravnih poslova, tj **mišljenje o uspostavljanju hipotekarnog obezbjeđenja** kojim se nedvosmisleno mora precizirati da li se na nepokretnosti može nesmetano uspostaviti hipoteka, odnosno da se u istom da komentar tereta evidentiranih u listu nepokretnosti, ukoliko isti postoje, u smislu konsekvenci koje ti tereti mogu nositi, a što je važna informacija za donosiocje odluka. Za dobijanje navedenog mišljenja, komercijalista je dužan da na adresu pravni.savjeti@nlb.me pošalje sledeću dokumentaciju:

- a. obrazac - pravno mišljenje sa popunjenim podacima o konkretnom plasmanu i nepokretnosti koja je predmet obezbjeđenja, kao i
- b. list nepokretnosti koji nije stariji od 30 dana (kontrola naknadno upisanih ograničenja će se vršiti prilikom izrade založne izjave u kojoj LN nije stariji od 10 dana).

Sektor pravnih poslova je dužan da pomenuto mišljenje dostavi do kraja radnog dana za sve zahtjeve dostavljene do 12 h tog dana, odnosno za sve zahtjeve dostavljene nakon 12 h tog dana, mišljenje se dostavlja do 12 h narednog radnog dana.

U slučaju obrade predloga kroz DMS komercijalista navedena dokumenta dodaje kao elektronski prilog u predmetu i na taj način dostavlja Sektoru pravnih poslova.

Konstituisanje hipoteke se vrši u skladu sa Zakonom o notarima i u vidu notarskog zapisa. Sektor pravnih poslova izrađuje listu preporučenih notara na teritoriji Crne Gore na koje upućujemo klijente, obzirom da je sa istima u najvećoj mjeri (tipski) usaglašen tekst zapisa i za banku ključne klauzule.

Sam notarski zapis o konstituisanju hipoteke može biti uređen na dva načina, kao:

- a. **Notarski zapis o založnoj izjavi**, koji ne podrazumijeva prisustvo predstavnika banke kod izrade zapisa i preporučuje se za sve „tipske ugovore o kreditu“ kod građana i pravnih lica.
- b. **Notarski zapis o ugovoru o hipoteci**, koji podrazumijeva prisustvo i ovjeru ugovora od strane ovlašćenog predstavnika banke. Isti se primjenjuje kod složenijih oblika finansiranja, uglavnom kod pravnih lica, i složenim nekretninama (okvirni krediti, hipoteke višeg reda, dio objekta i sl.)

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

2.1.3 Sprovođenje donesenih politika i procedura (nastavak)

2.1.3.1 Proces odobravanja plasmana (nastavak)

2.1.3.1.1 Proces odobravanja plasmana pravnim licima (SME, Corporate) (nastavak)

3. Priprema sredstava obezbjeđenja (nastavak)

ZALOŽNA IZJAVA

Postupak pribavljanja notarskog zapisa o založnoj izjavi podrazumijeva sljedeće aktivnosti:

- a. Komercijalista informiše klijenta o postupku i potrebnim dokumentima za izradu založne izjave, listi preporučenih notara gdje založnu izjavu može pripremiti, daje mu procjenu troškova zapisa i prijave hipoteke kod nadležnog katastra, ograničenja banke u slučaju da tekst založne izjave ne bude odgovarajući ili neki od dokumenata nedostajući.
- b. Komercijalista prima od klijenta informaciju o izabranom notar, dostavlja mu ugovor o kreditu, provjerava/informiše klijenta o pratećoj dokumentaciji zahtijevanoj u originalu od notara prilikom potpisivanja zapisa:
  - **List nepokretnosti** – ne može biti stariji od 10 dana, uz provjeru mogućih tereta koji nisu bili poznati u momentu odlučivanja (u tom slučaju odlaže se izrada zapisa i ponavlja se postupak odlučivanja,
  - **Identifikacioni dokument** (važeća lična karta ili pasoš),
  - **Punomoćje** (u slučaju da ne učestvuje u pravnom poslu),
  - **Izvod iz CRPS** (u slučaju da je vlasnik nepokretnosti pravno lice),
  - **Potvrdu Poreske uprave** (da je izmiren porez na imovinu i druge obaveze koje mogu teretiti nepokretnost) ukoliko je isti zahtijevan od strane Banke,
  - **Izvod iz matične knjige vjenčanih** (ukoliko je u braku)/rođenih (ukoliko nije u braku),
  - **Saglasnost bračnog druga** (u slučaju da ne prisustvuje sačinjavanju notarskog zapisa).
- c. Nakon što klijent odabere notara i pripreme nacrt založne izjave, ista se dostavlja komercijalisti u elektronskoj formi radi provjere prihvatljivosti iste. Komercijalista nakon toga dostavljeni nacrt založne izjave, ugovorom o plasmanu i listom nepokretnosti dostavlja Sektoru pravnih poslova (u originalu ili skenirano na mail adresu pravni.savjeti@nlb.me), koji je u obavezi dostavljanja **mišljenja o založnoj izjavi** i to do kraja radnog dana za sve zahtjeve dostavljene do 12 h tog dana, odnosno za sve zahtjeve dostavljene nakon 12 h tog dana, mišljenje se dosavlja do 12 h narednog radnog dana.
- d. Nakon potvrde od strane Banke o ispravnosti nacrta založne izjave, klijent dostavlja istu i uredno ovjerenu prijavu upisa hipoteke kod nadležnog katastra (UP obrazac). Komercijalista vrši logičku provjeru izjave sa važećim preporučenim tekstom založne izjave koji je izradio Sektor pravnih poslova banke. U slučaju da se jave ograničenja ili bitna odstupanja teksta izjave, koja mogu uticati na utrživost ili kvalitet kolaterala, neophodno je pribaviti mišljenje/saglasnost Sektora pravnih poslova kako bi se nastavilo sa postupkom odobravanja aranžmana.

Završna faza ovog procesa predstavlja dostavljanje **rješenja o upisu hipoteke**, kao konačnu potvrdu o konstituisanom kolateralu čime je komercijalista kompletirao kreditni dosije i dalje ga dostavlja na realizaciju u skladu sa *Uputstvom o načinu i namjenskoj realizaciji plasmana*.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

2.1.3 Sprovođenje donesenih politika i procedura (nastavak)

2.1.3.1 Proces odobravanja plasmana (nastavak)

2.1.3.1.1 Proces odobravanja plasmana pravnim licima (SME, Corporate) (nastavak)

3. Priprema sredstava obezbjeđenja (nastavak)

UGOVOR O HIPOTECI

Postupak pribavljanja notarskog zapisa o ugovoru o hipoteci podrazumijeva sljedeće aktivnosti:

- a. Komercijalista informiše klijenta o postupku i potrebnim dokumentima za izradu ugovora o hipoteci, listi preporučenih notara gdje ugovor o hipoteci može biti potpisan, daje mu procjenu troškova notarskog zapisa i prijave hipoteke kod nadležnog katastra, ograničenja banke u slučaju da tekst notarskog zapisa ili ažuran LN ne bude odgovarajući ili utiče na vrijednost kolaterala.
- b. Komercijalista prima od klijenta informaciju o izabranom notaru, dostavlja mu ugovor o kreditu, provjerava/informiše klijenta o pratećoj dokumentaciji zahtijevanoj od notara prilikom izrade zapisa:
  - **List nepokretnosti** – ne može biti stariji od 10 dana, uz provjeru mogućih tereta koji nisu bili poznati u momentu odlučivanja (u tom slučaju odlaže se izrada zapisa i ponavlja se postupak odlučivanja,
  - **Identifikacioni dokument** (važeća lična karta ili pasoš),
  - **Punomoćje** (u slučaju da ne učestvuje u pravnom poslu),
  - **Izvod iz CRPS** (u slučaju da je vlasnik nepokretnosti pravno lice),
  - **Potvrdu Poreske uprave** (da je izmiren porez na imovinu i druge obaveze koje mogu teretiti nepokretnost) ukoliko je isti zahtijevan od strane Banke,
  - **Izvod iz matične knjige vjenčanih** (ukoliko je u braku)/rođenih (ukoliko nije u braku)
  - **Saglasnost bračnog druga** (u slučaju da ne prisustvuje sačinjavanju notarskog zapisa).
- c. Komercijalista sa klijentom i ovlašćenim predstavnikom banke usaglašava vrijeme potpisivanja ugovora o hipoteci. Ovlašćeni predstavnik Banke prije zvaničnog potpisivanja prati i provjerava ispravnost zapisa koji, čita „na glas“ notar. Istom prilikom predstavnik Banke posebno vodi računa o sljedećim elementima zapisa:
  - Osnovni elementi ugovora o kreditu (ime korisnika, iznos, rok, kamata i sl.)
  - Postojanje klauzule o neposrednom izvršenju notarskog zapisa
  - Postojanje mogućnosti prodaje sudskim i vansudskim putemU slučaju da klijent ne dostavi sva potrebna dokumenta ili neka od istih nisu prihvatljiva, postoji mogućnost unošenja Odložnog uslova, u kom notar ne izdaje otpisak do ispunjenja navedenog uslova (na pr. adekvatnog punomoćja ili sl.). Ovakvi izuzeci se mogu prihvatiti uz saglasnost Sektora pravnih poslova.

Ovlašćeni predstavnik Banke prilikom potpisivanja notarskog zapisa, na uvid dostavlja notaru važeći lični dokument i punomoćje za zastupanje banke kod ovakvih pravnih radnji.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

2.1.3 Sprovođenje donesenih politika i procedura (nastavak)

2.1.3.1 Proces odobravanja plasmana (nastavak)

2.1.3.1.1 Proces odobravanja plasmana pravnim licima (SME, Corporate) (nastavak)

3. Priprema sredstava obezbjeđenja (nastavak)

UGOVOR O HIPOTECI (nastavak)

Na teritoriji Podgorice ovlašćena lica banke su zaposleni Sektora pravnih poslova, pa je u tom slučaju potrebno da komercijalista elektronskim putem Sektoru pravnih poslova dostavi:

- Odluku o odobrenju kreditne izloženosti,
  - Potpisan ugovor o kreditu,
  - Ažuran list nepokretnosti,
  - Informaciju o izabranom notar.
- d. Sektor pravnih poslova kontaktira notara, usaglašava tekst notarskog zapisa, zakazuje datum potpisivanja zapisa. Pravna služba dostavlja usaglašeni nacrt ugovora o hipoteci komercijalisti.
- e. Klijent dostavlja Komercijalisti notarski zapis i uredno ovjerenu prijavu upisa hipoteke kod nadležnog katastra (UP obrazac). Istom prilikom komercijalista vrši logičku provjeru UP obrasca. Klijent se informiše o narednim koracima i rokovima.
- f. Završna faza ovog procesa predstavlja dostavljanje **rješenja o upisu hipoteke**, kao konačnu potvrdu o konstituisanom kolateralu čime je komercijalista kompletirao kreditni dosije i dalje ga dostavlja na realizaciju u skladu sa *Uputstvom o načinu i namjenskoj realizaciji plasmana*.

4. Zaloga

ZALOGA NA POKRETNJOJ IMOVINI

Zaloga na pokretnoj imovini podrazumijeva sklapanje ugovora o zalozi i prijavu registru zaloga. Ugovor o zalozi predstavlja „atipičan“ ugovor koji nije sadržan u aplikaciji i podrazumijeva angažman Sektora pravnih poslova kod pripreme Ugovora i prijave (definisano protokolom):

- a. Komercijalista dostavlja (elektronski):
- primjerak Odluke,
  - detalje o predmetu zaloge (faktura, i drugi dokumenti koji jednoznačno određuju i opisiju pokretnu imovinu predmet zaloge),
  - lične podatke zajmotražioca.
- b. Sektor pravnih poslova informiše u roku od 1 radnog dana o terminu pripreme i načinu potpisivanja Ugovora i o eventualnom zahtjevu za dodatnim dokumentima.
- c. Komercijalista koordinira potpisivanje Ugovora o zalozi i pribavlja dokument o prijavi zaloge u registar kako bi isto bilo sastavni dio kreditnog dosijea.
- d. Završna faza ovog procesa predstavlja dostavljanje **rješenja o uspostavljanju zaloge**, kao konačnu potvrdu o konstituisanom kolateralu čime je komercijalista kompletirao kreditni dosije i dalje ga dostavlja na realizaciju u skladu sa *Uputstvom o načinu i namjenskoj realizaciji plasmana*.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

2.1.3 Sprovođenje donesenih politika i procedura (nastavak)

2.1.3.1 Proces odobravanja plasmana (nastavak)

2.1.3.1.1 Proces odobravanja plasmana pravnim licima (SME, Corporate) (nastavak)

4. Zaloga (nastavak)

ZALOGA NOVČANOG DEPOZITA

Podrazumijeva zalogu sredstava deponovanih na računima kod NLB Banke.

Postupak konstituisanja ovog kolaterala podrazumijeva sljedeće aktivnosti:

- a. Komercijalista na bazi odluke priprema tipski ugovor o zalozi depozita. U slučaju bilo kakvog odstupanja u odnosu na tipski ugovor, neophodna je prethodna saglasnost odgovornog lica Sektora pravnih poslova.
- b. Komercijalista u prisustvu klijenta potpisuje ugovor o zalozi depozita i kompletira kreditni dosije.

Prilozi ovog uputstva su sljedeća dokumenta: primjer založne izjave, primjer notarskog zapisa ugovora o hipoteci, lista preporučenih notara na teritoriji Crne Gore, najčešća pitanja kod uspostavljanja hipoteke preko notarskih kancelarija.

VINKULACIJA POLISA OSIGURANJA imovine ili slučaja smrti korisnika kredita

Imovina - Komercijalista informiše klijenta o obavezi dostave vinkulirane polise osiguranja imovine i o osiguravačima sa kojima banka sarađuje, osnovnim uslovima osiguranja i način uplate premije preko pojedinog osiguravača (godišnje, mjesečno).

Komercijalista dostavlja klijentu informativni obračun iz individualne ponude, sa osnovnim elementima kredita na bazi kojeg se može izdati polisa osiguranja (utvrđen rok, iznos kredita kao minimalni iznos osigurane sume, kontakti komercijaliste).

Obaveza dostave polise se definiše odlukom, a komercijalista je dužan ispratiti pravilan naknadni unos podataka o polisi kao kolateralu u aplikaciju PUB, pratiti urednost otplate premije i informisati klijenta o eventualnim kašnjenjima po istom.

Provjeru unosa detalja polise vrši nadležni referent u back office-u, a na bazi dostavljene polise osiguranja. Polisa osiguranja i potvrda o vinkulaciji je sastavni dio kreditnog fajla.

KONTROLA:

- Provjera ispravnosti UP obrasca i naknada provjera Rješenja o upisu hipoteke,
- Provjera podudaranja kolaterala definisanih odlukom sa konstituisanim i dokumentovanim kolateralima navedenim u kreditnom dosijeu,
- Provjera vrste i vrijednosti kolaterala navedenih u PUB aplikaciji u odnosu na definisane konačnom odlukom.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

2.1.3 Sprovođenje donesenih politika i procedura (nastavak)

2.1.3.1 Proces odobravanja plasmana (nastavak)

2.1.3.1.1 Proces odobravanja plasmana pravnim licima (SME, Corporate) (nastavak)

5. Davanje naloga za realizaciju

Nakon što je komercijalista na bazi konačne Odluke o odobravanju kreditne izloženosti prikupio sva potrebna sredstva obezbjeđenja i prateću dokumentaciju, pristupa se realizaciji kreditnog aranžmana.

Komercijalista je u ovoj fazi već u aplikaciji PUB evidentirao sve detalje o kreditnom aranžmanu, unešeni detalji imaju status „Predlog“, odnosno „Odobren predlog“ nakon koje se pristupilo kreiranju dokumentacije i njenom potpisivanju. Promjenom statusa Odluke, potvrđuju se prikupljanje dokumentacije i daje nalog za realizaciju, odnosno u aplikaciji komercijalista mijenja status Odluke u „Potpisan ugovor“, što ujedno i predstavlja nalog za realizaciju aranžmana. Statusi realizacije kreditne odluke mogu biti sledeći:

	NAZIV STATUSA ODLUKE PUB	OVLAŠĆENO LICE/ ORGANIZACIONI DIO	NAPOMENA
1.	PREDLOG	Komercijalista – „front office“	Aranžman odobren, Odluka usvojena. Komercijalista unosi detalje odluke u aplikaciju i izrađuje indikativni plan otplate
2.	ODOBREN PREDLOG	Referent – Sektora poslovanja sa pravnim licima	Referent SPPL-a kreira dokumentaciju, vrši formalni pregled unešenih podataka, instrukcije za realizaciju i sl.
3.	POTPISAN UGOVOR	Komercijalista – „front office“	Komercijalista unosi status „Potpisan ugovor“ nakon što se ugovor stvarno potpiše.
4.	UGOVOR POTPISAN	Referent – back office	Referent back office-a mijenja status kredita u UP. Ovom akcijom se po kreditnoj partiji zadužuje vanbilans koji ulazi u izloženost klijenta i CBCG se izvještava da je kredit odobren i Ugovor potpisan.
5.	AKTIVAN NEREALIZOVAN	Referent - back office	Referent back-office-a mijenja status kredita u AN. Ovom akcijom se vrši preknjižavanje vanbilansa na račun vanbilansa koji se uzima u obzir kod obračuna commitment fee-ja
6.	AKTIVNA	Referent – back office	Referent back office vrši puštanje odobrenih sredstava i kreira konačan plan otplate. U slučaju odobravanja u tranšama pušta prvu tranšu i nakon svake naredne kreira izmjenjen plan otplate.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

2.1.3 Sprovođenje donesenih politika i procedura (nastavak)

2.1.3.1 Proces odobravanja plasmana (nastavak)

2.1.3.1.1 Proces odobravanja plasmana pravnim licima (SME, Corporate) (nastavak)

5. Davanje naloga za realizaciju (nastavak)

Realizacija odobrenih kreditno - garancijskih zahtjeva se vrši na sledeći način:

- Nakon promjene statusa zahtjeva od strane referenta middle office-a u status „ODO“ - „ODOBREN PREDLOG“, komercijalista informiše klijenta o pozitivnoj odluci usmenim putem i upoznaje ga sa preostalim aktivnostima u cilju realizacije aranžmana, kao i potencijalnim troškovima;
- Nakon potpisivanja ugovora sa klijentom, komercijala mijenja status kredita u „PU“ – „POTPISAN UGOVOR“;
- Dnevnom kontrolom statusa kredita, referent iz back office, za kredite koji imaju status „PU“ - „POTPISAN UGOVOR“, mijenja status u „UP“ - „UGOVOR POTPISAN“. Ovom akcijom se po kreditnoj partiji zadužuje vanbilans koji ulazi u izloženost klijenta i CBCG se izvještava da je kredit odobren i Ugovor potpisan;
- Cjelokupan sadržaj kreditnog dosijea (Odluka, ugovorna dokumentacija, CRPS, izjave, RKB, založne izjave,...) uključujući i nalog za realizaciju, uredno potpisan od strane komercijaliste, komercijalista je dužan skenirati i kroz DMS aplikaciju kao elektronski prilog u predmetu koji je odobren, poslati u back office-u na realizaciju;
- Nakon kontrole dokumentacije dostavljene kroz DMS i ispunjenosti uslova za realizaciju, referent back office-a mijenja status Odluke u PUB-u iz statusa UP u status „AN“ - „AKTIVAN NEREALIZOVAN“ i realizuje plasman i tom akcijom se partiji dodjeljuje status „A“ – „AKTIVAN“;
- Nakon realizacije plasmana, sadržaj original dosijea komercijalista je dužan dostaviti na arhiviranje zajedno sa specifikacijom za plasmane koji se interno arhiviraju, svojeručno potpisanom od strane komercijaliste koja predstavlja pregled svih pribavljenih dokumenata koji se nalaze u dosijeu;
- Prilikom preuzimanja dosijea, referent back office-a/zaposleni u eksternoj arhivi potvrđuje prijem dosijea prihvatanjem predmeta kroz Arhivsku aplikaciju;
- Nakon prijema dosijea koji se interno arhiviraju, referent back office-a vrši kontrolu urednosti predatog predmeta i evidentira kompletnost dosijea odnosno eventualne nedostatke;
- U slučaju odustajanja klijenta od odobrenog plasmana, komercijalista mijenja status odluke u „N“ – „NEREALIZOVAN“,

U slučaju neprihvatanja predloga, komercijalista mijenja status odluke „ODB“ – „PREDLOG ODBIJEN“.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

2.1.3 Sprovođenje donesenih politika i procedura (nastavak)

2.1.3.1 Proces odobravanja plasmana (nastavak)

2.1.3.1.1 Proces odobravanja plasmana pravnim licima (SME, Corporate) (nastavak)

6. Kontrola dokumentacije/korišćenje i arhiviranje

Kada su ispunjeni uslovi za isplatu plasmana, zaposleni Sektora poslovanja sa pravnim licima/Sektora poslovanja sa građanima (u daljem tekstu SPPL i SPG) kompletiranu dokumentaciju koja dokazuje ispunjenje tih uslova u skladu sa internim Uputstvom o načinu i namjenskoj realizaciji plasmana (sa uključenim popisom dokumentacije koja se dostavlja na pregled, šalje skeniranu dokumentaciju kroz DMS/CL2 aplikaciju zaposlenima u Sektoru podrške poslovanja (u daljem tekstu SPP). Zaposleni SPP vrši kontrolu adekvatnosti i kompletnosti dostavljene dokumentacije, aplikativne provjere unijetih podataka i ako su ispunjeni uslovi za korišćenje, vrši realizaciju plasmana.

U slučaju da predmet ne sadrži kompletnu neophodnu dokumentaciju, nakon kontrole zaposlenog SPP predmet se vraća SPPL/SPG na dopunu u cilju kompletiranja sa navođenjem primijećenih nedostataka.

Detaljan proces kontrole i popis potrebne dokumentacije definisan je Uputstvom o načinu i namjenskoj realizaciji plasmana pravnih i fizičkih lica.

Arhiviranje kreditne dokumentacije se vrši od strane zaposlenog SPPL/SPG , u skladu sa internim procedurama za arhiviranje.

Detaljan proces arhiviranja, praćenja i kontrole original dokumentacije definisan je Uputstvom za kreditiranje građana i Uputstvom za kreditiranje pravnih lica.

Knjiženje i praćenje kreditnih plasmana

Operativni poslovi vezani za knjiženje i praćenje kreditnih plasmana (kreditni, garancije i akreditivi) su definisani internim operativnim smjernicama za rad SPP, a u skladu sa Uputstvom za knjiženje poslovnih transakcija u NLB Banci AD Podgorica.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

2.1.3 Sprovođenje donesenih politika i procedura (nastavak)

2.1.3.1 Proces odobravanja plasmana (nastavak)

2.1.3.1.2 Proces odobravanja plasmana fizičkim licima

Osnovni uslovi za odobravanje plasmana

Banka finansira samo klijente koje poznaje (u skladu sa Know Your Client principom) i kojima vjeruje, i to samo one koji deluju u skladu sa etičkim i moralnim vrednostima, posluju legalno i transparentno objelodanjuju svoje poslovanje. U slučaju postojeće izloženosti klijentima bez ovih karakteristika, priprema se izlazna strategija koja predviđa najbrže moguće smanjenje izloženosti.

Banka ne odobrava kredite klijentima s pravosnažnom osuđujućom presudom ili potvrđenom sumnjom u pranje novca i/ili finansiranje terorizma ili drugo krivično djelo. Ako postoji samo sumnja u pranje novca i/ili finansiranje terorizma ili sumnje da je izvršeno drugo krivično djelo, klijent mora biti podvrgnut pojedinačnoj proveri i praćenju, a sumnja mora biti navedena u materijalu za razmatranje.

Banka finansira samo one klijente kojima je odgovarajući nivo novčanog toka primarni izvor otplate. Sredstva obezbjeđenja ne mogu zamijeniti procjenu kreditne sposobnosti klijenta, osim za kredite čiji je izvor otplate sam kolateral - kao gotovinski depozit.

Opšti principi za odobravanje plasmana

- Banka finansira klijente i transakcije koji generišu **dodatnu vrijednost** za Banku.
- Da bi povratila pozajmljena sredstva, Banka finansira samo one klijente koji pokazuju dovoljan nivo **novčanog toka** (kreditne sposobnosti) kao primarnog izvora otplate, osim kredita čiji je izvor otplate sam zalog - kao gotovinski depozit.
- U momentu donošenja odluke spremnost i sposobnost klijenta da otplati finansijske obaveze ne smiju biti upitni. U suprotnom odluka o kreditnom predlogu **mora biti negativna** .
- Za svako finansiranje (u skladu sa tipom proizvoda) Banka nastoji da od svojih klijenata dobije informacije o **namjeni finansiranja** . U slučaju namjenskog finansiranja namjena mora biti utvrđena. Ako postoje sumnje u vjerodostojnost informacija, kredit se odbija.
- **Obezbeđenje** ne može i ne smije zamijeniti procjenu kreditne sposobnosti klijenta.
- **Maksimalna izloženost** je propisana za svaki proizvod ili grupu proizvoda. U slučaju prekoračenja maksimalne izloženosti, potrebna je procjena viših nivoa odlučivanja.
- Ročnost kredita se određuje uzimajući u obzir rizik koji kredit nosi. Što je veći rizik, **rok dospjeća** bi trebao biti **kraći** .
- Kredit se odobrava u **istoj valuti** u kojoj su prihodi klijenta; u suprotnom devizni rizik treba uzeti u obzir.
- Pri odobravanju kredita koji podliježe **promjenljivoj kamatnoj stopi** potrebno je uzeti u obzir trenutnu stopu euribora i njegovo moguće povećanje u budućnosti (kako bi se izbjeglo prezaduživanje klijenta).
- Sve **dospjele obaveze** klijenta prema Banci i drugim institucijama moraju se izmiriti nakon odobravanja novog kredita.
- Odobravanje kredita klijentima sa dospjelim obavezama u kašnjenju i nepravilnim poslovanjem može se odobriti samo **izuzetno** . U tom slučaju potreban je detaljan pregled klijenta i kritička ocjena odobravanja novog kredita.
- Klijenti kojima je odobren otpis tretiraju se sa posebnom pažnjom, i procjenom razloga za inicijalni otpis. Takvi klijenti bi trebalo da otplate otpisane obaveze prije nego što se odobri novi plasman.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

2.1.3 Sprovođenje donesenih politika i procedura (nastavak)

2.1.3.1 Proces odobravanja plasmana (nastavak)

2.1.3.1.2 Proces odobravanja plasmana fizičkim licima (nastavak)

Kreditna sposobnost klijenta

- **Kreditna sposobnost se mora procijeniti** za svaki plasman i pruža osnovu za odobravanje plasmana.
- **Novčani tok** dužnika mora uvijek biti **pozitivan** nakon svih odbitka (prilivi minus odlivi). U odlivima je potrebno uzeti u obzir troškove života klijenta, uključujući i izdržavane članove porodice ako ih klijent izdržava.
- Na osnovu određenih kriterijuma koje je postavila Banka i drugi prilivi se mogu uzeti u obzir pri izračunavanju kreditne sposobnosti, međutim, važno je da su oni **neprekidni i dokazivi** (zakupnine, naknade itd.).
- Što je veća fluktuacija između mesečnih priliva klijenta, to je veća vjerovatnoća neredovne otplate. Što je veća **nestabilnost priliva**, trebala bi biti kraća ročnost finansiranja.
- Pri izračunavanju kreditne sposobnosti potrebno je uzeti u obzir odgovarajući % **DSTI** (servisiranje duga prema prihodu), koji omogućava klijentu da zadrži minimalni iznos za pokriće svih osnovnih troškova nakon svih odbitaka (na osnovu obračuna troškova prema internoj metodologiji i uvažavajući zakonska ograničenja). Maksimalan DSTI iznosi 50%.
- Preporučene vrijednosti **LTI** i **DTI** razlikuju se u zavisnosti od vrste finansiranja.
- Stabilnost ličnog dohotka je ključni kriterijum za procjenu kreditnog rizika. Ova stabilnost takođe zavisi od **kvaliteta poslodavca**. Značaj kvaliteta poslodavca raste sa iznosom i trajanjem kredita, stoga bi stepen procjene stabilnosti poslodavca trebao biti odgovarajući parametrima kredita. U slučaju lošijeg kvaliteta poslodavca, veća je mogućnost gubitka ličnih prihoda kao primarnog izvora otplate.
- Ako je poslodavac malo preduzeće ili samostalni preduzetnik, preporučuje se detaljniji pregled poslovanja.

Kolateral

Kolateral ne može i ne smije zamijeniti procjenu kreditne sposobnosti klijenta.

- U slučaju solidarnih garantora Banka mora imati dovoljno informacija i podataka o jemcu kako bi osigurala adekvatnost takvog kolaterala. Ako je potrebno, treba izvršiti procjenu kreditne sposobnosti. Telefonski broj žiranta je obavezan.
- Ako je naznačeno da će se klijent **penzionisati** tokom perioda otplate kredita, ovo treba adekvatno razmotriti (prilagođavanje perioda otplate i/ili rate, garancija koju daje mlađa osoba, itd.).
- Ako je rok dospjeća kredita duži od perioda zaposlenja (**zaposlenje na određeno vrijeme**), razumno je ispitati mogućnost nadoknade mogućeg gubitka prihoda (obrazovanje, iskustvo itd.) Dodatano obezbjeđenje se preporučuje.
- Kada je više klijenata uključeno/vezano za kredit za istu namjenu (na primer nekoliko članova porodice), preporučuje se da jedni drugima budu jemci/sužnuci.
- Obezbeđenje kredita **detaljnije je definisano** u Politici upravljanja kolateralima.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

2.1.3 Sprovođenje donesenih politika i procedura (nastavak)

2.1.3.1 Proces odobravanja plasmana (nastavak)

2.1.3.1.2 Proces odobravanja plasmana fizičkim licima (nastavak)

Automatsko odlučivanje na retail segmentu

U NLB Banci AD Podgorica se za odobravanje gotovinskih kredita fizičkim licima osim redovnog pristupa odlučivanju (princip četvoro očiju) koristi model za automatsko odlučivanje, koji se sastoji iz ekspertskih kriterijuma i statističke (scoring) komponente.

Ekspertski model se koristi za odobravanje:

- gotovinskih kredita,
- POS² kredita zaposlenima i penzionerima,
- srebrnih kredita za penzionere, i
- prekoračenja po računu i kartica.

kroz sledeće kanale prodaje i aplikacije:

- Consumer Lending aplikacija;
- digitalni krediti ili e krediti;
- Consumer Lending aplikacija za POS kredite.

---

² Point of sale loans, tzv. Krediti na licu mjesta, koji se odobravaju na lokaciji poslovnih partnera Banke.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

2.1.3 Sprovođenje donesenih politika i procedura (nastavak)

2.1.3.1 Proces odobravanja plasmana (nastavak)

2.1.3.1.2 Proces odobravanja plasmana fizičkim licima (nastavak)

U sistemu automatskog odlučivanja na segmentu fizičkih lica, jedan od ulaznih parametara predstavlja kreditni rejting klijenta koji se obračunava mjesečno primjenom statističkog bihevioralnog modela, kojim se svi klijenti Banke klasifikuju u različite bonitetne kategorije prema internoj rejting skali u zavisnosti od procjene rizika na osnovu statistički analiziranih podataka.

Pored različitih preliminarnih ograničenja, odnosno eliminatornih kriterijuma, kao i rejtinga klijenata baziranog na kombinaciji statističkih i objektivnih kriterijuma klasifikacije, proces automatizovanog odlučivanja obuhvata automatizovanu provjeru pravila kreditne politike, postavljenih na osnovu procjene kreditnog rizika i važećih ovlašćenja.

Individualno odlučivanje na retail segmentu

Individualno odlučivanje na području poslovanja sa građanima obuhvata odlučivanje na nivou direktora filijala, Kreditnog odbora za fizička lica i Kreditnog odbora Banke, a odnosi se na neobezbijedene izloženosti u slučaju da ne zadovoljavaju kriterijume za automatsko odlučivanje i za sve obezbijedene izloženosti (stambene i hipotekarne kredite). Kreditni odbor za fizička lica i Kreditni odbor Banke podrazumijevaju učešće linije komercijale i rizika u donošenju odluka. Predlozi koji se razmatraju na Kreditnom odboru banke prethodno prolaze fazu procjene rizika, odnosno pripeme mišljenja od strane Kreditne analize, koje je uz kreditni predlog sastavni dio dokumentacije koja se dostavlja kreditnom odboru na razmatranje.

Nivoi ovlašćenja u odlučivanju – fizička lica

Nivoi odlučivanja u procesu odobravanja kredita fizičkim licima u skladu sa Pravilnikom o ovlašćenjima i potpisivanju akata u NLB Banci AD Podgorica su sljedeći:

- Automatsko odlučivanje;
- Direktor filijale;
- Kreditni odbor za FL;
- Kreditni odbor Banke.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

2.1.3 Sprovođenje donesenih politika i procedura (nastavak)

2.1.3.2. *Instrumenti kreditne zaštite*

Banka može, za potrebe ublažavanja kreditnog rizika, koristiti različite vrste materijalne i nematerijalne kreditne zaštite, saglasno Odluci o adekvatnosti kapitala kreditnih institucija i Odluci o velikim izloženostima.

Instrumenti materijalne kreditne zaštite, koje banka može koristiti za potrebe ublažavanja kreditnog rizika:

- gotovinu i gotovinske ekvivalente deponovane kod druge institucije preko aranžmana koji ne podrazumijeva poslove čuvanja, rukovanja i transfera hartija od vrijednosti za račun trećih lica (eng. non-custodial arrangement), a koji su založeni u korist institucije kreditora;
- polise životnog osiguranja založene u korist institucije kreditora;
- instrumente izdate od drugih institucija koje će te institucije otkupiti na zahtjev.

Ako za izloženost prema jednom licu direktno i bezuslovno garantuje treće lice ili je izloženost obezbijedena kolateralom koji je dalo treće lice, banka mora tu izloženost tretirati kao izloženost prema trećem licu do iznosa garantovanog ili obezbijedjenog dijela, ukoliko treće lice nije povezano sa licem za čiju obavezu garantuje.

Banka **u obračun ispravki vrijednosti i rezervacija** uključuje prihvatljive instrumente kreditne zaštite koji ispunjavaju uslove propisane odlukama CBCG, dok se svi ostali instrumenti smatraju neadekvatnima te se ne uzimaju u obzir u predmetnom obračunu.

Procjenjivanje vrijednosti sredstava obezbjeđenja

Vrijednost nekretnine u sistemu Banke predstavlja njena tržišna vrijednost koju inicijalno (pri prvom procjenjivanju) mogu procijeniti samo ovlašćeni eksterni procjenitelji. Tržišna vrijednost je ocijenjeni novčani iznos za koji imovina može biti razmijenjena na određeni datum, u transakciji između zainteresovanog kupca i zainteresovanog prodavca, pod objektivnim uslovima, posle odgovarajućeg marketinga, pri čemu obje strane posjeduju odgovarajuća znanja i informacije i djeluju bez prinude. Procjena vrijednosti sredstava obezbjeđenja vrši se u kontekstu donošenja odluke o kreditiranju i u slučajevima stečene imovine Banke za potrebe finansijskog izvještavanja.

Predmet procjenjivanja, osnova za vrijednost, izvori za informacije o vrijednosti

Predmet procjenjivanja su sljedeće kategorije nepokretnosti: građevinska i druga zemljišta, poslovni ili stambeni objekti i ostali objekti (završeni ili u izgradnji), pojedinačni dijelovi zgrada (završeni ili u izgradnji) i pokretna imovina, mašine i oprema, vozila, ostala pokretna imovina. Procjenjuje se adekvatnost i vrijednost kolaterala.

Prikladnost kolaterala za hipoteku

Nekretnina je prikladna za hipotekarni kolateral ako je njena prodaja pravno i stvarno moguća i ekonomski razumna. Postoji nekoliko kriterijuma za utvrđivanje da li je nekretnina prikladna kao kolateral za hipoteku; te kriterijume verifikuje procjenitelj prilikom vršenja procjene, a finalno mišljenje o prikladnosti iz pravnog ugla daje nadležna služba Banke nakon sagledavanja tereta i ograničenja u listu nepokretnosti. Mišljenje Sektora pravnih poslova o nepokretnosti je obavezno u situacijama kada su u listu nepokretnosti za datu nepokretnost evidentirani tereti i ograničenja, izuzetak su tereti i ograničenja upisani u korist Banke.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

2.1.3 Sprovođenje donesenih politika i procedura (nastavak)

2.1.3.2. Instrumenti kreditne zaštite (nastavak)

Procjenitelj provjerava, analizira i obrazlaže najmanje sljedeće kriterijume podobnosti:

- da li je nekretnina funkcionalno nezavisna cjelina (objekat i zemljište, dio objekta sa nezavisnim ulazom i zemljištem);
- da li je vlasnik nekretnine u mogućnosti da koristi funkcionalno zemljište i pod kojim uslovima;
- da li nekretnina ima organizovan pristup sa javnog prostora;
- da li je nekretnina konzistentna sa primjenjivim zakonodavstvom tj. da li je upisana u List nepokretnosti, da li je za nju izdata građevinska i upotrebnu dozvola (ili odgovarajuća dokumentacija u skladu sa važećim zakonima), ostalo – u zavisnosti od vrste nekretnine;
- da li je nekretnina nezavisna što se tiče instalacija i/ili tehnologije u smislu da je njena prodaja, odvojeno od susjedne nekretnine, ekonomski razumna;
- specifično za tržište: da li je moguće zaključiti, na osnovu lokacije ili bilo koje druge karakteristike nekretnine, da se za nekretninu neće pronaći zainteresovan kupac;
- osnovni pravni status (vlasništvo, tereti i ograničenja, dodijeljena ili povučena određena prava na nekretninu); procjenitelj mora naglasiti restrikcije (ako ih ima) ali ih ne treba provjeravati;
- za objekte u izgradnji potrebno je da postoji ovjeren i revidovan građevinski projekat i saglasnost glavnog arhitekta, izjava nadležnog inspekcijskog organa o prihvatljivosti gradilišta, zadnja privremena situacija ovjerena i potpisana od strane nadzornog organa (ukoliko je započet objekat).

Verifikacija gore navedenih kriterijuma je obično dovoljna za većinu nekretnina. Za određene nekretnine mogu postojati drugi važni kriterijumi pored gore navedenih, procjenitelj je obavezan da ih utvrdi prilikom analiziranja nekretnine, da ih saopšti i da ih na odgovarajući način verifikuje i obrazloži. Procjenitelji su obavezni da navedu u svojim izvještajima o procjenama kakva je utrživost nekretnine i adekvatnost za obezbeđenje kredita.

Izveštaj o procjeni

Izveštaji koji se koriste u NLB Banci AD Podgorica moraju biti u skladu sa Pravilnikom o metodologiji za procjenu vrijednosti imovine donijet od strane Ministarstva finansija Crne Gore i važećim Evropskim standardima za procjenu vrijednosti (EVS).

Odgovarajući procjenitelji za NLB Banku AD

Lica koja su odgovarajuća da procijene vrijednost nekretnina za potrebe NLB Banke AD Podgorica i NLB Grupe na teritoriji Crne Gore, moraju ispunjavati sve uslove koji su navedeni ispod:

- posjeduju zvanično priznatu i važeću licencu za procjenu vrijednosti nekretnina u Crnoj Gori sa tendencijom dobijanja međunarodne licence;
- posjeduju odgovarajuće znanje i iskustvo u procjenama vrijednosti nekretnina na području gdje se relevantna nekretnina nalazi i dobro poznaju tržište nekretnina kao i pravne, administrativne i ekonomske karakteristike gdje je relevantna nekretnina smještena;

Oni su nezavisni u odnosu na proces donošenja odluka u Banci.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

2.1.3 Sprovođenje donesenih politika i procedura (nastavak)

2.1.3.2. Instrumenti kreditne zaštite (nastavak)

U pitanju su:

- Interni procjenitelji (Ovlašćeni Procjenitelj Banke - OPB) - zaposlen u NLB Banci AD Podgorica;
- Eksterni procjenitelji (Procjenitelj Saradnik - PS) - procjenitelj koji ima potpisan ugovor o saradnji sa NLB Bankom AD Podgorica (uključen je na listu eksternih procjenitelja).

OPB je dužan da izvrši kontrolu izvještaja o procjeni/reprocjeni koje uradi PS, a koji predstavljaju sredstva obezbijeđenja, ili su namijenjeni da budu sredstva obezbijeđenja za plasmane iznad određenih iznosa/limita definisanih internom metodologijom. Ovi limiti za kontrolu se takođe odnose i na visinu izloženosti kod aktivnih kredita, odnosno reprocjena.

OPB je dužan da polugodišnje izvrši kontrolu slučajnim uzorkom izvještaja o procjeni ispod praga materijalnosti pregleda za svakog eksternog procjenitelja i za različite tipove nepokretnosti. Korigovanje dostavljenog izvještaja od strane PS-a na nižu vrijednost treba da bude normalnog raspona, što znači da ne smije biti više od 30%. Obrazloženje ovoga je - ako je procijenjena vrijednost iz izvještaja o procjeni dostavljenog od PS-a, dobijena na metodološki ispravan način, ne bi trebalo biti većih razlika. U slučaju kada OPB procijeni da izvještaj o procjeni urađen od strane PS-a nije metodološki ispravan, ili da je potrebno više od 30% korekcije na niže, takav izvještaj se u potpunosti odbija i pristupa se izradi novog izvještaja od strane OPB-a ili drugog PS-a. Pregled i korekcija izvještaja od strane OPB-a treba da bude pripremljena u obliku kratkog dokumenta (Obrasca za kontrolu procjene eksternog procjenitelja), opisujući nekretninu, evaluaciju, metode evaluacije i kontrolne podatke o vrednosti, itd.

Praćenje vrijednosti kolaterala

Banka prati vrijednost kolaterala najmanje jednom godišnje. Praćenje se može vršiti:

- Statističkom metodom,
- Ažuriranjem - Izradom izvještaja o monitoringu procjene ili izvještaja o procjeni u punoj formi u skladu sa dinamikom praćenja i ponovne procjene kolaterala prema zahtjevima lokalne regulative i u skladu sa internim procedurama..

Statistička metoda

Praćenje vrijednosti nepokretne imovine, dok je ona sredstvo obezbijeđenja, vrši se (najmanje) jednom godišnje, zavisno od vrste nepokretne imovine. Za stambene nekretnine – stanove na teritoriji Crne Gore, kod praćenja vrijednosti može se primjenjivati statistička metoda, na osnovu istraživanja kretanja cijena stambenih prostora. Statistička metoda može biti primijenjivana samo za stanove kolektivnih stambenih zgrada i stanove objekata višeporodičnog stanovanja zonirano po katastarskim opštinama gradova u kojima postoje takvi objekti do određenog limita tržišne vrijednosti definisanog internom metodologijom. Na osnovu godišnjeg izvještaja za statističku metodu vrijednost hipotekovane imovine ne može biti uvećavana, može biti samo ista ili niža u odnosu na prethodnu izračunatu vrijednost.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

2.1.3 Sprovođenje donesenih politika i procedura (nastavak)

2.1.3.2. Instrumenti kreditne zaštite (nastavak)

U zavisnosti od kretanja na tržištu, posebno ukoliko su negativna, praćenje vrijednosti nepokretne imovine može biti diktirano tim kretanjima. Kod primjene statističke metode za stambene prostore – stanove, dobijeni indeksi treba da se zasnivaju na empirijskim dokazima o stvarnim transakcijama nekretnina koje su utvrđene tokom dovoljno dugog perioda. Ukoliko godišnji izvještaj pokaže da je vrijednost stanova u pojedinim (ili svim) katastarskim opštinama promijenjena za više od 20% u odnosu na inicijalnu procjenu stanova, procjenitelji će uraditi novu punu formu izvještaja o procjeni za predmetne nepokretnosti. Izvještaj o kretanju cijena na tržištu mora biti predmet evaluacije od strane Kreditne analize (internih procjenitelja), nakon čega se dostavlja na saglasnost Upravnom odboru banke.

Ažuriranje vrijednosti nepokretne imovine koja služi kao sredstvo obezbjeđenja kod Banke

Ažuriranje vrijednosti nekretnina vrši se minimalno jednom godišnje, kroz izradu reprocjena na za to adekvatnom obrascu »kratka forma« i »Izvještaj o praćenju vrijednosti nepokretnosti«. »Izvještaj o praćenju vrijednosti nepokretnosti« i »kratka forma« se radi bez obilaska nepokretnosti uz konsultovanja aktuelnih tržišnih prilika, bilo da se oslanja na internu ili eksternu analizu tržišta. Nova procjena vrijednosti (reprocjena u punoj formi izvještaja) se radi nakon tri godine od prethodne »pune forme« za poslovne nepokretnosti, porodične stambene zgrade i zemljišta, dok se za stambene nepokretnosti - stanove u kolektivnim stambenim zgradama i zgradama višeporodičnog stanovanja radi ukoliko postoje značajnije promjene na tržištu u pogledu realizovane vrijednosti imovine ili jednom u tri godine u slučaju izloženosti preko 1 miliona EUR za fizička lica. »Puna forma« izvještaja se radi sa obilaskom nepokretnosti. U slučajevima da nije moguće izvršiti inspekciju unutrašnjosti objekta, uradi se foto-elaborat spoljašnjosti i u izvještaju konstatuju razlozi nemogućnosti pregleda unutrašnjosti objekta. Za stambene nekretnine – stanove u kolektivnim stambenim zgradama i zgradama višeporodičnog stanovanja, može se koristiti statistička metoda na bazi godišnjeg izvještaja renomirane firme. U slučaju izrade izvještaja o praćenju vrijednosti nepokretnosti ili »kratke forme«, ista se može prihvatiti ukoliko je promjena vrijednosti u odnosu na prethodnu procjenu manja do 20% uz odgovarajuću argumentaciju. Kod reprocjena jedan procjenitelj može najviše 2 puta uzastopno raditi izvještaje za jednu istu nekretninu.

Procjena vrijednosti hipotekovane imovine za NPL (non-performing loans) i restrukturirane izloženosti

Za nekretnine koje su sredstvo obezbjeđenja za NPL izloženosti veće od 20.000 EUR, obavezna je izrada reprocjena u „punoj formi“ minimum jednom godišnje. Određeni procjenitelj može procjenjivati nepokretnosti koje su sredstvo obezbjeđenja za NPL 2 puta uzastopno, a nakon toga drugi procjenitelj treba da bude izabran da reprocijeni konkretno sredstvo obezbjeđenja.

Procjena vrijednosti nekretnina koje su u vlasništvu NLB Banke AD

Za imovinu, postrojenja i opremu Banka je obavezna izrada reprocjena u „punoj formi“ svake godine.

Određeni procjenitelj može procjenjivati nepokretnosti koje su u vlasništvu banke 2 puta uzastopno, a nakon toga drugi procjenitelj treba da bude izabran da reprocijeni konkretno sredstvo obezbjeđenja.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

2.1.3 Sprovođenje donesenih politika i procedura (nastavak)

2.1.3.2. Instrumenti kreditne zaštite (nastavak)

POKRETNNA IMOVINA

Pokretna imovina je pogodna za kolateral za obezbeđenje kolaterala, ukoliko klijent ne izmiri svoje obaveze, njegova prodaja je pravno i činjenično moguća i ekonomski prihvatljiva, a potom i povraćaj povjerilaca od prihoda od ove prodaje.

Pokretna imovina prihvatljiva za zalogu :

- Motorna vozila,
- Poljoprivredne mašine,
- Građevinske mašine,
- Proizvodne linije,
- Serijski proizvedene linije,
- Mašine za proizvodnju po mjeri.

Manje pogodna pokretna imovina za zalogu: - Pokretne stvari koje zajedno sa nepokretnostima koje se zalažu čine funkcionalnu cjelinu, npr. benzinske pumpe, hidroelektrane i sl. (obavezno zalaganje takve pokretne imovine).

Pokretna imovina koja nije prihvatljiva za zalogu:

- Avioni,
- Vodena vozila,
- Plemeniti metali,
- Umjetnička djela i antikviteti,
- Akcije i pokretne stvari,
- Životinje,
- Pokretna imovina koja zahtijeva posjedovnu zalogu.

Dodatni uslovi prihvatljivosti:

- Pokretna imovina je neopterećena,
- Pokretna imovina je registrovana u Crnoj Gori,
- Pokretna imovina se nalazi u Crnoj Gori,
- Pokretna imovina nije starija od 3 godine,
- Pokretna imovina je aktivirana u evidenciji, tj. u upotrebi je,
- Pokretna imovina je utrživa.

Praćenje vrijednosti pokretne imovine

Procijenjena vrijednost pokretne imovine koja se zalaže u korist NLB Banke AD se provjerava jednom godišnje. Provjera vrijednosti može se sprovesti na dva načina:

- Reprocjena tj. izrada nove procjene tržišne vrijednosti;
- Prema statističkom modelu za dolje navedenu pokretnu imovinu (amortizacija u periodu preostalog radnog vijeka):
  - Putnički automobili koji se ne koriste za rent a car i taxi usluge - umanjenje 20 % svake godine;
  - Autobusi, mini busevi, kombi, kamioni i prikolice - umanjenje 20% svake godine;
  - Taksi, rent a car - umanjenje 30 % svake godine;
  - Poljoprivredne mašine - umanjenje 30 % svake godine;
  - Građevinske mašine - umanjenje 30 % svake godine.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

2.1.3 Sprovođenje donesenih politika i procedura (nastavak)

2.1.3.3. Interni rejting klijenta

Za potrebe utvrđivanje inicijalnog individualnog rejtinga klijenta – pravnih lica, Banka je usvojila različite metodologije klasifikacije različitih kategorija klijenata:

- Opšta metodologija klasifikacije (klasifikacija nefinansijskih preduzeća);
- Metodologija klasifikacije banaka;
- Metodologija klasifikacija država, centralnih nivoa države i centralnih banaka;
- Metodologija klasifikacije opština;
- Metodologija klasifikacije osiguravajućih društava;
- Metodologija klasifikacija subjekata projektnog finansiranja

Opšta metodologija klasifikacije koristi se za utvrđivanje rejtinga većine preduzeća, a model baziran na ovoj metodologiji obuhvata analizu eliminatornih kriterijuma, finansijskih kriterijuma, kvalitativnih kriterijuma i sl.

Individualno definisani rejtingi u procesu kreditne analize primjenom različitih metodologija svakog mjeseca se provjeravaju prema metodologiji objektivne klasifikacije, tj. u odnosu na kriterijume kašnjenja u izmirivanju obaveza, blokada računa, postojanje insolventnih postupaka itd.

Interna bonitetna skala

Bonitetna klasifikacija jasno definiše nivo kreditnog rizika koji je dobijen. Implicitno, ona predstavlja vjerovatnoću da će klijent ući u neispunjenje obaveza (default) u periodu od godinu dana (PR – probability of default, tj. vjerovatnoća neispunjenja obaveza).

Klijent se klasifikuje u jednu od pet bonitetnih grupa, tj. od A (najbolja) do E (najgora), odnosno u jednu od 12 rejting kategorija, pri čemu je devet performing (AAA, AA, A, BBB, BB, B, CCC, CC, C), a tri non-performing (D, DF i E). Nadležna organizaciona jedinica u liniji rizika za utvrđivanje kreditne sposobnosti klijenata, odnosno definisanja rejtinga i strategije poslovanja sa klijentima, jeste Sektor kreditne analize i procjene vrijednosti imovine. Ova organizaciona jedinica priprema i nezavisna mišljenja o poslovnim predlozima za pravna i fizička lica iznad određenih iznosa izloženosti.

Bonitetna skala, sa prikazanim najbitnijim indikatorima za klasifikaciju u pojedinačnu bonitetnu kategoriju, je prezentovana u tabeli niže:

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

2.1.3 Sprovođenje donesenih politika i procedura (nastavak)

2.1.3.3. Interni rejting klijenta (nastavak)

Interna bonitetna skala

Kategorija	Kvalitet klijenta	Veličina	Dani kašnjenja	PD prosjek	Investiciona strategija
AAA	Vrhunski	Veliko, srednje	≤ 5	0,05%	Investiranje (investment grade)
AA	Izvanredan	Veliko, srednje	≤ 5	0,05%	
A	Veoma dobar	Svi	≤ 5	0,30%	
BBB	Dobar	Svi	≤ 5	0,60%	
BB	Dobar	Svi	≤ 15	1,20%	Pažljivo investiranje (invest with care)
B	Manje dobar	Svi	≤ 30	2,40%	
CCC	Slab	Svi	≤ 45	4,80%	Špekulativno investiranje (speculative grade)
CC	WL	Svi	≤ 60	9,60%	
C	ICL	Svi	≤ 90	19,20%	
D	Visok PD	Svi	> 90	100,00%	Neplatiše (default)
DF	Default	Svi	≥ 91 ≤ 360	100,00%	
E		Svi	≥ 361	100,00%	

2.1.3.4. Ovlašćenja u kreditnom poslovanju

Banka prati ukupnu izloženost prema klijentu/grupi povezanih klijenata (pravnih i fizičkih lica) prema zakonskim propisima i internim pravilima. Kod obračuna izloženosti ne primjenjuju se ponderi rizika vezani za vrstu instrumenta osiguranja ili tip klijenta. Za sve klijente (fizička i pravna lica), u svrhu utvrđivanja nivoa odlučivanja, obračun ukupne izloženosti uključuje izloženost prema pravnim i fizičkim licima članicama iste grupe povezanih lica.

2.1.3.5 Ograničenja izloženosti

Izloženost Banke u svrhu obračuna limita koncentracije prema definiciji CBCG je bilo koja imovina i vanbilansna stavka koja se odnosi na kapitalne zahtjeve za kreditni rizik po standardizovanom pristupu bez primjene pondera rizika određenog stepenom kreditnog kvaliteta i faktora konverzije za vanbilansne stavke.

Vrijednost izloženosti stavki imovine čini njena knjigovodstvena vrijednost preostala nakon umanjenja za rezerve za kreditne gubitke ili ispravke vrijednosti za kreditni rizik u zavisnosti što je veće po pojedinačnoj partiji, dodatnih vrijednosnih usklađenja i smanjenja regulatornog kapitala povezanih sa stavkom imovine. Vrijednost izloženosti vanbilansnih stavki čini njena knjigovodstvena vrijednost nakon umanjenja za rezerve za kreditne gubitke ili rezervisanja po gubicima za vanbilansne stavke, u zavisnosti šta je veće po pojedinačnoj partiji.

U skladu sa Zakonom o kreditnim institucijama:

- **velikom izloženosti Banke** smatra se izloženost prema jednom licu ili grupi povezanih lica koja je jednaka ili veća od **10%** osnovnog kapitala banke;

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

2.1.3 Sprovođenje donesenih politika i procedura (nastavak)

2.1.3.5. Ograničenja izloženosti (nastavak)

- **maksimalna izloženost** prema jednom licu ili grupi povezanih lica iznosi **25%** osnovnog kapitala banke.
- **maksimalna izloženost prema drugoj kreditnoj instituciji**, ili grupi povezanih lica koja uključuje jednu ili više kreditnih institucija, iznosi **25%** osnovnog kapitala ili iznos od **EUR 2,5 miliona**, u zavisnosti od toga šta je veće, pod uslovom da zbir ukupnih izloženosti nakon uzimanja u obzir efekata tehnika ublažavanja kreditnog rizika iz čl. 16 do 18 Odluke o velikim izloženostima prema svim povezanim licima koja nijesu kreditne institucije, ne prelazi 25% osnovnog kapitala kreditne institucije.

Pri izračunavanju izloženosti banke prema jednom licu ili grupi povezanih lica, uključuju se stavke bilansne aktive i vanbilansne stavke iz Odluke o adekvatnosti kapitala kreditnih institucija, prije primjene faktora konverzije i pondera rizika.

Koncentracija kreditnog portfolija po segmentima

Banka u ispunjavanju svojih kreditnih ciljeva treba postići balansiran sastav portfolija pravnih i fizičkih lica.

Koncentracija kreditnog portfolija po industrijama

U pogledu rizika koncentracije, Banka će težiti povećanju stepena disperzije na pojedinačne grane. U ovom smislu ograničavajuća okolnost je makroekonomska situacija u Crnoj Gori u čijoj privredi je učešće trgovine i građevinarstva vrlo visoko zbog činjenice da je crnogorska ekonomija uvozno orijentisana i da građevinarstvo ima značajan udio u BDP Crne Gore.

Razlog visoke izloženosti Banke prema sektoru trgovine je granska struktura ekonomije Crne Gore, u kojoj trgovina ima najveće učešće. Ciljni segmenti za kreditiranja velikih i srednjih preduzeća su:

- Energetika
- Trgovina
- Građevinarstvo
- Usluge (transport)
- Ciljne aktivnosti na nivou malih preduzeća su:
  - Turizam i ugostiteljstvo
  - Proizvodnja
  - Usluge
  - Informacione tehnologije.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

2.1.3 Sprovođenje donesenih politika i procedura (nastavak)

2.1.3.5 Ograničenja izloženosti (nastavak)

Ograničenje izloženosti su:

- **25% osnovnog kapitala** – Maksimalno dozvoljena izloženost kreditnom riziku prema pojedinačnoj osobi ili grupi povezanih lica, te ukupna izloženost banke prema grupi;
- **>10% osnovnog kapitala** – Izloženost kreditnom riziku se mora smatrati velikom izloženosti;
- Finansiranje djelatnosti regulisano je **Strategijom upravljanja rizicima NLB Banke AD Podgorica**. Ukratko, cilj NLB Banke je da limitira koncentraciju djelatnosti u kreditnom portfoliju do nivoa srednje visoke koncentracije, uz uvažavanje specifičnosti crnogorske privrede i visoke koncentracije određenih djelatnosti u strukturi BDP-a (npr. trgovina). U tom smislu, limit za trgovinu je postavljen na 35% kreditnog portfolija pravnih lica, dok se koncentracija djelatnosti na nivou ukupnog portfolija dodatno ograničava kroz limitiranje nivoa kompozitnog indeksa koncentracije portfolija (HHI).

Proces praćenja kreditnog rizika uključuje:

- Kontinuiranu analizu strukture i kvaliteta cjelokupnog kreditnog portfolija Banke i procjenu budućih trendova u strukturi i kvalitetu kreditnog portfolija;
- Identifikaciju i procjenu uticaja svih faktora kreditnog rizika, uključujući rizike iz makroekonomskog okruženja;
- Pravovremeno predlaganje odgovarajućih mjera za smanjenje kreditnog rizika na nivo koji je prihvatljiv prema strategiji upravljanja rizicima;
- Pravovremeno izvještavanje Nadzornog odbora, Upravnog odbora Banke, Matične Banke, višeg menadžmenta i svih organizacionih jedinica koje su uključene u sistem upravljanja kreditnim rizikom.

Uspostavljanje analize portfolija i procesa praćenja kreditnog rizika je u nadležnosti Sektora kontrole upravljanja rizicima.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

2.1.4 Analiza portfolija i praćenje kreditnog rizika

2.1.4.1. Praćenje plasmana

Proces praćenja odobrenih rizičnih proizvoda odvija se na dva nivoa i to:

- Sektor kreditne analize i procjene vrijednosti imovine vrši primarno praćenje, koje se odnosi na godišnje prikupljanje podataka o klijentima sa odobrenim dugoročnim rizičnim proizvodima i relevantnom izloženošću.
- Sektor kontrole upravljanja rizicima ima odgovornost sekundarnog praćenja pozicija sa povećanim kreditnim rizikom, obraćajući posebnu pažnju na sljedeće:
  - a) Kretanje ispravki vrijednosti na kredite;
  - b) Kretanje NPL-a i pokrivenost NPL-a ispravkom vrijednosti;
  - c) Kvalitet portfolija kredita po interno usvojenim bonitetnim grupama;
  - d) Kvalitet kreditnog portfolija po stage-vima;
  - e) Dospjele kreditne izloženosti;
  - f) Restrukturirane kreditne izloženosti;
  - g) Ostale rizične izloženosti.

Proces praćenja kredita je povezan i integriran u rano otkrivanje povećanog kreditnog rizika, klasifikaciju imovine i proces naplate.

2.1.4.2. Sistem za pravovremeno identifikovanje klijenata sa povećanim kreditnim rizikom

U Banci postoji razvijen sistem ranog otkrivanja povećanog kreditnog rizika na osnovu dana kašnjenja, određenih navika klijenata, finansijskih i drugih kriterijuma, koji propisuje principe i radnje koje se preduzimaju tokom praćenja (i upravljanja) poslovnim odnosom sa klijentima povišenog rizika.

Fizička lica

Svrha sistema za intenzivno praćenje fizičkih lica je postavljanje okvira za razumijevanje i rano prepoznavanje signala i indikatora pogoršanja kreditne sposobnosti u performing portfoliju kredita fizičkih lica. NLB Banka AD Podgorica definiše sistem ranog upozorenja (EWS – Early Warning System) koji kroz statističke, ekspertske ili kombinovane modele omogućava rano prepoznavanje uvećanja kreditnog rizika. Pri implementaciji ovakvog sistema, sa posebnom pažnjom su uzete u obzir sledeće stavke:

- efektivan EW sistem bi trebalo da omogući prepoznavanje **prije nego što dođe do kašnjenja u otplati**;
- samim tim, sistem ranog upozorenja obuhvata isključivo performing klijente u nadležnosti Sektora poslovanja sa građanima;
- potencijalni indikatori ranog upozorenja (EWI) mogu uključivati interne ili eksterne okidače;
- praćenje se vrši od strane Sektora kreditne analize i procjena vrijednosti imovine;
- uvrštavanje i uklanjanje klijenata sa nadzornih lista se vrši najmanje jednom mjesečno.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

2.1.4 Analiza portfolija i praćenje kreditnog rizika (nastavak)

2.1.4.2. Sistem za pravovremeno identifikovanje klijenata sa povećanim kreditnim rizikom, (nastavak)

Fizička lica (nastavak)

Dodatno u odnosu na prepoznavanje putem modela, koji je automatizovan, klijenti koji nose povišen kreditni rizik mogu biti prepoznati i ručno uvršteni na nadzornu listu po osnovu drugih, „mekih“ kriterijuma. OJ nadležni za upravljanje kreditnim rizikom i poslovnim odnosom sa klijentima imaju ovlašćenja da na osnovu individualne procjene zasnovane na ostalim parametrima kao što su negativne medijske objave, informacije o poslovnim aktivnostima, analiza uzroka kašnjenja, analiza povezanih lica i sl. predlože uvrštavanje bilo kojeg komitenta na listu ranog upozorenja.

Kada fizičko lice pokazuje signale pogoršanja kreditne sposobnosti, označava se odgovarajućom EW oznakom koja je okidač za sledeće aktivnosti:

- praćenje postojećih izloženosti i formiranje adekvatnih rezervisanja koje korespondiraju sa uvećanim rizikom (kroz EW2 listu sistem ranog upozorenja ima uticaj na IFRS 9 staging i formiranje ispravki vrijednosti i rezervisanja u portfoliju kredita fizičkih lica);
- dodatne kontrole u procesu odobravanja novih plasmana, kroz onemogućavanje odobravanja putem modela za automatsko odlučivanje i nivoima odlučivanja bez učešća organizacione jedinice nadležne za kreditnu analizu/upravljanje kreditnim rizikom.

Kriterijumi za uvrštavanje fizičkih lica na liste za praćenje (EW1 i EW2) su bazirani na kvalitetu i djelatnost poslodavca (poslodavac u stečaju, predstečaju ili likvidaciji, non-performing ili špekulativni rejting poslodavca, blokada računa poslodavca, itd), ponašanju klijenata (kockanje i klađenje), status zaposlenja i slično.

Praćenje kašnjenja kod klijenata fizičkih lica: Kao dodatak sistemu ranog upozorenja, a u cilju održavanja povećanog stepena nadzora nad portfolijom potraživanja i sprečavanja prelaska neproblematičnih komitenata u problematične, vrši se kontinuirano praćenje klijenata u okviru aktivnosti rane naplate, kao i izvještavanje prema *Odboru za listu za intenzivno staranje, nadzornu listu i praćenje problematičnih plasmana.*

Pravna lica

Intenzivno praćenje pravnih lica podrazumijeva praćenje na nadzornim (WL1/WL2) i listi za intenzivno staranje (ICL). Praćenje klijenata na WL1/WL2 i ICL je najviši nivo praćenja pojedinačnih grupa klijenata i u isto vrijeme dinamičan proces usmjeren prema identifikovanju uzroka problema u poslovanju klijenta, formulisanju buduće strategije poslovnog odnosa i preliminarnoj pripremi plana aktivnosti za sprečavanje budućih gubitaka.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

2.1.4 Analiza portfolija i praćenje kreditnog rizika (nastavak)

2.1.4.2. Sistem za pravovremeno identifikovanje klijenata sa povećanim kreditnim rizikom (nastavak)

Pravna lica (nastavak)

Primarni cilj praćenja klijenata jeste sprečavanje nastanka novih problematičnih plasmana. Na nadzornim listama (WL1, WL2) vrši se nadzor nad komitentima povišenog rizika koji ne pripadaju kategoriji problematičnih plasmana. Komitenti koji pripadaju kategoriji problematičnih plasmana, u slučaju procjene stručnih službi i/ili Kreditnog odbora, mogu biti predmet praćenja na listi za intenzivno praćenje (ICL), pored kojih se na ovoj listi po pravilu prate performing klijenti kod kojih postoji visok rizik defaulta, klijenti sa visokim kašnjenjem i ozdravljeni (cured) klijenti.

Namjena praćenja komitenata na listama za praćenje je sledeća:

- Povećanje stepena nadzora nad portfolijom potraživanja s povećanim kreditnim rizikom;
- Sprečavanje prelazaka neproblematičnih komitenata, odnosno plasmana, među problematične komitente;
- Rano otkrivanje povećanog kreditnog rizika kod do sada neproblematičnih komitenata i brzo reagovanje u cilju zaštite interesa banke;
- Definisanje odgovarajućih aktivnosti za smanjivanje kreditnog rizika (smanjenje izloženosti banke, povećanje obezbeđenja, poslovno i finansijsko restrukturiranje);
- Smanjenje broja prelazaka komitenata i plasmana u proces oporavka/naplate;
- Postavljanje jasnih kriterijuma i granica za uvrštavanje komitenata na liste za praćenje;
- Osiguranje brzog i efikasnog donošenja odluka o klasifikaciji komitenata.

Kriterijumi za uvrštavanje komitenata na nadzornu listu 1 (WL1) su sljedeći: negativne medijske ili druge informacije o klijentu, za koje se procjenjuje da mogu značiti povišeni kreditni rizik; kršenje ugovornih obaveza bez saglasnosti banke, u zavisnosti od relevantnosti istih; očekivani kratkoročni problemi; nedostavljanje finansijske dokumentacije banci itd.

Kriterijumi za uvrštavanje komitenata na nadzornu listu 2 (WL2) su sljedeći: odstupanje određenih finansijskih indikatora klijenata iznad internom metodologijom definisanih vrijednosti (finansijski dug/EBITDA, učešće kapitala u bilansnoj sumi, neprekidna kašnjenja klijenata iznad određenog broja dana, eksterne blokade itd). Navedeni kriterijumi su isti i kod ICL liste, uz veća odstupanja u odnosu na prihvatljive vrijednosti indikatora.

Klijenti koji se prate na WL2 ili ICL listama u procesu obračuna ispravki vrijednosti i rezervacija za kreditne gubitke kalsifikuju se u Stage 2 uvažavajući postojanje elemenata povišenog kreditnog rizika.

Izveštaji sa klijentima na WL1, WL2 i ICL listama se šalju na uvid i usvajanje Odboru za liste za intenzivno staranje, nadzornu listu i praćenje problematičnih plasmana, gdje se sagledava realizacija akcionih planova, buduća strategija i slično.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

2.1.4 Analiza portfolija i praćenje kreditnog rizika (nastavak)

2.1.4.3. Upravljanje restrukturiranim izloženostima

Glavni cilj restrukturiranja je da se klijentima omogući da što prije dostignu održivu finansijsku zaduženost/održivi nivo duga i što skoriji povratak u kategoriju performing klijenata, tj. očuvanje odnosno maksimiziranje vrijednosti za banku. U najvećem broju slučajeva sprovodi se u okviru Sektora za restrukturiranje.

Potraživanje se prepoznaje kao restrukturirano ukoliko klijent nije u mogućnosti da otplati dug shodno inicijalno dogovorenim ugovornim uslovima i potrebna je primjena određenih „finansijskih olakšica“.

Dakle, restrukturirano (forborne) potraživanje (ili restrukturirana finansijska aktiva) je finansijska aktiva u odnosu na koju su sprovedene mjere restrukturiranja kao rezultat pogoršanja ekonomske i finansijske pozicije dužnika, i nemogućnosti izmirivanja duga po inicijalno dogovorenim uslovima.

Restrukturira se finansijska aktiva, odnosno plasman, ne klijent. Oznaka “R” (restrukturirano potraživanje) se dodjeljuje na nivou partije. U poslovnim knjigama, kao restrukturirana finansijska aktiva označavaju se samo ona potraživanja od dužnika koja su bila predmet mjera restrukturiranja, a ne cjelokupna izloženost prema dužniku.

Mogućnost izmirenja duga mora biti procijenjena na nivou dužnika. Termin dužnik uključuje sve povezane entitete u grupi povezanih lica. Takvi klijenti moraju uvijek imati adekvatnu bonitetnu klasifikaciju, jer predstavljaju povišen rizik, i samim time klasifikuju se u niže bonitetne razrede (C ili niže). Restrukturirane izloženosti se mogu identifikovati kao naplativi (PE) ili nenaplativi (NPE) dio portfolija. Oznaka “R”, shodno tome, nije isto što i NPE status.

Mjere restrukturiranja uključuju „olakšice“ date dužniku i predstavljaju izmjenu ugovornih uslova finansiranja usled finansijskih poteškoća dužnika. Izmijenjeni uslovi finansiranja su povoljniji od inicijalnih (uslovi mogu biti u okviru tržišnih, ali i van njega), a razlog jeste pogoršanje ekonomske i finansijske pozicije dužnika i nemogućnost otplate duga po inicijalno dogovorenim ugovornim uslovima. Mjere restrukturiranja mogu se implementirati:

- Izmjenom i dopunom uslova originalnog ugovora (aneks) ili putem novog ugovora (refinansiranje),
- Ugovorom koji sadrži klauzulu restrukturiranje.

Ustupak donosi dužniku:

- Razliku između originalnih i izmijenjenih uslova ugovora,
- Povoljnije ugovorne uslove u odnosu na one koji bi bili odobreni dužnicima sličnog risk profila.

Ustupak predstavlja neka od sledećih aktivnosti:

- a) parcijalno ili potpuno refinansiranje transakcije koja ne bi bila odobrena da dužnik nije imao finansijske poteškoće;
- b) izmjena trenutnih ugovornih uslova koje dužnik ne bi mogao ispuniti zbog finansijskih poteškoća, sa ciljem omogućavanja dovoljne otplate duga, a što ne bi bilo odobreno da dužnik nema finansijske poteškoće;
- c) izvršenje uslova iz ugovora koji, kada pokrenuti od strane dužnika, omogućavaju izmjenu ugovornih uslova („restructuring clause“) u slučaju kada dužnik ima finansijske poteškoće;

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

2.1.4 Analiza portfolija i praćenje kreditnog rizika (nastavak)

2.1.4.3. Upravljanje restrukturiranim izloženostima (nastavak)

d) ostalo.

Ukidanje forborne statusa, odnosno "R" oznake, je moguće kada je prošlo najmanje 2 godine probnog perioda od najskorijeg od sledećih događaja:

- trenutak odobrenja mjera restrukturiranja;
- trenutak kada je restrukturirana izloženost reklasifikovana u performing kreditni rejting

i kada su ispunjeni svi navedeni kriterijumi:

Za pravna lica:

- redovna otplata glavnice i kamate, u značajnom ukupnom iznosu, u period od najmanje polovine probnog perioda – klijent je otplatio značajan dio ukupnog duga, kada otplati najmanje 1/7 duga najkasnije u poslednjoj godini probnog perioda;
- u toku probnog perioda nije bilo izloženosti u kašnjenju dužem od 30 dana;
- finansijski kriterijumi u skladu sa internim procedurama (FO/EBITDA, kapital, EBIT/i, prosječni dani obrta).

Za fizička lica (kriterijumi):

- Protekao je najmanje dvogodišnji probni period (u odnosu na poslednji događaj od navedenih):
  - o kada je uvedena poslednja mjera restrukturiranja; ili
  - o od kada se izloženost ponovo smatra kao performing (prelazak u PE rejting);
- Izvršena je redovna otplata glavnice ili kamata u značajnom ukupnom iznosu tokom najmanje polovine probnog perioda;
- Klijent otplaćuje značajan iznos duga ako otplati najmanje 12 rata kredita ili najmanje 1/3 ukupne izloženosti koja se odnosi na prekoračenje po računu;
- Otplaćuje se najkasnije u poslednjoj godini probnog perioda;
- Nijedna izloženost tokom probnog perioda nije bila u kašnjenju više od 30 dana iznad praga materijalnosti. U suprotnom, izloženost se reklasifikuje u non-performing.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

2.1.4 Analiza portfolija i praćenje kreditnog rizika (nastavak)

2.1.4.4. Utvrđivanje statusa neispunjenja obaveza

Smatra se da je određeni dužnik stupio u status neispunjavanja obaveza kada je ispunjen jedan ili oba sljedeća uslova:

1. kreditna institucija smatra vjerovatnim da dužnik neće u cjelosti ispuniti svoje obaveze prema kreditnoj instituciji, njenom matičnom društvu ili bilo kojem od njenih zavisnih društava, ne uzimajući u obzir mogućnost naplate iz kolaterala;
2. dužnik više od 90 dana nije ispunio svoju dospjelu obavezu po bilo kojoj značajnoj kreditnoj obavezi prema kreditnoj instituciji, njenom matičnom društvu ili bilo kojem od njenih zavisnih društava. Materijalno značajan iznos kašnjenja je iznos veći od relativnog i apsolutnog praga materijalne značajnosti.

Materijalni iznos dospjelih neizmirenih obaveza utvrđuje se apsolutno i relativno u odnosu na nivo bilansne izloženosti, pri čemu i apsolutni i relativni prag materijalnosti moraju biti ispunjeni:

- Klijent je SME ili fizičko lice, i izloženost je $\leq$ EUR 500.000 $\rightarrow$ EUR 100 i 1%;
- Klijent je veliki pravno lice, ili je izloženost $>$ EUR 500.000 $\rightarrow$ EUR 500 i 1%.

2.1.4.5 Testiranje na stres

Pored analize kreditnog portfolija, funkcija kontrole rizika obavlja stres testiranje cjelokupnog kreditnog portfolija. Stres testiranje podrazumijeva najmanje sljedeće:

- Identifikacija mogućih događaja ili budućih promjena ekonomskih uslova koji mogu nepovoljno uticati na kreditnu izloženost;
- Dokumentacija i kvantifikacija stresnih događaja;
- Procjena sposobnosti kreditne institucije da prebrodi stresne događaje;
- Obim i učestalost stres testiranja, kao i priručnici i aktivnosti koje se poduzimaju u slučaju nepovoljnih rezultata testiranja stresa, određuju se politikom upravljanja kreditnim rizikom.

Stres testiranje obavlja Sektor kontrole upravljanja rizicima, prvenstveno u procesu procjene adekvatnosti internog kapitala (ICAAP).

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

2.1.4 Analiza portfolija i praćenje kreditnog rizika (nastavak)

2.1.4.6 Klasifikacija plasmana sa povećanim nivoom kreditnog rizika

U svrhu usaglašenog izvještavanja na nivou NLB Grupe o kreditnom portfoliju sa povećanim nivoom kreditnog rizika, krediti i vanbilansne obaveze su kvantifikovane u sljedeće kategorije rizika u skladu sa kriterijima NLB Grupe:

- Watch Lista (WL) uključuje klijente prema kojima izloženost prevazilazi prag od EUR 50.000, za koje je veoma vjerovatno da će biti, ili su već, pod dejstvom faktora koji mogu uticati na značajno pogoršanje finansijske pozicije i kreditne sposobnosti, što bi u krajnjem uticalo na uvećanu izloženost banke kreditnom riziku.

Klijenti na WL dijele se u dvije potkategorije:

- WL1 (pre watch list) - klijenti kod kojih je ozbilnost problema manja ili privremenog karaktera, i za koje se očekuje da će problemi biti riješeni u relativno kratkom vremenskom periodu, u toku kojeg klijenti neće postati problematični.
- WL2 (watch list) - klijenti kod kojih je ozbilnost problema veća, i rezultat strukturnih ili strateških problema u njihovom poslovanju ili profitabilnosti.
- Lista za intenzivno praćenje (ICL) - klijenti za koje se procjenjuje da transakcije neće biti otplaćene u skladu sa zaključenim ugovorima, ili će biti potrebno restrukturiranje.
- Default – klijenti koji su u statusu neizmirenja obaveza.

Kao veza između prethodno navedene podjele i svrstavanja klijenata u određene nivoe rizika (stage) koristi se pravilo da klijenti svrstani u WL1 ulaze u stage 1, klijenti svrstani u WL2 i ICL ulaze u stage 2, a klijenti u statusu default-a ulaze u stage 3.

2.1.4.7 Metodologija obezvrjeđenja potraživanja

U skladu sa Međunarodnim standardima finansijskog izvještavanja, nacionalnim prudencijalnim propisima i praksama upravljanja kreditnim rizikom, Banka kreira ispravku vrijednosti za očekivane gubitke.

Prema MSFI 9, detaljnija klasifikacija kvalitetnog portfolija treba da se vrši u dvije faze u skladu sa predefinisanim setom kriterijuma:

1. Stage 1 uključuje finansijske instrumente koji nisu značajno pogoršani u kvalitetu kredita od prvobitnog priznavanja;
2. Stage 2, s druge strane, uključuje finansijske instrumente koji su značajno pogoršani u kvalitetu kredita od prvobitnog priznavanja ali nemaju objektivni dokaz događaja kreditnog gubitka.
3. Stage 3 – uključuje finansijske instrumente za koje dokaz o kreditnim gubicima postoji.

Dalje, prema načinu procjene očekivanih novčanih tokova te automatizaciji procesa podjela se vrši na sljedeći način:

- Metodologiju izračuna obezvrjeđenja potraživanja na grupnoj osnovi; te
- Metodologiju izračuna obezvrjeđenja potraživanja na individualnoj osnovi.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

2.1.4 Analiza portfolija i praćenje kreditnog rizika (nastavak)

2.1.4.7 Metodologija obezvrjeđenja potraživanja (nastavak)

Metodologija izračuna obezvrjeđenja na grupnoj osnovi

Grupna obezvrjeđenja, tj ispravke vrijednosti i rezervisanje se izračunavaju množenjem izloženosti za klasifikaciju, vjerovatnoće prelaza klijenata u NPE, gubitka usljed nenaplate u NPE i unovčavanja kod vanbilansnih pozicija iz poslova garancija (uz korišćenje faktora konverzije CCF).

$$ECL_{(t)} = EAD_{(t)} * PD_{(t)} * LGD_{(t)}$$

$ECL = (\text{bilansna izloženost} * PD * LGD) + ((\text{vanbilansna izloženost} * CCF) * PD * LGD)$; odnosno
 $ECL = (\text{bilansna} + \text{vanbilansna izloženost} * CCF) * PD * LGD$

Za potrebe obračuna grupnog obezvrjeđenja računaju se tri zasebna ECL-a sa različitim setovima parametara rizika. Tri su grupe PD parametara, 3 su grupe podataka o LGD multiplikatoru. Ostali parametri rizika su fiksni tj. isti u svakoj od tri kalkulacije ECL-a za partiju. Na kraju se rezultati ponderišu kako bi se dobio finalni ECL.

Finalni ECL se računa kao ponderisani prosjek ECL1, ECL2 i ECL3.

pri čemu ECL1 označava pesimistični scenario, ECL2 osnovni, a ECL3 optimistični scenario.

Kako se u stage 1 računa 12-mjesečni očekivani kreditni gubitak, preračunava se mjesečni PD i primjenjuje se na 12 perioda ili kraće ako je dospijeće potraživanja kraće od 12 mjeseci. Za datu kalkulaciju primjenjuje se formula:

$$PD_{(month)} = 1 - (1 - PD_{(year)})^{\frac{1}{12}}$$

gdje je PD(year) godišnji – 12-mjesečni PD.

Zatim se kalkuliše kumulativni PD koji se dobija prostim zbirom mjesečnih PD u trenutnom i prethodnom periodu po formuli:

$$PD_{CUM}(t, month) = 1 - \prod_{i=1}^{t-1} (1 - PD_{year}(i)) * (1 - PD_{year}(t))^{\frac{month}{12}}$$

(atribut „month“ u formuli PD cumm predstavlja broj pojedinačnih mjeseci, u smislu da, npr. ukoliko se kalkulacija ECL za određenu finansijsku aktivu radi za 31.10. period 1 se koristi za novembar, odnosno 2 za decembar)

Nakon toga se kalkuliše finalni PD cond po formuli:

$$PD_{COND}(t) = 1 - (1 - PD_{CUM}(t)) / (1 - PD_{CUM}(t-1))$$

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

2.1.4 Analiza portfolija i praćenje kreditnog rizika (nastavak)

2.1.4.7 Metodologija obezvređenja potraživanja (nastavak)

Sljedeća iteracija se odnosi na obračun nediskontovanog očekivanog kreditnog gubitka množenjem izloženosti (EAD), finalnog PD cond i procenta LGD koji je izračunat na osnovu HC i URR parametara.

Formula je:
$$EL_{UNDISC} = EAD * PD_{COND} * LGD$$

$$ECL_{(t)} = EAD_{(t)} * PD_{COND(t)} * SR_{(t-1)} * LGD_{(t)}$$

$$SR_{(t)} = 1 - PD_{CUM} = SR_{(t-1)} * (1 - PD_{(t)})$$

Obračun diskontovanog očekivanog kreditnog gubitka se vrši na sljedeći način:

$$ECL = \sum_{t=1}^T \frac{PD_t * LGD_t * EAD_t}{(1+r)^t}$$

$ECL(t) = EAD(t) * PD_{COND}(t) * SR(t-1) * LGD(t)$ Ukoliko određena partija ima bilansni i vanbilansni dio EAD se izračunava na sledeći način:

$$EAD = \text{bilans} + \text{vanbilans} * CCF$$

Sljedeći međukorak se odnosi na izračun koeficijenta LGD (loss given default) koji će se računati na nivou pojedinačne partije na bazi podatka o kolateralu po datoj partiji kao i parametara HC (haircut) i URR (stopa povraćaja iz redovne naplate) koji će biti dostavljeni iz NLB d.d:

$$\frac{((\text{bilans} + \text{vanbilans} * CCF) - \text{Tržišna vrijednost kolaterala} * (1 - HC)) * (1 - URR)}{(\text{bilans} + \text{vanbilans} * CCF)}$$

Parametri URR, LGD, HC, CCF se računaju po sljedećim formulama:

$$URR = \frac{\sum_j \sum_{t=0}^{t=\max} \left(\frac{P_{j,t} - S_{j,t}}{(1+r)^t} \right)}{\sum_j EAD_{j,t=0}}$$

Gdje je:

- EAD: izloženost po defaultu

j: individualna izloženost,

- t: 0 – datum odlaska u NPL status,

- P: novčani tokovi,

- S: direktni troškovi.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

2.1.4 Analiza portfolija i praćenje kreditnog rizika (nastavak)

2.1.4.7 Metodologija obezvrjeđenja potraživanja (nastavak)

$$LGD = \frac{\left[EAD_j * (1 - URR_k) - \left[\sum_p \sum_i (MV_{i,p} * (1 - HC_p)) \right] \right]}{EAD}$$

Gdje je:

EAD: vrijednost izloženosti, koja je jednaka zbiru bilansa i vanbilansnih stavki pomnoženih sa faktorom konverzije,

j: individualna izloženost,

p: tip kolaterala,

i: individualni kolateral tipa kolaterala p,

MV: tržišna vrijednost kolaterala u trenutku obračuna,

HC_p: haircut za svaku vrstu kolaterala,

URR_k : stopa neosiguranog oporavka za segment klijenta k.

$$HC_p = AVG_p \left(1 - \frac{\sum_{t=0}^{t=\max} \left(\frac{CF_{i,t}^p - C_{i,t}^p}{(1+r)^t} \right)}{MV_{i,t=0}^p} \right)$$

Gdje je:

- CF: novčani tok od kolaterala

- C: direktni troškovi koji proizlaze iz kolaterala

- MV: tržišna vrijednost kolaterala u trenutku odlaska u NPL

- p: tip kolaterala

- i: individualno osiguranje u okviru vrste kolaterala p

- r: ugovorena kamatna stopa u vrijeme defaulta, interna kamatna stopa, efektivna kamatna stopa u vrijeme defaulta, EURIBOR uvećan za 5pp ili uporediva kamatna stopa u valuti u kojoj je I izloženost, uvećana za 5 procentnih poena

- t: 0 u vrijeme odlaska u NPL status.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

2.1.4 Analiza portfolija i praćenje kreditnog rizika (nastavak)

2.1.4.7 Metodologija obezvređenja potraživanja (nastavak)

LGD na pojedinačnom nivou izloženosti izračunava se na osnovu istorijskih podataka o naplati kod default klijenata koji proizilaze iz neobezbjeđenih izvora otplate (URR) i otplate iz kolaterala (HC).

U dijelu HC obračuna, isti se bazira na stambenim i poslovnim nepokretnostima. Obračun HC se bazira na osnovu istorijskih podataka za klijente u default-u. Otplate od prodaje kolaterala i direktnih troškova vezanih za unovčavanje kolaterala diskontuju se do dana default-a i upoređuju sa tržišnom vrijednošću kolaterala u vrijeme neplaćanja. Pokazatelj uključuje promjenu tržišnih cijena kolaterala kao i vremensku vrijednost novca. U slučaju da uzorak prodatih nepokretnosti nije reprezentativan izračunava se kalibrirani HC koji zavisi od broja prodatih kolaterala i od prosječnog HC-a izračunatog korišćenjem prodatih slučajeva. Kalibracija se izračunava tako da se HC, sa povećanim brojem prodatih kolaterala, linearno kreće od floor vrijednosti prema izračunatoj prosječnoj vrijednosti.

Za partije u kojima vrijednost kolaterala visoko prevazilazi vrijednost izloženosti, obračun (uzimajući u obzir HC, URR i na kraju LGD) mogao bi da rezultira ECL-om od 0 EUR. U praksi se to može očekivati kao razuman rezultat, ali i manje moguće. S obzirom na to da banka ima istorijske podatke o nivou segmenta o istorijskim otpisima iz zatvorenih slučajeva, ova cifra se koristi kao LGD floor na nivou jednog segmenta i sprečava 0% ECL pokrivenosti za partije sa visokim vrijednostima kolaterala. Minimalni LGD floor se primjenjuje na performing i NPL klijente. U slučaju da je izračunati LGD iznad floor-a, koristi se izračunati LGD.

$$LGD\ floor_k = \frac{\sum_k \sum_j \sum_{t=0}^{t=max} \left(\frac{Write - off_j}{(1+r)^t} \right)}{\sum_k \sum_j EAD_{j,t=0}}$$

LGD floor se realizuje na segmentima, gdje banka ima dovoljno statističkih tačaka podataka i IT mogućnosti za implementaciju.

LGD forward-looking projekcije su izvedene u skladu sa predstavljenim IFRS 9 scenarijima. U ovom aspektu, IFRS 9 makroekonomski scenariji se koriste za modeliranje LGD komponenti. Konkretno, projektuju se stope neobezbjeđenih oporavka (u daljem tekstu URR) i haircut na tržišnu vrijednost kolaterala (u daljem tekstu HC). Ove projekcije služe kao input parametri za forward-looking LGD za svaki segment i scenario. Banka konvertuje ove projekcije u LGD multiplikatore, koji se primjenjuju na članice NLB Grupe za obračun IFRS 9 obezvređenja.

Stopa povraćaja za segment Banke je 0,55, što rezultira sa LGD-om od 45%.

Stopa povraćaja za države je 55%, što dovodi do toga da LGD iznosi 45%. Obračun se zasniva na prosječnim tržišnim cijenama obveznica zemalja sa neizmirenim obavezama, tj. prosječnih tržišnih cijena obveznica u periodu od 30 dana od dana neizmirenja obaveza. Ova analiza obuhvata zemlje koje su bile u default-u u periodu od 2000. do 2015. godine. Podaci se prikupljaju na osnovu izvještaja Moody's, koji godišnje objavljuje spiskove zemalja u default-u. Vrijednost LGD se prilagođava jednom godišnje ili nakon objavljivanja nove liste od strane Moody's.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

2.1.4 Analiza portfolija i praćenje kreditnog rizika (nastavak)

2.1.4.7 Metodologija obezvrjeđenja potraživanja (nastavak)

Za finansijske instrumente u stage 2, gdje je evidentiran značajan porast kreditnog rizika, računa se ukupni očekivani kreditni gubitak (LECL), što znači do kraja dospjeća finansijskog instrumenta.

Koriste se iste formule kao u stage 1, s tim što se za svaku kalendarsku godinu primjenjuje novi procenat PD-a, te nakon obračuna mjesečnih ECL-a, isti se sumiraju kako bi se dobio ukupni očekivani kreditni gubitak (LECL) za vrijeme trajanja potraživanja. U stage 3, ispravke vrijednosti i rezervacije formiraju se na grupnoj i na individualnoj osnovi. Grupna ispravke i rezervacije se formiraju u stage 3 za one klijente koji ne prelaze utvrđenu izloženost (100.000 za pravna lica i 50.000 za fizička lica) po istom principu kao u stage 2 putem obračuna ukupnog očekivanog kreditnog gubitka (LECL).

Kalkulacija očekivanog gubitka za stage 3 za klijente kreditnog rejtinga D jednaka je proizvodu PD (=100%), LGD i EAD. Za klijente rejtinga E (neobezbjeđena potraživanja E klijenata i obezbjeđena potraživanja za koje je nadležni organ donio odluku o prenosu na vanbilans) u stage 3, ECL je rezultat množenja 100% PD, 100% LGD, i EAD (odnosno, obezvređenje je jednako EAD).

Za potraživanja koja nemaju podatak o ročnosti primjenjuje se obračun ECL na 12 mjeseci za potraživanja u svim fazama (Stage) izuzev za izloženosti koje se odnose na račun obaveznih rezervi kod Centralne Banke i nostro račune kod komercijalnih banaka gdje će se obračun ECL vršiti na 1 mjesec za Stage 1 a 12 mjeseci za Stage 2 i Stage 3.

Metodologija izračuna obezvrijeđenja na individualnoj osnovi

NLB Banka AD Podgorica pri ocjenjivanju individualnih obezvređenja koristi principe međunarodnih računovodstvenih standarda, koji predviđaju formiranje individualnih ispravki vrijednosti/rezervacija na bazi očekivanih novčanih tokova (od unovčavanja kolaterala, iz poslovanja kompanije i ostalih izvora). Iznos individualnih obezvređenja se utvrđuje kao razlika između knjigovodstvene vrijednosti potraživanja i procijenjenih budućih diskontovanih novčanih tokova..

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.2. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

2.1.4 Analiza portfolija i praćenje kreditnog rizika (nastavak)

2.1.4.7 Metodologija obezvrjeđenja potraživanja (nastavak)

Procijenjeni nadoknadivi iznos generalno korespondira sa iznosom izračunatim na osnovu tri scenarija, ponderisana sa vjerovatnoćama going-concern i gone-concern ishoda za klijenta u skladu sa svakim scenariom:

Going-Concern	Gone-Concern
Procjena iznosa koji se može povratiti korespondira sa sadašnjom vrijednošću procijenjenih budućih diskontovanih novčanih tokova iz poslovanja klijenta.	Procjena iznosa koji se može povratiti korespondira sa sadašnjom vrijednošću procijenjenih budućih diskontovanih novčanih tokova iz likvidacije kolaterala.
<p>Vjerovatnoća ovog ishoda se uvećava ukoliko, na primjer:</p> <ul style="list-style-type: none"> • budući novčani tokovi dužnika su značajni i mogu se pouzdano procijeniti; • klijent je zaključio i izvršio aranžman restrukturiranja; • prethodna saradnja sa NLB Bankom je bila zadovoljavajuća u određenim okolnostima (npr. redovna otplata, redovno izvještavanje); • gone-concern scenario bi imao značajan negativan uticaj nadoknadivi iznos (npr. ograničena kolateralizovanost izloženosti). 	<p>Vjerovatnoća ovog ishoda se uvećava ukoliko, na primjer:</p> <ul style="list-style-type: none"> • procjenjuje se da će budući novčani tokovi dužnika biti mali ili negativni; • postoji značajna neizvjesnost u procjeni budućih novčanih tokova (npr. dvije godine poslovanja sa negativnim EBITDA, planovi za prethodni period su imali značajne nedostatke); • izloženost je značajnim dijelom kolateralizovana, i pruženi kolateral je ključan za generisanje novčanih tokova; • izloženost je u kašnjenju dužem od 360 dana; • iniciran stečajni postupak; • Nedovoljne informacije za pripremu going-concern scenarija; • Going-concern scenario bi imao značajan negativni efekat na nadoknadivi iznos (npr. dodatno opterećivanje finansijskih resursa, smanjenje vrijednosti kolaterala).

Svaka procjena individualnih obezvrjeđenja i rezervisanja podrazumijeva pripremu 3 scenarija:

Osnovni scenario	Stresni scenario	Najgori scenario
Koristi se going-concern ili gone-concern pristup		Koristi se gone-concern pristup

Svaki scenario mora dobiti ponder vjerovatnoće, iskazan u procentima. Najgori scenario ne može imati ponder 0%. Određivanje pondera za svaki scenario vrši se na osnovu analize finansijske pozicije klijenta.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.3. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

2.1.4 Analiza portfolija i praćenje kreditnog rizika (nastavak)

2.1.4.7 Metodologija obezvrjeđenja potraživanja (nastavak)

Minimalni stepen pokrivenosti (Minimum coverage) non-performing izloženosti Minimalno pokriće za izloženosti klasifikovane kao NPE do 31. marta 2018.

Na nivou NLB Grupe regulatorno očekivanje je dostizanje punog pokrića izloženosti ispravnima za non-performing izloženosti identifikovane kao takve do 31. marta 2018.

Minimalno pokriće za izloženosti klasifikovane kao NPE nakon 1. aprila 2018.

U skladu sa ECB Dopunom uputstva bankama o nekvalitetnim kreditima i Uredbom EU 2019/630 potrebno je dostići minimalno pokriće NPE izloženosti ispravnima:

Klasifikovanje u non-performing	Obezbijedeni dio		Neobezbijedeni dio
Nakon 2. godine	/		35 % pokrivenosti
Nakon 3. godine	25 % pokrivenosti		100 % pokrivenosti
Nakon 4. godine	35 % pokrivenosti		
Nakon 5. godine	55 % pokrivenosti		
Nakon 6. godine	(Basel eligible kolateral)	Ostali kolaterali	
	70 % pokrivenosti	80 % pokrivenosti	
Nakon 7. godine	80 % pokrivenosti		
Nakon 8. godine	85 % pokrivenosti		
Nakon 9. godine	100 % pokrivenosti		

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

2.1.4. Analiza portfolija i praćenje kreditnog rizika (nastavak)

2.1.4.8. Grupe povezanih lica

U skladu sa Zakonom o kreditnim institucijama i Odlukom o velikim izloženostima, Banka je dužna pratiti izloženost kreditnom riziku prema jednoj osobi kao i prema grupi povezanih lica.

Cilj identifikovanja povezanih lica je da se identifikuju klijenti Banke koji su blisko povezani po osnovu vlasničkih odnosa ili ekonomske međuzavisnosti da predstavljaju jedinstven rizik za Banku, zbog čega se, pri izračunavanju izloženosti Banke, takva grupa povezanih lica tretira kao jedno lice. Banka je dužna da od klijenta, prije nastanka i u toku trajanja plasmana, zahtijeva da dostavi informacije o postojanju ili nepostojanju vlasničke, upravljačke ili ekonomske povezanosti sa drugim licima, kao i da tokom postojanja izloženosti obavještava Banku o svim novonastalim povezanostima ili promjenama u postojećim povezanostima sa drugim licima.

Grupom povezanih lica, za namjene utvrđivanja iznosa velikih izloženosti, shodno Zakonu o kreditnim institucijama smatraju se:

- 1) dva ili više fizičkih ili pravnih lica koja, ako se ne dokaže drugačije, predstavljaju jedinstveni rizik jer jedno od njih, direktno ili indirektno, ima kontrolu nad drugim licem ili drugim licima;
- 2) dva ili više fizičkih ili pravnih lica između kojih ne postoji odnos kontrole iz tačke 1, a za koje se smatra da predstavljaju jedinstveni rizik jer su tako međusobno povezana da, ako bi za jedno od tih lica nastali finansijski problemi, naročito poteškoće povezane sa finansiranjem ili otplatom, drugo lice ili sva ostala lica bi se vjerovatno i sama suočila sa poteškoćama povezanim sa finansiranjem ili otplatom.

Izuzetno od tačke 1 iznad, ako centralna vlada direktno ili indirektno kontroliše ili je direktno povezana sa više od jednog lica na način iz tačke 2 iznad, kreditna institucija nije dužna da grupu koju čine centralna vlada i ta lica tretira kao grupu povezanih lica.

Ova definicija obuhvata međupovezanosti koje proizilaze iz jedne od sljedećih činjenica:

- jedan klijent ima kontrolu ili značajno učešće u kapitalu kod drugim klijenta;
- klijenti su međusobno povezani nekim oblikom značajne ekonomske zavisnosti (postoji direktna ekonomska zavisnost, kao što su veze lanca snabdjevanja ili zavisnost od velikih klijenata, ili klijenti imaju glavni zajednički izvor finansiranja u obliku kreditne podrške, potencijalnog finansiranja ili direktne, indirektno ili zajedničke finansijske pomoći i sl.).

U ovom smislu, značajno učešće je učešće u kapitalu drugog privrednog društva od 20% i više, ili mogućnost efektivnog vršenja značajnog uticaja na upravljanje ili poslovnu politiku tog društva.

Zakonom o kreditnim institucijama je definisano da odnos kontrole postoji kada jedno lice samostalno ili, zajednički sa drugim povezanim licem, ima direktno ili indirektno učešće u kapitalu ili glasačkim pravima u pravnom licu od najmanje 50%, ili mogućnost ostvarivanja preovlađujućeg uticaja na odlučivanje, poslovnu politiku, odnosno strategiju rada pravnog lica, samostalno ili u saradnji sa drugim licima, bez obzira na visinu učešća u kapitalu.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

2.1.4. Analiza portfolija i praćenje kreditnog rizika (nastavak)

2.1.4.8. Grupe povezanih lica (nastavak)

Povezanim licima smatraju se:

- članovi porodice, koji imaju značenje utvrđeno u propisu o privrednim društvima,
- lica koja su međusobno povezana:
  - tako da jedno lice, odnosno lica koja se smatraju povezanim licima u skladu sa ovom tačkom, zajedno, posredno ili neposredno, učestvuju u drugom licu,
  - tako da u dva lica učešće ima isto lice, odnosno lica koja se smatraju povezanim licima u skladu sa ovom tačkom kao članovi uprave, nadzornog odbora i drugih organa u pravnom licu u kojem obavljaju tu funkciju, odnosno u kojem su zaposleni, i članovi porodice tih lica, na način propisan za povezana lica zakonom kojim se uređuje poslovanje privrednih društava.

Povezana lica su dužna prijaviti poslove i radnje u kojima postoji lični interes i izbjegavati sukob interesa.

Grupa povezanih lica znači jedno od sljedećeg:

- **Kontrolna grupa** - dva ili više fizičkih ili pravnih lica koje, ako se ne dokaže drugačije, predstavljaju jedan rizik, jer jedno od njih, direktno ili indirektno, ima kontrolu nad drugim licem ili drugim licima;
- **Finansijska i ekonomska grupa** - dva ili više fizičkih ili pravnih lica između kojih ne postoji odnos kontrole, a za koje se smatra da predstavljaju jedan rizik, jer su tako međusobno povezane da, ako bi za jednu od tih lica nastali finansijski problemi, posebno teškoće povezane sa finansiranjem ili otplatom, druga lica ili sva ostala lica vjerojatno bi se i sama suočila sa poteškoćama povezanim sa finansiranjem ili otplatom.

Svaka grupa povezanih lica treba imati vodećeg člana grupe (Vođu grupe). Vođa grupe je pravno lice koje je član grupe i koje ima kontrolni, ekonomski, odnosno vlasnički uticaj na sve ostale članove u Grupi. U grupama koje konsoliduju izvještaje, za vodećeg člana uzima se vođa konsolidacije. U slučaju da grupu čine fizička lica i nije moguće odrediti ko ima kontrolni uticaj, Vođa grupe je onaj klijent koji trenutno ima najveći dug (najveću izloženost) prema Banci. Unutar jedne grupe povezanih lica može postojati samo jedan Vođa grupe.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

2.1.4. Analiza portfolija i praćenje kreditnog rizika (nastavak)

2.1.4.9. Postupanje sa problematičnim plasmanima

Organizacija upravljanja nekvalitetnim kreditima u NLB Banci AD Podgorica

Nekvalitetni krediti (pravnih i fizičkih lica) podliježu centralizovanom vođenju računa klijenata u NLB Banci AD Podgorica, što znači da se oni vode posebno od poslovne funkcije, (poslova odobravanja kredita), u formi nezavisnih organizacionih jedinica: *Sektora za restrukturiranje* i *Sektora upravljanja problematičnim plasmanima*, koje imaju propisane zadatke/standarde/pravila odgovarajuću kadrovsku strukturu i uspostavljene procese upravljanja nekvalitetnim kreditima, kao i prikladna ovlašćenja i odgovornosti za odlučivanje i suodlučivanje.

Navedenim pristupom razdvajanja zaduženja, banka je omogućila aktivnosti održavanja odnosa sa dužnicima (npr. pregovori sa klijentima za rješenja za restrukturiranje) i proces donošenja odluka. U tom kontekstu banka posjeduje tijelo za donošenje odluka vezano za naplatu/vođenje nekvalitetnih kredita a to je Odbor za listu za intenzivno staranje, Nadzornu listu i praćenje problematičnih plasmana. Odbor se sastaje redovno, po pravilu, najmanje jednom sedmično, a po potrebi i češće.

Zadaci Sektora za restrukturiranje se odnose dominantno na iznalaženje mogućnosti dugoročne sanacije plasmana u ranoj fazi nastanka problema kod istih kroz model restrukturiranja, dok se Sektor upravljanja problematičnim plasmanima dominantno bavi prinudnom naplatom putem različitih modela naplate, (sudske, izvršne, vansudske i sl.).

U skladu sa regulativom Centralne banke Crne Gore (CBCG), odnosno Odlukom o minimalnim standardima za upravljanje rizicima u kreditnim institucijama, Prilog 1 "Smjernice za upravljanje nekvalitetnim i restrukturiranim izloženostima" ("Službeni list CG", br. 134/21 od 22.12.2021. godine), u dijelu praćenja strukture i kvaliteta kreditnog portfolija i kreditnog rizika koji proizilazi iz kreditnog portfolija, Banka posvećuje posebnu pažnju nekvalitetnim kreditima, sa razradom kroz dokument *Strategije postupanja nekvalitetnim kreditima*. Isti predstavlja osnovni interni dokument kojim se definišu smjernice koje Banka primjenjuje u pogledu upravljanja nekvalitetnim kreditima, (dobre prakse koje Banka primjenjuje u pogledu upravljanja nekvalitetnim kreditima, restrukturiranim i stečenom aktivom).

Banka utvrđuje Strategiju za nekvalitetne kredite kako bi definisala vremenski ograničeno smanjenje nekvalitetnih kredita u okviru realnog, ali dovoljno ambicioznog vremenskog perioda, (ciljevi smanjenja nekvalitetnih kredita).

Time, Strategija za nekvalitetne kredite obuhvata vremenski ograničene kvantitativne ciljeve u pogledu nekvalitetnih kredita i ciljeve u pogledu stečene imovine (aktive), uz podršku (gdje je primjenjivo) odgovarajućeg sveobuhvatnog operativnog plana. Strategiju za nekvalitetne kredite i operativni plan definiše i odobrava organ upravljanja, a potrebno ih je preispitati najmanje jednom godišnje.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

2.1.4. Analiza portfolija i praćenje kreditnog rizika (nastavak)

2.1.4.9. Postupanje sa problematičnim plasmanima (nastavak)

Strateške aktivnosti Sektora za restrukturiranje

- ✓ Priprema strategije, odnosno ocjena sposobnosti i održivosti komitenta (Viability assessment) za konkretnog dužnika, nakon cjelovite analize njegovog trenutnog poslovno-finansijskog položaja i analize budućeg poslovanja; Cilj analize je ocjeniti komitentov potencijal za dugoročnu održivost i njegovu sposobnost generisanja dovoljnih novčanih tokova za izmirenje obaveza u određenom periodu;
- ✓ Sanacija finansijske pozicije i naplata Bančinog plasmana dominantno kroz odobravanje dugoročno održivih reprograma koji obezbjeđuju, iz redovnog poslovanja dužnika, urednu otplatu kreditnih obaveza;
- ✓ Monitoring poslovanja dužnika u periodu nakon odobravanja reprograma;
- ✓ Praćenje urednosti u otplati koja ima za cilj reklasifikaciju dužnika u bolji bonitetni razred (prelazak iz NPL-a u PL), shodno važećim internim aktima banke.
- ✓ Kvartalno izvještavanje Odbora za ICL, WL i NPE o portfelju SzR-a uz informisanje o nadzoru nad sprovedenim restrukturiranim kreditima kao sastavnom dijelu kvartalnog izvještaja.

Strateške aktivnosti Sektora upravljanja problematičnim plasmanima

Strateške aktivnosti na smanjenju NPL-a:

- ✓ Segmentacija NPL portfolija;
- ✓ Priprema scenarija za naplatu dospjelih potraživanja (definisana ciljeva), koja sadrži:
  - ❖ definiciju mogućih pristupa u rješavanju problematičnog plasmana,
  - ❖ pravne i poslovne rizike koji su neminovni u rješavanju problematičnog plasmana,
  - ❖ vremensku distancu naplate i procijenjene troškove likvidacije kolaterala,
  - ❖ procjenu pravnog i finansijskog statusa klijenta.
- ✓ Kontrola i praćenje NPL portfolija.

Fokus osnovnih aktivnosti Sektora upravljanja problematičnim plasmanima:

- ✓ Upravljanje nekvalitetnim kreditima i primjena instrumenata za najpovoljnije vansudsko poravnanje, (sanaciju), dugovanja iz NPL portfolija;
- ✓ Naplata potraživanja koja su u prekoračenju roka plaćanja, sudskim putem i vođenje sudskih sporova;
- ✓ Aktivno upravljanje nekvalitetnim portfolijom, čiji rezultat je najviša moguća naplata i smanjenje udjela nekvalitetnih kredita u portfelju Banke;
- ✓ Definisane ciljeva u pogledu nekvalitetnih kredita koje uključuje najmanje predviđeno apsolutno ili relativno smanjenje nekvalitetnih kredita, prije i nakon obezvrjeđenja vrijednosti, ne samo sveukupno, već i za glavne portfolije nekvalitetnih kredita (segmente NPL portfolija). Navedeno se odnosi i na stečenu imovina za koju su takođe definisani ciljevi/planovi smanjenja (prodaje iste);
- ✓ Praćenje ukupnog portfolija NPL, praćanje i analiza trendova i uzroka nastanka NPL.

Pored navedenog, sve aktivnosti sektora su definisane i kroz interni akt Metodologiju upravljanja problematičnim plasmanima i Metodologiju za restrukturiranje PL i FL, koja sadrži pravila koja definišu prenos klijenata (pravnih lica i fizičkih lica) iz redovne obrade u Sektor upravljanja problematičnim plasmanima i Sektor za restrukturiranje, osnovne procese koji se odvijaju u oba navedena sektora, i takođe, u izvjesnim slučajevima kriterijume prenosa nazad u redovnu obradu u nadležnost Organizacione jedinice prvobitnih staratelja - poslovni dio.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

2.1.4. Analiza portfolija i praćenje kreditnog rizika (nastavak)

2.1.4.9. Postupanje sa problematičnim plasmanima (nastavak)

Svrha Metodologija jeste da se sveobuhvatno uredi područje upravljanja problematičnim plasmanima i nadzora nad njima od momenta prenosa u Sektor upravljanja problematičnim plasmanima, kao i u onim slučajevima gdje su sudski postupci naplate započeti kao i u onim slučajevima u kojima su problematični plasmani u procesu restrukturiranja u NLB Banci AD Podgorica, (kao i NLB Grupi, ukoliko druge članice imaju potraživanja), to jeste definisanje uloga, odnosno nadležnosti i odgovornosti Sektora upravljanja problematičnim plasmanima, ustanovljavanje centralizovanog upravljanja problematičnim plasmanima, (odvojeno od Poslovnog dijela), i obezbjeđivanje javnih i usklađenih poslovanja u ovom području za potrebe implementacije poslovnih ciljeva NLB Banke AD Podgorica, u skladu sa lokalnim zakonodavstvom. Kriterijumi za prenos klijenata (pravna i fizička lica) iz poslovnog dijela u oblast upravljanja problematičnim plasmanima su:

1. Bonitet – Klijenti D i E bonitetne klasifikacije (NPL)
2. Dani kašnjenja: PL sa kašnjenjem preko 45 dana i FL sa kašnjenjem preko 60 dana
3. Pripradnost Listi za intenzivno praćenje – ICL (za područje restrukturiranja).

Pragovi materijalnosti i druge napomene izuzeci i sl. su detaljnije obrađeni kroz Metodologije predmetnih sektora.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

2.1.5 Proces naplate potraživanja

2.1.5.1. *Proces naplate potraživanja u poslovima s pravnim licima*

Uputstvom o intenzivnoj predsudskoj naplati dospjelih nenaplaćenih potraživanja po plasmanima pravnih i fizičkih lica se definišu aktivnosti i postupci kod intenzivne naplate DNP-a po plasmanima pravnih i fizičkih lica.

Postupak slanja opomena pravnih lica

U aplikaciji CX360 se dnevno konsultuju podaci o DNP-ima klijenata pravnih i fizičkih lica i opominjanje se odvija u skladu sa sa dinamikom navedenoj u Uputstvu.

Proces naplate sa evidentiranim kašnjenjem kod plasmana pravnih lica:

- Naplata iz sredstava pravnog lica korisnika plasmana na računima kod Banke shodno ugovornim odredbama,
- Naplata DNP iz novčanog depozita,
- Naplata plasmana pravnih lica aktiviranjem mjenice,
- Aktiviranje administrativne zabrane.

Ukoliko aktivnosti predsudske naplate ne rezultiraju smanjenjem duga i broja dana kašnjenja vrši se prenos klijenata iz poslovnog dijela Banke u Sektor za restrukturiranje i Sektor upravljanja problematičnim plasmanima u skladu sa kriterijumima definisanim u predmetnom Uputstvu.

Prenos klijenata pravnih lica u Sektor za restrukturiranje vrši se kada su ispunjeni sljedeći kriterijumi:

1. Bonitetna klasifikacija, odnosno NPL klijenti;
2. Kašnjenje preko 45 dana;
*Iznosi izloženosti u kašnjenju/prag materijalnosti (istovremeno ispunjenje oba kriterijuma):
  - izloženost do 300.000,00 EUR – iznos u kašnjenju iznad 50,00 EUR i 1% bilansne izloženosti;
  - izloženost iznad 300.000,00 EUR – iznos u kašnjenju iznad 200,00 EUR i 1% bilansne izloženosti.
3. Pripadnost Listi za intezivno praćenje - ICL (na istoj se prate klijenti sa izraženim kreditnim rizikom, značajnim odstupanjem ključnih finansijskih indikatora poslovanja od targetiranih, sa visokim rizikom nastanka default-a).

Rezultat ocjene sposobnosti održivosti je osnov za odlučivanje o daljoj strategiji odnosa sa klijentom, pri čemu se:

- a) u slučaju pozitivne ocjene: proces restrukturiranja nastavlja u okviru Sektora za restrukturiranje;
- b) u slučaju negativne ocjene: komitent prenosi u Sektor upravljanja problematičnim plasmanima.

Glavni cilj restrukturiranja je da se klijentima omogući, da što prije dostignu održivu finansijsku zaduženost/održivi nivo duga i što skoriji povratak u kategoriju performing klijenata, tj. očuvanje odnosno maksimiziranje vrijednosti za banku.

Dakle, ključni ciljevi strategije restrukturiranja su sljedeći:

- obezbijediti restrukturiranje dugova preduzeća u problemima, u korist svih učesnika;
- sa uređenim i usklađenim programom restrukturiranja što više smanjiti gubitke povjerilaca i ostalih učesnika.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

2.1.5 Proces naplate potraživanja (nastavak)

2.1.5.1. Proces naplate potraživanja u poslovima s pravnim licima (nastavak)

Mjere restrukturiranja uključuju poboljšanje položaja dužnika koje proizilazi iz pogoršanja njegove ekonomske i finansijske situacije kao i nemogućnosti otplate duga po prvobitno ugovorenim uslovima. Najčešće se sprovodi kao kombinacija različitih mjera (produženje roka otplate, smanjenje kamatne stope, dodatan kolateral, odlaganje plaćanja glavnice i/ili kamate, restrukturiranje glavnice, podjela zajma i sl.).

Dakle, namjena procesa restrukturiranja klijenta je definisati/odrediti odgovarajuću strukturu izvora finansiranja i njihovo dospjeće na način, da će klijent moći postići dugoročno održivo poslovanje, a istovremeno će biti njegovi predviđeni novčani tokovi dovoljni za izmirenje finansijskih obaveza.

Nakon završetka procesa restrukturiranja, praćenje poslovanja je od ključnog značaja. Nakog određenog perioda i uspješnog restrukturiranja, taj klijent se prenosi iz Sektora za restrukturiranje u poslovni dio banke.

2.1.5.2. Proces naplate potraživanja u poslovima sa stanovništvom

Proces naplate sa evidentiranim kašnjenjem kod plasmana fizičkih lica je definisan internim aktima:

- Uputstvom o intenzivnoj ranoj naplati dospjelih nenaplaćenih potraživanja odobrenih fizičkim licima,
- Uputstvom o intenzivnoj preudsskoj naplati po plasmanima FL i PL

Na osnovu internih akata, Banka može sprovoditi sledeće:

- Naplata DNP iz novčanog depozita,
- Naplata plasmana fizičkih lica aktiviranjem mjenice,
- Blokiranje računa korisnika u slučaju kašnjenja
- Aktiviranje administrativne zabrane,
- Aktiviranje Polise životnog osiguranja.
- Aktiviranje polise osiguranja potraživanja.

Pritom, je tokom cijelog svog životnog vijeka svaki plasman predmet provjere i obavještanja klijenata i sva povezana lica (jemce, sudužnike, hipotekarne jemce) u slučaju kašnjenja kroz unaprijed definisanu dinamiku obavještanja kroz postojeće/raspoložive kanale (SMS, Viber, Poziv, email i sl..)

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

2.1.5 Proces naplate potraživanja (nastavak)

2.1.5.2. Proces naplate potraživanja u poslovima sa stanovništvom, nastavak

Prenos klijenata fizičkih lica u Sektor za restrukturiranje vrši se kada su ispunjeni sljedeći kriterijumi:

- Bonitetna klasifikacija, odnosno NPL klijenti;
- Kašnjenje preko 60 dana.

*Iznosi izloženosti u kašnjenju/ prag materijalnosti (istovremeno ispunjenje oba kriterijuma):

- izloženost do 300.000,00 EUR – iznos u kašnjenju iznad 50,00 EUR i 1% bilansne izloženosti;
- izloženost iznad 300.000,00 EUR – iznos u kašnjenju iznad 200,00 EUR i 1% bilansne izloženosti.

Po prelasku klijenta u Sektor za restrukturiranje, analiziraju se razlozi kašnjenja klijenta u izmiranju obaveza. Postoje razni razlozi za finansijske poteškoće (niža plata, gubitak posla, povećani vanredni troškovi).

Ako je budući tok klijentove gotovine dovoljan da nam dozvoli restrukturiranje njegovih obaveza na način koji će omogućiti buduće uredno izmirivanje obaveza, restrukturirane će se obaviti ako su preduslovi koji su dati u nastavku ispunjeni:

- integritet dužnika: ako je klijent pun razumijevanja i proaktivan u traženju mogućih rješenja za rješavanje finansijskih teškoća,
- spремnost da se iznesu podaci i da se sараđuje: ako klijent pokazuje spremnost da iznese sve tražene podatke blagovremeno;
- slobodan novčani tok.

Najčešće mjere restrukturiranja su: moratorijum: na glavnici i kamatu (ili samo na glavnici); smanjenje kamatne stope; izmjena plana otplate; refinansiranje, kapitalizacija dospjelih neizmirenih obaveza; dezinvestiranje, dodatan kolateral i sl.

U slučaju uspješnog restrukturiranja dužnika, dostizanja urednosti u otplati kreditnih obaveza, odnosno kada plasman dostigne performing status I nakon ispunjenja svih ostalih uslova, isti se prenosi u poslovni dio banke.

Ukoliko Sektor za restrukturiranje procijeni da nema potencijala za restrukturiranje plasmana, isti se prenosi u Sektor upravljanja problematičnim plasmanima.

2.1.5.3. Proces naplate problematičnih plasmana (u Sektoru upravljanja problematičnim plasmanima)

Proces naplate problematičnih plasmana i postupci kod naplate problematičnih plasmana zavise da li je plasman u procesu pregovora, u tzv. „monitoringu“ i još uvijek nije proceduralno sa nedozvoljenim brojem dana kašnjenja dovoljnim za raskid ugovora i pokretanje svih instrumenata i sredstava obezbjeđenja, su posebno razloženi kroz interne dokumente: *Uputstvo o intenzivnoj predsudskoj naplati dospjelih nenaplaćenih potraživanja po plasmanima pravnih i fizičkih lica, 12. verzija, decembar 2021. godine* i *Uputstvo za vođenje sudskih i drugih postupaka, 6. izdanje, novembar 2021. godine*.

Konkretno, „Uputstvo za vođenje sudskih i drugih postupaka“, (u daljem tekstu: Uputstvo), definiše način pokretanja i vođenja postupaka sudske i vansudske naplate Bančinih spornih potraživanja, (u daljem tekstu: NPL), od komitenata-privrednih društava i fizičkih lica nakon njihovog prenosa na Sektor upravljanja problematičnim plasmanima, (u daljem tekstu: SUPP), zastupanje Banke u upravnim postupcima, odnosno sporovima radi postupka sprovođenja

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.2. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

2.1.5 Proces naplate potraživanja (nastavak)

2.1.5.3. Proces naplate problematičnih plasmana (u Sektoru upravljanja problematičnim plasmanima) (nastavak)

prodaje nepokretnosti u cilju naplate problematičnih plasmana, vršenje poslova pokretanja sudskih postupaka i zastupanje Banke pred sudovima svih nadležnosti, u cilju realizacije sredstava obezbjeđenja radi naplate problematičnih plasmana, zastupanje Banke pred sudovima svih nadležnosti u sporovima koji su proistekli direktno iz postupka prinudne naplate (u daljem tekstu: postupci) koji se vode na teritoriji Crne Gore i u inostranstvu.

Nakon prenosa klijenata u Sektor upravljanja problematičnim plasmanim i izvršene aplikativne izmjene starateljstva u CX360 aplikaciji, direktor SUPP-a aplikativno dodjeljuje starateljstvo nad klijentom nekom od nadležnih referenata koji će preuzeti spise predmeta i rukovoditi izloženošću. Prilikom dodjeljivanja predmeta, u obzir se uzima složenost postupka i prethodno iskustvo zaposlenog u vođenju istih. Predmeti se mogu povjeriti licima (u daljem tekstu: advokatima), koja nijesu u radnom odnosu sa Bankom a sa istom su zaključili ugovore o pružanju pravnih usluga i ovlašćeni su da vode postupke u ime i za račun Banke ako je za vođenje takvih postupaka neophodno posebno znanje i iskustvo ili ukoliko Banka zbog obima posla i kadrovskih ograničenja ne može da obezbijedi valjano zastupanje interesa Banke pred nadležnim organima u cilju naplate potraživanja.

Predmet se predaje advokatima na zahtjev postupajućeg nadležnog referenta ili direktora Sektora, ali samo uz saglasnost direktora SUPP-a, uz pisani zapisnik o predaji predmeta i vrste postupka koji će advokat voditi. Nadležni referent koji je staratelj predmeta će koordinirati radom advokata kome je povjereno punomoćje za zastupanje Banke, nudeći mu odgovarajuću podršku, (obezbjeđivanje dokumenata, podataka i pregleda tačnost računa koje taj advokat izdaje u vezi sa vođenjem dodijeljenih predmeta), i istovremeno je odgovoran za uredno izvještavanje i tačnost unosa preduzetih pravnih radnji u bančinu aplikaciju CX360.

Praćenje rada advokata kojima je po punomoćju povjereno zastupanje Banke u pojedinim predmetima podrazumijeva kontrolu sadržine rada advokata od strane nadležnog referenta u razumnoj i mogućoj mjeri.

Aktivnosti u postupku naplate spornih potraživanja:

- ✓ **prijem spisa predmeta** - Po dodjeli predmeta nadležni referent ne dobija original spisa, već mu se omogućava uvid u kopiju kreditnog fajla u DMS-u, nakon čega zaposleni vrši pregled predmeta, konsultuje po potrebi nadležnog komercijalistu, i u slučaju da se primijete određeni nedostaci, isti se evidentiraju u LER aplikaciji i obavještava se tekstu: Sektor za praćenje usklađenosti poslovanja,
- ✓ **raskid Ugovora o kreditu** - Po prenosu, referent je dužan da, ukoliko su dani kašnjenja, zavisno od situacije, veći od 60 a najkasnije do 90. dana, uputi klijentu i drugim licima povezanim sa plasmanom (sudužnik, jemac, hipotekarni dužnik) najavu raskida ugovora o kreditu, u kojem ostavlja klijentu rok za dobrovoljno izmirenje dospjelih obaveza.
Nadležni referenti su dužni da, najmanje 15 dana prije namjeravanog pokretanja postupka prinudne naplate kredita koja će se vršiti na teret sudužnika, založnog dužnika i žiranta/jemca, uključujući i namjeravani jednostrani raskid ugovora o kreditu, obavijesti ta lica o namjeri pokretanja postupka prinudne naplate, odnosno jednostranog raskida ugovora i uslovima pod kojima taj postupak neće biti pokrenut.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

2.1.5 Proces naplate potraživanja (nastavak)

2.1.5.3. Proces naplate problematičnih plasmana (u Sektoru upravljanja problematičnim plasmanima) (nastavak)

U skladu sa Zakonom o kreditnim institucijama, banka je dužna da odmah po otkazu ugovora o kreditu, bez naknade, obavijesti korisnika kredita, sudužnika i žiranta/jemca o:

- 1) ukupnom iznosu i strukturi duga po osnovu glavnice, kamata, naknada i drugih troškova, i
- 2) osnovanosti zahtjeva za naplatu pojedinačnih stavki, uz naznaku stavki koje su podložne uvećanju i pripadajućoj kamatnoj stopi za te stavke.

Stečaj: Danom otvaranja stečajnog postupka potraživanja Banke prema stečajnom dužniku koja nijesu dospjela smatraju se dospjelim, pa nije potrebno raskidati ugovor sa klijentom nad kojim je otvoren stečajni postupak. Danom otvaranja stečajnog postupka, odnosno danom raskida ugovora o plasmanu, a na bazi dobijene informacije od strane SUPP-a o otvaranju stečajnog postupka odrađuje se knjigovodstveni prenos nedospjelih glavninih potraživanja u status dospjelih, aplikativno evidentira status dužnik u stečaju, obustavlja dalji obračun redovne i zatezne kamate. Banka ima pravo na zakonsku zateznu kamatu od dana otvaranja stečajnog postupka do prodaje jedino ako nakon izmirenja svih potraživanja ostanu raspoloživa sredstva za isplatu.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

2.1.5 Proces naplate potraživanja (nastavak)

2.1.5.3. Proces naplate problematičnih plasmana (u Sektoru upravljanja problematičnim plasmanima) (nastavak)

U postupku aktiviranja mjenica kod fizičkih lica SUPP unosi u CX360 zahtjev za ispunjavanje blanko mjenice, a predmetni zadatak izvršavaju zaposleni Sektora podrške poslovanju koji mjenicu popunjava i dostavlja u SUPP u cilju pokretanja izvršnog postupka.

Dalje aktivnosti na prinudnoj naplati, nakon raskida Ugovora o kreditu, tj. pokretanja pravnih postupaka, odnosno drugi vidovi/načini rješavanja problematičnih plasmana i time smanjenja udjela problematičnih plasmana:

- ✓ **Namirenje na osnovu vjerodostojnih i izvršnih isprava** – mjenica i mjenično ovlašćenje, aktivacija fiducije kao sredstva obezbjeđenja; namirenje na osnovu direktnog izvršnog notarskog akta (založne izjave ili ugovora o hipoteci); aktiviranje zaloga na pokretnim sredstvima; aktiviranje založenih HOV;
- ✓ **Zaključenje Sporazuma o izmirenju duga** – dogovor sa dužnikom za izmirenje duga na dobrovoljnoj osnovi nakon raskida ugovora o kreditu;
- ✓ **Stečena aktiva putem Sporazuma o izmirenju duga**
- ✓ **Dogovor sa hipotekarnim dužnikom** u slučajevima vansudske prodaje založene imovine uz saradnju sa hipotekarnim dužnikom uloga banke kao hipotekarnog povjerioca je relativno ograničena i svodi se prije svega na davanje saglasnosti za prodaju. Navedeno se odnosi na spremnost na saradnju vlasnika nepokretnosti-hipotekarnog dužnika kako bi se nepokretnost prodala brže nego u postupku pred nadležnim Javnim izvršiteljem.
- ✓ **Sudska poravnanja** – u slučajevima gdje postoji parnični postupak, može se zaključiti sudsko poravnanje. Prije zaključenja sudskog poravnanja, nadležni referent mora posebno odmjeriti mogućnost da li će Banka uspjeti u svom potraživanju. Loši finansijski, socijalni i zdravstveni statusi dužnika nijesu razlozi za zaključenje sudskog poravnanja.
- ✓ **Posredovanje** – u sudskim postupcima u kojima Banka djeluje u svojstvu tužitelja ili tuženog, nadležni referent će nezavisno odlučiti o učešću u postupku posredovanja, pri čemu se mora dati saglasnost ako će se spor na ovaj način riješiti brže, a ovdje se najprije u obzir uzimaju interesi Banke. Ovo znači da se pravnik neće saglasiti sa posredovanjem u postupcima kod kojih bi ono prosto odužilo proces još više.
- ✓ **Postupci koji se vode zbog insolventnosti** – u postupku koji se vodi zbog insolventnosti, nadležni referent je u obavezi da blagovremeno preduzme sve neophodne pravne radnje nakon otvaranja srečajnog postupka/likvidacije nad pravnim licem gdje je Banka legitimisana kao stečajni povjerilac.
- ✓ **Otpisi potraživanja** – banka ima mogućnost prenosa potraživanja na vanbilansnu evidenciju ili konačan otpis ukoliko su ispunjeni kriterijumi u skladu sa internim aktom „Pravila za otpis dospjelih nenaplaćenih potraživanja NLB Banke AD Podgorica“, 8. izdanje, decembar 2022. godine
- ✓ **Prodaja potraživanja** - za potraživanja za koja banka nema drugog načina rješavanja, a radi se o potraživanjima sa velikim brojem dana kašnjenja, iscrpljenii drugi vidovi i mogućnosti sanacije i sl., i ovo je jedan od načina na koji povjerilac isto može riješiti;

Dodatno, kao još jedan način rješavanja, tj. umanjenja nekvalitetnih kredita se odnosi i na **poboljšanje boniteta**, tj. povratak predmeta u poslovni dio – ukoliko prilikom prenosa u prinudnu naplatu dužnik ipak reguliše dospjeli dug i sniženi su dani kašnjenja, (predmeti na monitoringu), isti mogu predstavljati kandidate za reklasifikaciju boniteta, (u skladu sa drugim aktima), i time ukoliko isto bude moguće, biti vraćeni u poslovni dio

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

2.1.6. Povezani rizici

Pored osnovnog kreditnog rizika, Banka ocjenjuje i prati ostale rizike koji se smatraju kreditnim rizicima:

1. Rezidualni rizik;
2. Rizik zemlje;
3. Rizik koncentracije;
4. Migracijski rizik;
5. Rizik druge ugovorne strane;
6. ESG rizike; te
7. Kamatno inducirani kreditni rizik.

Za navedene rizike, Banka ima dobro definisane smjernice i interne propise kojima je cilj uspostavljanje procesa i resursa koji se koriste u procesu upravljanja rizicima.

Pri uvođenju novog proizvoda koji dovodi do izloženosti kreditnom riziku, Sektor kontrole upravljanja rizicima u saradnji sa Sektorom kreditne analize i procjene vrijednosti imovine odgovorna je za analizu uticaja novog proizvoda na trenutnu i buduću izloženost kreditnom riziku.

Rezidualni rizik

Rezidualni rizik je rizik gubitka koji nastaje ako su priznate tehnike smanjenja osnovnog kreditnog rizika kojima se koristi Banka manje djelotvorne nego što se očekivalo.

Priručnici za upravljanje rezidualnim rizikom su integrisani u proces odobravanja kreditnog rizika, proces praćenja kredita i proces upravljanja kreditnom zaštitom, kao i u analizu rizika novih proizvoda i tržišta, i uključuju minimalno utvrđivanje limita prema kreditnoj zaštiti i/ili davaoca kreditne zaštite, praćenja kvaliteta kreditne zaštite i kreditne sposobnosti davaoca kreditne zaštite, uz osiguranje pravne valjanosti kreditne zaštite.

Zbog činjenice da ovaj rizik nije materijalno značajan, smatra se da ima nisku značajnost.

Rizik zemlje

Rizik zemlje je rizik specifičan za plasmane odobrene izvan Crne Gore u okviru međunarodnih kreditnih i investicionih aktivnosti, a proizlazi iz privrednih i političkih faktora koji su specifični za određenu državu, te vezano za sprovodivost ugovora o plasmanu i mogućnosti realizacije kreditne zaštite unutar pravnog okvira pojedine države u određenom vremenskom razdoblju.

Odgovarajuće mjere za kredite odobrene dužnicima sa sjedištem ili prebivalištem izvan Crne Gore se uspostavljaju radi utvrđivanja, mjerenja, praćenja i kontrole rizika zemlje i uključuju procjenu vjerovatnoće neispunjavanja obaveza druge ugovorne strane sa sjedištem ili prebivalištem izvan Crne Gore koje proizlaze iz ekonomskih i političkih faktora specifičnih za jednu zemlju, te procjenu izvodivosti ugovora koji su pružili osnovu za pojedinačne kredite i mogućnosti likvidacije kreditne zaštite prema zakonima dotične zemlje u određenom periodu.

Rizik države se prati u analizi portfolija i procesu praćenja kreditnog rizika.

Zbog činjenice da ovaj rizik nije materijalno značajan, smatra se da ima nisku značajnost.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

2.1.6. Povezani rizici (nastavak)

Rizik koncentracije

Rizik koncentracije je svaka pojedinačna direktna ili indirektna, izloženost prema jednoj osobi, odnosno grupi povezanih lica ili skup izloženosti koje povezuju zajednički činitelji rizika kao što su isti privredni sektor (industrija), odnosno geografsko područje, istovrsni poslovi ili roba, odnosno primjena tehnika smanjenja kreditnog rizika, koji može dovesti do takvih gubitaka koji bi mogli ugroziti nastavak poslovanja Banke.

Rizikom koncentracije se upravlja u procesu odobravanja kredita i analize portfolija i procesu praćenja kreditnog rizika. Sektor kontrole upravljanja rizicima propisuje odgovarajuća pravila za utvrđivanje i mjerenje rizika koncentracije.

Pri utvrđivanju i mjerenju rizika koncentracije minimalno se analizira sljedeće:

- Koncentracija izloženosti prema jednom klijentu ili grupi povezanih lica;
- Koncentracija izloženosti koja se tiče zajedničkih činitelja rizika, kao što su industrija, geografsko područje, vrsta kredita i kreditne zaštite.

Mjere za praćenje i smanjenje rizika koncentracije uključuje najmanje:

- Aktivno upravljanje diversifikacijom portfolija;
- Utvrđivanje limita koncentracije;
- Prenos ili ublažavanje kreditnog rizika, uključujući direktnu prodaju izloženosti, prenos izloženosti, i korišćenje kreditnih derivata i kreditne zaštite.

Rizik koncentracije je vrlo osjetljiv u pogledu potencijalno značajnog pogoršanja kvaliteta portfolija u slučaju nastanka statusa neispunjavanja obaveza klijenata s visokim izloženostima. Rizik koncentracije je označen kao rizik srednje značajnosti.

Migracijski rizik

Migracijski rizik je rizik gubitka uslijed promjene fer vrijednosti kreditne izloženosti, a kao posljedica promjene rejtinga. Upravljanje migracijskim rizikom je uključeno u proces odobravanja kredita i proces praćenja kredita. Migracijski rizik se prati u analizi portfolija i procesu praćenja kreditnog rizika.

Zbog činjenice da ovaj rizik nije materijalno značajan, smatra se da ima nisku značajnost.

Rizik druge ugovorne strane

Rizik druge ugovorne strane je rizik gubitka koji proizlazi iz neispunjavanja obaveza druge ugovorne strane.

Zbog činjenice da ovaj rizik nije materijalno značajan, smatra se da ima nisku značajnost.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1. Adekvatnost upravljanja kreditnim rizikom, rizikom druge ugovorne strane i povezanim rizicima (rizik koncentracije i rezidualni rizik) (nastavak)

2.1.6. Povezani rizici (nastavak)

ESG rizik

ESG rizik u okviru kreditnog rizika predstavlja rizik od finansijskog gubitka Banke koji proističe iz negativnog uticaja ekoloških, socijalnih i faktora upravljanja na sposobnost dužnika da uredno izmiruje svoje obaveze. Ovi faktori mogu uticati na profitabilnost, stabilnost poslovanja i reputaciju dužnika, a samim tim i na njegovu kreditnu sposobnost, što se može odraziti na povećanu vjerovatnoću neizvršenja obaveza ili pogoršanje vrijednosti obezbijedenja.

Imajući u vidu obim izloženosti, karakter poslovanja klijenata, trenutni nivo ESG rizika u portfoliju i postojeće kontrolne mehanizme, ESG rizik je ocijenjen kao nisko značajan u kontekstu svog uticaja na ukupni nivo kreditnog rizika Banke.

Kamatno indukovani kreditni rizik

Kamatno indukovani kreditni rizik je rizik koji proizilazi iz nemogućnosti dužnika da ispuni svoje finansijske obaveze prema Banci, usljed promjene kamatnih stopa.

Kamatno indukovani kreditni rizik ima nisku značajnost zbog toga što Banka, s ciljem ublažavanja rizika vezanog za mogući rast kamatnih stopa izlazi klijentima u susret privremenim fiksiranjem kamatnih stopa na zahtjev klijenata uz adekvatno upravljanje kamatnim rizikom kupovinom izvedenih finansijskih instrumenata zaštite od kamatnog rizika.

2.1.7. Uočeni nedostaci i preporuke

Popis nedostataka:

Prilikom sprovođenja procedura nismo naišli na značajne nedostatke u smislu neusklađenosti Banke s Odlukom o minimalnim standardima za upravljanje rizicima u kreditnim institucijama („Sl. list Crne Gore“ br. 134/21, 62/24, 94/25) kao i sa povezanim odlukama koje regulišu upravljanje kreditnim rizikom.

Preporuke:

Prilikom sprovođenja procedura revizije finansijskih izvještaja Banke nismo identifikovali značajne preporuke u vezi sa upravljanjem kreditnim rizikom, a koje bi u značajnoj mjeri uticale na finansijsko izvještavanje Banke.

Zaključak:

Na osnovu provedenih procedura vezanih za područje upravljanja kreditnim rizikom i kriterijuma prikazanih u Prilogu 1 ovog izvještaja, smatramo da je upravljanje kreditnim rizikom **zadovoljavajuće**.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.2 Adekvatnost upravljanja rizikom likvidnosti

Upravljanje rizikom likvidnosti od strane Banke tokom perioda od 1. januara do 31. decembra 2025. godine bilo je zasnovano na sljedećoj pravnoj osnovi:

- Odluka o upravljanju rizikom likvidnosti u kreditnim institucijama („Sl. list Crne Gore“, br. 127/20, 140/21);
- • Zakon o kreditnim institucijama („Sl. list Crne Gore“ br. 72/19, 82/20, 8/21) Odluka o izvještajima koji se dostavljaju Centralnoj banci Crne Gore (Sl. list Crne Gore br. 128/20).
- • Odluka Centralne banke Crne Gore o obaveznoj rezervi banaka kod Centralne banke Crne Gore (“Sl. list Crne Gore”, br. 73/15).

Na nivou grupe NLB:

- Politika upravljanja likvidnošću NLB Grupe
- Minimalni standardi finansijskih tržišta na nivou NLB Grupe
- Standardi upravljanja rizicima NLB Grupe.

Interni akti:

- Strategija upravljanja rizicima NLB Banke AD Podgorica
- Plan upravljanja likvidnošću Banke u slučaju nepredviđenih situacija
- Politika investiranja u hartije od vrijednosti bankarske knjige
- Rizik apetit NLB Banke AD Podgorica
- Interni sistem limita NLB Banke AD Podgorica.

Uvod

Objave vezane uz upravljanje rizikom likvidnosti u godišnjim finansijskim izvještajima u napomeni 4.2 .

U skladu sa rizik apetitom, tolerancija za rizik likvidnosti je niska, pa Banka održava dovoljan nivo rezervi likvidnosti (counterbalancing capacity i liquidity buffer) i dobro diversifikovane izvore sredstava. Banka mora imati odgovarajući nivo rezervi likvidnosti da pokrije dospelje i potencijalne obaveze, i ovo mora biti ostvarivo u veoma kratkom intervalu.

Upravljanje likvidnošću na operativnom, strukturnom i strateškom nivou regulisano je Politikom upravljanja likvidnošću.

Politika upravljanja likvidnošću definiše rizik likvidnosti, određuje metode i procedure za adekvatno mjerenje i upravljanje rizikom likvidnosti, definiše dužnosti i obaveze organa Banke u sistemu upravljanja rizikom likvidnosti, utvrđuje metode vršenja pregleda trenutnog stanja likvidnosti i budućih tokova gotovine, kao i mjere za ostvarivanje ciljeva optimalne likvidnosti Banke.

Plan za upravljanje likvidnošću u nepredviđenim situacijama, kao dio Politike upravljanja likvidnošću, utvrđuje smjernice i plan aktivnosti koje imaju za cilj prepoznavanje problema i iznalaženje najboljih rješenja u uslovima nastanka nepredviđenih okolnosti, odnosno održavanje likvidnosti koja garantuje nesmetano obavljanje poslova i zaštitu interesa deponenata, povjerilaca i akcionara Banke.

2 Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.2 Adekvatnost upravljanja rizikom likvidnosti (nastavak)

Procedure za upravljanje rizikom likvidnosti na operativnom nivou, su takođe dio Politike upravljanja likvidnošću, i imaju za cilj uspostavljanje mehanizama praćenja i održavanja dnevne, kao i likvidnosti na kratak rok, kroz sagledavanje odnosa kratkoročne aktive i pasive Banke i uspostavljanje mjera i postupaka za održavanje njihove adekvatne ročne usklađenosti.

Glavni ciljevi na polju upravljanja rizikom likvidnosti su:

- održavanje kratkoročne i dugoročne likvidnosti;
- izmirenje svih dospjelih obaveza;
- korišćenje najpovoljnijih sredstava za izmirenje dospjelih obaveza;
- poštovanje zakonskih propisa, odnosno standarda na nivou NLB Grupe, kao i internih kriterijuma i ciljeva u skladu sa Politikom i drugim aktima Banke kojima se uređuje oblast likvidnosti.

Banka na mjesečnom nivou sprovodi stres testove likvidnosti u skladu sa različitim vrstama stresnih scenarija (tržišni, specifični i kombinovani scenario), kao i projekcije budućih novčanih tokova u skladu sa Business view metodologijom.

Likvidnim sredstvima se, u skladu sa Odlukom o upravljanju rizikom likvidnosti u kreditnim institucijama („Sl. list Crne Gore“, br.127/20) podrazumijevaju:

Likvidnim sredstvima se, u skladu sa Odlukom o upravljanju rizikom likvidnosti u kreditnim institucijama, podrazumijevaju:

1. gotovina;
2. sredstva na obračunskom računu kod Centralne banke;
3. čekovi i druga novčana potraživanja;
4. sredstva na računima kod domaćih banaka (depoziti po viđenju);
5. sredstva kod agenata platnog prometa;
6. sredstva na računima kod stranih banaka (depoziti po viđenju);
7. 50% sredstava obavezne rezerve koji se u skladu sa posebnim propisom Centralne banke može koristiti za održavanje dnevne likvidnosti Banke.

Prikaz likvidnih sredstava banke na dan 31. decembar 2024. godine i 31. decembar 2025. godine dat je u tabeli niže. U tabeli nisu prikazana sredstva obavezne rezerve.

Likvidna aktiva	31.12.2025.	31.12.2024.
Novčana sredstva, računi depozita kod centralnih banaka i potraživanja od banaka	103.426	79.920
Potraživanja od banaka (sredstva kod banaka)	80.527	103.375
Hartije od vrijednosti bankarske knjige	106.537	102.087
Ukupna likvidna aktiva	290.491	285.382

Banka stavlja veliki naglasak na obim, strukturu i koncentraciju rezervi likvidnosti, imajući u vidu tržišna kretanja i potencijalne promjene istih.

2 Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.2 Adekvatnost upravljanja rizikom likvidnosti (nastavak)

Banka upravlja likvidnošću na:

- a) operativnom nivou;
- b) strukturnom nivou;
- c) strateškom nivou.

Upravljanje likvidnošću na operativnom nivou postiže se kroz:

- dnevno praćenje sredstava i obaveza tj. planiranjem dnevnih priliva i odliva;
- dnevno praćenje kretanja depozita i kredita;
- planiranje novčanih tokova po danima za period narednih mjesec dana;
- praćenje i mjerenje osnovnih indikatora likvidnosti na dnevnom nivou;
- praćenje koncentracije većih depozita i aktivnom saradnjom sa najznačajnijim deponentima u cilju blagovremene najave priliva/odliva sredstava;
- Intraday Liquidity Management.

Upravljanje likvidnošću na strukturnom nivou postiže se kroz:

- praćenje i mjerenje ročne usklađenosti sredstava i izvora sredstava;
- praćenje i mjerenje stabilnosti a vista depozita;
- definisanje pokazatelja strukturne likvidnosti i njihovo redovno izračunavanje i praćenje;
- definisanje optimalne ili granične vrijednosti pojedinačnih pokazatelja strukturne likvidnosti;
- praćenje trenda odabranih pokazatelja strukturne likvidnosti;
- izradu analiza i predloga za izmjenu strukture likvidnosti iskaza o finansijskom položaju koji mogu uticati na stepen izloženosti riziku likvidnosti;
- sprovođenje stres testova za likvidnost, kao i projekcija budućih novčanih tokova u skladu sa Business view metodologijom;
- izradu Scoring modela za identifikaciju i praćenje rizika likvidnosti;
- uspostavljanje sistema ITC, koji je detaljno opisan kroz Metodologiju utvrđivanja ITC.

Likvidnost Banke je predmet svakodnevnog razmatranja Komisije za likvidnost, a jednom mjesečno Odbora za upravljanje bilansnim odnosima i kapitalom i Nadzornog odbora kvartalno.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1 Adekvatnost upravljanja rizikom likvidnosti (nastavak)

2.2.1 Ispunjavanje organizacionih zahtjeva vezanih za upravljanje rizikom likvidnosti

2.2.1.1 Organizaciona struktura

Odgovorni organizacijski dijelovi za uspostavljanje prikladnog upravljanja likvidnošću u Banci su sljedeći:

Korporativna tijela Banke, interne upravljačke strukture i ostale funkcije

4.1. Nadzorni odbor Banke

Upravni odbor Banke, na predlog Odjeljenja upravljanja bilansnim odnosima i Sektora kontrole upravljanja rizicima, razmatra i usvaja Politiku i daje predlog za saglasnost Nadzornom odboru Banke. Pored razmatranja i davanja saglasnosti na Politiku i drugih akata na osnovu kojih se prati, mjeri i upravlja rizikom likvidnosti, Nadzornom odboru Banke se jednom mjesečno dostavlja na uvid i razmatranje informacija o izloženosti riziku likvidnosti (kao dio Izvještaja o upravljanju rizicima).

4.2. Upravni odbor Banke

- obezbjeđuje sprovođenje akata donijetih radi upravljanja rizikom likvidnosti;
- obezbjeđuje da se dnevne obaveze ispunjavaju u normalnim i stresnim okolnostima, tako da održavaju odgovarajući bafer za likvidnost;
- obezbjeđuje potrebni kvalitet i blagovremenost izvještaja o riziku likvidnosti;
- obezbjeđuje efikasnost internih kontrola utvrđenih u okviru sistema upravljanja rizikom likvidnosti; i
- usvaja plan za postupanje u nepredviđenim okolnostima i plan oporavka likvidnosti.

4.3. Odbor za upravljanje bilansnim odnosima i kapitalom Banke – ALCO

Za ostvarivanje strukturne likvidnosti zadužen je Odbor za upravljanje bilansnim odnosima i kapitalom Banke (Assets/Liability Committee – ALCO). Za pripremu projekcija i planova likvidnosti koje se razmatraju na Odboru za upravljanje bilansnim odnosima i kapitalom Banke zaduženi su Odjeljenje upravljanja bilansnim odnosima (ALM) i Sektor kontrole upravljanje rizicima (Risk Management).

Odbor, u skladu sa Poslovníkom o svom radu, razmatra izvještaje, informacije i predloge koji se odnose na praćenje rizika likvidnosti i to:

- prati sprovođenje Politike upravljanja likvidnošću;
- prati ostvarivanje ciljeva predviđenih planom strukturne likvidnosti Banke;
- usvaja - okvire - dozvoljenih odstupanja likvidnosnih parametara;
- usvaja mjere za postizanje željenih vrijednosti parametara;
- propisuje mjere u slučaju kršenja usvojene Politike.

2 Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.2 Adekvatnost upravljanja rizikom likvidnosti (nastavak)

2.2.1 Ispunjavanje organizacionih zahtjeva vezanih za upravljanje rizikom likvidnosti - (nastavak)

2.2.1.1 Organizaciona struktura (nastavak)

4.4. Komisija za likvidnost Banke

Komisija za likvidnost Banke je odgovorna za obezbjeđivanje operativne likvidnosti Banke u skladu sa usvojenim Poslovnikom o radu Komisije za likvidnost.

Komisija za likvidnost utvrđuje, procjenjuje i usvaja mjere u vezi sa održavanjem likvidnosti Banke na kratak rok i potvrđuje obim likvidnih sredstava koji Banka mora imati na raspolaganju.

Na sjednicama Komisije za likvidnost usvajaju se operativne odluke u vezi sa:

- izvršavanjem svih dospjelih obaveza Banke u zemlji i inostranstvu;
- novim plasmanima, odnosno replasmanima, u kratkoročne i dugoročne HOV;
- kupo-prodajom efektive;
- pozajmljivanjem i plasiranjem sredstava kod domaćih i ino banaka (poštujući limite maksimalne izloženosti kod domaćih i ino-banaka, kao i banaka - članica Grupe NLB);
- sklapanjem izvedenih finansijskih instrumenata za potrebe bankarske knjige.

4.5. Više rukovodstvo

Više rukovodstvo (direktori Sektora upravljanja bilansnim odnosima i operacijama na finansijskom tržištu i Sektora kontrole upravljanja rizicima):

- obezbjeđuje funkcionisanje sistema za upravljanje rizikom likvidnosti i njegovu efikasnost u EUR i drugim valutama;
- određuje i kontinuirano revidira uspostavljene limite za upravljanje rizikom likvidnosti, u skladu sa utvrđenom tolerancijom riziku likvidnosti;
- obezbjeđuje odgovarajuće izvještavanje ukoliko dođe do prekoračenja limita, kao i procedure u slučaju prekoračenja limita;
- najmanje jednom godišnje revidira mehanizam raspodjeljivanja; i
- priprema plan za postupanje u nepredviđenim okolnostima i plan oporavka likvidnosti, preispituje te planove najmanje jednom godišnje i predlaže usklađivanje internih akata tim planovima.

4.6. Odjeljenje upravljanja bilansnim odnosima i poslovni sektori

Operativnom likvidnošću upravlja Odjeljenje upravljanja bilansnim odnosima (ALM), koji priprema dnevne, dekadne, mjesečne, kvartalne, polugodišnje i godišnje projekcije likvidnosti.

Informacija koja se dnevno dostavlja Komisiji za likvidnost na uvid i razmatranje obuhvata:

- pregled likvidnih sredstava i dospjelih obaveza Banke;
- pregled najznačajnijih deponenata Banke – depoziti po viđenju pravnih lica iznad 0.3 mil eur pregled kretanja kredita i depozita i odstupanje u odnosu na Plan i procjenu;
- pregled cash flow kredita;
- pregled vanbilansne izloženosti;
- pregled najave realizacije kredita;
- pregled koncentracije najvećih depozita u ukupnim depozitima;
- pregled ročne usklađenosti sredstava i obaveza za period od mjesec dana;
- nedjeljni izvještaj sa finansijskih tržišta. Odjeljenje upravljanja bilansnim odnosima sprovodi sve odluke sa područja likvidnosti, koje se donesu na Komisiji za likvidnost.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1 Adekvatnost upravljanja rizikom likvidnosti (nastavak)

2.2.1 Ispunjavanje organizacionih zahtjeva vezanih za upravljanje rizikom likvidnosti (nastavak)

2.1.1.1 Organizaciona struktura (nastavak)

4.7. Sektor kontrole upravljanja rizicima

Sektor upravljanja rizicima je odgovoran za:

- Praćenje i mjerenje pokazatelja strukturne likvidnosti;
- Pripremu Scoring modela za identifikaciju i praćenje rizika likvidnosti;
- Praćenje i mjerenje stabilnosti a vista depozita;
- Sprovođenje stres-testova i reverse stres-testova za likvidnost (u skladu sa Metodologijom stres-testova i reverse stres-testova za likvidnost);
- Intraday Liquidity stres testove;
- Izveštavanje Centralne banke Crne Gore o ročnoj usklađenosti sredstava i obaveza, pokazatelju likvidne pokrivenosti i stabilnim izvorima finansiranja;
- Izveštavanje NLB d.d. (LCR, NSFR, strukturni pokazatelji likvidnosti, Scoring model); - pripremu i razvoj metodologija i politike za praćenje i mjerenje rizika likvidnosti;
- pripremu Plana oporavka u skladu sa Odlukom o planovima oporavka kreditnih institucija („Sl. list Crne Gore“ br. 127/20).
-

Odjeljenje upravljanja bilansnim odnosima i Sektor kontrole upravljanja rizicima pripremaju izvještaje za mjesečne sjednice Odbora za upravljanje bilansnim odnosima i kapitalom Banke, a informaciju o načinu praćenja i upravljanja rizikom likvidnosti dostavljaju na uvid i razmatranje i Nadzornom odboru Banke kvartalno.

Poslovne oj u skladu sa Procedurom za upravljanje rizikom likvidnosti, obezbjeđuju podatke koji su potrebni za planiranje novčanih tokova. Poslovne oj su odgovorni za ispravnost i ažurnost podataka koji posreduju za planiranje likvidnosti. O svakoj promjeni predviđenih priliva i odliva moraju odmah obavijestiti Odjeljenje upravljanja bilansnim odnosima koji mora prilagoditi projekciju likvidnosti trenutnim promjenama.

2.1.2 Adekvatnost politika i procedura koje se odnose na upravljanje rizikom likvidnosti

2.1.2.1 Upravljanje likvidnošću

Efektivno upravljanje likvidnošću postiže se:

- definisanjem perioda upravljanja rizikom likvidnosti;
- mjerenjem propisanog minimalnog nivoa likvidnosti;
- utvrđivanjem i praćenjem strukturnih indikatora tj. koeficijenata likvidnosti;
- praćenjem i mjerenjem ročne usklađenosti sredstava i plasmana po određenim vremenskim intervalima;
- praćenjem stabilnosti depozita po ročnosti i njihove koncentracije po pojedinim klijentima;
- planiranjem i obezbjeđivanjem pokrića novčanih odliva sa novčanim prilivima;
- formiranjem i upravljanjem sekundarnih rezervi likvidnosti Banka efektivno upravlja rizikom likvidnosti na operativnom, strukturnom nivou i strateškom nivou.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.2 Adekvatnost upravljanja rizikom likvidnosti (nastavak)

2.1.3 Sprovođenje donesenih politika i procedura

Upravljanje rizikom likvidnosti na operativnom nivou postiže se kroz:

1. dnevno praćenje sredstava i obaveza tj. planiranjem dnevnih priliva i odliva;
2. dnevno praćenje kretanja depozita i kredita;
3. planiranjem novčanih tokova po danima za period narednih mjesec dana;
4. praćenjem i mjerenjem osnovnih indikatora likvidnosti na dnevnom nivou;
5. praćenjem koncentracije većih depozita i aktivnom saradnjom sa najznačajnijim deponentima u cilju blagovremene najava priliva/odliva sredstava
6. Intraday Liquidity Management

Da bi nesmetano upravljala kratkoročnom likvidnošću, Banka mora održavati propisani nivo likvidnosti koji se iskazuje pokazateljem odnosa likvidnih sredstava i dospjelih obaveza na način da pokazatelj likvidnosti iznosi najmanje 0,9 kada je izračunat za jedan dan tj. 1,0 kada je izračunat kao prosjek pokazatelja likvidnosti za sve radne dane u jednoj dekadi.

Likvidnim sredstvima se, u skladu sa Odlukom o upravljanju rizikom likvidnosti , podrazumijevaju:

- o gotovina;
- o sredstva na obračunskom računu kod Centralne banke (do maksimalnog iznosa 100% kapitala Banke, u skladu sa Odlukom NLB d.d. u pogledu max izloženosti prema Centralnoj banci i Vladi CG);
- o čekovi i druga novčana potraživanja;
- o sredstva na računima kod domaćih banaka (depoziti po viđenju);
- o sredstva kod agenata platnog prometa;
- o sredstva na računima kod stranih banaka (depoziti po viđenju);
- o 50% sredstava obavezne rezerve koji se u skladu sa posebnim propisom Centralne banke može koristiti za održavanje dnevne likvidnosti Banke (do kraja 2025)

Dospjelim obavezama se, u smislu navedene Odluke, podrazumijevaju:

- o dospjele obaveze po osnovu primljenih kredita;
- o dospjele obaveze po kamatama i naknadama;
- o dospjele obaveze po oročenim depozitima;
- o 20% depozita po viđenju;
- o 10% obaveza po osnovu odobrenih, a neiskorišćenih kreditnih linija;
- o ostale dospjele obaveze.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.2 Adekvatnost upravljanja rizikom likvidnosti (nastavak)

2.1.4 Adekvatnost identifikovanja, mjerenja i praćenja rizika likvidnosti

2.1.4.1 Identifikovanje i mjerenje rizika likvidnosti

Banka je uspostavila sistem limita strukturnih pokazatelja likvidnosti na tri nivoa (Risk limit, Liquidity Contingency Plan (LCP) limit i limit plana oporavka). Sistem internih limita na tri nivoa uspostavljen je sa ciljem da definiše koje aktivnosti i postupke treba usvojiti u slučaju kršenja limita definisanih Rizik apetitom Banke (Risk limit) ili limita koji podrazumijeva aktiviranje Plana za upravljanje likvidnošću u nepredviđenim situacijama (LCP limit). Jednom kada pokazatelj dostigne predefinisani nivo limita, potrebne su odgovarajuće mjere. Ako bilo koji od pokazatelja dostigne Risk limit, grupa eksperata Sektora za upravljanje bilansnim odnosima i operacijama na finansijskom tržištu i Sektora kontrole upravljanja rizicima organizuje sastanak, detaljno analizira situaciju i definiše potrebne mjere. Ukoliko bilo koji od strukturnih pokazatelja dostigne LCP limit, aktivira se Plan za upravljanje likvidnošću u nepredviđenim situacijama. Pregled pokazatelja strukturne likvidnosti dat je u Tabeli 1.

Tabela 1: Pokazatelji strukturne likvidnosti sa definisanim ciljnim vrijednostima/limitima i nivoima upozorenja

Indicator No.	Indicator Name	Global Risk	LCP (amber)	Recovery Plan (red)	
Risk appetite liquidity indicators					
1	liquidity coverage ratio (LCR)	high quality liquid assets / net liquidity outflows in 30 days	<150%	<130%	<110%
2	net stable funding ratio (NSFR)	items providing stable funding/items requiring stable funding	<120%	<110%	<105%
3	loan-to-deposit ratio (LTD)	loans to non-banking sector / deposits received from non-banking sector (net principle)	>105%	>115%	>120%
Risk appetite liquidity indicators					
4	share of unencumbered liquid assets in total assets (AUAR)	unencumbered liquid assets / total assets	≤17%	≤15%	≤10%
5	share of customer deposits in total liabilities (without equity)	deposits of non-banking sector/total liabilities (without equity)	≤65%	≤60%	/
6	share of liabilities of 30 largest depositors in total assets*	balance of liabilities of 30 largest NBS depositors / total assets	target value max. 17%	/	/
7	stability of sight deposits	stability of sight deposits of non-banking sector (excluding government)	Monitor monthly using daily-level data	/	/

2 Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.2 Adekvatnost upravljanja rizikom likvidnosti (nastavak)

2.2.4 Adekvatnost identifikovanja, mjerenja i praćenja rizika likvidnosti (nastavak)

2.2.4.1 Identifikovanje i mjerenje rizika likvidnosti (nastavak)

Mjerenje utvrđenih strukturnih koeficijenata likvidnosti, uz analizu njihovog trenda kretanja i poštovanja utvrđenih limita radi se na mjesečnom nivou. O rezultatima se izvještava NLB d.d., Odbor za upravljanje bilansnim odnosima i kapitalom i Nadzorni odbor na kvartalnom nivou.

Metodologija identifikovanja, mjerenja i praćenja izvora finansiranja

Upravljanje izvorima sredstava

Zaduživanje Banke se mora obavljati uz poštovanje svih važećih pravila i propisa iz ove oblasti, u skladu sa zakonskom regulativom i internim aktima, kao i Standardima u oblasti finansijskih tržišta NLB Grupe. Osnovno pravilo u ovoj oblasti jeste konstantna koordinacija zaduživanja Banke sa NLB d.d., Ljubljana, jer Banka ne može samostalno da zaključuje i potpisuje ugovore o uzimanju kredita, odnosno ugovore o ostalim oblicima zaduživanja bilo na lokalnom ili na stranim tržištima iz razloga optimizacije rizika i koristi na nivou cijele Grupe.

Poslovanje u oblasti zaduživanja u skladu sa dokumentom Standardi u oblasti finansijskih tržišta u NLB Grupi obezbjeđuje prepoznatljivost NLB Grupe, a kroz harmonizaciju postupaka zaduživanja, postizanje sledećih pozitivnih efekta za cijelu NLB Grupu:

- bolje uslove zaduživanja,
- blaže (manje stroge) obaveze po zaključenim ugovorima,
- optimizaciju rizika i koristi sa aspekta NLB Grupe kao cjeline.

Kompletnim procesom zaduživanja na nivou NLB Grupe koordinira sektor Finansijska tržišta NLB d.d., Ljubljana (u daljem tekstu FT NLB d.d.). Njegovi zadaci su sledeći:

- praćenje potreba članica NLB Grupe za zaduživanjem,
- pribavljanje izvora finansiranja za Banku u skladu sa potrebom za zaduživanjem,
- posredovanje u zaključivanju poslova kada se Banka zadužuje na stranim finansijskim tržištima, kao i na domaćem (lokalnom tržištu), odnosno u okviru NLB Grupe (osim kod NLB d.d., Ljubljana),
- savjetovanje kod usklađivanja ugovorne dokumentacije (izrada predloga za organe odlučivanja),
- praćenje otplata uzetih izvora,
- praćenje obaveza po zaključenim ugovornim odnosima za uzete izvore (potrošnja sredstavaalokacija, finansijske obaveze i sl.).

Osnovni ciljevi poslovanja Banke u skladu sa Uputstvom su sledeći:

- Interni – za Banku (bolji uslovi zaduživanja, korišćenje consulting usluga NLB d.d., optimizacija rizika i koristi),

2 Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.2 Adekvatnost upravljanja rizikom likvidnosti (nastavak)

2.2.4 Adekvatnost identifikovanja, mjerenja i praćenja rizika likvidnosti (nastavak)

2.2.4.1 Identifikovanje i mjerenje rizika likvidnosti (nastavak)

- Interni – za NLB Grupu (koordiniran nastup Grupe, naročito na stranim finansijskim tržištima i kod potencijalnih kreditora/investitora, centralizovan sistem praćenja i traženje potencijalnih prilika za NLB Grupu, centralizovano praćenje likvidnosnih potreba NLB Grupe i pripremanje planova zaduživanja cjelokupne NLB Grupe, harmonizacija zaduživanja cjelokupne NLB Grupe i racionalizacija postupaka zaduživanja i, posljedično tome, poslovanja NLB Grupe, izbor najadekvatnijih oblika zaduživanja za pojedinu članicu NLB Grupe, sveobuhvatan pregled zaduživanja NLB Grupe, uključujući i zaduživanje među članicama NLB Grupe, sveobuhvatan pregled preuzetih obaveza NLB Grupe (uključujući finansijske obaveze, Event of Default, Cross Default, Negative Pledge klauzule i ostale obaveze) i postepena standardizacija ugovornih odredbi i obaveza za NLB Grupu, uspostavljanje adekvatnog sistema izveštavanja i ispunjavanja preuzetih obaveza prema ugovorima, usklađivanje interesa Banke sa globalnim interesom NLB Grupe).

- Spoljašnji – kreditori/investitori (bolje prepoznavanje NLB Grupe na stranim finansijskim tržištima i kod potencijalnih kreditora/ investitora, sveobuhvatan pristup u zaduživanju NLB Grupe, postizanje centralizovanog načina komunikacije s potencijalnim kreditorima/ investitorima, jačanje položaja i ugleda NLB Grupe, kao važnog partnera, a naročito na stranim finansijskim tržištima, kao i uspješno izvođenje koncentracije poslovanja s ključnim relationship bankama, tj. postizanje singerijskih efekata i u ostalim oblastima poslovanja).

Metodologija praćenja pretpostavki o ponašanju stavki imovine, obaveza i vanbilansnih stavki i pretpostavki o ostalim relevantnim okolnostima

Odjeljenje upravljanja bilansnim odnosima, koji je odgovoran za upravljanje operativnom likvidnošću Banke, pored dnevnog praćenja i mjerenja propisanog potrebnog nivoa likvidnosti kroz pokazatelj likvidna sredstva/dospjele obaveze, kao i praćenja pokrivenosti kredita depozitima, prati na dnevnom nivou i sledeće koeficijente:

1. likvidna aktiva / ukupna aktiva (min 10%);
2. likvidna aktiva / kratkoročna pasiva (a vista depoziti i oročeni depoziti sa dospelom do 1 god i sve ostale obaveze sa dospelom do 1 god) (min 12%);
3. likvidna aktiva / depoziti (min 15%);
4. depoziti / ukupne obaveze (min 50%);
5. pozajmice / ukupne obaveze (max 30%);
6. krediti / depoziti + pozajmice (max 120%);
7. bruto krediti / depoziti nebankarskog sektora (u skladu sa Poslovno-finansijskim planom).

Banka izveštava organe upravljanja o likvidnoj poziciji u EUR i ostalim valutama. Banka je dužna da vrši analizu likvidnosti u stranim valutama, uključujući analizu međusobne konvertibilnosti stranih valuta.

U dijelu izvora finansiranja, Banka je fokusirana na tradicionalno bankarstvo, pa je stoga orijentisana na stanovništvo. Kao takva, većina sredstava je u obliku depozita klijenata (nebankarski sektor). Depoziti klijenata pružaju stabilan izvor finansiranja. Većina depozita klijenata je u obliku depozita po viđenju. Zbog toga je od ključnog značaja da se na adekvatan način procijeni stabilnost depozita po viđenju. U tom smislu, identifikovano je učešće stabilnih depozita po viđenju, tj. trend ponašanja depozita po viđenju i uzima se u obzir prilikom izrade Budžeta i finansijskih projekcija.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1 Adekvatnost upravljanja rizikom likvidnosti (nastavak)

2.2.4 Adekvatnost identifikovanja, mjerenja i praćenja rizika likvidnosti (nastavak)

2.2.4.1 Identifikovanje i mjerenje rizika likvidnosti (nastavak)

Baza depozita klijenata se redovno detaljno analizira. Deponenti su podjeljeni na segmente sa stanovništvom i ostalo (privreda, država).

Deponenti fizičkih lica se analiziraju prema vrsti depozita, ročnosti, polu deponenta, starosnoj grupi deponenta, geografskom regionu deponentata, valuti i u odnosu na koncentraciju iznad iznosa osiguranih kod Fonda za zaštitu depozita (FZD). Deponenti koji nisu fizička lica se analiziraju prema tipu korporacije, sektoru deponentata, rejtingu deponenta, vrsti depozitnog proizvoda, ročnosti, geografskom regionu deponentata, valuti i u pogledu koncentracije iznad praga FZD.

2.2.4.2 Kriza likvidnosti

Indikatori upozorenja, identifikacija, mjerenje i upravljanje krizom likvidnosti

U slučaju kada nastane neki od faktora, koji direktno utiču na stvaranje krize likvidnosti, Komitetu za krizne situacije stoje na raspolaganju sledeći načini prevazilaženja takve situacije:

- promjena strukture aktive;
- promjena strukture pasive;
- kombinacija ova dva načina.

Promjena strukture aktive podrazumijeva:

- transformaciju sekundarnih rezervi likvidnosti u raspoloživu likvidnu aktivu (prodaja HOV);
- dospjeće kredita bez mogućnosti ponovnog odobravanja;
- transformaciju dijela kreditnog portfolia u raspoloživu likvidnu aktivu (prodaja potraživanja);
- transformaciju dijela osnovnih sredstava u raspoloživu likvidnu aktivu (prodaja osnovnih sredstava);
- transformaciju ostalih potraživanja Banke u raspoloživu likvidnu aktivu.

Promjena strukture pasive podrazumijeva:

- značajnije učešće dugoročnih izvora od matične banke NLB dd. Ljubljana;
- značajnije učešće dugoročnih izvora finansiranja od strane banaka i drugih finansijskih institucija;
- emisija obveznica;
- korišćenje kredita od CBCG.

Mjere koje se preduzimaju za prevazilaženje krize likvidnosti su:

1. korišćenje 50% sredstava obavezne rezerve u iznosu i na način koji omogućava Odluka o obaveznoj rezervi banaka kod Centralne banke Crne Gore; ova mjera ima pozitivan uticaj na pokazatelje likvidnosti, dok ima negativan na profitabilnost, zbog kamatne stope koja se obračunava na korišćenje obavezne rezerve duže od jednog dana; ova mjera će biti efikasna u sva tri stress scenarija; nosilac sprovođenja ove mjere je Sektor upravljanja bilansnim odnosima ;

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.2 Adekvatnost upravljanja rizikom likvidnosti (nastavak)

2.2.4 Adekvatnost identifikovanja, mjerenja i praćenja rizika likvidnosti (nastavak)

2.2.4.2 Kriza likvidnosti (nastavak)

2. privremena ili trajna prodaja dužničkih hartija od vrijednosti koje Banka ima u svom portfelju po fer vrijednosti kroz ostali ukupni rezultat, koji su sastavni dio Counterbalancing capacity-državni zapisi i obveznice Crne Gore, kao i ostale hartije od vrijednosti koje Banka ima u portfelju (u skladu sa Politikom investiranja u dužničke hartije od vrijednosti); ova mjera ima pozitivan uticaj na pokazatelje likvidnosti (RLS), dok negativan na profitabilnost, u slučaju prodaje hartija od vrijednosti znatno ispod tržišne vrijednosti; nosilac sprovođenja ove mjere je SUBOIOFT; ova mjera će biti efikasna u sva tri stress scenarija; korišćenje kredita za likvidnost od strane CBCG u skladu sa Odlukom o bližim uslovima za davanje kredita bankama u slučaju potreba za likvidnošću; mjera ima pozitivan uticaj na pokazatelje likvidnosti, negativan na profitabilnost, zbog kamatne stope koja se plaća na korišćenje kredita; ova mjera će biti efikasna u sva tri stress scenarija; CBCG može kredit za likvidnost dati solventnoj banci; odobreni kredit za likvidnost banka je dužna da koristi isključivo za izmirivanje dospjelih obaveza prema deponentima i drugim povjeriocima banke; CBCG može dati banci kredit za likvidnost pod uslovom da je obezbijeđen hartijama od vrijednosti koje je emitovala država Crna Gora, države članice Evropske unije i međunarodne finansijske institucije ili drugim sredstvima obezbjeđenja koje Centralna banka ocijeni prihvatljivim, osim nepokretnosti; nosilac sprovođenja ove mjere je SUBOIOFT;
3. povlačenje depozitnih linija od domaćih i inostranih banaka i finansijskih institucija (posebno od Grupacije NLB) u okviru utvrđenih limita, po kamatnim stopama koje važe na međubankarskom tržištu novca; ova mjera ima pozitivan uticaj na pokazatelje likvidnosti, dok negativan na profitabilnost, zbog kamatne stope koja se plaća na korišćenje depozitnih linija; u slučaju povlačenja depozitnih linija od NLB dd, mjera će biti efikasna u sva tri scenarija; u slučaju povlačenja depozitnih linija od drugih finansijskih institucija, efikasnost mjere u stres scenarijima zavisi od vremena potrebnog za pridobijanje depozitnih linija; nosilac sprovođenja ove mjere je Upravljanje finansijskim tržištima; na dan 31.12.2025. banka je imala neiskorišćeni limit za MM linije od NLB dd, Ljubljana u iznosu 700 hilj eura.
4. promptna naplata dospjelih potraživanja; mjera ima pozitivan uticaj na pokazatelje likvidnosti, negativan na profitabilnost, zbog kamatne stope koja se ne dobija kod budućeg cash flow; ova mjera će biti efikasna u sva tri stres scenarija; nosilac sprovođenja ove mjere je SUBOIOFT u saradnji sa Sektorom poslovanja sa građanima i Sektorom poslovanja sa pravnim licima; Banka koristi ove vid ove mjere kroz intenzivno praćenje klijenata koji kasne u otplati kredita;
5. prodaja dijela kreditnog portfolija; mjera ima pozitivan uticaj na pokazatelje likvidnosti, negativan na profitabilnost zbog kamatne stope koja se gubi na buduću cash flow plaća, a u slučaju prodaje potraživanja ispod stvarne cijene potraživanja; ova mjera će biti efikasna u sva tri stress scenarija; nosilac sprovođenja ove mjere je SUBOIOFT u saradnji sa Sektorom poslovanja sa građanima i Sektorom poslovanja sa pravnim licima;
6. povlačenje kreditnih linija domaćih i inostranih banaka i finansijskih institucija (posebno od Grupacije NLB) u okviru utvrđenih limita, po kamatnim stopama koje su iznad važećih na međubankarskom tržištu novca; mjera ima pozitivan uticaj na pokazatelje likvidnosti, negativan na profitabilnost zbog kamatne stope koja se plaća na korišćenje kredita; u slučaju povlačenja depozitnih linija od NLB dd, mjera će biti efikasna u sva tri scenarija; u slučaju povlačenja depozitnih linija od drugih finansijskih institucija, efikasnost mjere u stres scenarijima zavisi od vremena potrebnog za pridobijanje kreditnih linija; nosilac sprovođenja ove mjere je SUBOIOFT;

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1 Adekvatnost upravljanja rizikom likvidnosti (nastavak)

2.2.4 Adekvatnost identifikovanja, mjerenja i praćenja rizika likvidnosti (nastavak)

2.2.4.2 Kriza likvidnosti (nastavak)

7. povećanje depozita po viđenju i oročenih depozita privlačenjem novih deponenata ponudom veće kamatne stope na te depozite; mjera ima pozitivan uticaj na pokazatelje likvidnosti, negativan na profitabilnost zbog veće kamatne stope koja se plaća na depozite, koja nije planirana; ova mjera neće imati efekta u slučaju ostvarenja Liabilities-side scenarija i Combined scenarija, pod pretpostavkom da će i konkurencije nuditi veće kamatne stope, zato Banka ovu mjeru treba da preduzme na početku trećeg stepena krize likvidnosti; nosilac sprovođenja ove mjere je SUBOIOFT u saradnji sa ALCO; prvi korak u sprovođenju mjere je povećanje kamatnih stopa koje usvaja ALCO; uticaj na klijente je povećanje kamatnih stopa na određene depozite; potencijalne implikacije za bakarski sistem – ako je uspješna, mjera smanjuje količinu likvidnosti koja je dostupna drugim tržišnim učesnicima u finansijskom sistemu ili ih primorava da takođe povećaju svoje kamatne stope na depozite;

8. naplata potraživanja prije roka dospijeća; mjera ima pozitivan uticaj na pokazatelje likvidnosti, negativan na profitabilnost, zbog kamatne stope koja se gubi na budući cash flow; sprovodi se nuđenjem povoljnijih uslova za prijevremenu otplatu kredita klijentima; nosilac sprovođenja ove mjere je SUBOIOFT u saradnji sa Sektorom poslovanja sa građanima i Sektorom poslovanja sa pravnim licima; ova mjera će biti efikasna u sva tri stres scenarija;

9. ograničavanje/stopiranje kreditne aktivnosti Banke; ova mjera ima pozitivan uticaj na pokazatelje likvidnosti, dok ima negativan na profitabilnost zbog pada kamatnih prihoda; ova mjera će biti efikasna u sva tri stress scenarija; restriktivna kreditna politika može imati negativan uticaj na poziciju Banke na tržištu i negativan uticaj na risk profil kredita (smanjenje PL portfolija); nosioci sprovođenja ove mjere su SUBOIOFT, Sektor poslovanja sa građanima i Sektor poslovanja sa pravnim licima;

10. izdavanje obveznica; mjera ima pozitivan uticaj na pokazatelje likvidnosti, negativan na profitabilnost, zbog kamatne stope koja se plaća na obveznice; ova mjera može biti neefikasna u sva tri stres scenarija u slučaju potrebe dužeg vremena za realizaciju ovog posla; nosilac sprovođenja ove mjere je SUBOIFT; rizici implementacije ove mjere su visoki jer bi tokom krize Banci moglo biti teško da izda obveznice po tržišnoj cijeni; pošto su potencijalni investitori dobro informisani i mnogi od njih imaju nizak apetit za rizik, teško je pronaći investitore koji su spremni da obezbede sredstva u kriznoj situaciji; međutim, čak i ako Banka pronađe takvog investitora, onda će vjerovatno moći da prikupi sredstva samo uz visoke kamatne stope; svi detalji izdavanja obveznica predstaviće se kroz Prospekt izdavanja obveznica.

2 Pridravanje pravila o upravljanju rizicima, nastavak

2.2 Adekvatnost upravljanja rizikom likvidnosti, nastavak

2.2.4 Adekvatnost identifikovanja, mjerenja i praćenja rizika likvidnosti, nastavak

2.2.4.2 Kriza likvidnosti, nastavak

Koeficijenti praćenja koncentracije finansiranja

Adekvatna pozicija finansiranja je definisana prema LTD koeficijentu. Drugi interni indikator koji se koristi za održavanje adekvatne finansijske pozicije je indikator minimalnog učešća depozita klijenata. Koncentracija depozita klijenata je ograničena i mjeri se strukturnim koeficijentom likvidnosti TOP 30 depoziti/ukupna bilansna suma. Pored depozita, jedan dio finansiranja čine pozajmice od banaka i finansijskih institucija.

Glavne prednosti dobijanja ovakvih sredstava su:

- diversifikacija izvora finansiranja (smanjenje zavisnosti od samo jednog izvora finansiranja – depozita);
- dobijanje sredstava sa dužim rokom dospeća;
- poboljšanje strukturne likvidnosti;
- diversifikacija baze deponenata;
- pristup tržištima kapitala investitorima i akcionarima;
- održavanje ili poboljšanje ocene rejtinga;
- promovisanje zeleno finansiranje.

Upravljanje krizom likvidnosti

Banka, ukoliko dođe do krize likvidnosti nastankom neke od definisanih situacija u kojima se primjenjuje Plan, određuje nove vidove komunikacije i to sa:

- komitentima Banke;
- internom javnošću;
- spoljašnjom javnošću;
- Centralnom bankom Crne Gore.

Nosioci komunikacije u kriznim situacijama su:

- sa komitentima Banke – komercijalisti Poslovanja sa pravnim licima i poslovanja sa građanima;
- sa internom javnošću – Komitet za krizne situacije;
- sa spoljašnjom javnošću – Ekspertska funkcija za komunikacije;
- sa Centralnom bankom Crne Gore – Upravni odbor Banke.

Posebna komunikacija sa komitentima Banke ogleda se u:

- pravljenju projekcija planiranih novčanih tokova klijenata (cash flow) i pronalaženju metoda za njenu realizaciju;
- pronalaženju mogućnosti za nepovlačenje njihovih depozita dok ne prođe kriza likvidnosti, nuđenjem većih kamatnih stopa na iznose njihovih a vista depozita;
- mogućnosti preusmjeravanja planiranih odliva sa njihovih računa kod drugih banaka; ▪ mogućnosti preusmjeravanja planiranih priliva na račun Banke;
- mogućnosti povećavanja iznosa njihovih depozita;
- odlaganju obaveza plaćanja kod platnog prometa, nuđenjem manjih provizija za obavljanje platnog prometa sa odloženom valutom plaćanja.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.2. Adekvatnost upravljanja rizikom likvidnosti (nastavak)

2.2.4 Adekvatnost identifikovanja, mjerenja i praćenja rizika likvidnosti (nastavak)

2.2.4.2 Kriza likvidnosti (nastavak)

Posebna komunikacija sa internom i spoljašnjom javnošću, kao i sa Centralnom bankom Crne Gore, podrazumijeva:

- redovno izvještavanje sa sjednica Komiteta za krizne situacije;
- pravovremeno obavještanje o novonastalim promjenama faktora koji utiču na kriznu situaciju;
- pisanje izjava za javnost;
- obavještanje o prestanku krizne situacije.

Svi vidovi komunikacije moraju se zasnivati na objektivnom, stručnom i konzistentom izvještavanju kako bi se situacija što realnije prikazala javnosti.

2.2.5 Adekvatnost i djelotvornost sistema internih kontrola vezanih za upravljanje rizikom likvidnosti

2.2.5.1 Limiti rizika likvidnosti

Donošenje odluka o likvidnosti i finansiranju zasniva se na dobrom razumijevanju trenutne likvidnosne situacije Banke, budućih potreba za likvidnošću, kao i pristupa izvorima finansiranja. To zahtijeva praćenje strukture bilansa stanja, predviđanje potreba za likvidnošću i scenarije, koji omogućavaju predviđanje čitavog spektra potencijalnih nepovoljnih okolnosti. ILAAP (Internal Liquidity Adequacy Assessment process) služi za procjenu profila rizika likvidnosti Banke koristeći različite pristupe za praćenje i upravljanje rizikom i da informiše Upravni i Nadzorni Odbor o procjeni trenutnih ili potencijalnih rizika kojima je Banka izložena ili bi mogla biti izložena. Ključna svrha je dokumentovanje i demonstracija ukupne adekvatnosti likvidnosti. Rezultati ILAAP-a se zatim koriste u procesu donošenja odluka.

Tolerancija rizika likvidnosti, kao nivo rizika likvidnosti koji je Banka spremna da preduzme, uzimajući u obzir poslovni model, ukupnu toleranciju rizika, ulogu u finansijskom sistemu, finansijsko stanje i kapacitet finansiranja i koji omogućava upravljanje likvidnošću u normalnim i stresnim uslovima, definisana je internim aktima Rizik apetit NLB Banke AD Podgorica i Interni sistem limita NLB Banke AD Podgorica.

Strategijom upravljanja rizicima NLB Banke definisane su strategija upravljanja rizikom likvidnosti (koja obuhvata cijeljeve i osnovna načela preuzimanja i upravljanja rizikom likvidnosti) i strategija izvora finansiranja.

Banka redovno vrši testove otpornosti na stres za različite idiosinkratske (specifične za banku) i tržišne scenarije stresa (odvojeno i u kombinaciji), kako bi identifikovala izvore potencijalnog smanjenja likvidnosti i osigurala da tekuće izloženosti ostanu u skladu sa utvrđenom tolerancijom rizika likvidnosti. Banka koristi rezultate testova otpornosti na stres kako bi prilagodila svoje strategije, politike i pozicije za upravljanje rizikom likvidnosti i razvila efikasne planove za vanredne situacije.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.1 Adekvatnost upravljanja rizikom likvidnosti (nastavak)

2.2.5 Adekvatnost i djelotvornost sistema internih kontrola vezanih za upravljanje rizikom likvidnosti (nastavak)

2.2.5.2 Testiranje na stres

Uz pomoć stres testova likvidnosti Banka prati svoju izloženost riziku likvidnosti. Stres testovi se koriste kako bi se identifikovali potencijalni negativni događaji, koji bi mogli uticati na likvidnu situaciju Banke.

U zavisnosti od ozbiljnosti negativnih događaja, stres testiranje likvidnosti je komplementaran instrument za upravljanje rizikom likvidnosti. Stres testovima se procjenjuje izloženost Banke šokovima i uticaj potencijalnih šokova na poslovanje Banke. Stres testovi bi trebalo da upozore Banku na neočekivane odlive likvidnih rezervi i da joj omoguće da pravovremeno djeluje u pravcu adekvatnog upravljanja likvidnošću. Pokretači rizika likvidnosti mogu biti neadekvatno finansiranje likvidnosti ili smanjenje likvidnosti tržišta. Tržišni rizik je uslovljen tržišnim kretanjima, koja mogu uzrokovati gubitke i dovesti do pada tržišta.

Među materijalnim rizicima identifikovani su rizik finansiranja i rizik tržišne likvidnosti. Rizik tržišne likvidnosti predstavlja rizik od gubitaka usljed promene tržišne vrednosti likvidnih sredstava, dok se rizik finansiranja odnosi na gubitke koji nastaju usljed masovnih odliva depozita. Tržišni scenario je razvijen za potrebe stresnog testiranja rizika tržišne likvidnosti, dok se idiosinkratski scenario koristi za stresno testiranje rizika finansiranja.

Rezultati testiranja otpornosti na stres su ugrađeni u rizik apetit banke, limite, proces planiranja kapitala i likvidnosti i finansijski plan za naredne godine. Rezultati testova otpornosti na stres koriste se za definisanje iznosa CBC (counterbalancing capacity) koji bi Banka trebala održavati u bilo kojem trenutku. Pored toga, vrši se izračun pokazatelja likvidnosti se pod stresnim uslovima.

Metodologija se sastoji od:

- business view pristupa;
- stres test scenarija;
- obrnutih "reverse" stres testova.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.2 Adekvatnost upravljanja rizikom likvidnosti (nastavak)

2.2.5 Adekvatnost i djelotvornost sistema internih kontrola vezanih za upravljanje rizikom likvidnosti (nastavak)

Stresni LCR do 1 mjesec

Banka je, u skladu sa Zakonom o kreditnim institucijama, dužna da drži likvidnu imovinu čija ukupna vrijednost pokriva likvidnosne odlive umanjene za likvidnosne prilive u stresnim uslovima, kako bi se obezbijedilo da održava nivo bafera likvidnosti koji je primjeren za pokriće moguće neusklađenosti između likvidnosnih priliva i odliva u izuzetno stresnim uslovima tokom perioda od trideset dana.

Koeficijent likvidne pokrivenosti (LCR) jednak je odnosu bafera likvidnosti i neto likvidnosnih odliva tokom perioda stresa u trajanju od 30 kalendarskih dana, iskazuje se u procentima i mora biti minimalno na nivou od 100%.

Koeficijent likvidne pokrivenosti računa se u skladu sa sljedećom formulom:

$$\text{LCR(\%)} = \frac{\text{bafer likvidnosti}}{\text{neto likvidnosni odlivi tokom perioda stresa u trajanju od 30 dana}}$$

Period preživljavanja

“Survival limit” (granica preživljavanja) je rezultat nepovoljnog kombinovanog stresnog scenarija u periodu od 3 mjeseca. Da bi preživjela period od 3 mjeseca, odlivi moraju biti pokriveni sa CBC i prilivima.

Da bi Banka opstala, minimalni iznos CBC i priliva mora da pokrije tri meseca nepovoljnog kombinovanog stres scenarija.

2.2.6 Uočeni nedostaci i preporuke

Popis nedostataka:

Prilikom sprovođenja procedura nismo naišli na značajne nedostatke u smislu neusklađenosti Banke s Odlukom o minimalnim standardima za upravljanje rizicima u kreditnim institucijama („Sl. list Crne Gore“ br. 134/21, 62/24, 94/25) kao i sa povezanim odlukama koje regulišu upravljanje rizikom likvidnosti.

Preporuke:

Prilikom sprovođenja procedura revizije finansijskih izvještaja Banke nismo identifikovali značajne preporuke u vezi sa upravljanjem rizikom likvidnosti, a koje bi u značajnoj mjeri uticale na finansijsko izvještavanje Banke.

Zaključak:

Na osnovu provedenih procedura vezanih za područje upravljanja rizikom likvidnosti i kriterijuma prikazanih u Prilogu 1 ovog izvještaja, smatramo da je upravljanje rizikom likvidnosti **zadovoljavajuće**.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.3 Adekvatnost upravljanja tržišnim rizikom

Upravljanje tržišnim rizicima od strane Banke tokom perioda od 1. januara do 31. decembra 2025. godine bilo je zasnovano na sljedećoj pravnoj osnovi:

- Zakon o kreditnim institucijama („Sl. list Crne Gore“ br. 72/19, 82/20, 8/21)
- Odluka o minimalnim standardima za upravljanje rizicima u kreditnim institucijama („Sl. list Crne Gore“ br. 134/21);

Takođe, Politika se naslanja i na interni akt NLB Grupe: *Politiku valutnog rizika NLB d.d.*

Uvod

Tržišni rizik, u skladu sa Zakonom o kreditnim institucijama, predstavlja rizik ostvarivanja gubitaka po finansijskim instrumentima evidentiranim u bilansu i vanbilansu kreditne institucije, uzrokovanih negativnim kretanjima tržišnih cijena i odnosi se na: 1) pozicijski rizik, pod kojim se podrazumijeva rizik gubitka koji proizilazi iz promjene cijene finansijskog instrumenta ili, kod derivatnog finansijskog instrumenta, promjene cijene odnosno varijable; 2) devizni rizik, pod kojim se podrazumijeva rizik gubitka koji proizilazi iz promjene kursa valute i/ili promjene cijene zlata; i 3) robni rizik, pod kojim se podrazumijeva rizik gubitka koji proizilazi iz promjene cijene robe. Uzimajući u obzir strukturu portfolija Banke, najznačajniji aspekt upravljanja tržišnim rizikom se odnosi na devizni (valutni) rizik.

Valutni rizik je vjerovatnoća ostvarivanja gubitaka po bilansnim i vanbilansnim pozicijama usljed promjene kursa valuta i/ili neusklađenosti u nivou aktive, pasive i vanbilansnih stavki u istoj valuti. Rizik apetit Banke u pogledu valutnog rizika je nizak do umjeren. Upravljanje valutnim rizikom treba da obezbjedi da valutni rizik ne utiče značajno na poslovni rezultat banke i upotrebu kapitala. Obim poslovanja sa stranim valutama je na relativno niskom nivou, zahvaljujući činjenici da Banka posluje u eurskoj ekonomiji, kao i činjenici da ne odobrava kredite klijentima u stranim valutama (tzv. FX lending).

Politikom upravljanja valutnim rizikom NLB Banka određuje sljedeće limite:

Politikom upravljanja valutnim rizikom NLB Banka određuje sljedeće limite:

Limiti po pojedinoj valuti i agregatno za sve valute određeni su u procentu od kapitala banke.

Limiti su određeni u odnosu na likvidnost, volatilitet i stateški interes za poslovanje u pojedinoj valuti. Limiti neto otvorene pozicije za valute USD, GBP, CHF, CAD, SEK, DKK, NOK i JPY - 2% sopstvenih sredstava banke Limiti neto otvorene pozicije za ostale valute – 0,5% kapitala banke.

Limiti neto otvorene pozicije agregatno za sve valute – 2,5% kapitala banke. Limiti bruto pozicija, koje mogu da budu bruto duga (obim finansijske aktive u određenoj valuti) i bruto kratka (obim finansijskih obaveza u određenoj valuti) određeni su apsolutno i u procentima od sopstvenog kapitala. Njihovo ispunjavanje mora se odvijati istovremeno sa poštovanjem limita za neto pozicije. Limiti bruto pozicija određeni su na sljedeći način: Limiti bruto pozicije u USD – max 60% kapitala.

Limiti bruto pozicije za valute GBP, CHF, CAD, SEK, DKK, NOK i JPY pojedinačno – max 30% kapitala.

Limiti bruto pozicija za pojedinačne ostale valute – max 15% kapitala Limiti bruto duge pozicije za sve strane valute – max 70 % kapitala Limiti bruto kratke pozicije za sve strane valute – max 70 % kapitala Upravljanje finansijskim tržištima koordinira upravljanje pozicijama po valuti, tako da su pozicije na kraju dana u granicama utvrđenih limita, dok Upravljanje Globalnim rizicima ukazuje na kršenje pozicija po valuti svakog dana za prethodni radni dan. U slučaju kršenja limita, organizovao bi se sastanak direktora Upravljanja globalnim rizicima i Upravljanje finansijskim tržištima, sa ciljem utvrđivanja daljih koraka i mjera. Limiti se formiraju na bazi regulative kojom je definisana oblast upravljanja deviznim rizikom i dokumenata koji su u propisani u našoj grupi.

2 Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.3 Adekvatnost upravljanja tržišnim rizikom (nastavak)

Sektor upravljanja bilansnim odnosima i operacijama na finansijskom tržištu koordinira upravljanje pozicijama po valuti, tako da su pozicije na kraju dana u granicama utvrđenih limita, dok Sektor kontrole upravljanja rizicima ukazuje na kršenje pozicija po valuti svakog dana za prethodni radni dan.

	EUR	USD	CHF	Ostalo	Ukupno
Novčana sredstva i računi depozita kod centralnih banaka	150.943	1.588	783	703	154.017
Finansijska sredstva po amortizovanoj vrijednosti					
Kredit i potraživanja od banaka	60.073	15.903	2.543	1.998	80.517
Kredit i potraživanja od klijenata	774.974	-	-	-	774.974
Hartije od vrijednosti	79.768	11.955	-	-	91.723
Ostala finansijska sredstva	2.145	2.599	-	-	4.744
Finansijska sredstva po fer vrijednosti kroz ostali ukupni rezultat					
Hartije od vrijednosti	14.622	-	-	-	14.622
UKUPNO FINANSIJSKA SREDSTVA	1.082.525	32.045	3.326	2.701	1.120.597
Finansijske obaveze koje se iskazuju po amortizovanoj vrijednosti					
Depoziti banaka i centralnih banaka	50.583	-	-	-	50.583
Depoziti klijenata	861.036	31.942	3.327	2.606	898.911
Kredit banaka i centralnih banaka	6.456	-	-	-	6.456
Kredit klijenata koji nijesu banke	11.964	-	-	-	11.964
Finansijske obaveze koje se vrednuju po fer vrijednosti kroz bilans uspjeha, koje se ne drže radi trgovanja	925	-	-	-	925
Subordinisani dug	16.447	-	-	-	16.447
UKUPNO FINANSIJSKE OBAVEZE	947.411	31.942	3.327	2.606	985.286
Neto izloženost valutnom riziku	135.114	103	(1)	95	135.311

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.3 Adekvatnost upravljanja tržišnim rizikom (nastavak)

2.3.1 Ispunjavanje organizacionih zahtjeva vezanih za upravljanje tržišnim rizikom

Sektor kontrole upravljanja rizicima, kao odgovorna služba za praćenje valutnog rizika:

- mjesečno izvještava NLB d.d. o bilansnim pozicijama po valutama (kroz CR Stanja) sa namjenom izvještavanja za ALCO NLB Grupe
- vrši nadzor i dnevno izvještava Sektor upravljanja bilansnim odnosima o stanju otvorene devizne pozicije
- mjesečno izvještava Odbor za upravljanje bilansnim odnosima i kapitalom - kvartalno izvještava Nadzorni odbor Banke
- izrađuje izvještaje za Centralnu banku Crne Gore u skladu sa lokalnim propisima
- kvartalno vrši stresno testiranje i o rezultatima izvještava Odbor za upravljanje bilansnim odnosima i kapitalom i Nadzorni odbor Banke
- vrši izračune u VaR-u i provjerava tačnost VaR izračuna
- predlaže Politiku upravljanja valutnim rizikom Upravnom odboru Banke na usvajanje.

Sektor upravljanja bilansnim odnosima i operacijama na finansijskom tržištu dnevno upravlja otvorenim deviznim neto pozicijama na način da se te pozicije nalaze u okviru propisanih limita. Poslovi trgovanja (tj. namjernog špekulativnog otvaranja deviznih pozicija tokom dana i/ili noći) u bankama članicama NLB Grupe nisu dozvoljeni.

2.3.1 Adekvatnost politika i procedura koje se odnose na upravljanje tržišnim rizikom

Temeljni interni akti Banke koje se odnose na upravljanje tržišnim rizicima odnose se na:

- Politika upravljanja valutnim rizikom (NLB d.d.);
- Politika upravljanja valutnim rizikom (NLB banke AD Podgorica);

Za dostizanje tih ciljeva Politika determiniše:

- I. Određivanje valutnih pozicija
- II. Obezbjedivanje podataka za izračunavanje pozicija
- III. Metode mjerenja rizika i određivanja limita
- IV. Kontrolne mehanizme
- V. Ovlašćenja i odgovornosti
- VI. Validnost politike upravljanja valutnim rizikom - prelazne i završne odredbe.

2.3.2 Sprovođenje donesenih politika i procedura

U skladu sa Politikom upravljanja valutnim rizikom, sistem upravljanja tržišnim rizicima obuhvata:

- I. Određivanje valutnih pozicija
- II. Obezbjedivanje podataka za izračunavanje pozicija
- III. Metode mjerenja rizika i određivanja limita
- IV. Kontrolne mehanizme
- V. Ovlašćenja i odgovornosti
- VI. Validnost politike upravljanja valutnim rizikom - prelazne i završne odredbe.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.3 Adekvatnost upravljanja tržišnim rizikom (nastavak)

2.3.3 Adekvatnost identifikovanja, mjerenja i praćenja tržišnog rizika

Mjerenje rizika

Value at Risk metodologija

Pomoću rizične vrijednosti pokušavamo odrediti maksimalni gubitak (sa vjerovatnoćom 99%) nastao iz promjena faktora rizika na cjelokupni portfelj banke.

Opis parametara, koji su potrebni za izračunavanje rizične vrijednosti: - metoda:

Delta-gamma - izvođenje: istorijska simulacija (posljednjih 250 dana) - vjerovatnoća: 99% - period držanja pozicije: 10 dana Metoda Pri izračunavanju rizične vrijednosti uzima se u obzir osjetljivost svakog finansijskog instrumenta na pojedini faktor rizika (delta pozicije). Kod nelinearnih instrumenata (opcija) pri izračunavanju se uzima u obzir i kvadratna osjetljivost na pojedini faktor rizika (gamma pozicije). Kod kvadratne osjetljivosti uzimaju se u obzir osjetljivosti promjene pojedinog faktora na kvadrat, osjetljivosti na proizvod promjena dva različita faktora rizika, tako da se zanemaruju. Promjena vrijednosti portfelja se po ovoj metodologiji računa kao:

ΔdV – promjena vrijednosti portfelja dS – vektor promjene kurseva (faktora rizika)

Δ – vektor delta pozicije (delta osjetljivosti portfelja na faktore rizika)

Γ – matrica gamma osjetljivosti portfelja (nedijagonalni elementi su 0)

Izvođenje Uzima se vremenska serija kurseva u posljednjih 20 dana.

Ta vremenska serija određuje posljednjih 250 desetodnevnih relativnih promjena kurseva, koje pomoću današnjih kurseva pretvaramo u apsolutne promjene i tako dobijamo vektore dS_i za upotrebu u simulaciji.

Pomoću vektora dS_i , vektora Δ , te matrice Γ izračunava se promjena vrijednosti portfelja dV_i – 250 desetodnevni promjena.

Pojedinu vrijednost dV_i prepravljamo u dV_i' , kako bi pri izračunavanju rizične vrijednosti dobili veću podudarnost sa novijim promjenama:

Zatim dobijenu seriju dV_i' razvrstamo po veličini (od najmanje do najveće, odnosno, od najvećeg gubitka do najvećeg dobitka). Rizičnu vrijednost sa povjerenjem od 99% predstavlja treća vrijednost u razvrstanoj seriji na strani gubitka.

Faktori rizika • Kursevi AUD EUR, CAD EUR, CHF EUR, DKK EUR, GBP EUR, JPY EUR, NOK EUR, SEK EUR, SKK EUR i USD EUR

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.3 Adekvatnost upravljanja tržišnim rizikom (nastavak)

2.3.4 Adekvatnost i djelotvornost sistema internih kontrola vezanih za upravljanje tržišnim rizikom

2.3.4.1 Sistem praćenja i kontrole tržišnih rizika

Kontrolni mehanizmi su:

- adekvatnost, pravilnost i cjelovitost podataka koji su osnova za izračunavanje izloženosti valutnom riziku
- provjeravanje poštovanja limita
- model izračunavanja potencijalnih gubitaka metodom njegovog testiranja
- izvještavanje o izloženosti banke valutnom riziku

Ulazni podaci se dobijaju iz informacionog sistema banke kroz automatizovani izvještaj.

2.3.4.2 Limiti tržišnog rizika

Rizik greške modela mjerenja valutnog rizika (VaR metoda) proizlazi iz mogućnosti da se rezultati modela ne poklapaju sa očekivanjima i ne oslikavaju prave odnose između varijabli modela, što može prouzrokovati štetu u poslovanju banke. Najčešći uzroci za rizik greške modela su pogrešna formulacija, specifikacija i parametarizacija (na primjer, korišćenje neadekvatnih ili pogrešnih inputa). Da bi se spriječila pojava grešaka u modelu banka kontinuirano obavlja aktivnosti praćenja rezultata modela.

Upravljanje globalnim rizicima dnevno provjerava tačnost izračunavanja VaR-a metodom backtesting-a, pri čemu se izračunati VaR upoređuje sa pokazateljem Hipotetički dobitak/gubitak vrijednosti portfelja stranih valuta od juče do danas ukoliko pozicije ostanu nepromijenjene. Hipotetički gubici obračunavaju se množenjem otvorene valutne pozicije u svakoj valuti na t-2 za razliku u kursu predmetne valute u odnosu na evro između t-1 i t-2 i sabiranjem rezultata za sve valute. Izračunat hipotetički gubitak upoređuje se sa potencijalnim gubitkom dobijenim VaR modelom na t-2. Drugim riječima, poređenje se vrši između gubitaka i dobitaka na pozicijama koje proizilaze iz promjena deviznog kursa između prekjuče i juče i izračunatog VaR gubitka na određeni dan.

2.3.5 Uočeni nedostaci i preporuke

Prilikom sprovođenja procedura nismo naišli na značajne nedostatke u smislu neusklađenosti Banke s Odlukom o minimalnim standardima za upravljanje rizicima u kreditnim institucijama („Sl. list Crne Gore“ br. 134/21, 62/24, 94/25) kao i sa povezanim odlukama koje regulišu upravljanje tržišnim rizikom.

Preporuke:

Prilikom sprovođenja procedura revizije finansijskih izvještaja Banke nismo identifikovali značajne preporuke u vezi sa upravljanjem tržišnim rizikom, a koje bi u značajnoj mjeri uticale na finansijsko izvještavanje Banke.

Zaključak:

Na osnovu provedenih procedura vezanih za područje upravljanja tržišnim rizikom i kriterijuma prikazanih u Prilogu 1 ovog izvještaja, smatramo da je upravljanje tržišnim rizikom **zadovoljavajuće.**

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.4 Adekvatnost upravljanja operativnim rizikom

Upravljanje operativnim rizikom od strane Banke tokom perioda od 1. januara do 31. decembra 2025. godine bilo je zasnovano na sljedećoj pravnoj osnovi:

- Zakon o kreditnim institucijama („Službeni list Crne Gore“ br. 72/19, 82/20, 8/21)
- Podzakonske akte Centralne banke Crne Gore koji se odnose na područje upravljanja rizicima i to:
  - Odluku o minimalnim standardima za upravljanje rizicima u kreditnim institucijama („Sl. list Crne Gore“ br. 128/20),
  - Odluku o izvještajima koji se dostavljaju Centralnoj banci Crne Gore („Sl. list Crne Gore“ br. 128/20) i
  - Odluku o adekvatnosti kapitala kreditnih institucija („Sl. list Crne Gore“ br. 128/20)

2.4.1 Ispunjavanje organizacionih zahtjeva vezanih za upravljanje operativnim rizikom

2.4.1.1 Sistem upravljanja operativnim rizikom

Banka internim aktima na godišnjoj osnovi, u skladu sa Odlukom o upravljanju rizicima, utvrđuje smjernice za ovladavanje operativnim rizikom, osnovne limite za praćenje apetita rizika te pokazatelje u odnosu na koje će analizirati izloženost operativnom riziku i profil rizičnosti.

Operativni rizik predstavlja rizik od gubitka zbog neadekvatnih ili neuspjelih procedura, ljudi, internih sistema ili eksternih gubitaka. Operativni rizik takođe uključuje pravni rizik, ali isključuje reputacijski i strateški rizik.

Nivoi upravljanja operativnom rizikom dijele se na:

Centralizovani upravljačko-nadzorni nivo – zadužen je za uspostavljanje sistema upravljanja operativnim rizikom te za praćenje i nadziranje izloženosti operativnom riziku i adekvatnosti upravljanja operativnim rizikom.

Centralizovani upravljačko-nadzorni nivo obuhvata sljedeća tijela:

- Nadzorni odbor Banke,
- Upravni odbor Banke,
- Član Upravnog odbora Banke nadležan za upravljanje rizicima (CRO).

Decentralizovan upravljačko-nadzorni nivo – Operativni rizik je svojstven svakom organizacijskom dijelu i poslovnom procesu pa stoga ključnu ulogu u osiguranju adekvatnog svakodnevnog upravljanja operativnim rizikom imaju osobe odgovorne za pojedine organizacijske djelove, procese i projekte koje su obuhvaćene kroz decentralizovani upravljačko-nadzorni nivo.

Svi zaposleni – svi zaposleni Banke trebaju aktivno učestvovati u upravljanju operativnim rizikom te u integrisanju upravljanja operativnim rizikom u svakodnevno poslovanje Banke.

Funkcija upravljanja rizicima Banke – Direkcija upravljanja rizicima Banke obavlja funkciju kontrole operativnog rizika i pruža podršku ostalim učesnicima u upravljanju operativnim rizikom.

Specijalizovane pomoćne funkcije - učestvuju u pojedinim aspektima upravljanja operativnim rizikom na način da se njihove aktivnosti odnose na čitavu Banku.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.4 Adekvatnost upravljanja operativnim rizikom (nastavak)

2.4.1.1 Sistem upravljanja operativnim rizikom (nastavak)

2.4.1.2 Struktura upravljanja operativnim rizikom

Upravljanje rizicima predstavlja sveukupnost strateških odrednica, metoda, kriterijuma i postupaka u cilju odlučivanja i sprovođenja odluka o prihvatanju, izbjegavanju, smanjenju/kontrolisanju i prenosu identifikovanih rizika.

U svojim područjima nadležnosti svi zaposleni Banke trebaju aktivno učestvovati u upravljanju operativnim rizikom te u integrisanju upravljanja operativnim rizikom u svakodnevno poslovanje Banke. Učestvovanje zaposlenih Banke u upravljanju operativnim rizikom prvenstveno se odvija u koordinaciji s nadležnim OR rukovodiocima/Koordinatorom OR.

Važnija područja za koji je zadužena Funkcija za upravljanje rizicima Banke u pogledu upravljanja operativnim rizikom su:

- predlaganje Upravnom odboru Banke Pravilnika i politika za upravljanje operativnim rizikom;
- unapređivanje metodologija iz područja upravljanja rizicima, uz suglasnost Člana Upravnog odbora Banke nadležnog za kontrolu rizika;
- predlaganje i unapređivanje Upravnom odboru Banke uputa kojima se detaljno propisuje identifikovanje i mjerenje/procjenjivanje rizika, ovladavanje rizicima, praćenje i izvještavanje o rizicima;
- poštuje odredbe strategija upravljanja rizicima i politika upravljanja rizicima;
- predlaganje Upravnom odboru Banke odluka o limitima izloženosti prema strategiji upravljanja rizicima i politikama upravljanja rizicima;
- predlaganje Upravnom odboru Banke i višem rukovodstvu aktivnosti za ovladavanje rizicima, prema strategiji i politikama upravljanja rizicima;
- predlaganje Upravnom odboru Banke, integrisanja upravljanja rizicima u svakodnevno poslovanje, a posebno u donošenje poslovnih odluka;
- implementacija identifikacije rizika, mjerenja/procjenjivanja rizika i aktivnosti testiranja na stres;
- analiza rizika (uključujući i rizike kod novih proizvoda/usluga ili izmjena postojećih ili novih tržišta);
- učestvovanje u obračunu adekvatnosti kapitala;

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.4 Adekvatnost upravljanja operativnim rizikom (nastavak)

2.4.1 Ispunjavanje organizacionih zahtjeva vezanih za upravljanje operativnim rizikom (nastavak)

2.4.1.2 Struktura upravljanja operativnim rizikom (nastavak)

- praćenje izloženosti rizicima, profila rizičnosti i adekvatnosti kapitala;
- provjeravanje primjene i djelotvornosti metoda i postupaka za upravljanje rizicima;
- ispitivanje i vrednovanje adekvatnosti i djelotvornosti internih kontrola u procesu upravljanja rizicima;
- izvještavanje o rizicima i adekvatnosti kapitala Člana Upravnog odbora Banke nadležnog za kontrolu rizika, Upravnog odbora Banke, Nadzornog odbora Banke, Sektora interne revizije Banke i Revizorskog odbora Banke.

2.4.2 Adekvatnost politika i procedura koje se odnose na upravljanje operativnim rizikom

Upravljanje operativnim rizikom definisano je sljedećim internim aktima:

- Metodologija upravljanja operativnim rizicima u NLB Banci AD Podgorica
- Politika upravljanja operativnim rizikom u NLB Banci AD Podgorica
- Uputstvo za evidentiranje štetnih događaja koji proizilaze iz operativnih rizika
- Uputstvo za praćenje ključnih pokazatelja operativnih rizika NLB Banke AD Podgorica
- Uputstvo za stresno testiranje operativnog rizika NLB Banke AD Podgorica

Politikom upravljanja operativnim rizikom utvrđuje se sljedeće:

- metode za mjerenje izloženosti operativnom riziku;
- apetit za operativni rizik;
- limiti za praćenje izloženosti operativnom riziku;
- praćenje izloženosti operativnom riziku i iskorišćenost limita;
- eskalacijske postupke u slučaju kršenja limita;
- smjernice i načini ovladavanja operativnim rizikom.

2.4.3 Sprovođenje donesenih politika i procedura

2.4.3.1 Ovladavanje operativnim rizikom

Osnovni načini ovladavanja operativnim rizikom su:

- izbjegavanje;
- smanjenje;
- osiguranje;
- prihvatanje;
- praćenje.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.4 Adekvatnost upravljanja operativnim rizikom (nastavak)

2.4.3 Sprovođenje donesenih politika i procedura (nastavak)

2.4.3.2 Izbjegavanje operativnog rizika

Izbjegavanje podrazumijeva ne-izvođenje, odnosno izbjegavanje određenih aktivnosti kako bi se izbjegao operativni rizik koji bi se pojavio kao posljedica predmetnih aktivnosti, a za koje Banka procjenjuje da bi mogle prouzrokovati značajne gubitke.

2.4.3.3 Smanjenje i kontrolisanje operativnog rizika

Smanjenje i kontrolisanje podrazumijeva unaprjeđenje poslovnih procesa i praksi i/ili uvođenje kontrola koje imaju za cilj smanjiti, odnosno kontrolisati nivo gubitaka/rizika kroz preduzimanje jedne ili više aktivnosti.

2.4.3.4 Prihvatanje operativnog rizika

Prihvatanje podrazumijeva donošenje odluke o prihvatanju operativnog rizika od strane višeg rukovodstva, odnosno OR rukovodioca te ostalih nadležnih tijela Banke. Ovakva aktivnost uobičajeno je karakteristična za gubitke s malom ili umjerenom učestalošću pojavljivanja te ograničenim, odnosno malim učinkom. Na nivou Banke ovakvi se događaji takođe kontinuirano prate i kontrolišu kroz periodične analize, a u slučaju značajnijeg porasta učestalosti i učinka ovakvih događaja nadležni OR rukovodioci dužni su razmotriti preduzimanje mjera smanjivanja i kontrolisanja operativnog rizika.

2.4.3.5 Osiguranje operativnog rizika

Prenošenje podrazumijeva prenos operativnog rizika na treće osobe putem osiguranja ili drugih specifičnih finansijskih instrumenata. Ova aktivnost ovladavanja koristi se za one događaje koji nisu učestali, a mogu prouzrokovati značajnije finansijske gubitke.

Sektor upravljanja projektima, procesima i logistike učestvuje u planiranju politike osiguranja Banke što podrazumijeva definisanje potrebnih polisa osiguranja, prijedlog limita osiguranja, prijedlog odbitnih franšiza osiguranja, obim i detaljne uslove pokrića.

Sektor upravljanja projektima, procesima i logistike učestvuje u procesu odabira i ugovaranja polisa osiguranja sa osiguravajućim društvom (u saradnji sa Grupom). Za potrebe planiranja politike osiguranja Sektor kontrole upravljanja rizicima dostavlja Sektoru upravljanja projektima, procesima i logistike pregled istorijskih gubitaka prikupljenih kroz LER aplikaciju Banke.

2.4.3.6 Praćenje operativnog rizika

Praćenje rizika se obavlja praćenjem ključnih indikatora rizika i posljedica nastanka rizika bez direktnog poboljšanja postojećih kontrolnih aktivnosti, praćenjem potencijalnog povećavanja rizika i/ili nastanka samog rizika. U slučaju prekoračenja postavljenih graničnih vrednosti zahtjeva se preduzimanje odgovarajućih mjera (npr. smanjenje rizika).

2 Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.4 Adekvatnost upravljanja operativnim rizikom (nastavak)

2.4.3 Sprovođenje donesenih politika i procedura (nastavak)

2.4.3.7 Upravljanje kontinuitetom poslovanja

Banka uspostavlja proces upravljanja kontinuitetom poslovanja kojim se osigurava kontinuitet poslovanja i ograničavaju gubici u slučajevima značajnijeg narušavanja ili prekida poslovanja.

Banka usvaja, revidira i testira planove kontinuiteta poslovanja i scenarije za slučaj nepredviđenih okolnosti kojima se osigurava kontinuitet poslovanja odnosno pravovremeno ponovno uspostavljanje poslovnih aktivnosti, procesa, sistema i nivoa usluge i ograničavaju gubici u slučajevima značajnijeg narušavanja ili prekida poslovanja. Takođe, osigurava da je upravljanje kontinuitetom poslovanja sastavni dio upravljanja operativnim rizikom, uključujući i analizu i izvještavanje o operativnim rizicima kontinuiteta poslovanja.

Sektor za usklađenost poslovanja Banke propisuje postupke, metode, uloge i odgovornosti u području upravljanja kontinuitetom poslovanja, pri čemu će osigurati adekvatno izvještavanje Upravnog Odbora i Nadzornog Odbora Banke o upravljanju kontinuitetom poslovanja.

2.4.4 Adekvatnost identifikovanja i ocjenjivanja operativnog rizika

2.4.4.1 Identifikovanje operativnih rizika

Upravljanje operativnim rizikom u NLB Banci AD Podgorica izvodi se u okviru procesa. Identifikaciju i ocjenjivanje operativnih rizika izvode organizacione jedinice, koje obavljaju aktivnosti na procesima, a samo savlađivanje OR po pravilu potiče iz organizacionih jedinica Banke, gdje rizici nastaju. Baš zato je potrebno kod upravljanja operativnim rizikom sudjelovanje stručnjaka sa različitih radnih područja. Pojedinačan proces se naime odvija u različitim organizacionim jedinicama Banke te je izložen veoma različitim rizicima iz unutrašnje i vanjske okoline.

Mjere istorijskih gubitaka

Kao mjeru istorijskih gubitaka, Banka kroz aplikaciju LER prikuplja podatke o štetnim događajima (aplikacija LER). Za potrebe modeliranja podataka o realizovanim štetnim događajima korišćen je interval povjerenja od 99,9% za bruto gubitke i 0,1% za naknade. Modeliranje se vrši u NLB d.d., na bazi realizovanih gubitaka na strani NLB Banke koji proizilaze iz operativnog rizika u određenom vremenskom periodu, na način opisan niže. Osnova za primjenu podataka o realizovanim štetnim događajima:

- podaci o knjiženim bruto negativnim gubicima od 2013. godine;
- kod bruto gubitaka se ne uzimaju u obzir gubici nadoknađeni u roku od 5 radnih dana;
- gubici sa rezervacijama za kreditne rizike nisu uključeni nadoknade bruto gubitka se uzimaju u obzir odvojeno;

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.4 Adekvatnost upravljanja operativnim rizikom (nastavak)

2.4.4 Adekvatnost identifikovanja i ocjenjivanja operativnog rizika (nastavak)

2.4.4.1 Identifikovanje operativnih rizika (nastavak)

Analiza scenarija

Pored praćenja nastalih i potencijalnih šteta koje su već uključene u bazu podataka o štetnim događajima, mogu se desiti i jednokratni, nepredvidljivi događaji. Operativni rizik se razlikuje od drugih vrsta rizika po tome što nije moguće predvidjeti realizaciju rizika isključivo iz istorijskih podataka i njihove ekstrapolacije. Veća i opasnija prijetnja je sakrivena upravo u događajima koji se još nisu desili ili se mogu dogoditi samo jednom u n-godina. Zato je za predviđanja takvih događaja neophodno koristiti ekspertske znanje i predviđanje.

Za ekstremno velike, rijetke, ali vjerovatne događaje, treba definisati faktore rizika. Postoji nekoliko različitih scenarija ili situacija, kada se pomoću simuliracije predviđa uticaj nepredvidljivih, negativnih spoljnih ili unutrašnjih okolnosti na poslovanje banke. Scenariji treba da pokriju sve važne oblasti rizika, a na osnovu njihovih rezultata, Banka dobija bolji uvid u izloženost operativnim rizicima i u svoj profil rizika.

Scenariji su definisani na osnovu stručnog iskustva i uzimajući u obzir ključne pokazatelje rizika koji su se pokazali kao kritični, štetnih događaja u prošlosti u bankama ili djelatnosti, potencijalnih štetnih događaja, upozorenja na rizike od strane stručne javnosti, revizora, Specijalizovane sjednice Uprave, nadzornih institucija i slično. Scenariji su definisani tako da:

- su usmjereni ka budućnosti
- uzimaju u obzir aktuelne i buduće događaje i njihove promjene,
- uzimaju u obzir različite događaje i njihovu visinu učinka,
- uzimaju u obzir sve relevantne vrste i faktore rizika.

Banka sprovodi identifikaciju operativnih rizika u koju bi trebali biti uključeni svi uočeni operativni rizici kojima je izložena. Ovi rizici se ocjenjuju na dva nivoa ozbiljnosti (za tipičan i ekstremni slučaj) i uključeni su u postojeći profil rizika banke. U analizi scenarija, banka će (dodatno) uzeti u obzir događaje koji se mogu dogoditi vrlo rijetko, u izuzetnim ali vjerovatnim okolnostima. Iako su neki od ovih događaja već identifikovani kao operativni rizici, analiza scenarija će dodatno istaći i analizirati uzroke rizika i eventualno nedjelovanje postojećih i odsustvo potrebnih kontrola kako bi se ovi rizici spriječili. Rezultati scenarija moraju biti unešeni u LER aplikaciju (kroz identifikaciju novih rizika ili dopunu postojećih).

Analiza scenarija ima nekoliko koraka:

- > definisanje kritičnih procesa
- > identifikacija značajnih rizika i njihovih uzroka
- > definisanje scenarija
- > priprema »studije slučaja« (analiza scenarija u užem smislu)
- > diskusija o rezultatima na Specijalizovanoj sjednici Uprave
- > praćenje realizacije mjera za smanjivanje rizika
- > revidiranje i definisanje novih scenarija (početak novog procesa).

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.4 Adekvatnost upravljanja operativnim rizikom (nastavak)

2.2.4 Adekvatnost identifikovanja i ocjenjivanja operativnog rizika (nastavak)

2.4.4.2 Ocjenjivanje operativnih rizika

Ocjenjivanje operativnih rizika je aktivnost čijim sprovođenjem se pokušavaju numerički vrednovati operativni rizici u smislu vjerojatnoće njihovog nastajanja i visine potencijalne štete, kao i uticaja rizika na ugled banke. Osnova za izvođenje ocjenjivanja OR su rezultati identifikacije, odnosno spisak rizika i potencijalnih šteta, koje se mogu dogoditi na određenom procesu. Ocjenjivanje se izvodi za sve potencijalne rizike koji su bili identifikovani.

Ocjenju OR potrebno je provesti u sledećim primjerima:

- kao nastavak identifikacije OR,
- u slučaju, da se utvrdi, da je potrebna korekcija već napravljenih ocjena (kod promjene rizika ili po sprovođenju mjera za savlađivanje rizika).

Ponovno ocjenjivanje može pokrenuti direktor OJ koja izvodi dio procesa, staratelj OJ, vlasnik procesa, zaposleni u Sektoru kontrole upravljanja rizicima, članovi Upravnog odbora Banke na specijalizovanoj sjednici namjenjenoj operativnim rizicima, interna revizija te regulator.

2.4.4.3 Tolerancija prema operativnom riziku

Tolerancija prema operativnom riziku znači, da Banka u svom poslovanju dopušta odnosno prihvata rizike, čija realizacija ne bi imala materijalno značajnog uticaja na poslovni rezultat ili ne bi značajno štetila ugledu Banke. Značajnim rizicima Banka aktivno upravlja uz uslov da troškovi aktivnog upravljanja ne prelaze njegove koristi.

U tom smislu Banka je definisala gornju granicu tolerancije prema operativnom riziku kao vrijednosno izraženu gornju granicu neto gubitaka štetnih događaja, koju banka prihvata u svom poslovanju.

Gornja granica tolerancije određuje se na nivou Banke i na nivou pojedinačnog štetnog događaja. Gornja granica tolerancije za operativni rizik definisana je u Rizik apetitu NLB Banke Podgorica. Dokument definiše apetit prema različitim vrstama rizika, kao ukupan nivo rizika koji je Banka spremna da prihvati ili izbjegne kako bi postigla svoje poslovne ciljeve.

Gornjom granicom tolerancije na nivou Banke je definisano da neto gubici nastali u periodu od jedne godine ne smiju biti veći od 1,927 miliona eur. NLB Grupa koristi limit koji je utvrđen korišćenjem 90-og percentila a na bazi istorijskih (realizovanih) štetnih događaja.

Tako izračunata gornja granica tolerancije upoređuje se sa pojedinačnim podacima o ostvarenom/realizovanom neto gubitku štetnih događaja, izvještavanim u jednoj godini.

Gornja granica tolerancije predstavlja rani signal upozorenja o mogućem uvećanju gubitaka po osnovu operativnog rizika. Prekoračenje gornje granice tolerancije zahtijeva detaljan izvještaj o štetama nastalim u proteklom periodu i njihovom mogućem trendu u budućnosti.

S obzirom na to da samo jedan štetni događaj može rezultirati značajnim neto gubitkom za Banku, definiše se gornja granica tolerancije i na nivou pojedinačnog ili „sastavljenog“ štetnog događaja. Ova granica određena je u visini 1% gornje granice tolerancije za operativni rizik na nivou Banke.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.4 Adekvatnost upravljanja operativnim rizikom (nastavak)

2.4.4 Adekvatnost identifikovanja i ocjenjivanja operativnog rizika (nastavak)

2.4.4.3 Tolerancija prema operativnom riziku (nastavak)

U slučaju da je navedeni iznos niži od 10.000 Eur, gornja granica tolerancije na nivou pojedinačnog štetnog događaja iznosi 10.000 Eur. U slučaju da su ostvareni neto gubici iznad limita (gornje granice) na nivou Banke, priprema se detaljniji pregled realizovanih štetnih događaja i prati se njihov trend, kao i efikasnost predloženih mjera. U slučaju prekoračenja gornje granice tolerancije kod pojedinog štetnog događaja, posebna pažnja posvećuje se cjelokupnom području poslovanja u Banci, gdje je došlo do štetnog događaja. To važi naročito kod velikih/bitnih štetnih događaja.

Pored gornje granice tolerancije, definisana su dva dodatna nivoa upozorenja, koja predstavljaju ozbiljniju prijetnju. Granice tolerancije na nivou NLB Grupe se računaju na bazi realizovanih štetnih događaja, korišćenjem modela zasnovanog na gamma distribuciji, uzimajući u obzir različite nivoe povjerenja (90, 95 i 99,9%).

U slučajevima kada nastali neto gubici prelaze određenu granicu tolerancije, aktivira se upozorenje i započinje proces eskalacije (detaljnije opisan u Planu oporavka NLB Banke AD Podgorica)

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.4 Adekvatnost upravljanja operativnim rizikom (nastavak)

2.4.5 Adekvatnost i djelotvornost sistema internih kontrola vezanih za upravljanje operativnim rizikom

2.4.5.1 Procedura u situaciji prekoračenja limita

Štetni događaji redovno se izvještavaju u aplikaciji LER, a izvještaji o štetnim događajima redovno su predmet rasprave na svakoj Specijalizovanoj sjednici Upravnog odbora.

Poređenje limita sa realizovanim neto gubicima se uključuje u mjesečni izvještaj o štetnim događajima koji se razmatra na Specijalizovanim sjednicama Upravnog odbora. U slučaju da dođe do prekoračenja priprema se poseban izvještaj.

Na Specijalizovanoj sjednici Upravnog odbora Banke, ako je potrebno, odlučuje se o dodatnim mjerama savladavanja rizika. Zbog premašaja gornje granice tolerancije može se održati i posebna Specijalizovana sjednica Upravnog odbora.

Najmanje jednom godišnje ili po potrebi se na Specijalizovanoj sjednici Upravnog odbora vodi rasprava o realizaciji mjera savlađivanja rizika koji su bili na temelju odluke Upravnog odbora dodatno prihvaćeni zbog premašenja gornje granice tolerancije.

Poređenje neto gubitaka sa gornjom granicom tolerancije uključeno je u Izvještaj o rizicima, o kome na svojim sjednicama raspravlja Upravni odbor (mjesečno) i Nadzorni odbor (kvartalno).

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.4 Adekvatnost upravljanja operativnim rizikom (nastavak)

2.4.6 Izvještavanje

2.4.6.1 *Izveštaj o identifikaciji operativnih rizika*

Unos, pregled, ažuriranje i izvještavanje o operativnim rizicima u potpunosti se odvija u Aplikaciji za upravljanje operativnim rizikom – LER, modul za identifikaciju operativnih rizika. Staratelj u aplikaciju upisuje novoidentifikovane operativne rizike za svaki proces, a postojeće rizike pregleda i adekvatno ažurira. Poslije ocjenjivanja rizika na svakom procesu staratelj šalje izvještaj kroz aplikaciju za upravljanje operativnim rizikom – LER, modul za identifikaciju operativnih rizika i isti se automatski šalje na potvrdu direktoru OJ. Aplikacija za upravljanje operativnim rizicima – LER, modul za identifikaciju operativnih rizika (analiza sa pretraživanjem/operativni rizici – izvoz kompletnih OR u Excel ili Word daje mogućnost kreiranja liste operativnih rizika u Word ili Excel formatu; uputstvo za korišćenje aplikacije dato je u Prilogu 1).

Izveštaj treba da sadrži:

- opis „značajnih“ identifikovanih rizika sa ocjenom učestalosti i stepena finansijskog učinka rizika i uticaja na ugled, kao i načinima njihovog savlađivanja,
- u slučaju donošenja odluke o praćenju rizika, prijedlog o izboru KIR, lica odgovornog za njihovo praćenje i učestalost praćenja (odgovornost za praćenje obično preuzima staratelj OJ), kao i najnoviji izveštaj o statusu praćenja (ako je rizik bio identifikovan u prethodnim periodima),
- u slučaju odluke o smanjenju rizika, prijedlog mjera za smanjenje operativnog rizika, odgovorno lice i period sprovođenja (u saradnji sa direktorom OJ); slično tome, i u slučaju odluke o dodatnom „osiguranju“ rizika (tj. Zaključenju polise o osiguranju) i najnoviji izveštaj o statusu mjera (ako je rizik bio identifikovan u prethodnim periodima).

Direktor OJ (sektora, filijale ili druge odgovarajuće OJ) putem automatski generisanog linka koji dobija mailom od LER aplikacije potvrđuje Izveštaj o identifikaciji i ocjenjivanju operativnih rizika, što znači da se slaže sa rezultatima identifikacije i ocjenjivanja (da su identifikovani svi njemu poznati važni rizici) i predloženim načinima njihovog savlađivanja, čime istovremeno potvrđuje da će obezbediti efikasno sprovođenje predloženih mjera. Izveštaj se smatra poslatim tek nakon potvrde od strane direktora/zamjenika. Najznačajnije rizike koji su identifikovani na radionici opisanoj u tački 2, procjene rizika, planirane mjere upravljanja i osobe odgovorne za sprovođenje mjere i planirane rokove vlasnik procesa OR. Ovi rizici se unose u OJ vlasnika procesa

2.4.6.2 *Izveštaj o praćenju operativnih rizika i mjerama savlađivanja*

Informacije o stanju i toku sprovođenja mjera, praćenju i upravljanju ključnim indikatorima rizika staratelji unose u Aplikaciju za upravljanje operativnim rizicima – LER, modul za identifikaciju operativnih rizika po zaključku mjere ili najmanje jednom godišnje (u toku redovnog roka za identifikaciju i ocjenjivanje operativnih rizika na poslovnom procesu). Aplikacija omogućava i druge izveštaje koji mogu da se ispisuju u Excel ili Word formatu (ovaj drugi metod je pogodniji za ispisivanje pojedinačnih rizika), kao što je, npr. izveštaj o ukinutim rizicima. Sektor kontrole upravljanja rizicima o rizicima ocijenjenim prioritetom A i visokim B prioritetom obavještava Upravni odbor na Specijalizovanim sjednicama. Za ove, kao i druge važne rizike, Upravni odbor može da zatraži detaljniji izveštaj o savlađivanju rizika ili sprovođenju mjera za njihovo savlađivanje. Na osnovu baze podataka o operativnim rizicima, Sektor kontrole upravljanja rizicima najmanje jednom godišnje priprema Profil operativnog rizika Banke za Specijalizovanu sjednicu Upravnog odbora, koji odražava izloženost Banke ovom tipu rizika.

2 Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.4 Adekvatnost upravljanja operativnim rizikom (nastavak)

2.4.7 Uočeni nedostaci i preporuka

Prilikom sprovođenja procedura nismo naišli na značajne nedostatke u smislu neusklađenosti Banke s Odlukom o minimalnim standardima za upravljanje rizicima u kreditnim institucijama („Sl. list Crne Gore“ br. 134/21, 62/24, 94/25) kao i sa povezanim odlukama koje regulišu upravljanje operativnim rizicima.

Preporuke:

Prilikom sprovođenja procedura revizije finansijskih izvještaja Banke nismo identifikovali značajne preporuke u vezi sa upravljanjem operativnim rizicima, a koje bi u značajnoj mjeri uticale na finansijsko izvještavanje Banke.

Zaključak:

Na osnovu provedenih procedura vezanih za područje upravljanja operativnim rizicima i kriterijuma prikazanih u Prilogu 1 ovog izvještaja, smatramo da je upravljanje operativnim rizicima **zadovoljavajuće**.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.5. Adekvatnost upravljanja kamatnim rizikom u bankarskoj knjizi

Upravljanje kamatnim rizikom od strane Banke tokom perioda od 1. januara do 31. decembra 2025. godine bilo je zasnovano na sljedećoj pravnoj osnovi:

- Zakon o kreditnim institucijama („Sl. list Crne Gore“ br. 72/19, 82/20, 8/21;)
- Odluka o minimalnim standardima za upravljanje rizicima u kreditnim institucijama ((„Sl. list Crne Gore“ br. 134/21, 62/24, 94/25);
- Strategija upravljanja rizicima NLB Banke AD Podgorica
- Politika upravljanja rizikom kamatne stope i kreditnog spreda.;

Uvod

Rizik reinvestiranja (Repricing risk) proizilazi iz razlika u vremenu dospjeća (za instrumente sa fiksnom kamatnom stopom) i ponovnog određivanja cijena (za instrumente sa promjenljivom kamatnom stopom) bančine aktive, pasive i vanbilansnih pozicija.

Rizik reinvestiranja najčešće potiče od transformacije kratkoročnih obaveza u dugoročnu aktivu. Rizik GAP-a: GAP je razlika između kamatno osjetljive imovine i kamatno osjetljivih obaveza za određeno vremensko razdoblje. Ako u određenom vremenskom razdoblju više imovine ima dospjeće ili repricing, u odnosu na obaveze, to pokazuje da Banka ima otvorenu poziciju ili pozitivan gap. Banka koja ima ovakvu poziciju ostvaruje povećanje prihoda ako se kamatna stopa poveća zbog činjenice da će se za više sredstava nego obaveza povećati kamatna stopa. Suprotno se događa ako banka ima negativan GAP, gdje više obaveza nego imovine dospijeva ili ima repricing u određenom razdoblju.

Rizik krive prinosa (Yield curve risk) nastaje kada neočekivana pomjeranja krive prinosa imaju suprotan efekat na prihod ili ekonomsku vrijednost kapitala banke. Ovaj rizik proizilazi iz varijacija u kretanjima kamatnih stopa kroz dospjeća, a uključuju promjene u odnosima između kamatnih stopa različitih dospjeća ali istog indeksa ili tržišta (npr. jednogodišnji euribor naspram jednomjesečnog euribora). Bazni rizik (Basis risk) proizilazi iz imperfektne korelacije u prilagođavanju aktivnih i pasivnih kamata na različite instrumente koji inače imaju slična dospjeća ili termine ponovnog određivanja cijena. Ukoliko dođe do promjene kamatnih stopa može doći do neočekivanih promjena u novčanim tokovima i spread-u zarada između aktive, pasive i vanbilansnih instrumenata koji imaju slična dospjeća ili termine ponovnog određivanja cijena.

Rizik ugrađene opcije (Risk of embedded options) proizilazi iz karakteristika opcije koja vlasniku daje pravo, ali ne i obavezu da kupi, proda ili na neki drugi način da preusmjeri novčane tokove finansijskog ugovora ili instrumenta. Opcija može biti poseban instrument (kao što su opcije kojima se trguje na OTC berzi) ili može biti ugrađena u neki drugi instrument. Posebnu pažnju potrebno je obratiti na dugoročne kredite gdje korisnik ima pravo da otplati kredit prije ugovorenog roka dospjeća - otplate i depozite gdje deponent ima pravo na ranije povlačenje oročenog depozita.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.5 Adekvatnost upravljanja kamatnim rizikom u bankarskoj knjizi (nastavak)

Analiza efekata povećanja ili smanjenja kamatnih stopa na tržištu na ekonomsku vrijednost kapitala i na bilans uspjeha Banke je kako slijedi:

	2025.		
	Prosjek	Minimum	Maksimum
Rizik kamatne stope u bankarskoj knjizi - EVE	5.431	1.695	12.122
Rizik kamatne stope u bankarskoj knjizi - EVE, u odnosu na regulatorni kapital	5,77%	1,81%	12,82%
	2024.		
	Prosjek	Minimum	Maksimum
Rizik kamatne stope u bankarskoj knjizi - EVE	6.805	3.861	8.638
Rizik kamatne stope u bankarskoj knjizi - EVE, u odnosu na regulatorni kapital	7,96%	4,50%	10,04%

Osjetljivost aktive, pasive i vanbilansnih pozicija na promjenu kamatne stope utiče na dvije kategorije:

1. visinu neto kamatnih prihoda;
2. tržišnu vrijednost pojedinih finansijskih instrumenata (kamatno osjetljivih izvora i plasmana), što posljedično utiče na tržišnu vrijednost kapitala banke

2.5.1 Ispunjavanje organizacionih zahtjeva vezanih za upravljanje kamatnim rizikom u bankarskoj knjizi

Nadzorni odbor:

- Daje saglasnost na Politiku upravljanja rizikom kamatne stope i kreditnog spreda,
- Razmatra izvještaj o izloženosti riziku kamatne stope na kvartalnom nivou, kroz Izvještaj o upravljanju rizicima.

Upravni odbor Banke:

- Usvaja Politiku i dostavlja istu Nadzornom odboru na saglasnost;
- Najmanje jednom godišnje revidira postojeću politiku;
- Definiše sklonost preuzimanju rizika Banke (rizik apetit);
- Donošenje odluka u oblasti upravljanja kamatnim stopama, obično kroz članstvo i učešće u radu Odbora za upravljanje bilansnim odnosima i kapitalom;
- Profesionalne kvalifikacije odgovornih za tu oblast;
- Uspostavljanje odgovarajućih procedura za mjerenje, upravljanje, nadzor i izvještavanje u oblasti upravljanja kamatnim rizikom u Banci;
- Obezbjedivanje neophodnih baza podataka i analitičkih alata za praćenje i mjerenje rizika kamatne stope;
- Uspostavljanje odgovarajućih kontrolnih funkcija u oblasti upravljanja rizikom kamatne stope;
- Usklađivanje principa upravljanja kamatnim rizikom sa ostalim poslovnim i specijalizovanim linijama u Banci.

2 Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.5 Adekvatnost upravljanja kamatnim rizikom u bankarskoj knjizi (nastavak)

2.5.1 Ispunjavanje organizacionih zahtjeva vezanih za upravljanje kamatnim rizikom u bankarskoj knjizi (nastavak)

Odbor za upravljanje bilansnim odnosima i kapitalom:

- Prati sprovođenje Politike kroz redovne mjesečne izvještaje
- Donosi odluke u slučaju prekoračenja limita.

Sektor kontrole upravljanja rizicima:

- Izrađuje Politiku, i zadužen je za praćenje sprovođenja iste;
- Definiše set internih limita izloženosti riziku kamatne stope;
- Vršiti izračun izloženosti riziku kamatne stope i izrađuje izvještaje o izloženosti banke riziku kamatne stope za interne i eksterne korisnike;
- Informiše Odbor za upravljanje bilansnim odnosima i kapitalom o kršenjima definisanih limita u cilju preduzimanja adekvatnih mjera; provjerava preciznost modela;
- Vršiti stresno testiranje kamatnog rizika;
- Izračunava interno potreban kapital za pokriće kamatnog rizika.

Sektor upravljanja bilansnim odnosima i operacijama na finansijskom tržištu:

- Upravlja pozicijama bankarske i trgovačke knjige tako da one budu u skladu sa limitima propisanim Politikom;
- Obezbeđuje podatke o poslovima bankarske i trgovačke knjige;
- Sprovodi odluke Odbora za upravljanje bilansnim odnosima i kapitalom o zaštiti od kamatnog rizika.

2.5.2 Adekvatnost politika i procedura koje se odnose na upravljanje kamatnim rizikom u bankarskoj knjizi

Smjernice za upravljanje kamatnim rizikom u bankarskoj knjizi predstavlja skup pravila koji detaljno definišu mjere rizika kamatne stope, korišćene modele ponašanja, (interne i regulatorne) scenarije primijenjene kako bi se odrazili normalni i stresni tržišni uslovi i parametri usvojeni u mjernim procesima.

Politiku upravljanja rizikom kamatne stope, kao i njene izmjene i dopune od 1. januara 2022. godine usvaja Upravni odbor Banke, dok saglasnost na istu daje Nadzorni odbor Banke.

2.5.3 Sprovođenje donesenih politika i procedura

Bankarska knjiga sastoji se od kamatonosne finansijske aktive i kamatonosnih finansijskih obaveza, bilansnih i vanbilansnih stavki, koji spadaju u okvir kreditnih posredničkih tipičnih aktivnosti koje obavlja Banka. Obim monitoringa obuhvata istu oblast klasifikovanu od strane regulatora kao i bankarske knjige su sve pozicije koje nisu knjižene u knjizi trgovanja.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.6 Adekvatnost upravljanja kamatnim rizikom u bankarskoj knjizi (nastavak)

2.4.4 Adekvatnost identificiranja, mjerenja i praćenja kamatnog rizika u bankarskoj knjizi

Za procjenu i monitoring izloženosti riziku kamatne stope Banke, koriste se interni standardi.

Interni standardi za upravljanje rizikom kamatne stope se sastoje od sljedećih osnovnih modela za mjerenje rizika kamatne stope:

- Gap analiza,
- Analiza osjetljivosti neto kamatnih prihoda (NII) na promjenu kamatne stope,
- Analiza osjetljivosti ekonomske vrijednosti kapitala (EVE),
- Analiza baznog rizika (basis risk),
- Supervizorski test netipičnih vrijednosti u skladu sa Odlukom o minimalnim standardima za upravljanje rizicima u kreditnim institucijama i
- Analiza rizika kreditnog spread-a (credit spread risk).

Mjerenje osjetljivosti neto kamatnih prihoda i ekonomske vrijednosti kapitala na promjenu tržišnih kamatnih stopa zasniva se na analizi kamatnih gapova. Kamatni rizik je u procesu identifikacije i ocjenjivanja rizika takođe prepoznat kao materijalno značajan rizik zbog vrijednosti pokazatelja EVE u 2025. godini. EVE pokazatelj kamatnog rizika je pokazatelj negativnog uticaja pretpostavljene promjene nivoa kamatnih stopa u skladu sa 6 različitih scenarija, od kojih se uzima u obzir najnepovoljnij, na kapital Banke. Banka dodatno prati i pokazatelj Promjena NII (net interest income), koji pokazuje efekat na kamatne prihode u slučaju pomjeranja kamatnih stopa za 50 bp. Vrijednosti pokazatelja za 2025. godinu su prezentovane u tabeli ispod.

Pokazatelj:	31.12.2024.	30.9.2025.	31.12.2025.	Scenario	Limit
EVE	10,04%	1.81%	4,47%	worst case scenario	7%
NII	0,92%	0,77%	0,84%	-50bps	<= 2,5%

Banka je imala visoke vrijednosti EVE indikatora na dan 31.decembra 2024. godine (31.12.2024: EVE 10.04% osnovnog (Tier I) kapitala Banke; warning level 10%, limit 14%) i niske vrijednosti NII indikatora (31.12.2024: 0.92% osnovnog (Tier I) kapitala; limit 3,5%). Usljed izmjene metodologije izračuna kamatnog rizika ima li smo značajn pada EVE indikatora tokom 2025. Godine. Izmjena metodlogije odnosila se na novi model rasporeda core i non core depozita, kao i na smanjenje limita za EVE indikator na 7% i za NII na 2,5% (31.12.2025: EVE +4.47% osnovnog (Tier I) kapitala Banke; warning level 6%, limit 7%)

Na dan 31.decembra 2024. Banka ima pet SWAP ugovora, koji su zaključeni u cilju hedžinga rizika kamatne stope. Njihova ukupna nominalna vrijednost je 60 miliona eur.

Banka kvartalno plaća kamatu po ugovorom utvrđenoj fiksnoj stopi, a od matične banke dobija kamatu koja je utvrđena prema tržišnoj stopi 3M Euribor.

Na ovaj način Banka je zamijenili gapove duže ročnosti, kratkoročnim. Ročnost SWAP ugovora je 4, 6 i 11 godina.

2, Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.5 Adekvatnost upravljanja kamatnim rizikom u bankarskoj knjizi (nastavak)

2.5.4 Adekvatnost identificiranja, mjerenja i praćenja kamatnog rizika u bankarskoj knjizi (nastavak)

Tabelarni prikaz zaključenih SWAP ugovora na 31.12.2025.

Datum ugovora	Nominalna vrijednost	Fiksna kamatna stopa koju Banka plaća	Varijabilna kamatna stopa koju Banka dobija	Dospijeće	Iznos izloženosti	Ročnost u godinama
30.1.2023	10.000.000,00	2,982	3M Euribor	31.1.2028	145833,31	4
28.2.2023	10.000.000,00	3,293	3M Euribor	28.2.2030	291,277.77	6
24.3.2023	10.000.000,00	2,886	3M Euribor	31.3.2030	297,500.00	6
31.5.2023	5.000.000,00	3,010	3M Euribor	31.5.2035	329,583.31	11
30.6.2023	25.000.000,00	3,295	3M Euribor	30.6.2028	437,500,00	4
60.000.000,00					1,501,694.39	

Rizik kreditnog spread-a je ocijenjen kao materijalno značajan rizik, imajući u vidu relativno veliki obim poslovanja sa hartijama od vrijednosti koje predstavljaju rezerve likvidnosti, odnosno vrijednost portfolija hartija od vrijednosti i plan investiranja u hartije u srednjem roku.

Na dan 31. decembra 2025. tržišna vrijednost portfolija dužničkih hartija od vrijednosti je bila 106.537 hilj Eur. Pokazatelj rizika kreditnog spread-a za ukupan portfolio dužničkih hartija od vrijednosti iznosio na dan 31. decembra 2025. godine 1.70% osnovnog (Tier I) kapitala, limit 4%.

2.4.4.1 Mjerenje kamatnog rizika i kontrolni procesi

Za adekvatnu identifikaciju, mjerenje, praćenje i kontrolisanje rizika kamatne stope Politika definiše sljedeće:

- Određivanje pozicija koje su osjetljive na promjenu kamatne stope i obezbjeđivanje podataka za izračunavanje pozicija,
- Metodologije mjerenja rizika i stres scenariji,
- Određivanje limita,
- Kontrolne mehanizme,
- Ovlašćenja i odgovornosti,
- Izvještavanje.

U cilju adekvatnog mjerenja i upravljanja rizikom kamatne stope sve kamatno osjetljive bilansne i vanbilansne stavke razvrstavaju se u pozicije bankarske knjige (banking book) i knjige trgovanja (trading book).

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.5 Adekvatnost upravljanja kamatnim rizikom u bankarskoj knjizi (nastavak)

2.5.4 Adekvatnost identificiranja, mjerenja i praćenja kamatnog rizika u bankarskoj knjizi (nastavak)

2.5.4.1 Mjerenje kamatnog rizika i kontrolni procesi, nastavak

Pozicije se prate po sljedećim segmentima:

- Kamatno osjetljive pozicije u eurima,
- Kamatno osjetljive pozicije u drugim valutama: ostale valute uključene su u kategoriju »ostalo« - na agregatnoj osnovi

Izvori podataka za izračunavanje pozicija po pojedinim segmentima su sljedeći:

- novčani tokovi iz glavnica za aktivne bilansne stavke po njihovom preostalom dospjeću, odnosno uzimajući u obzir ponovno odlučivanje njihove kamatne stope (repricing), u pojedinoj valuti, te preračunati u EUR
- novčani tokovi iz glavnica za pasivne bilansne stavke po njihovom preostalom dospjeću, odnosno uzimajući u obzir ponovno odlučivanje njihove kamatne stope (repricing), u pojedinoj valuti, te preračunati u EUR
- novčani tokovi svih predviđenih potraživanja, odnosno primljenih plaćanja na osnovu izvedenih finansijskih instrumenata, po njihovom preostalom dospjeću, odnosno uzimajući u obzir ponovno određivanje njihove kamatne stope (repricing), u pojedinoj valuti, te preračunati u EUR
- novčani tokovi svih predviđenih obaveza, odnosno datih plaćanja na osnovu izvedenih finansijskih instrumenata, po njihovom preostalom dospjeću, odnosno uzimajući u obzir ponovno određivanje njihove kamatne stope (repricing), u pojedinoj valuti, te preračunati u EUR delta pozicije opcija
- Novčani tokovi po osnovu potrošačkih i stambenih kredita fizičkih lica sa fiksnom kamatnom stopom i neki segmenti kredita pravnih lica sa fiksnom kamatnom stopom se koriguju u skladu sa stopom uslovne prijevremene otplate (CPR).

Očekivani novčani tokovi nenaplativih kredita uključeni su u skladu sa očekivanom otplatom.

Iz perspektive ekonomske vrijednosti kapitala u buduće kamatne pozicije uključuje se i »core« dio avista depozita.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.5 Adekvatnost upravljanja kamatnim rizikom u bankarskoj knjizi (nastavak)

2.5.4 Adekvatnost identificiranja, mjerenja i praćenja kamatnog rizika u bankarskoj knjizi, (nastavak)

2.5.4.2 Analiza scenarija i stres testovi

Banka treba da mjeri osjetljivost na rizik kamatne stope korišćenjem većeg broja scenarija. Banka treba da mjeri osjetljivost na gubitak u vanrednim uslovima na tržištu, uključujući izmjene osnovnih pretpostavki i da uzima u obzir dobijene rezultate prilikom revidiranja postojeće Politike upravljanja rizikom kamatne stope i kreditnog spreda.

Primjena stresnih scenarija i šoka na volatilnost kamatnih stopa sastavni je dio upravljanja rizikom kamatne stope. Metodologija scenarija kamatne stope predviđa potencijalnu promjenu u nivou i obliku krivih prinosa kamatnih stopa i promjene u odnosu između kamatnih stopa. Primarni cilj scenarija kamatnih stopa je mjerenje izloženosti i ranjivosti Banke prema riziku kamatne stope u smislu promjena ekonomske vrijednosti i neto kamatnih prihoda.

Scenariji kamatnih stopa generišu se u dvije glavne svrhe:

- Scenariji šoka – gdje se primjenjuju različiti šokovi na krive prinosa,
- Stresni scenariji – u ICAAP procesu.

Scenariji kamatnih šokova koje Banka koristi za mjerenje paralelnih i neparalelnih GAP rizika su:

- Standardni šok - paralelna promjena kamatnih stopa od +/- 200/400 baznih poena;
- Steepener šok (šok nagiba) – smanjenje kratkoročnih kamatnih stopa i uvećanje dugoročnih;
- Flattener šok (šok poravnanja) – uvećanje kratkoročnih kamatnih stopa i smanjenje dugoročnih;
- Uvećanje kratkoročnih kamatnih stopa;
- Smanjenje kratkoročnih kamatnih stopa;
- Paralelni šokovi - paralelna promjena kamatnih stopa (uz krivu prinosa) za +/- 1, +/- 50, +/- 100 i +/-300 bazičnih poena.

Banka priprema gore navedene scenarije šokova kamatnih stopa kako bi obuhvatila paralelne i ne-paralelne rizike za EVE za EUR, a za ostale valute kumulativno.

Efekte scenarija šoka izvještavaju se na mjesečnom nivou na Odboru za upravljanje bilansnim odnosima i kapitalom, dok se o efektima scenarija stresa izvještava kvartalno u okviru ICAAP-a.

Na mjesečnom nivou Banka analizira takođe uticaj promjene kamatnih stopa za -50 bazičnih poena na neto kamatni prihod Banke. Izračun se bazira na pretpostavci paralelnog pomjeranja aktivnih i pasivnih kamatnih stopa na gepove u periodu do godine dana, za - 50 bazičnih poena.

Osjetljivost neto kamatnih prihoda prikazuje uticaj naglog kamatnog šoka na Bilans uspjeha Banke.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.5. Adekvatnost upravljanja kamatnim rizikom u bankarskoj knjizi (nastavak)

2.5.5 Adekvatnost i djelotvornost sistema internih kontrola vezanih za upravljanje kamatnim rizikom u bankarskoj knjizi

Tretiranje depozita po viđenju (depozita koji nemaju definisan rok dospjeća)

Depoziti po viđenju (u daljem tekstu: NMD) predstavljaju glavni izvor finansiranja za banku. Smatra se da je veliki dio ovih depozita kamatno neosjetljiv i stoga stabilan kroz vrijeme, bar što se tiče budućih kretanja kamatnih stopa.

Banka razlikuje stabilni i nestabilni dio NMD. Stabilni deo NMD-a je dio za koji postoji visoka vjerovatnoća da će ostati u Banci u dužem vremenskom periodu. Core depoziti predstavljaju udio stabilnih NMD-a koji se vjerovatno neće promijeniti čak ni u slučaju značajnih promjena tržišnih kamatnih stopa.

Za upravljanje rizikom kamatne stope, banka određuje iznos i trajanje core depozita i raspoređuje ih na kamatne GAP-ove. Depoziti koji nijesu core raspoređuju se linearno do 1 godine. Core iznos NMD-a (fizička i pravna lica) se raspoređuje na kamatne GAP-ove u skladu sa metodologijom.

Tretiranje pozicija sa bihevioralnim opcijama (opcijama ponašanja)

Pozicije sa bihevioralnim opcijama su krediti koji mogu biti prijevremeno otplaćeni i oročeni depoziti koji mogu biti prijevremeno razročeni, što predstavlja rizik opcije za banku.

a. Krediti sa fiksnom kamatnom stopom koji mogu biti prijevremeno otplaćeni

Kamatne pozicije moraju biti određene u skladu sa mogućnošću prijevremene otplate kredita sa fiksnom kamatnom stopom, za slučajeve kad se ekonomski troškovi prijevremene otplate ne naplaćuju od dužnika. Banka ima metodologiju za izračunavanje stope uslovne prijevremene otplate (CPR) za svaki portfelj homogenih kreditnih proizvoda izloženih prijevremenoj otplati, pod svim propisanim stresnim scenarijima kamatnih stopa. Brzine prijevremene otplate variraju u zavisnosti od scenarija kamatnih šokova. Iznos prijevremene otplate će uglavnom biti veći tokom perioda pada kamatnih stopa i niži tokom perioda rasta kamatnih stopa. Banka izračunava vrijednost opcija ponašanja u skladu sa šest propisanih standardizovanih scenarija šokova kamatne stope ili više ako je potrebno u skladu sa situacijom na finansijskim tržištima. Izračun CPR vrši NLB d.d. polugodišnje ili češće ako je potrebno. Novčani tokovi u GAP pozicijama se prilagođavaju u skladu sa dobijenom CPR.

b. Oročeni depoziti koji podliježu riziku prijevremenog razročenja

Ugovorni novčani tokovi moraju se prilagoditi i za depozite sa fiksnom kamatnom stopom, budući da oni mogu biti podložni prijevremenom povlačenju.

U skladu sa aktuelnom ponudom Banke u svim slučajevima prijevremenog razročenja oročenih depozita klijent plaća kaznu (pripisuje se avista kamatna stopa umjesto ugovorene).

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.5. Adekvatnost upravljanja kamatnim rizikom u bankarskoj knjizi (nastavak)

2.5.5 Adekvatnost i djelotvornost sistema internih kontrola vezanih za upravljanje kamatnim rizikom u bankarskoj knjizi (nastavak)

Tretiranje pozicija sa automatskim kamatnim opcijama

Važan izvor kamatnog rizika je promjena dospjeća ili opsega novčanih tokova uslijed promjene tržišnih kamatnih stopa. Taj se rizik pojavljuje u obliku automatskih eksplicitnih ili ugrađenih opcija.

Ove opcije omogućuju imaoocu da iskoristi opciju koja utiče na novčane tokove finansijskog instrumenta. Automatske opcije koje su ugrađene u bankarske proizvode moraju se ispravno tretirati u upravljanju rizikom kamatne stope. U skladu sa sadašnjim stanjem na tržištu, najčešće korišćena automatska opcija kamatnih stopa je tzv. floor na strani aktive (donja granica), što je opcija koja štiti banke od pada kamatnih stopa, istovremeno dopuštajući povećanje kamatnih prihoda po rastućim kamatnim stopama. Banka se nalazi u suprotnom položaju kada se na strani obaveza primjenjuje floor opcija.

Za upravljanje rizikom kamatne stope iz perspektive ekonomske vrijednosti kapitala, Banka izračunava dodatak za automatske opcije kamatnih stopa za kamatno osjetljive stavke, budući da one predstavljaju dodatni izvor izloženosti riziku kamatne stope.

Banka izračunava vrijednost automatskih opcija barem kroz šest propisanih standardizovanih scenarija za kamatne stope ili više ako je potrebno, u zavisnosti od situacije na finansijskim tržištima. Izračunavanje promjene vrijednosti vrši se za sve izvršene poslove, gdje je opcija u novcu i gdje je obim posla značajan. Ukupna mjera za automatske opcije kamatnih stopa se dodaje promjeni EVE. Izračuni se vrše tromjesečno ili češće ako je potrebno.

Tretiranje nenaplativih (non-performing) izloženosti

S obzirom na vrlo malu vjerovatnoću otplate nenaplativih kredita (), Banka u GAP pozicije uključuje samo očekivane novčane tokove po osnovu njihove otplate.

Prema smjernicama EBA-e, samo neto vrijednost nenaplativih izloženosti se koristi za formiranje očekivanih novčanih tokova u upravljanju rizikom kamatne stope. Određivanje iznosa nenaplativih kredita vrši se jednom godišnje (neto vrijednost NPL-a na kraju godine). Alokacija se vrši na periode prvih pet godina, u jednakim iznosima.

Nekvalitetnim kreditima u izračunu ekonomske vrijednosti kapitala koji se dostavlja Centralnoj banci Crne Gore u smatraju se izloženosti koje su, u skladu sa propisom CBCG kojim se uređuje klasifikacija aktive i obračun rezervacija za potencijalne gubitke kreditnih institucija, utvrđene kao nekvalitetni krediti.

Nekvalitetnim kreditima u izračunu ekonomske vrijednosti kapitala koji se dostavlja matičnoj Banci NLB d.d. smatraju se izloženosti koje su, u skladu sa metodologijom NLB Grupe utvrđene kao nekvalitetni krediti.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.5. Adekvatnost upravljanja kamatnim rizikom u bankarskoj knjizi (nastavak)

2.5.5 Adekvatnost i djelotvornost sistema internih kontrola vezanih za upravljanje kamatnim rizikom u bankarskoj knjizi (nastavak)

Tretiranje vanbilansnih potraživanja

Vanbilansne stavke daju zajmoprimaocima mogućnost povlačenja kreditne linije do određenog iznosa u određenom periodu. Banka mjeri stopu povlačenja vanbilansa za određene segmente.

Stopa povlačenja se izračunava na osnovu internog modela, bazirano na mjesečnim agregatnim podacima iz DWH (Data Warehouse).

Razvijene su stope povlačenja za različite segmente proizvoda. Na osnovu modeliranja, izračunata je prosječna stopa povlačenja vanbilansnih stavki za jednogodišnji period i primijenjena na kamatne pozicije, koje predstavljaju osnovu za izračun osjetljivosti ekonomske vrednosti kapitala.

Izračun stopa povlačenja radi NLB d.d., na polugodišnjem nivou.

Neto kamatni gapovi moraju biti u skladu sa limitima propisanim u dijelu 7. Politike upravljanja rizikom kamatne stope i kreditnog spreda.

Pozitivan (asset sensitive) gap nastaje kada je kamatno osjetljiva aktiva veća od kamatno osjetljive pasive u određenom vremenskom periodu. U tom slučaju ukoliko dođe do porasta/smanjenja tržišnih kamatnih stopa neto kamatni prihod banke će se povećati/smanjiti.

S druge strane, negativan (liability sensitive) gap nastaje kada kamatno osjetljiva pasiva veća od kamatno osjetljive aktive. U ovom slučaju ukoliko dođe do porasta/smanjenja kamatnih stopa na tržištu neto kamatni prihod banke će se smanjiti/povećati.

Banka je dužna da priprema Gap analize za mjerenje rizika kamatne stope za sve pozicije aktive, pasive i vanbilansne stavke, kao i za ostale naknade ili rashode koji su izloženi riziku kamatnih stopa.

Priikom pripremanja Gap izvještaja banka minimalno mora da:

1. u kolonama po vremenskom periodima alocira stavke koje su osjetljive na promjenu kamatne stope na osnovu njihovog očekivanog vremena za ponovno utvrđivanje cijena
2. dokumentuje i potkrepljuje pretpostavkama očekivano ponovno utvrđivanje cijena za pozicije aktive i pasive koje nemaju jasno definisana dospijeća ili kod kojih dospijeća mogu varirati
3. posebno priprema Gap izvještaje na osnovu pretpostavljenih ekstremnih produženja ili skraćenja rokova za ponovno utvrđivanje cijena.

Matična banka NLB d.d. je zadužena za izradu i validaciju modela za upravljanje IRRBB-om.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.5. Adekvatnost upravljanja kamatnim rizikom u bankarskoj knjizi (nastavak)

2.5.6 Adekvatnost i djelotvornost sistema internih kontrola vezanih za upravljanje kamatnim rizikom u bankarskoj knjizi (nastavak)

Aktivnosti u slučaju prekoračenja limita

Prekoračenje ukupnog limita i/ili limita lokalne valute

U slučaju prekoračenja warning nivoa/limita Sektor kontrole upravljanja rizicima obavještava Sektor upravljanja bilansnim odnosima i operacijama na finansijskom tržištu, koji predlažu mjere za vraćanje pozicija u okvir propisanih limita. U slučaju prekoračenja limita, pozicije moraju biti dovedene u okvir limita najkasnije u roku od 1 mjesec. Sektor upravljanja bilansnim odnosima i operacijama na finansijskom tržištu je odgovoran za predlaganje i sprovođenje mjera za smanjenje izloženosti riziku kamatne stope/credit spread-a koje se dostavljaju na potvrđivanje Upravnom odboru i/ili Odboru za upravljanje bilansnim odnosima i kapitalom.

2.5.7 Uočeni nedostaci i preporuke

Popis nedostataka:

Prilikom sprovođenja procedura nismo naišli na značajne nedostatke u smislu neusklađenosti Banke s Odlukom o minimalnim standardima za upravljanje rizicima u kreditnim institucijama („Sl. list Crne Gore“ br. 134/21, 62/24, 94/25) kao i sa povezanim odlukama koje regulišu upravljanje kamatnim rizikom u bankarskoj knjizi.

Preporuke:

Prilikom sprovođenja procedura revizije finansijskih izvještaja Banke nismo identifikovali značajne preporuke u vezi sa upravljanjem kamatnim rizikom u bankarskoj knjizi, a koje bi u značajnoj mjeri uticale na finansijsko izvještavanje Banke.

Zaključak:

Na osnovu provedenih procedura vezanih za područje upravljanja kamatnim rizikom u bankarskoj knjizi i kriterijuma prikazanih u Prilogu 1 ovog izvještaja, smatramo da je upravljanje kamatnim rizikom u bankarskoj knjizi **zadovoljavajuće**.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.6. Adekvatnost upravljanja rizicima u vezi sa sekjuritizacijom

Rizik sekjuritizacije je rizik nastanka negativnih efekata za kreditnu instituciju zbog ekonomskog prenosa jedne izloženosti ili skupa izloženosti, odnosno kreditnog rizika tih izloženosti. Sekjuritizacija predstavlja transakciju ili struktura transakcija u kojoj se kreditni rizik povezan sa izloženošću ili grupom izloženosti tranšira i ima sljedeće karakteristike:

- a) plaćanja u transakciji ili strukturi zavise od naplate po odnosnoj izloženosti ili odnosnoj grupi izloženosti;
- b) podređenost tranši određuje distribuciju gubitaka tokom trajanja transakcije ili strukture;
- c) transakcija ili struktura ne stvara izloženosti prema privrednim društvima u formi specijalizovanog finansiranja, pod kojima se podrazumjevaju izloženosti koje imaju sljedeće karakteristike:
  - u pitanju je izloženost prema subjektu koji je posebno osnovan radi finansiranja ili upravljanja materijalnom imovinom ili ekonomski uporediva izloženost;
  - ugovorne odredbe obezbjeđuju zajmodavcu značajan stepen kontrole and imovinom i prihodima koji se ostvaruju na osnovu te imovine;
  - primarni izvor otplate obaveza je prihod koji se ostvaruje na osnovu imovine koja je predmet finansiranja, a ne nezavisni novčani tokovi koje taj subjekt ostvaruje u svom poslovanju.

U skladu sa definicijom sekjuritizacije datom iznad, na dan 31. decembra 2025. godine, Banka ne učestvuje u transakcijama sekjuritizacije ni u svojstvu investitora, inicijatora ili sponzora. Samim tim, Banka nije izložena ovom riziku.

2.6.1 Uočeni nedostaci i preporuke

Popis nedostataka:

Prilikom sprovođenja procedura nismo naišli na značajne nedostatke u smislu neusklađenosti Banke sa Odlukom o minimalnim standardima za upravljanje rizicima u kreditnoj instituciji („Službeni list Crne Gore“ broj 134/21, 62/24, 94/25) i povezanim odlukama koje regulišu upravljanjem rizicima u vezi sa sekjuritizacijom.

Preporuke:

Prilikom sprovođenja procedura, nismo identifikovali potrebna unapređenja u vezi sa upravljanjem rizicima u vezi sa sekjuritizacijom, a koja bi u značajnoj mjeri uticala na finansijsko izvještavanje Banke.

Zaključak:

Na osnovu prethodno navedenih nalaza vezanih za područje upravljanja rizicima u vezi sa sekjuritizacijom i kriterijuma prikazanih u prilogu 1 ovog izvještaja, smatramo da je upravljanje rizicima vezanim za sekjuritizaciju **zadovoljavajuće**.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.7. Adekvatnost upravljanja rizikom prekomjernog finansijskog leveridža

Rizik finansijskog leveridža je rizik koji proizilazi iz ranjivosti kreditne institucije zbog postojećeg ili potencijalnog finansijskog leveridža koji može da dovede do neželjenih izmjena poslovnog plana kreditne institucije, uključujući i prinudnu prodaju imovine koja može da dovede do gubitaka ili do prilagođavanja vrijednosti preostale imovine kreditne institucije.

Finansijski leveridž predstavlja, u odnosu na regulatorni kapital kreditne institucije, relativnu veličinu aktive, vanbilansnih obaveza i potencijalnih obaveza kreditne institucije za plaćanje ili isporuku ili pružanje kolaterala, uključujući obaveze po osnovu primljenih izvora finansiranja, preuzete obaveze, derivate ili repo ugovore, a isključujući obaveze koje je moguće izvršiti samo tokom stečaja ili likvidacije kreditne institucije.

Banka je uspostavila politike i procese za identifikovanje i praćenje rizika prekomjernog finansijskog leveridža i upravljanje tim rizikom u smislu rizik apetita za finansijski leveridž prema kome koeficijent finansijskog leveridža treba da bude veći od 6,5%.

Banka sa posebnom pažnjom tretira rizik prekomjernog finansijskog leveridža, vodeći računa o potencijalnim povećanjima rizika zbog smanjenja regulatornog kapitala kreditne institucije zbog očekivanih ili realizovanih gubitaka, u skladu sa važećim računovodstvenim pravilima. S tim u vezi, Banka može da podnese veći broj različitih stresnih događaja u vezi sa rizikom prekomjernog finansijskog leveridža. Koeficijent finansijskog leveridža Banke na dan 31. decembra 2024. godine je iznosio: 8,67%.

2.7.1 Uočeni nedostaci i preporuke

Popis nedostataka:

Prilikom sprovođenja procedura nismo naišli na značajne nedostatke u smislu neusklađenosti Banke sa Odluka o minimalnim standardima za upravljanje rizicima u kreditnoj instituciji („Službeni list Crne Gore“ broj 134/21, 62/24, 94/25) i povezanim odlukama koje regulišu upravljanjem rizikom prekomjernog leveridža.

Preporuke:

Prilikom sprovođenja procedura, nismo identifikovali potrebna unapređenja u vezi sa upravljanjem rizikom prekomjernog leveridža, a koja bi u značajnoj mjeri uticala na finansijsko izvještavanje Banke.

Zaključak:

Na osnovu prethodno navedenih nalaza vezanih za područje upravljanja rizikom prekomjernog leveridža i kriterijuma prikazanih u Prilogu 1 ovog izvještaja, smatramo da je upravljanjem rizikom prekomjernog leveridža **zadovoljavajuće**.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.8. Adekvatnost upravljanja ostalim rizicima

2.8.1 Rizik eksternalizacije

Rizik eksternalizacije je zajednički naziv za sve rizike koji nastaju kada Banka ugovorno ovjerava drugoj strani (pružaoциma usluga) obavljanje aktivnosti koje bi inače obavljala sama. Aktivnosti upravljanja rizikom eksternalizacije su definisane i detaljno opisane Politikom za proces eksternalizacije. Politika za proces eksternalizacije uređuje upravljanje procesom eksternalizacije u skladu sa zahtjevima Odluke o upravljanju eksternalizacijom u CBCG.

Pod eksternalizacijom se smatra svako ugovorno povjeravanje obavljanja aktivnosti banke pružaoциma usluga, koje bi banka inače obavljala sama. Aktivnosti koje bi banka inače obavljala sama su aktivnosti koje banci omogućavaju obavljanje aktivnosti pružanja bankovnih i/ili finansijskih usluga, uključujući i aktivnosti kojima se podržava obavljanje tih aktivnosti.

Proces procjene rizika sastoji se od sljedećih koraka:

1. uvid u registar provajdera eksternalizacije/prijedlog za angažovanje novog ili prekid saradnje sa postojećim provajderom eksternalizacije
2. prikupljanje informacija
3. procjena rizika
4. prijedlog mjera i praćenja
5. izvještavanje

U cilju adekvatnog upravljanja rizikom eksternalizacije Banka izvještava o rizicima povezanim sa angažovanjem lica izvan banke na sledeći način:

- Redovno izvještavanje - Organizacioni dio, u kome se izvođenje procesa vrši uz pomoć angažovanog lica izvan banke je zadužen da vrši nadzor izvođenja procesa i da po potrebi (u slučaju kršenja ugovornih odredbi, pojave nepredviđenih situacija, problema u funkcionisanju servisa i sl.) priprema izvještaj o stanju rizika vezanih za angažovanje lica izvan banke za razmatranje - sjednici Upravnog odbora. Sektor kontrole upravljanja rizicima izvještava Specijalizovanu sjednicu Uprave o identifikovanim operativnim rizicima povezanim sa outsourcing-om prilikom redovnog izvještavanja o identifikovanim operativnim rizicima u skladu sa rokovima na pojedinim poslovnim procesima. Upravni odbor Banke razmatra zbirni izvještaj o rizicima vezanim za provajdere eksternalizacije jednom godišnje, najkasnije do 30. septembra tekuće godine. Sektor kontrole upravljanja rizicima je odgovoran za prikupljanje procjena rizika za pojedinačne provajdere eksternalizacije od staratelja i pripremu zbornog izvještaja za Upravni odbor u navedenom roku. Zbirni izvještaj o rizicima vezanim za provajdere eksternalizacije jednom godišnje razmatra i Nadzorni odbor. Staratelj ugovora priprema procjenu rizika jednom godišnje, na inicijativu Sektora upravljanja rizicima u trećem kvartalu tekuće godine. Procjena se priprema na način definisan ovim dokumentom, u formi koja je prilog Politike. Staratelj ugovora je zadužen i za identifikaciju operativnih rizika koji se odnose na angažovanje spoljnih saradnika i odgovorne su za sva dodatna razjašnjenja/akcije koje se tiču identifikacije operativnih rizika ili dodatnih zahtjeva.

2. Pridržavanje pravila o upravljanju rizicima (nastavak)

2.8. Adekvatnost upravljanja ostalim rizicima (nastavak)

2.8.1 Rizik eksternalizacije, nastavak

- Vanredno izvještavanje - U slučaju kritičnog povećanja rizika, ili u slučaju ozbiljnog incidenta, organizacioni dio mora pripremiti poseban izvještaj sa predlogom mjera za smanjenje rizika, koji upućuje Specijalizovanoj sjednici Upravnog odbora Banke. Vanredni izvještaji treba da sadrže sve elemente koje sadrže i redovni izvještaji. Nakon potvrde procjene rizika od strane Upravnog odbora Banke, Sektor kontrole upravljanja rizicima dostavlja izvještaje Sektoru za upravljanje projektima, procesima i logistiku, koji odmah unose ažurne procjene u Centralni registar.

2.8.2 Nedostaci, zapažanja i preporuke revizora

Popis nedostataka:

Prilikom sprovođenja procedura nismo naišli na značajne nedostatke u smislu neusklađenosti Banke sa Odluka o minimalnim standardima za upravljanje rizicima u kreditnoj instituciji („Službeni list Crne Gore“ broj 134/21, 62/24, 94/25) i povezanim odlukama koje regulišu upravljanjem rizikom eksternalizacije.

Preporuke:

Prilikom sprovođenja procedura, nismo identifikovali potrebna unapređenja u vezi sa upravljanjem rizikom eksternalizacije, a koja bi u značajnoj mjeri uticala na finansijsko izvještavanje Banke.

Zaključak:

Na osnovu prethodno navedenih nalaza vezanih za područje upravljanja rizikom eksternalizacije i kriterijuma prikazanih u Prilogu 1 ovog izvještaja, smatramo da je upravljanjem rizikom eksternalizacije **zadovoljavajuće**.

Izveštaj nezavisnog revizora s ograničenim uvjerenjem o usklađenosti kontrolnih funkcija Banke

Upravnom odboru NLB Banka A.D. Podgorica

Angažovani smo od strane Upravnog odbora NLB Banka A.D. Podgorica (u daljem tekstu "Banka") da sprovedemo angažman sa izražavanjem ograničenog uvjerenja u vezi sa usklađenosti kontrolnih funkcija Banke za godinu koja je završila 31. decembra 2025. sa zahtjevima Centralne banke Crne Gore („CBCG“) u skladu sa članom 231. Zakona o kreditnim institucijama ("Sl. list Crne Gore", br. 72/19, 82/20, 8/21, 24/25).

Predmet ispitivanja

Zahtjevi propisani od strane CBCG su u skladu sa Zakonom o kreditnim institucijama ("Sl. list Crne Gore", br. 72/19, 82/20, 8/21, 24/25) i Odlukama CBCG:

- Odluka o minimalnim standardima za upravljanje rizicima u kreditnim institucijama („Sl. list Crne Gore“ br. 134/21, 62/24, 94/25);
- Odluka o sistemu upravljanja u kreditnoj instituciji („Sl. list Crne Gore“ br. 119/20);

u daljem tekstu „Regulativa“.

Prema Odluci CBCG o sistemu upravljanja u kreditnoj instituciji („Sl. list Crne Gore“ br. 119/20), kontrolne funkcije banke uključuju: funkciju upravljanja rizicima, funkciju praćenja usklađenosti i funkciju interne revizije („kontrolne funkcije Banke“).

Primjenjivi kriterijumi

Da li su kontrolne funkcije Banke usklađene sa zahtjevima propisanim Regulativom. Naši kriteriji za procjenu su prilog ovom Izveštaju te su izvedeni po osnovu člana 231. Zakona o kreditnim institucijama ("Sl. list Crne Gore", br. 72/19, 82/20, 8/21, 24/25).

Posebna namjena

Izveštaj je namijenjen isključivo za potrebe Banke u cilju ispunjenja zahtjeva definisanih u članu 231. Zakona o kreditnim institucijama ("Sl. list Crne Gore", br. 72/19, 82/20, 8/21, 24/25) i ne može se koristiti u bilo koju drugu svrhu. Ovaj Izveštaj se ne smije distribuirati bilo kojoj trećoj strani, niti se može koristiti od bilo koje treće strane, bez našeg pismenog odobrenja, osim od strane CBCG. Izveštaj se odnosi isključivo na usklađenost kontrolnih funkcija Banke i ne smije se povezivati sa financijskim izvještajima Banke u cjelini. U punoj mjeri dozvoljenoj zakonom, mi ne prihvatamo, niti preuzimamo odgovornost prema bilo kome osim prema Upravnom odboru Banke za naše procedure ili ovaj izvještaj, osim ukoliko uslovi između nas nisu izričito dogovoreni u pisanom obliku

Odgovornost Upravnog odbora

Upravni odbor Banke odgovoran je za uspostavljanje i upravljanje kontrolnim funkcijama Banke u skladu sa Regulativom. Takođe, Upravni odbor Banke je odgovoran za interne kontrole koje su dizajnirane i postavljene u cilju sprečavanja neusklađenosti.

Dodatno, Upravni odbor Banke je odgovoran za potpunost i tačnost dokumentacije koja nam je dostavljena, te za one interne kontrole koje Upravni odbor procijeni potrebnim da bi se omogućilo kontrolnim funkcijama Banke da budu usklađene sa Regulativom.

Izveštaj nezavisnog revizora s ograničenim uvjerenjem o usklađenosti kontrolnih funkcija Banke (nastavak)

Odgovornost praktikanta

Obavili smo angažman sa izražavanjem ograničenog uvjerenja u skladu sa Međunarodnim Standardom za angažmane s izražavanjem Uvjerenja 3000 (izmijenjeni) "Angažmani s izražavanjem uvjerenja osim revizije i istorijskih finansijskih informacija", izdatog od strane Odbora za međunarodne standarde revizije i uvjeravanja.

Navedeni standard nalaže da postupamo u skladu s etičkim zahtjevima i obavimo angažovanje kako bismo stekli ograničeno uvjerenje o kontrolnim funkcijama Banke.

Primjenjujemo Međunarodni standard upravljanja kvalitetom 1 (MSUK 1) i u skladu sa tim, održavamo robustan sistem kontrole kvaliteta, uključujući politike i procedure koje dokumentuju usklađenost s relevantnim etičkim i profesionalnim standardima i zahtjevima zakona i regulativa.

Usklađeni smo sa zahtjevima nezavisnosti i drugim etičkim zahtjevima Kodeksa etike za profesionalne računovođe izdatim od strane Odbora za međunarodne standarde etike za računovođe (IESBA), koji utvrđuje osnovne principe integriteta, objektivnosti, profesionalne kompetentnosti i dužne pažnje, povjerljivosti i profesionalnog ponašanja. Dodatno, usklađeni smo sa etičkim zahtjevima profesionalnog kodeksa etike propisanog Zakonom o reviziji Crne Gore, koji je relevantan za naše procedure tokom pribavljanja ograničenog uvjerenja u Crnoj Gori.

Mi smo odgovorni za:

- Planiranje i provođenje angažmana sa ciljem pribavljanja ograničenog uvjerenja o usklađenosti Banke sa Regulativom;
- Formiranje nezavisnog zaključka baziranog na procedurama i dokazima koje smo dobili;
- Izveštavanje Upravnom odboru Banke o donesenom zaključku.

Ovaj izvještaj, uključujući naš zaključak, je pripremljen isključivo za Upravni odbor Banke u skladu sa ugovorom između Banke i nas, sa ciljem pomoći Upravnom odboru Banke u izvještavanju o usklađenosti Banke sa Regulativom i ispunjenjem naše obaveze u skladu sa članom 231. Zakona o kreditnim institucijama ("Sl. list Crne Gore", br. 72/19, 82/20, 8/21, 24/25).

Odabrane procedure zavise od procjene praktikanta. Procedure uključuju intervju sa osobama odgovornim za kontrolne funkcije i dodatne procedure s ciljem prikupljanja dokaza o usklađenosti kontrolnih funkcija Banke sa Regulativom.

Obavljeno angažovanje s izražavanjem uvjerenja predstavlja angažovanje s izražavanjem ograničenog uvjerenja. Priroda, učestalost i opseg procedura koje su sprovedene tokom angažovanja s izražavanjem ograničenog uvjerenja je ograničen u poređenju sa procedurama potrebnim za angažovanja sa izražavanjem razumnog uvjerenja. Posljedično, stepen uvjerenja pribavljenog tokom angažovanja sa izražavanjem ograničenog uvjerenja je niži.

Izveštaj nezavisnog revizora s ograničenim uvjerenjem o usklađenosti kontrolnih funkcija Banke (nastavak)*Sažetak sprovedenih procedura*

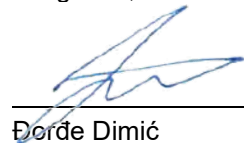
U sklopu naših procedura, sproveli smo sljedeće:

- stekli smo razumijevanje procedura i ostalih okolnosti ovog angažmana,
- na osnovu stečenog razumijevanja, procijenili smo rizik da kontrolne funkcije Banke nisu usklađene sa zahtjevima Regulative,
- odgovorili smo na procijenjene rizike, uključujući i razvijanje sveobuhvatnog odgovora, te smo odredili prirodu, vremenski okvir i obim procedura koje uključuju:
  - intervjuisanje Upravnog odbora Banke i drugih zaposlenih odgovornih za kontrolne funkcije Banke,
  - pregled procesa i procedura uspostavljenih od strane Banke, i
- procijenili smo odabranu eksternu i internu dokumentaciju.

Zaključak praktikanta

Na osnovu obavljenih postupaka i prikupljenih dokaza nismo zapazili ništa što bi nas navelo na uvjerenje da kontrolne funkcije Banke, za godinu koja je završila 31. decembra 2025. godine nisu, u svim materijalno značajnim aspektima, u skladu sa Regulativom.

Podgorica, 20. mart 2026. godine

Đorđe Dimić
Partner / Ovlašćeni revizor

Pero Đuričković
Ovlašćeni revizor

Marija Dašić
Ovlašćeni revizor

Vladimir Kavarić
Ovlašćeno lice

Crowe MNE d.o.o. Podgorica
Vučedolska br. 7
81000 Podgorica
Crna Gora

3. Adekvatnost obavljanja poslova funkcije upravljanja rizicima, funkcije praćenja usklađenosti i funkcije interne revizije

Banka je uspostavila kontrole funkcije tokom perioda od 1. januara do 31. decembra 2025. godine na osnovu sljedeće pravne osnove:

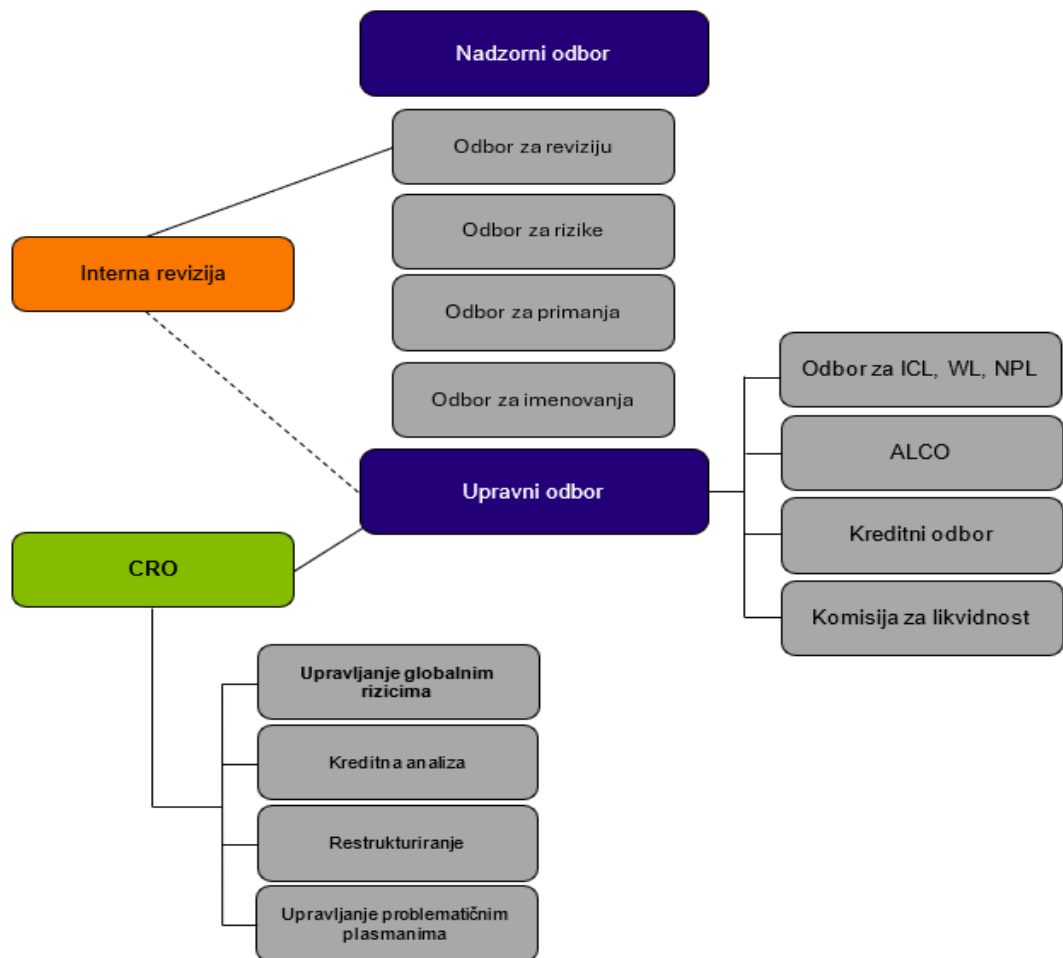
- Zakon o kreditnim institucijama („Službeni list Crne Gore“ broj 72/19, 82/20, 8/21, 24/25)
- Odluka o sistemu upravljanja u kreditnoj instituciji („Službeni list Crne Gore“ broj 119/20)
- Odluka o minimalnim standardima za upravljanje rizicima u kreditnoj instituciji („Službeni list Crne Gore“ broj 134/21, 62/24, 94/25)

3.1 Funkcija upravljanja rizicima

3.1.1 Organizacija i aktivnosti funkcije upravljanja rizicima

3.1.1.1 Organizacija funkcije upravljanja rizicima

Funkciju upravljanja rizicima čini Sektor kontrole upravljanja rizicima. Organizaciona struktura upravljanja rizicima u NLB Banci AD Podgorica je predstavljena sljedećom šemom:

Sektor kontrole upravljanja rizicima, kao funkcija upravljanja rizicima Banke, zadužena je za integrisani poslovni proces koji uključuje uspostavljanje sistema za upravljanje rizicima kojim se obezbjeđuje identifikacija, mjerenje, praćenje, analiziranje i kontrolisanje kreditnog rizika na nivou portfolija, tržišnih rizika, rizika likvidnosti, operativnog rizika i rizika kamatne stope, kao i rizika informaciono-komunikacione tehnologije (IKT). U okviru ove organizacione jedinice, uključene su i dvije ekspertske funkcije: BCP koordinator i Savjetnik za finansijsku sigurnost.

3. Adekvatnost obavljanja poslova funkcije upravljanja rizicima, funkcije praćenja usklađenosti i funkcije interne revizije (nastavak)

3.1 Funkcija upravljanja rizicima (nastavak)

3.1.1 Organizacija i aktivnosti funkcije upravljanja rizicima , nastavak

3.1.1.1 Organizacija funkcije upravljanja rizicima , nastavak

Nadležnosti Sektora obuhvataju razvoj strategija, politika, procedura, metodologija i smjernica na području upravljanja rizicima na nivou Banke, te nadzor nad njihovom primjenom.

Rukovodilac kontrolne funkcije i zaposleni nezavisni su u svom radu i obavljaju isključivo poslove za koje su odgovorni.

Rukovodilac kontrolne funkcije izvještava direktno Nadzorni i Upravni odbor, Odbor za rizike i/ili drugi odgovarajući odbor koji je osnovan od strane Nadzornog odbora i najmanje jednom godišnje učestvuje u radu sjednica ovih organa kada se raspravlja o njegovom izvještaju.

Izvještaje o radu funkcija upravljanja rizicima priprema polazeći od godišnjeg plana rada funkcije upravljanja rizicima i dostavlja ih polugodišnje Upravnom odboru i Odboru za rizike, odnosno drugom radnom tijelu Nadzornog odbora, Nadzornom odboru i jednom godišnje Centralnoj banci.

Ukoliko tokom obavljanja svojih poslova rukovodilac funkcije upravljanja rizicima utvrdi nezakonitost u poslovanju ili kršenje pravila o upravljanju rizicima, odnosno razvoj rizika kojim se ugrožava likvidnost, solventnost ili sigurnost poslovanja kreditne institucije, dužan je da o tome bez odlaganja obavijesti Upravni i Nadzorni odbor i Centralnu banku.

U skladu sa članom 55, stav 6. Zakona o kreditnim institucijama, Upravni odbor kreditne institucije dužan je da periodično, a najmanje jednom godišnje, preispituje efikasnost sistema upravljanja kreditnom institucijom, uključujući primjerenost postupaka i efikasnost kontrolnih funkcija, i da o zaključcima obavještava Nadzorni odbor, kao i da preduzima adekvatne mjere za otklanjanje utvrđenih nedostataka.

Upravni odbor banke će dostavljati rukovodiocu kontrolne funkcije informacije vezane za planirane aktivnosti po pitanju organizacionih promjena, projekata, novih proizvoda i drugog, u cilju identifikacije i procjene svih budućih rizika Banke. Upravni odbor Banke će osigurati potrebne kadrovske i finansijske resurse u finansijskom planu za izvršenje godišnjeg plana funkcije upravljanja rizicima koje između ostalog uključuju i redovno stručno osposobljavanje lica koja obavljaju poslove kontrolnih funkcija.

Nadzorni odbor Banke je osigurao uslove za uspostavljanje funkcije upravljanja rizicima u Banci. Sektor kontrole upravljanja rizicima je uspostavljen kao kontrolna funkcija za upravljanje rizicima a posebnom odlukom je imenovan direktor Sektora kontrole upravljanja rizicima kao nosilac kontrolne funkcije upravljanja rizicima .

Direktor Sektora kontrole upravljanja rizicima može slobodno i nezavisno izvijestiti Upravni odbor ili predsjednika Nadzornog odbora (ili predsjednika Odbora za rizike). Slobodno informisanje znači da direktor Sektora kontrole upravljanja rizicima može obavijestiti Upravni odbor ili predsjednika Nadzornog odbora (ili predsjednika Odbora za rizike) bez ikakvih zahtjeva ili pritisaka od strane člana Upravnog odbora da neopravdano prilagodi ili izostavi informacije. Nezavisno informisanje znači da direktor Sektora kontrole upravljanja rizicima može u navedenim slučajevima obavijestiti predsjednika Nadzornog odbora ili predsjednika Odbora za rizike bez prethodno dobijene saglasnosti Upravnog odbora o informacijama.

3. Adekvatnost obavljanja poslova funkcije upravljanja rizicima, funkcije praćenja usklađenosti i funkcije interne revizije (nastavak)

3.1 Funkcija upravljanja rizicima (nastavak)

3.1.1 Organizacija i aktivnosti funkcije upravljanja rizicima (nastavak)

3.1.1.1 Organizacija funkcije upravljanja rizicima (nastavak)

Direktor Sektora kontrole upravljanja rizicima ne može obavljati poslove koji uključuju donošenje poslovnih odluka jer bi to moglo dovesti do sukoba interesa s nezavisnošću funkcije upravljanja rizicima – tj. nezavisnom i nepristrasnom procjenom rizika. Nosilac funkcije upravljanja rizicima ima pristup svim materijalima i zapisnicima sa sastanaka Odbora za rizike u okviru Nadzornog odbora Banke i sastanaka Nadzornog odbora Banke na teme rizika.

Direktor Sektora kontrole upravljanja rizicima redovno učestvuje u sjednicama Specijalizovanog Upravnog odbora za operativne rizike, Odbora za upravljanje bilansnim odnosima (ALCO) i Upravnog odbora na teme sa područja kontrole upravljanja rizicima.

Funkcija upravljanja rizicima organizovana je tako da nosilac funkcije upravljanja rizicima ima informacije i mora biti obaviješten od strane direktora drugih organizacionih jedinica u Banci o svim značajnijim rizicima i okolnostima koje utiču ili bi mogle uticati na specifični razvoj rizika i profil rizika Banke. Nosilac funkcije kontrole rizika na taj način osigurava da su svi glavni rizici u Banci identifikovani i prijavljeni.

Zaposleni u funkciji upravljanja rizicima imaju direktnu komunikaciju sa eksternim i internim revizorom. Rukovodilac funkcije upravljanja rizicima ima direktan pristup komunikaciji sa supervizorom u procesima supervizorskih pregleda Banke iz oblasti upravljanja rizicima čiji je predstavnik ispred Banke (SREP, ICAAP, ILAAP, Plan oporavka, MREL i dr.).

3.1.1.2 Aktivnosti funkcije upravljanja rizicima

U skladu sa organizacionom šemom, funkcija upravljanja rizicima je u Banci uspostavljena na način da bude nezavisna i funkcionalno odvojena od poslovnih procesa i aktivnosti u kojima rizik nastaje, odnosno koje ova funkcija prati, kontroliše i ocjenjuje.

Glavni zadatak funkcije upravljanja rizicima je da pruži adekvatnu podršku u efikasnom sprovođenju Strategije poslovanja Banke kroz praćenje usklađenosti poslovanja Banke sa važećim propisima iz svog domena poslovanja, kao i pravovremenom identifikacijom rizika kojima Banka jeste ili bi mogla biti izložena u svom poslovanju.

Funkcija upravljanja rizicima zadužena je da kroz svoj redovan rad vrši:

- analizu rizika koja uključuje utvrđivanje i mjerenje, odnosno procjenjivanje rizika kojima je Banka izložena ili bi mogla biti izložena u svom poslovanju u skladu sa Rizik apetitom i Strategijom upravljanja rizicima,
- kontinuirano praćenje svih značajnijih rizika kojima je Banka izložena ili bi mogla biti izložena,
- sprovođenje testiranja otpornosti na stres i izradu Plana oporavka,
- provjeru primjene i efikasnosti metoda i postupaka za upravljanje rizicima kojima je Banka izložena ili bi mogla biti izložena,
- učestvovanje u izradi, preispitivanju i nadzoru nad strategijom i politikama za upravljanje rizicima,

3. Adekvatnost obavljanja poslova funkcije upravljanja rizicima, funkcije praćenja usklađenosti i funkcije interne revizije (nastavak)

3.1 Funkcija upravljanja rizicima (nastavak)

3.1.1 Organizacija i aktivnosti funkcije upravljanja rizicima (nastavak)

3.1.1.2 Aktivnosti funkcije upravljanja rizicima (nastavak)

- učestvovanje u izradi, primjeni i nadzoru nad funkcionisanjem metoda i postupaka za upravljanje rizicima,
- davanje predloga i preporuka za efikasno upravljanje rizicima, uključujući predlaganje mjera u slučaju kršenja definisanih limita u rizik apetitu i obavještanje nadležnog organa Banke;
- analizu, praćenje i izvještavanje Upravnog odbora, Nadzornog odbora i odgovarajućeg radnog tijela Nadzornog odbora o adekvatnosti kapitala Banke, te provjeru strategija i postupaka za internu procjenu adekvatnosti kapitala (ICAAP),
- analizu, praćenje i izvještavanje Upravnog odbora, Nadzornog odbora i odgovarajućeg radnog tijela Nadzornog odbora o adekvatnosti likvidnosti Banke, te provjeru strategija i postupaka za internu procjenu likvidnosti Banke (ILAAP),
- analizu rizika prisutnih kod novih proizvoda ili tržišta, značajnih promjena u postojećim proizvodima, vanrednih transakcija i trgovanja novim finansijskim proizvodima,
- utvrđivanje i procjenu rizika u vezi sa transakcijama sa povezanim licima,
- izvještavanje Nadzornog odbora Banke i Upravnog odbora Banke o upravljanju rizicima,
- izvještavanje Nadzornog Odbora Banke i Upravnog odbora Banke o svom radu i
- sprovođenje ostalih provjera koje su potrebne za adekvatnu kontrolu rizika.

U skladu sa relevantnom regulativom, funkcija upravljanja rizicima je u obavezi da:

- kreira godišnji Plan rada u kom će biti definisan popis planiranih poslova, područja poslovanja koja će biti obuhvaćena planom rada i rokove za obavljanje planiranih poslova,
- sastavi polugodišnje i godišnje izvještaje o radu i dostavi ih Upravnom odboru, Nadzornom odboru i odgovarajućem tijelu Nadzornog odbora (Odbor za rizike) i Centralnoj Banci Crne Gore (godišnje).
- sprovodi redovno stručno usavršavanje i osposobljavanje zaposlenih u kontrolnoj funkciji te iskaže visoke sklonosti za obrazovanje i profesionalni razvoj.

Pored gore navedenih aktivnosti funkcija kontrole upravljanja rizicima je u obavezi da pravovremeno identifikuje neusklađenosti poslovanja Banke sa zakonskim i podzakonskim aktima u domenu svoje nadležnosti (npr. velike izloženosti, maksimalno dozvoljena izloženost i slično), te shodno tome izvrši adekvatnu procjenu rizika kojima je Banka izložena u svom poslovanju.

Funkcija upravljanja rizicima ima ovlašćenja za pristup podacima i dokumentaciji neophodnim za obavljanje zadataka.

3.1.2. Godišnji plan rada funkcije upravljanja rizicima

Plan rada funkcije upravljanja rizicima smatra se polaznom tačkom za sve formalne aktivnosti i temelji se prvenstveno na internoj procjeni prioriteta kontrolnih aktivnosti i značajnosti rizika. U skladu s prethodno urađenom procjenom, definišu se prioriteta u aktivnostima funkcije upravljanja rizicima .

3. Adekvatnost obavljanja poslova funkcije upravljanja rizicima, funkcije praćenja usklađenosti i funkcije interne revizije (nastavak)

3.1 Funkcija upravljanja rizicima (nastavak)

3.1.2 Godišnji plan rada funkcije upravljanja rizicima (nastavak)

U skladu sa relevantnom regulativom, funkcija upravljanja rizicima je u obavezi da kreira godišnji Plan rada u kom će biti definisan popis planiranih poslova, područja poslovanja koja će biti obuhvaćena planom rada i rokove za obavljanje planiranih poslova.

Upravni odbor uz saglasnost Nadzornog odbora Banke usvaja plan rada funkcije upravljanja rizicima .

Godišnji plan rada funkcije upravljanja rizicima , naročito sadrži:

- 1) popis planiranih poslova pojedine kontrolne funkcije;
- 2) područja poslovanja koja će biti obuhvaćena planom; i
- 3) rokove za obavljanje planiranih poslova kontrolne funkcije.

Za potrebe izrade godišnjeg plana rada iz stava, kreditna institucija je dužna da obezbijedi licu koje je odgovorno za rad pojedine kontrolne funkcije blagovremene informacije o planiranim organizacionim i drugim promjenama i aktivnostima kreditne institucije.

3.1.3 Izvještaj o radu funkcije upravljanja rizicima

Izvještaj o radu funkcije upravljanja rizicima naročito sadrži:

- 1) podatke o realizaciji godišnjeg plana rada, uključujući i planirane, a nerealizovane poslove i razloge njihovog neizvršenja;
- 2) popis svih izvršenih planiranih poslova;
- 3) popis svih izvršenih vanrednih poslova;
- 4) rezime najvažnijih činjenica koje su utvrđene u izvršenim kontrolama, revizijama i ostalim obavljenim poslovima;
- 5) ocjenu adekvatnosti i efikasnosti sistema internih kontrola u oblastima koje su bile predmet kontrole i revizije;
- 6) ocjenu adekvatnosti i efikasnosti sistema upravljanja pojedinim rizicima, odnosno svim rizicima u kreditnoj instituciji; i
- 7) informacije o realizovanim predlozima, preporukama i mjerama za otklanjanje nezakonitosti, nepravilnosti, nedostataka i slabosti koje su utvrđene tokom izvršenih kontrola odnosno revizija i razloge njihovog neizvršenja.

Izvještaj o radu funkcije upravljanja rizicima potpisuje lice odgovorno za rad funkcije upravljanja rizicima. Izvještaji o radu funkcije upravljanja rizicima dostavljaju se polugodišnje Upravnom odboru i Odboru za rizike, odnosno drugom radnom tijelu Nadzornog odbora, Nadzornom odboru i jednom godišnje Centralnoj banci.

Kreditna institucija je dužna da izvještaj o radu funkcije upravljanja rizicima dostavlja Centralnoj banci do 31. marta tekuće godine za prethodnu godinu.

3. Adekvatnost obavljanja poslova funkcije upravljanja rizicima, funkcije praćenja usklađenosti i funkcije interne revizije (nastavak)

3.1 Funkcija upravljanja rizicima (nastavak)

3.1.4 Resursi i edukacija

Shodno članu 122, stav 2 Zakona o kreditnim institucijama, kreditna institucija je dužna da obezbijedi redovno stručno usavršavanje lica koja obavljaju poslove kontrolnih funkcija.

U 2025. godini, zaposleni u Sektoru kontrole upravljanja rizicima imali su sljedeće edukacije:

- Operational Risk Management (Beč)
- Interest Rate Risk in the Banking Book (IRRBB) MasterClass EU edition
- ESG Risk Management Academy
- Credit Risk Management Academy (Zagreb)
- Risk days NLB Group
- Seamless Europe
- Plan oporavka (Sarajevo)
- Business Continuity Management BCMS/ISO 22301 Masterclass, Udemy
- ISO 22301:2019. Business Continuity Management system, Udemy
- Cyber Attack Against Payment Exercise 2025“ (CAPS 2025) Digitalna transformacija i inovacije (Tivat)
- Basel IV – Redefiniranje upravljanja rizicima i kapitalom (Sarajevo)
- Obuka “MS SQL” (Podgorica, Logate institut)
- NLB Agile Essentials (Podgorica)
- Data Science Conference Eurpoe (Beograd)
- AI Workshop (NLB Group)
- Advanced ChatGPT Training Session (NLB Group)
- ALGO workshop (Ljubljana)
- ALGO Workshop (Banja Luka)
- Regulatorni okvir Bazel IV: nova generacija rizikom ponderisane aktive (Udruženje banaka Crne Gore)
- PowerBI (CTRL team, Podgorica)
- IRRBB edukacija (Udruženje banaka Crne Gore)
- Liability Management Academy (Zagreb)
- Liquidity risk workshop - NSFR deep dive (NLB group)

3.1.5 Uočeni nedostaci i preporuke

Funkcija upravljanja rizicima Banke smatra se **zadovoljavajućom**.

Tokom sprovođenja naših procedura nismo utvrdili značajne nedostatke u smislu neusklađenosti Banke sa Odlukom o sistemu upravljanja u kreditnoj instituciji („Sl. list Crne Gore“ br. 119/20) i Zakona o kreditnim institucijama (“Sl. list Crne Gore”, br. 72/19, 82/20, 8/21, 24/25) koji regulišu obavljanje poslova funkcije upravljanja rizicima. Nismo imali značajnih preporuka/nalaza vezanih za efikasnost obavljanja poslova upravljanja rizicima Banke.

3. Adekvatnost obavljanja poslova funkcije upravljanja rizicima, funkcije praćenja usklađenosti i funkcije interne revizije (nastavak)

3.2. Funkcija praćenja usklađenosti

3.2.1. Ciljevi, obim i način rada kontrolne funkcije praćenja usklađenosti

Banka kao članica NLB Grupe djeluje u finansijskom sektoru, za koji je karakteristična visoka i obimna regulisanost i zbog toga je podvrgnuta nizu rizika usklađenosti poslovanja. Banka mora obezbjeđivati usklađenost sa važećim pravnim aktima i drugim aktima, smjernicama, preporukama i međunarodnim standardima, koji se usvajaju za Banku u Crnoj Gori i kroz standarde NLB Grupe.

Upravni odbor Banke i šire rukovodstvo su zbog toga obavezni, da na svim organizacionim nivoima obezbijede primjer (uzor) rukovodstva u ispunjavanju obaveza u dijelu usklađenosti i da obezbijede i prenos tih obaveza u ključne procese i procese podrške na svim područjima djelovanja. Ovo uključuje i obezbjeđivanje temeljnih vrijednosti i načela integriteta u svakodnevnom poslovanju i kod ostvarivanja njene strategije i poslovnih ciljeva.

U tom smislu cilj Banke je održavati jak strateški okvir djelovanja cjelovitog programa usklađenosti i etike poslovanja u Banci, kroz:

- **Stalno obezbjeđivanje usklađenosti i integriteta poslovanja;** ovo uključuje blagovremenu **identifikaciju i ispunjavanje zahtjeva i obaveza** u dijelu integriteta i usklađenosti, koji važe za Banku, **sprječavanje, otkrivanje i otklanjanje kršenja** propisa, internih akata i drugih propisanih ili preuzetih obaveza, kao i **jačanje kulture** usklađenosti poslovanja i integriteta;
- **Ograničavanje obima gubitaka za Banku, zbog kršenja,** kao što su poslovni gubici i zastoji, gubitak ili ograničenje licenci, regulatorne i ostale sankcije, administrativni troškovi, gubici koje trpe lica, gubici imovine ili prirodnog okruženja, gubitak konkurentskog položaja, gubitak ugleda i sl.;
- **Poboljšavanje mogućnosti pravne zaštite za Banku kao pravno lice, kao i za njena odgovorna lica,** od odgovornosti u slučajevima kršenja, učinjenih od strane zaposlenih, zastupnika ili drugih lica, za koja odgovara Banka, kada djeluju u ime Banke u sprovođenju ovlaštenja i ugovora;
- **Jačanje ugleda i identiteta robne marke NLB Grupe;** Ostvarivati osnovna očekivanja učesnika u dijelu poslovanja Banke, zasnovanog na integritetu, brižljivosti i poštovanju zakonskih propisa;
- **Jačanje konkurentskog položaja NLB Grupe** u lokalnom i međunarodnom poslovanju i kod investicionih prilika, za koje važe sve viši standardi usklađenosti i etike poslovanja, kao preduslov za poslovnu saradnju i kvalitetna strateška partnerstva; jačanjem integriteta i usklađenosti poslovanja se jača i pozitivna korporativna kultura, a time i zainteresovanost zaposlenih za postizanje poslovnih rezultata.

Funkcija usklađenosti poslovanja je dio sistema internog upravljanja i pripada u tri interno-kontrolne funkcije u Banci (pored funkcije interne revizije i funkcije upravljanja rizicima).

Funkcija praćenja usklađenosti je sastavni dio sistema internih kontrola Banke, uz funkciju upravljanja rizicima i funkciju interne revizije, uspostavljena u skladu sa odredbama Zakona o kreditnim institucijama i Odluke o sistemu upravljanja u kreditnoj instituciji, te predstavlja sistem procesa uspostavljenih sa ciljem da osigura da Banka posluje u skladu sa svim relevantnim zakonima, podzakonskim propisima, regulatornim zahtjevima, kao i drugim standardima, smjernicama matične banke, kodeksima i prihvaćenim dobrim poslovnim praksama.

U skladu sa internim aktima Banke i u cilju obezbjeđivanja uspostavljanja, stalnog rada i usavršavanja sistema interne kontrole, funkcija praćenja usklađenosti brine se za usklađenost internih akata sa zakonskim i podzakonskim propisima u oblastima koje su definisane u njenim

3. Adekvatnost obavljanja poslova funkcije upravljanja rizicima, funkcije praćenja usklađenosti i funkcije interne revizije (nastavak)

3.2. Funkcija praćenja usklađenosti (nastavak)

3.2.1. Ciljevi, obim i način rada kontrolne funkcije praćenja usklađenosti (nastavak)

internim aktima, redovno prati relevantno zakonodavstvo, standarde i norme etičkog ponašanja i druge promjene u pravnom okruženju, priprema ili učestvuje u pripremi odgovarajućih internih akata, savjetuje rukovodstvo i druge zaposlene u dijelu ispunjavanja obaveza i zahtjeva sa područja usklađenosti poslovanja i u dijelu razmatranja nastalih neusklađenosti, edukuje zaposlene sa područja integriteta i usklađenosti poslovanja, daje prijedloge za poboljšanje internih kontrola i druge smjernice u odnosu na opredijeljena područja rizika, u cilju poboljšanja njihovog savlađivanja, u saradnji sa funkcijom kontrole rizika provjerava usklađenosti novih proizvoda ili aktivnosti sa relevantnim propisima.

Zadaci i odgovornosti, koje obavlja funkcija usklađenosti poslovanja

- Uspostavlja i upravlja sa sistemom usklađenosti poslovanja na način, da Banka ispunjava zahtjeve i obaveze u dijelu usklađenosti poslovanja, koje važe u njenom poslovanju;
- Identifikuje i prati izmjene zahtjeva i obaveza u odnosu na usklađenost poslovanja i sa njima upoznaje sve organizacione djelove u Banci preko odgovornih lica, uključujući i Upravni i Nadzorni Odbor Banke;
- Priprema odgovarajuće politike i pravila sa područja usklađenosti i etike poslovanja;
- Savjetuje rukovodstvo u dijelu mjera za smanjivanje slabosti usklađenosti poslovanja odnosno za savlađivanje rizika integriteta i usklađenosti, kao i u dijelu uticaja izmjena u internom i eksternom okruženju na buduću razvoj rizika usklađenosti;
- Saraduje u procesu ocjenjivanja rizika u dijelu integriteta i usklađenosti poslovanja, koji potiču od novih proizvoda, usluga, tržišnih puteva i drugih značajnih izmjena u Banci, u odnosu na koje je potrebna prethodna analiza rizika;
- Savjetuje rukovodstvo u dijelu ispunjavanja obaveza i zahtjeva sa područja usklađenosti poslovanja i u dijelu razmatranja nastalih neusklađenosti;
- Priprema materijale za obrazovanje i obavještenja i takođe sprovodi obrazovanja sa područja integriteta i usklađenosti poslovanja za rukovodstvo, zaposlene i po potrebi i za eksterne izvođače;
- U saradnji sa organizacionom jedinicom koja je nadležna za korporativnu komunikaciju, priprema komunikacione planove za sadržaje sa područja usklađenosti i etike poslovanja;
- Priprema prijedloge strateških i operativnih ciljeva sa područja usklađenosti i etike poslovanja;
- Priprema godišnji plan svojih aktivnosti, zasnovan na regulatornim zahtjevima, drugim potrebama i zahtjevima internog i eksternog okruženja uz koršćenje metoda analize rizika;
- Pomaže u identifikaciji i ocjenjivanju rizika usklađenosti poslovanja i prati izvođenje mjera za njihovo savlađivanje;
- Daje prijedloge za poboljšanje internih kontrola i druge smjernice u odnosu na opredijeljena područja rizika, u cilju poboljšanja njihovih savlađivanja;
- Jednom godišnje izvrši odnosno osavremeni opštu ocjenu rizika integriteta i usklađenosti poslovanja na nivou banke;
- Upravlja sistemom za uočavanje neusklađenosti odnosno kršenja i sprovodi interne istrage;
- Kao kontrolna funkcija u procesima prati izvođenje zahtjeva i obaveza u dijelu usklađenosti poslovanja i po potrebi daje smjernice, prijedloge ili preporuke za usklađivanje;
- Prati i ocjenjuje zrelost programa usklađenosti poslovanja i oblikuje prijedloge za njegov razvoj i poboljšanje;

3. Adekvatnost obavljanja poslova funkcije upravljanja rizicima, funkcije praćenja usklađenosti i funkcije interne revizije (nastavak)

3.2. Funkcija praćenja usklađenosti (nastavak)

3.2.1. Ciljevi, obim i način rada kontrolne funkcije praćenja usklađenosti (nastavak)

- Sprovodi aktivnosti za namjenu preventivnog djelovanja, jačanja kulture integriteta i usklađenosti poslovanja;

Funkcija usklađenosti izvještava direktno Upravnom i Nadzornom odboru Banke i to redovno kvartalno, a može i vanredno, kada je to potrebno, naročito o:

- novinama i izmjenama i o očekivanom razvoju izmjena u pravnom okruženju, koje utiču na poslovanje Banke,
- slabostima odnosno rizicima u dijelu integriteta i usklađenosti poslovanja,
- utvrđenim značajnijim nedostacima i kršenjima zahtjeva ili obaveza sa područja integriteta i usklađenosti poslovanja, koji važe za Banku i mjerama za njih,
- utvrđenim štetnim postupanjima, koja pripadaju grupi prevara ili zloupotreba, o procijenjenoj šteti odnosno drugim poslasticama i o preduzetim mjerama (odnosno prijedlozima za usvajanje mjera),
- preporukama za usklađenost i stanju ispunjavanja istih,
- vršenju kontrola i pregleda usklađenosti na nivou Banke i eksternih izvođača, nad kojima je Banka obavezna vršiti nadzor i u dijelu usklađenosti poslovanja,
- ispunjavanju drugih zadataka funkcije usklađenosti i o eventualnim problemima ili zastojevima u ispunjavanju istih,
- barem jednom godišnje i o ispunjenju godišnjeg plana sa obrazloženjem eventualnih zastoja, o samo-ocjeni programa usklađenosti poslovanja, uključujući ocjenu sprovođenja ove Politike i prijedloga za poboljšanje, o ocjeni adekvatnosti i dovoljnosti resursa za ispunjavanje zadataka funkcije usklađenosti, o osavremenjivanjima opšte ocjene rizika integriteta i usklađenosti poslovanja i o drugim mjerama i stanju sprovođenja mjera za savlađivanje ovih rizika.

3.2.2. Organizaciona struktura i uloga kontrolne funkcije praćenja usklađenosti

Funkcijom usklađenosti poslovanja u Banci upravlja posebna organizaciona jedinica, Sektor za praćenje usklađenosti poslovanja, nadležna za usklađenost poslovanja i jačanje integriteta i neposredno je odgovorna Upravnom odboru i izvještava direktno Upravnom i Nadzornom odboru Banke.

Funkcija usklađenosti u Banci organizovana je na način, da joj je obezbijeđen odgovarajući visoki položaj u Banci, da je odgovorno lice za upravljanje funkcijom usklađenosti u istom nivou sa drugim funkcijama odnosno rukovodiocima drugih organizacionih jedinica i naročito da nije podređeno poslovnim funkcijama odnosno drugim funkcijama i organizacionim jedinicama, nad čijom usklađenošću vrši nadzor.

Funkcija usklađenosti je, zbog sprječavanja konflikta interesa, funkcijski i organizaciono odvojena od drugih djelova poslovanja, naročito onih djelova, koji ostvaruju prihode.

Takođe, obezbijeđeno je da zaposleni u Sektoru za praćenje usklađenosti poslovanja, istovremeno ne sprovode neke dodatne zadatke, koji bi bili u konfliktu sa sadržajem ili prirodom ove kontrolne funkcije.

U sprovođenju funkcije praćenja usklađenosti uspostavljena je saradnja s funkcijama kontrole rizika i interne revizije u okviru njihovih nadležnosti.

3. Adekvatnost obavljanja poslova funkcije upravljanja rizicima, funkcije praćenja usklađenosti i funkcije interne revizije (nastavak)

3.2. Funkcija praćenja usklađenosti (nastavak)

3.2.2. Organizaciona struktura i uloga kontrolne funkcije praćenja usklađenosti (nastavak)

3.2.2.1. Položaj kontrolne funkcije praćenja usklađenosti unutar banke

Nosilac funkcije praćenja usklađenosti je Sektor za praćenje usklađenosti poslovanja, koje čini direktor, zamjenik direktora, Savjetnik za praćenje usklađenosti poslovanja i Samostalni saradnik za praćenje usklađenosti poslovanja.

Sektor za praćenje usklađenosti poslovanja za svoj rad odgovara Upravnom, odnosno Nadzornom odboru Banke.

Upravni odbor, uz saglasnost Nadzornog odbora, imenuje i razrješava lice koje je odgovorno za rad funkcije praćenja usklađenosti poslovanja, kao i njegovog zamjenika.

Direktor Sektora za praćenje usklađenosti poslovanja je rukovodilac funkcije praćenja usklađenosti i izvještava direktno Nadzorni odbor i Revizorski odbor, kao i druge nadležne odbore, i kvartalno učestvuje na njihovim sjednicama.

Nadzorni odbor Banke osigurava uslove za uspostavljanje učinkovite funkcije praćenja usklađenosti poslovanja u Banci i nadzire njeno funkcionisanje, i usvaja strateške godišnje planove rada funkcije praćenja usklađenosti.

Funkcija praćenja usklađenosti Nadzornom odboru, Revizorskom odboru za reviziju i Upravnom odboru Banke dostavlja kvartalne i godišnje izvještaje o radu ove funkcije, koje razmatra Nadzorni odbor Banke uz prethodno razmatranje materijala od strane Upravnog odbora Banke i Revizijskog odbora.

3.2.2.2. Mjere osiguranja nezavisnosti i objektivnosti kontrolne funkcije

Nezavisnost i objektivnost kontrolne funkcije praćenja usklađenosti se osigurava kroz samostalnost u obavljanju ove funkcije u odnosu na ostale aktivnosti unutar Banke. Direktor Sektora, kao i drugi zaposleni koji učestvuju u obavljanju funkcije praćenja usklađenosti, ne mogu biti lica u posebnom odnosu sa Bankom, niti lica kod kojih postoji sukob interesa i ne smiju biti stavljeni u poziciju da postoji stvaran ili potencijalan sukob interesa između njihovih odgovornosti koje se odnose na praćenje usklađenosti i drugih odgovornosti. Koncept nezavisnosti i objektivnosti potvrđuje se i ogleda kroz:

- plate i ostala primanja zaposlenih, na taj način da ne postoji direktna korelacija između visine primanja zaposlenih uključenih u rad funkcije praćenja usklađenosti, s jedne strane, i učinkovitosti i poslovnih rezultata organizacionih dijelova Banke koje ona nadzire, s druge strane;
- direktnu odgovornost funkcije praćenje usklađenosti Upravnom i Nadzornom odboru Banke.

3. Adekvatnost obavljanja poslova funkcije upravljanja rizicima, funkcije praćenja usklađenosti i funkcije interne revizije (nastavak)

3.2. Funkcija praćenja usklađenosti (nastavak)

3.2.2. Organizaciona struktura i uloga kontrolne funkcije praćenja usklađenosti (nastavak)

3.2.2.1. Ovlašćenja, odgovornosti i odnosi s ostalim organizacionim dijelovima

Sistem obezbjeđivanja usklađenosti poslovanja i jačanja integriteta je sveobuhvatan i uključuje Nadzorni i Upravni Odbor Banke, više i srednje rukovodstvo, funkciju usklađenosti u okviru Sektora za praćenje usklađenosti poslovanja, kao i druge kontrolne funkcije i na kraju sve zaposlene i eksterne učesnike, kao važne djelove u sistemu obezbjeđivanja usklađenosti.

Funkcija usklađenosti se sa drugim funkcijama podrške (korporativna komunikacija, IT, nabavka, praćenje isl.) i poslovnim funkcijama povezuje naročito u cilju:

- Obezbuđivanja blagovremenog i efikasnog ispunjavanja svih zahtjeva ili usvojenih obaveza Banke u dijelu usklađenosti poslovanja i korporativnog integriteta;
- Pozitivne i otvorene saradnje sa regulatorom, poslovnim partnerima i ostalim učesnicima, u odnosu na pitanja usklađenosti poslovanja i korporativnog integriteta;
- Identifikacije, ocjenjivanja i odgovarajućeg savlađivanja rizika u dijelu usklađenosti poslovanja i integriteta, zbog zaštite Banke i njenih zaposlenih od negativnih posledica kršenja odnosno neusklađenosti (poslovna šteta, poslovni zastoji i ograničenja, regulatorne sankcije, gubitak ugleda isl.);
- Jačanja osvješćenosti zaposlenih i rukovodstva na svim područjima poslovanja u dijelu pitanja usklađenosti i integriteta, zbog kojih je Banka izložena negativnim posledicama;
- Ranog uočavanja slabosti i nepravilnosti na području usklađenosti i integriteta;
- Odgovarajućeg, efikasnog i srazmjernog preduzimanja mjera u slučaju kršenja ili štetnih postupanja i sistemskih mjera u cilju sprečavanja budućih sličnih slučajeva;
- Saradnja u odnosima sa regulatorom (komunikacija, izvještavanje i drugi zahtjevi regulatora odnosno rasčišćavanje eventualnih pitanja o regulatornim zahtjevima);
- Jačanja ugleda i konkurentskog položaja Banke;
- Saradnje sa učesnicima i jačanja robne marke poslodavca.

Funkcija usklađenosti se sa kadrovskom funkcijom značajno povezuje naročito na područjima:

- Jačanja integriteta i dobre korporativne kulture;
- Jačanja pozitivnog i izražajnog tona sa vrha (rukovođenje, rukovođenje sa primjerom),
- Uvođenja podsticaja za zakonito i pošteno postupanje zaposlenih i rukovodilaca u njihovo ocjenjivanje uspješnosti i kompetencija i sa tim povezano nagrađivanje i napredovanje;
- Obrazovanje i osposobljavanje zaposlenih i rukovodilaca;
- Identifikacija i ocjenjivanje rizika usklađenosti i integriteta i oblikovanja mjera savlađivanja tih rizika, polazeći od radnih odnosa i odnosa između zaposlenih;
- Preduzimanje mjera u slučaju kršenja usklađenosti ili integriteta;

Banka obezbjeđuje odgovarajuće razdvajanje između funkcije usklađenosti poslovanja i pravne funkcije. Između funkcija mora postojati granica (linija razdvajanja) i to: a) pravna funkcija sa pravnim savjetovanjem djeluje u sferi podrške odgovornim licima u prvoj liniji odbrane od rizika, i b) funkcija usklađenosti mora djelovati u sferi kontrolne funkcije, u drugoj liniji odbrane od rizika. Zbog toga funkcija usklađenosti ne može sprovesti pravno savjetovanje i pravnu podršku u istim procesima i na istim područjima, na kojima je dužna sprovesti stalno praćenje, povezano sa rizicima usklađenosti i integriteta i redovni nadzor odnosno preglede, da li se obezbjeđuje usklađenost poslovanja.

3. Adekvatnost obavljanja poslova funkcije upravljanja rizicima, funkcije praćenja usklađenosti i funkcije interne revizije (nastavak)

3.2. Funkcija praćenja usklađenosti (nastavak)

3.2.2 Organizaciona struktura i uloga kontrolne funkcije praćenja usklađenosti (nastavak)

3.2.2.2 Ovlašćenja, odgovornosti i odnosi s ostalim organizacionim dijelovima (nastavak)

Sektor pravnih poslova daje pravna mišljenja, savjete i pravnu pomoć organizacionim dijelovima Banke u pogledu primjene nove, i postojeće regulative koji se tiču poslova pružanja pravne podrške i savjetovanja, s ciljem odgovarajućeg upravljanja pravnim rizikom, priprema interne propise i izvještaje, te u okviru svoje nadležnosti izvještava i prati sprovođenje odluka i zaključaka tijela Banke.

Funkcija usklađenosti poslovanja u Banci se razlikuje od druge dvije kontrolne funkcije, interne revizije i upravljanja sa rizicima. u odnosu na sadržaj i način izvođenja zadataka i posebne uloge u drugoj liniji odbrane od rizika u sistemu internog upravljanja.

Funkcija usklađenosti poslovanja i funkcija interne revizije sprovode nadzor nad usklađenošću procesa i internih i eksternih akata i testiraju djelovanje i efikasnost internih kontrola. Dok navedeno predstavlja za funkciju usklađenosti samo dio njenih zadataka i odgovornosti i usredsređeno je na rizike u dijelu usklađenosti poslovanja i integriteta, za internu reviziju je revizija poslovanja i procesa u glavni zadatak, koja razmatra šire područje internih kontrola i cjeloviti spektar rizika u poslovanju. Znanja i iskustva interne revizije na tom području nadzora, kao i na području preventivnog djelovanja (osvješčivanja, obrazovanja, upravljanja sa rizicima usklađenosti) od velikog su značaja za funkciju usklađenosti. Sa druge strane pak funkcija usklađenosti pokriva specifična stručna područja, na kojima ima više produbljena znanja (regulatorni zahtjevi, zaštita povjerljivih podataka, sprečavanje pranja novca, sprečavanje konflikta interesa i korupcije isl...), koji mogu biti značajna pomoć internoj reviziji u prepoznavanju i vrednovanju indicija sa tih područja rizika, kada sprovode internu reviziju u procesima, u kojima su ovu rizici inherentni ili izraženi. Obije funkcije u namjeni efikasnijeg obavljanja svog rada međusobno razmjenjuju informacije u dijelu djelovanja procesa, dolazećih izmjena relevantnih za rizike i procjenu internih kontrola, identifikovanih i ocijenjenih rizika. Redovna razmjena informacija o aktivnostima nadzora i praćenje procesa obije funkcije je značajna i sa aspekta efikasnosti, naročito zbog izbjegavanja dupliranja i u cilju razumne podjele tereta, koji nadzor ove vrste znači za vlasnike i učesnike u procesima na svim područjima poslovanja Banke.

Funkcija usklađenosti poslovanja i funkcija kontrole upravljanja rizicima povezuje činjenica, da djeluju na području identifikacije i ocjenjivanja rizika i kao funkcije podrške drugim područjima, cjelokupnom poslovanju Banke i višem rukovodstvu kod obezbjeđivanja značajnih informacija o rizicima u poslovanju Banke, u smislu da ih rukovodstvo može uzeti u obzir u svom planiranju i odlučivanju. Obije funkcije u namjeni efikasnijeg obavljanja svog posla međusobno razmjenjuju informacije o rizicima u pojedinačnim procesima Banke i u dijelu pojedinačnih područja njenog djelovanja. Pregled nad područjem obezbjeđivanja usklađenosti i time povezanih rizika je značajno za cjeloviti pristup Banke upravljanju sa svim rizicima, kojima je u svom djelovanju izložena. Funkcija kontrole upravljanja sa rizicima zbog toga uvažava informacije o rizicima u dijelu usklađenosti poslovanja, posebno kod opredjeljenja opšteg profila rizičnosti Banke i cjelovitog upravljanja, naročito sa operativnim rizicima. Funkcija usklađenosti za tu namjenu obavještava funkciju upravljanja sa rizicima o rizicima slabosti i rizicima na području usklađenosti poslovanja, kao i o štetnim događajima.

3 Adekvatnost obavljanja poslova funkcije upravljanja rizicima, funkcije praćenja usklađenosti i funkcije interne revizije (nastavak)

3.2. Funkcija praćenja usklađenosti (nastavak)

3.2.3. Organizaciona struktura i uloga kontrolne funkcije praćenja usklađenosti (nastavak)

3.2.2.2. Ovlašćenja, odgovornosti i odnosi s ostalim organizacionim dijelovima (nastavak)

Ostali organizacioni dijelovi Banke segmentirani po pojedinim poslovnim područjima uključeni su, u skladu sa utvrđenim načelom odgovornosti, u sprovođenje aktivnosti praćenja usklađenosti, pri čemu značajnu ulogu imaju osobe zadužene za funkciju praćenja usklađenosti ispred ostalih organizacionih dijelova Banke

Svi organizacioni dijelovi Banke dužni su Sektoru za praćenje usklađenosti poslovanja prijaviti sve značajne situacije ili neusklađene procese o kojima imaju saznanja.

Zaposleni Banke dužni su obezbijediti Sektoru za praćenje usklađenosti poslovanja pristup kompletnoj dokumentaciji u njihovom posjedu i obezbijediti im sve potrebne informacije.

Svi organizacioni djelovi Banke koji predlažu ili uvode nove proizvode (odnosno mijenjaju postojeće) dužni su prethodno o tome obavijestiti Sektor za praćenje usklađenosti poslovanja radi provjere usklađenosti novih proizvoda i novih procesa s regulativom i internim aktima, standardima i kodeksima, te radi utvrđivanja, procjene i upravljanja rizikom usklađenosti kojem bi Banka mogla biti izložena. Funkcija praćenja usklađenosti ima aktivnu ulogu u upravljanju proizvodima i novim procesima, u saradnji sa nadležnom pravnom funkcijom, u pogledu usklađenosti s primjenjivim zakonima i propisima.

Svi organizacioni dijelovi Banke koji distribuiraju informativne ili marketinške materijale ili dokumentaciju namijenjenu potrošačima, dužni su prethodno o tome obavijestiti Sektor za praćenje usklađenosti poslovanja radi utvrđivanja, procjene i upravljanja rizikom usklađenosti kojem bi Banka mogla biti izložena.

3.2.2.3. Mjere za osiguranje i praćenje stručne osposobljenosti

Lice odgovorno za funkciju usklađenosti u članici NLB Grupe mora da ispunjava barem sledeće uslove:

- ima dobru reputaciju i integritet te kod njega ne postoje okolnosti zbog kojih bi u upravljanju funkcije usklađenosti bio u sukobu interesa,
- u prošlosti se pokazalo kao uspešno u radu (npr. pozitivne protekle ocjene),
- poznaje i razumije relevantno zakonodavstvo i sistem korporativnog upravljanja,
- ima barem 10 godina radnog iskustva i barem 3 godine rukovodećeg iskustva (specifičnije stručne uslove i uslove iskustva propisuje nadležna služba u okviru kadrovskog postupka, odnosno postupka ocjene podobnosti i adekvatnosti),

3. Adekvatnost obavljanja poslova funkcije upravljanja rizicima, funkcije praćenja usklađenosti i funkcije interne revizije (nastavak)

3.2. Funkcija praćenja usklađenosti (nastavak)

3.2.2. Organizaciona struktura i uloga kontrolne funkcije praćenja usklađenosti (nastavak)

3.2.2.3 Mjere za osiguranje i praćenje stručne osposobljenosti (nastavak)

Uslovi primjerenosti za nosioca funkcije usklađenosti poslovanja, odgovorna lica u Sektoru za praćenje usklađenosti poslovanja, važe i provjeravaju se u skladu sa internom politikom Banke o ocjeni primjerenosti nosilaca ključnih funkcija. Svaki zaposleni, koji sprovodi zadatke i odgovornosti u okviru funkcije usklađenosti, mora ispunjavati uslove, povezane sa:

- Ličnim ugledom i integritetom,
- Sposobnošću nezavisnog djelovanja, uključujući odsustvo okolnosti, koje bi duže vremena ili u većem obimu prouzrokovale konflikt interesa u sprovođenju zadataka funkcije usklađenosti poslovanja ili koje se ne bi mogle savladati sa razumnim mjerama,
- Prirodom i kompleksnošću zadataka sa područja funkcije usklađenosti, odgovarajući stepen obrazovanja (u načelu više ili visoko) i odgovarajuće iskustvo,
- Posebnim znanjima i vještinama sa područja pisanog i usmenog komuniciranja, analitike, upravljanja sa rizicima, pisanja internih akata, stručnog savjetovanja u odnosu na pojedinačna područja rizika, koje pokriva funkcija usklađenosti u Banci.

Zaposleni koji obavljaju aktivnosti u sklopu funkcije praćenja usklađenosti imaju potrebne kvalifikacije i iskustvo, i dobro poznaju poslovanje Banke i članica Grupe. Ujedno, zaposleni imaju dobre komunikacijske vještine, nezavisni su u procjeni i u stanju su podstaći druge na zadatke praćenja usklađenosti. Oni imaju profesionalne i lične kvalitete neophodne za izvršavanje zaduženja vezanih za praćenje usklađenosti.

Obavezni su da poznaju i prate izmjene zakonske regulative i uticaj tih izmjena na poslovanje banke, da poznaju pravila struke, dobre poslovne običaje i poslovnu etiku, i isti trebaju biti stručnjaci sa širim spektrom znanja iz oblasti poslovanja banaka, a posebno iz oblasti metodologija i postupaka upravljanja rizicima. Zaposleni koji obavljaju aktivnosti u sklopu funkcije praćenja usklađenosti svoju profesionalnu kompetentnost treba da održavaju putem sistematske i stalne obuke, odnosno da pokazuju visoku sklonost nastavku obrazovanja i profesionalnog razvoja.

U skladu s navedenim, Banka osigurava potrebne resurse i finansijska sredstva u finansijskom planu za izvršenje godišnjeg plana svake kontrolne funkcije kao i redovnog stručnog obrazovanja i osposobljavanja osoba koje obavljaju poslove funkcije praćenja usklađenosti.

Profesionalne vještine ovih zaposlenih, posebno s obzirom na praćenje aktuelnih kretanja u zakonima, pravilima i standardima koji se odnose na praćenje usklađenosti, potrebno je održavati putem redovnih i sistemskih edukacija i usavršavanja.

3 Adekvatnost obavljanja poslova funkcije upravljanja rizicima, funkcije praćenja usklađenosti i funkcije interne revizije (nastavak)

3.2. Funkcija praćenja usklađenosti (nastavak)

3.2.2. Organizaciona struktura i uloga kontrolne funkcije praćenja usklađenosti (nastavak)

3.2.2.4 Dužnosti i odgovornosti rukovodioca kontrolne funkcije kao cjeline

Upravni odbor, uz saglasnost Nadzornog odbora, imenuje i razrješava lice koje je odgovorno za rad funkcije praćenja usklađenosti poslovanja, kao i njegovog zamjenika.

Direktor Sektora za praćenje usklađenosti poslovanja je rukovodilac funkcije praćenja usklađenosti i izvještava direktno Nadzorni odbor i Revizorski odbor, kao i druge nadležne odbore, i kvartalno učestvuje na njihovim sjednicama.

Nadzorni odbor Banke takođe donosi i odluku o naknadi za njegov rad.

Direktor Sektora za praćenje usklađenosti poslovanja odgovoran je i ovlašćen da preduzima sljedeće aktivnosti:

- koordinira i organizuje poslovanje u okviru Sektora;
- analizira i informiše / Upravni odbor Banke o potrebi usklađenosti poslovanja Banke i obavještava rukovodstvo o stanju, propustima, nepoštovanju propisa i promjenama u toj oblasti;
- procjenjuje i prati rizik usklađenosti poslovanja i reputacioni rizik koji može nastati zbog neusklađenosti poslovanja Banke i narušavanja integriteta Banke;
- razmjenjuje informacije sa drugim organizacionim jedinicama Banke nadležnim za praćenje i procjenu rizika i usklađenosti poslovanja Banke i upozorava nadležne organizacione jedinice Banke o uočenim neusklađenostima i negativnim trendovima;
- odgovoran je za ispravnost internih i eksternih izvještaja izrađenih u okviru delegiranog segmenta, saglasno važećim zakonskim propisima i internim aktima Banke;
- prati zakonsku regulativu i razvija metodologiju za ocjenu rizika usklađenosti poslovanja i izradu izvještaja u vezi sa primjenom imperativnih odredbi zakona i drugih propisa kojima se uređuje poslovanje Banke;
- planiranje, praćenje izvođenja, provjera izvršavanja i ocjenjivanje uspješnosti organizacionog dijela;
- izrada prijedloga procedura i uputstava za poslove iz svog poslovnog područja;
- usmjeravanje rada organizacionog dijela i pojedinaca u skladu sa operativnim planovima Banke;
- sprovođenje pregleda i procjene rizika usklađenosti poslovanja u svim procesima i poslovima Banka;
- praćenje sistema internih kontrola;
- procjenjivanje primjerenosti nosioca ključnih funkcija i članova organa upravljanja;
- koordiniranje komunikacije i saradnje sa drugim sektorima i institucijama van Banke;
- prenosi stečena znanja zaposlenima u Sektoru;
- predlaganje tehnoloških rješenja u cilju unapređenja obavljanja posla;
- izvršavanje drugih poslova i naloga po upustvima nadređenog rukovodioca.

Direktor Sektora za praćenje usklađenosti poslovanja izvještava direktno Nadzornom odboru, Revizorskom Odboru i Upravnom odboru banke kojima dostavlja kvartalne i godišnje izvještaje o radu ove funkcije.

Direktor Sektora za praćenje usklađenosti poslovanja najmanje kvartalno učestvuje na sjednicama Nadzornog odbora i Revizorskog odbora Banke.

3. Adekvatnost obavljanja poslova funkcije upravljanja rizicima, funkcije praćenja usklađenosti i funkcije interne revizije (nastavak)

3.2. Funkcija praćenja usklađenosti (nastavak)

3.2.3. Organizaciona struktura i uloga kontrolne funkcije praćenja usklađenosti (nastavak)

3.2.2.4. Dužnosti i odgovornosti rukovodioca kontrolne funkcije kao cjeline (nastavak)

Ukoliko Sektor za praćenje usklađenosti poslovanja prilikom obavljanja poslova iz svoje nadležnosti utvrdi nezakornosti u poslovanju ili kršenje pravila i propisa o upravljanju rizicima, zbog čega je ugrožena likvidnost, solventnost ili sigurnost poslovanja banke, obavezan je o tome odmah obavijestiti Upravni i Nadzorni odbor, i Centralnu Banku Crne Gore.

3.2.2.5. Pravo pristupa podacima i informacijama

Sektor za praćenje usklađenosti poslovanja ima pristup svim aktivnostima Banke, kao i relevantnim informacijama i dokumentaciji neophodnoj za sprovođenje zadataka, koji se također može ostvariti i putem direktnih konsultacija sa zaposlenima.

Zaposleni Banke dužni su obezbijediti Sektoru za praćenje usklađenosti poslovanja pristup kompletnoj dokumentaciji u njihovom posjedu i obezbijediti im sve potrebne informacije.

3.2.3. Godišnji plan rada

U skladu sa Standardima za Oblast Usklađenosti poslovanja i jačanja integriteta u NLB Grupi Sektor za praćenje usklađenosti poslovanja je pripremio godišnji plan rada u oblasti usklađenosti poslovanja i integriteta za sve oblasti koje uređuju Standardi, uključujući i podatke o planiranim FTE koji je usvojen na Sjednici Nadzornog odbora 2025-4RS SVB održanoj 18.12.2025.. Takođe, na sjednici Nadzornog odbora 2025-1 RS SVB održanoj 27.02.2025. godine usvojen je redovni kvartalni izvještaj za IV kvartal 2024 i Godišnji izvještaj o radu funkcije praćenja usklađenosti Banke za 2025. godinu.

3. Adekvatnost obavljanja poslova funkcije upravljanja rizicima, funkcije praćenja usklađenosti i funkcije interne revizije (nastavak)

3.2. Funkcija praćenja usklađenosti (nastavak)

3.2.4. Načini i postupci provjere eksternalizacije

Postupak kojim se definiše i uređuje povjeravanje aktivnosti trećim licima definisan je Politikom za proces eksternalizacije sa analizom rizika za NLB Banku AD Podgorica koja je uskladjena sa Zakonom o kreditnim institucijama i Odlukom o upravljanju rizicima banke i Odlukom o minimalnim standardima upravljanja informacionim sistemom finansijske institucije.

Uloge i odgovornosti funkcije praćenja usklađenosti Banke koju obavlja Sektor za praćenje usklađenosti poslovanja definisane su ovom Politikom i odnose se na identifikaciju rizika čije praćenje je u nadležnosti ove kontrolne funkcije (regulatorni, reputacioni, sukob interesa) i predlog odgovarajućih mjera za upravljanje i kontrolu prije i za vrijeme procesa eksternalizacije

3.2.5. Sistem izvještavanja o kontrolnim funkcijama

Sektor za praćenje usklađenosti poslovanja, kao nosilac funkcije praćenja usklađenosti, izvještava nadležna tijela Banke, Nadzorni odbor, Revizorski Odbor i Upravni odbor banke i Centralnu Banku Crne Gore, te druge zakonom određene subjekata putem:

- redovnog (periodičnog) izvještavanja u obliku izvještaja o radu (kvartalno, i godišnje) Nadzorni odbor, Revizorski Odbor i Upravni odbor banke i
- izvještavanje po potrebi u obliku redovnih i vanrednih izvještaja koji se podnosi Upravnom odboru i to:

Redovni izvještaji u skladu sa planom rada Sektora za praćenje usklađenosti poslovanja slučaju pojave rizika usklađenosti pri primjeni određene regulative; i

Vanredni izvještaj u slučaju prijave sumnje na štetno ponašanje ili saznanja o materijalno značajnom riziku usklađenosti.

Sektor za praćenje usklađenosti poslovanja redovno prati status izvršenja datih preporuka i mjera za otklanjanje nezakonitosti i nepravilnosti, te nedostataka i slabosti.

3.2.6. Način saradnje s eksternim revizorom, supervizorima i ostlim nadležnim organima za nadzor

Saradnja Sektora za praćenje usklađenosti poslovanja sa regulatorom

Sektor za praćenje usklađenosti poslovanja pruža podršku nadležnim organizacionim jedinicama u pripremi odgovora na upite i zahtjeve regulatora kao i u slučaju utvrđenih neusklađenosti sa ciljem definisanja aktivnosti koje treba preduzeti kako bi se eliminisali utvrđeni organizacioni ili Ukoliko Sektor za praćenje usklađenosti poslovanja prilikom obavljanja poslova iz svoje nadležnosti utvrdi nezakonitosti u poslovanju ili kršenje pravila i propisa o upravljanju rizicima, zbog čega je ugrožena likvidnost, solventnost ili sigurnost poslovanja banke, obavezan je o tome odmah obavijestiti Upravni i Nadzorni odbor, i Centralnu banku Crne Gore.

3. Adekvatnost obavljanja poslova funkcije upravljanja rizicima, funkcije praćenja usklađenosti i funkcije interne revizije (nastavak)

3.2. Funkcija praćenja usklađenosti (nastavak)

3.2.7. Uočeni nedostaci i preporuke

Funkcija praćenja usklađenosti Banke smatra se **zadovoljavajućom**.

Tokom sprovođenja naših procedura nismo utvrdili značajne nedostatke u smislu neusklađenosti Banke sa Odlukom o sistemu upravljanja u kreditnoj instituciji („Sl. list Crne Gore“ br. 119/20) i Zakona o kreditnim institucijama ("Sl. list Crne Gore", br. 72/19, 82/20, 8/21, 24/25) koji regulišu obavljanje poslova funkcije praćenja usklađenosti. Nismo imali značajnih preporuka/nalaza vezanih za efikasnost obavljanja poslova funkcije praćenja usklađenosti Banke.

3. Adekvatnost obavljanja poslova funkcije upravljanja rizicima, funkcije praćenja usklađenosti i funkcije interne revizije (nastavak)

3.3 Funkcija Interne revizije

Nadzorni odbor Banke je uspostavio i kao njen sastavni dio organizovao nezavisnu internu revizorsku funkciju, koja daje uvjeravanje i savjetuje u oblastima upravljanja rizicima, sistema interne kontrole i upravljanja Banke. Interna revizija je nezavisna organizaciona jedinica, podređena neposredno Revizorskom i Nadzornom odboru Banke, a posredno Upravnom odboru Banke.

Funkcija nezavisne i nepristrasne revizije se obavlja sa dužnom pažnjom i predanošću, u skladu sa profesionalnim principima, hijerarhijom pravila interne revizije, internim pravilima koja regulišu funkcionisanje interne revizije i važećim zakonima i propisima.

Interna revizija jača sposobnost Banke da stvara, štiti i održava vrijednost tako što daje Nadzornom, Revizorskom, Upravnom odboru i menadžmentu nezavisna, objektivna i na riziku zasnovana uvjeravanja, savjete, uvide i predviđanja.

3.3.1 Organizacija Interne revizije

Interna revizija obavlja svoje aktivnosti u skladu sa:

- Zakonom o kreditnim institucijama,
- Odlukom o sistemu upravljanja u kreditnoj instituciji,
- Zakonom o reviziji,
- Krovnim dokumentom o radu Interne revizije i
- Priručnikom za internu reviziju.

Interni revizori sprovode revizorske preglede nakon kojih slijede izvještaji sa utvrđenim nalazima, rizicima i preporukama za poboljšanje efikasnosti upravljanja rizicima, sistema interne kontrole i korporativnog upravljanja. Revizijski izvještaji su adresirani na:

- odgovorna rukovodstva oblasti poslovanja koje je predmet revizije, a koja moraju da budu upoznata sa utvrđenim stanjem da bi mogla preduzeti odgovarajuće akcije,
- Upravni odbor Banke,
- Competence Line (CL) interne revizije NLB d.d. i
- Organizacione jedinice: Upravljanje globalnim rizicima i Praćenje usklađenosti poslovanja i integritet.

Glavni revizor organizuje sastanke sa drugim kontrolnim funkcijama u Banci (Upravljanje globalnim rizicima i Praćenje usklađenosti poslovanja i integritet itd.). Svrha takvih sastanaka je razmjena informacija o završenim i planiranim poslovima i ključnim rizicima koje opažaju u svom radu. Cilj je obezbijediti adekvatno pokriće i izbjeći dupliranje poslova.

Interna revizija šalje svoj godišnji plan aktivnosti drugim kontrolnim funkcijama. Druge kontrolne funkcije su takođe i primaoci izvještaja interne revizije. Interni revizori imaju pristup svim izvještajima o radu drugih kontrolnih funkcija.

3. Adekvatnost obavljanja poslova funkcije upravljanja rizicima, funkcije praćenja usklađenosti i funkcije interne revizije (nastavak)

3.3 Funkcija Interne revizije (nastavak)

3.3.2 Aktivnosti interne revizije

Osnovna svrha interne revizije je da Nadzornom, Revizorskom i Upravnom odboru, kao i rukovodiocima organizacionih jedinica, obezbijedi objektivno i nezavisno uvjeravanje i savjetodavne usluge namijenjene da dodaju vrijednost i unaprijede poslovanje organizacije. Aktivnost interne revizije pomaže organizaciji da ostvari svoje ciljeve donošenjem sistematskog, disciplinovanog pristupa za procjenu i poboljšanje efektivnosti korporativnog upravljanja, upravljanja rizicima i kontrolnih procesa.

3.3.3 *Obim rada*

Interna revizija sprovodi redovne angažmane poslovanja Banke na osnovu usvojenog godišnjeg plana, kao i vanredne preglede koje može inicirati Upravni odbor (uz saglasnost Revizorskog i Nadzornog odbora), Nadzorni i Revizorski odbor ili Glavni revizor po sopstvenom nađenju ili na inicijativu nadležnih rukovodstava. Vanredni pregledi se sprovode, na primjer, u slučajevima kada je došlo do (većih) promjena u upravljanju rizicima na pojedinačnim poslovnim područjima ili (većih) promjena u kontrolnom okruženju.

Oblast djelovanja Interne revizije uključuje najmanje sljedeće:

- ocjenjivanje adekvatnosti sistema upravljanja u Banci;
- ocjenjivanje adekvatnosti postupanja sa politikama, propisima i drugim zahtjevima, sklonošću preuzimanja rizika i strategijom upravljanja rizicima;
- ocjenjivanje ispravnosti i efikasnosti sprovođenja utvrđenih procedura i usklađenost tih procedura sa važećim propisima i odlukama Upravnog i Nadzornog odbora;
- ocjenjivanje adekvatnosti, kvaliteta i efikasnosti sprovedenih kontrola i izvještavanja koje obavljaju organizacione jedinice, Upravljanje globalnim rizicima i Praćenje usklađenosti poslovanja i integritet;
- ocjenjivanje ispravnosti i pouzdanosti sistema računovodstvenih evidencija i finansijskih izvještaja;
- revizije eksternalizovanih aktivnosti;
- ocjenjivanje strategije i postupke procjene adekvatnosti internog kapitala i interne likvidnosti;
- revizije informacionog sistema, uključujući i usluge elektronskog bankarstva;
- provjere pouzdanosti internog i eksternog sistema izvještavanja i blagovremenosti i tačnosti izvještaja propisanih Zakonom, propisima donesenim na osnovu Zakona i drugim propisima;
- ocjenjivanje načina zaštite imovine Banke;
- ocjenjivanje sistema prikupljanja i validnosti informacija koje se objavljuju u skladu sa Odlukom o javnom objavljivanju podataka o kreditnoj instituciji i drugim propisima;
- sprovođenje posebnih istraga;
- ocjenjivanje pouzdanosti pretpostavki i informacija, metoda i tehnika koje Banka koristi u internim modelima, kao i kvalitet načina utvrđivanja i procjene rizika i mjera koje su preduzete za smanjenje rizika;
- utvrđivanje programa Interne revizije za svako područje revizije i
- savjetodavne aktivnosti u skladu sa GIA Standardima.

3.3.3.1 *Organizaciona struktura*

Banka je obavezna da organizuje funkciju interne revizije kao posebnu organizacionu jedinicu, funkcionalnu i nezavisnu od aktivnosti koje revidira i od drugih organizacionih djelova Banke. Banka je dužna da funkciju interne revizije vrši u skladu sa propisima, globalnim standardima interne revizije i osnovnim načelima organizacije i rada interne revizije.

3. Adekvatnost obavljanja poslova funkcije upravljanja rizicima, funkcije praćenja usklađenosti i funkcije interne revizije (nastavak)

3.3 Funkcija Interne revizije (nastavak)

3.3.3 Obim rada (nastavak)

3.3.3.2 Nezavisnost

Rad Interne revizije mora biti nezavisan, a interni revizori moraju biti objektivni u obavljanju svojih dužnosti.

Nezavisnost je uspostavljena štabnim položajem Interne revizije u organizacionoj šemi Banke i neposrednim izvještavanjem Upravnog, Revizorskog i Nadzornog odbora. Lica koja obavljaju zadatke interne revizije ne mogu obavljati druge poslove u Banci. Takođe, nemaju direktnu odgovornost ili ovlašćenja za odlučivanje o aktivnostima koje revidiraju.

Glavni revizor i revizori moraju biti objektivni i nepristrasni. Moraju izbjegavati svaki konflikt interesa. Nepristrasnost internog revizora je stanje uma bez predrasuda, koje mu omogućava sprovođenje poslova na takav način da vjeruje u rezultate svog rada i ne prihvata kompromis po pitanju kvaliteta rada.

Prijetnjama nezavisnosti i objektivnosti mora se upravljati na nivou pojedinačnog revizora, angažmana, funkcionalnog i organizacionog nivoa. Ukoliko su nezavisnost i objektivnost ugroženi, glavni revizor o tome treba informisati Upravni, Revizorski i Nadzorni odbor u najkraćem roku.

Glavni revizor i interni revizori moraju najmanje jednom godišnje potpisati izjavu o nepostojanju konflikta interesa u vezi sa obavljanjem zadataka interne revizije.

3.3.3.3 Ovlašćenje

Interna revizija za svoje djelovanje dobija mandat od Upravnog odbora, te ima mogućnost nesmetanog i neposrednog komuniciranja sa Upravnim odborom i Centralnom bankom Crne Gore kao regulatorom, a u pogledu obavljanja svojih aktivnosti. Glavni revizor, kao predstavnik Interne revizije ima pravo da po sopstvenoj procjeni neposredno komunicira i sa predsjednikom Revizorskog i Nadzornog odbora Banke.

Upravni odbor ovlašćuje Internu reviziju da:

- Ima potpun i neograničen pristup svim funkcijama, evidencijama, informacijama, prostorijama i zaposlenima, relevantnim za obavljanje odgovornosti interne revizije. Interni revizori su odgovorni za povjerljivost i čuvanje zapisa i informacija.
- Raspoređuje resurse, određuje učestalost, bira procese, određuje opseg rada, primjenjuje tehnike i komunicira da bi se postigli ciljevi funkcije.

Dobije pomoć od zaposlenih NLB Banke i drugih specijalizovanih službi unutar ili izvan NLB Banke da bi se sprovele usluge interne revizije.

Glavni revizor uvjerava Upravni, Revizorski i Nadzorni odbor Banke da je djelovanje Interne revizije u skladu sa zakonom, propisima, globalnim standardima interne revizije, i drugim relevantnim internim i eksternim dokumentima koji se tiču funkcije interne revizije u bankama.

3.3.3.4 Analiza rizika

Planiranje se bazira na procjeni ključnih rizika koji mogu ugroziti sprovođenje strategije i poslovnih ciljeva Banke. U obzir se uzimaju rizici identifikovani od strane svih organizacionih jedinica i eksternih institucija (Centralna banka, spoljni revizor...). Interna revizija vrši procjenu tih rizika kroz ocjenu ugrađenih i kontrolnih rizika i nivoa materijalnosti.

3. Adekvatnost obavljanja poslova funkcije upravljanja rizicima, funkcije praćenja usklađenosti i funkcije interne revizije (nastavak)

3.3 Funkcija Interne revizije (nastavak)

3.3.3 Obim rada (nastavak)

3.3.3.4 Analiza rizika (nastavak)

Model planiranja sadrži sledeće elemente:

1. **Ugrađene rizike:** tržišni, kreditni, operativni, rizik prevare, strateški rizik, pravni i regulatorni rizik i reputacioni rizik.

2. **Kontrolni rizik:** ocjena iz prethodne godine/štetni događaji, zrelost kontrolnog sistema, upravljanje sviješću o riziku i kontinuitet upravljanja, organizacija, fluktuacija, IT podrška i i rizik starenja.

3. **Materijalnost:** važnost pojedinačne jedinice revidiranja u odnosu na cjelokupno revizorsko okruženje, uzimajući u obzir kvantitativne i kvalitativne činioce kao što su veličina, priroda, efekat, važnost i uticaj, kao i da li je područje bilo pokriveno od strane drugog pružaoca usluga uvjeravanja. Lična procjena revizora je od velikog značaja prilikom utvrđivanja važnosti.

4. **Ostalo:** rizik vremenske udaljenosti (godina posljednje revizije) i da li je oblast bila pokrivena od strane drugih davalaca uvjerenja.

Prije početka procesa planiranja, Glavni revizor obavlja intervju sa predsjednikom Revizorskog odbora i Upravnim odborom sa ciljem da se upozna sa ključnim izazovima, problemima i rizicima koji su po njihovom mišljenju prisutni u poslovanju Banke.

Glavni revizor i interni revizori zaduženi su za izradu plana revizijskih pregleda zasnovanog na rizicima, pri čemu moraju uzeti u obzir ulazne informacije dobijene kroz intervju sa Upravnim odborom i rukovodiocima na B1 nivou. Intervjui takođe imaju za cilj da se pribavi mišljenje različitih rukovodilaca u vezi sa ključnim rizicima koje uočavaju u svom poslovanju. U sljedećoj fazi, glavni revizor i interni revizori identifikuju poslovne procese u kojima se javljaju ključni rizici i uzimaju ih u obzir prilikom ocjene rizika u datim poslovnim procesima. Navedeno služi kao osnova za utvrđivanje prioriteta Interne revizije u narednoj godini, u skladu sa ciljevima Banke.

Informacije dobijene od rukovodstva i eksternih institucija se koriste za ocjenu kontrolnog rizika i utvrđivanje materijalnosti.

Prilikom izrade plana uzimaju se u obzir i rezultati ocjene ključnih rizika pojedinačnih područja dobijeni za potrebe izračuna interno potrebnog kapitala (ICAAP).

3.3.4 Izrada godišnjeg plana rada

Glavni revizor mora pripremiti Plan rada interne revizije koji podržava postizanje ciljeva Banke.

Plan rada interne revizije mora se zasnivati na dokumentovanoj procjeni strategija, ciljeva i rizika organizacije. Ova procjena mora biti potkrijepljena informacijama/inputima dobijenim od:

- Upravnog odbora,
- Revizorskog i Nadzornog odbora,
- višeg rukovodstva (B-1),
- kao i razumijevanje korporativnog upravljanja, upravljanja rizicima i kontrolnih procesa od strane glavnog revizora

kako bi se sagledala njihova mišljenja o postojećim i potencijalnim rizicima i njihova očekivanja u vezi obuhvata revizije.

To je osnova za pripremu prijedloga za obuhvat pojedinačnih oblasti uzimajući u obzir sljedeće prioritete Interne revizije koji će se poštovati prilikom izrade Plana Interne revizije, koji mora uključivati:

- Sve najrizičnije oblasti/procese u Banci,
- Područja koja moraju biti pregledana po zahtjevu regulatora.

3. Adekvatnost obavljanja poslova funkcije upravljanja rizicima, funkcije praćenja usklađenosti i funkcije interne revizije (nastavak)

3.3 Funkcija Interne revizije (nastavak)

3.3.4 Izrada godišnjeg plana rada (nastavak)

Godišnji plan Interne revizije mora sadržati:

- Popis planiranih poslova Interne revizije,
- Područja poslovanja/aktivnosti koje će biti revidirane,
- Naziv i opseg planiranih revizija,
- Rokove za izvršenje planiranih poslova i planirane revizor dane po reviziji..

Godišnji plan rada Interne revizije za 2025. je sastavljen na osnovu:

- Procjene rizika procesa i poslovnih oblasti;
- Strategije Banke;
- Smjernica Centralne banke.

Tokom procesa planiranja Interna revizija je komunicirala sa članovima Upravnog odbora, pojedinim rukovodiocima organizacionih jedinica, članovima Revizorskog odbora. Komunikacija je zasnovana na postojećim ključnim rizicima u poslovanju Banke, koji mogu ugroziti postizanje ciljeva. Pomenuta mišljenja su uzeta u obzir tokom procesa procjene rizika.

Interna revizija NLB Banke Podgorica je u 2025. uspješno završila 30 planiranih revizija različitih oblasti poslovanja Banke, od kojih se jedna odnosila na upravljanje gotovinom u filijalama i ista je sprovedena pregledom i izdavanjem izvještaja za 7 filijala, kao i izvještaja za bezbjednosni aspekt u filijalama. Tri revizije planirane za 2025. godinu završene su u prvim radnim danima januara 2026. Revizija iz Plana za 2024. godinu, koja se odnosi na oblast Nagrađivanja, takođe je realizovana tokom 2025. godine.

Tokom 2025., Interna revizija je pružala savjetodavne aktivnosti u sljedećim oblastima/procesima:

- Implementacija preporuka koje se odnose na: interne akte u oblasti Platnog prometa i Marketinga, Excel analizu za kreditne predloge, unaprjeđenje Kataloga i Mape procesa i izradu Plana oporavka;
- Podrška u izvještavanju prema Centralnoj banci Crne Gore (CBCG), uključujući procjene operativnih i bezbjednosnih rizika u platnim uslugama, izvještavanje o prevarnim transakcijama, negativnim stanjima na računima, primjenu instrukcija CBCG u raspoređivanju depozita i kriterijumi za PRK izvještavanje;
- Kreditni proces: obračun anuiteta, rokovi za realizaciju neiskorišćenih kreditnih linija, pravila za odlučivanje Kreditnog odbora putem DMS-a, usklađivanje baza podataka povezanih lica u okviru Restrukturiranja i analitički pristup u procjeni kreditnih zahtjeva;
- Konsultacije u vezi sa korespondencijom sa CBCG o eksteralizaciji Soft POS-a, BCP scenarijima za rad sa rezervne lokacije u produženom trajanju i regulatornim obavezama vezanim za smanjenje naknada za plaćanja u unutrašnjem platnom prometu;
- Procesi upravljanja pritužbama klijenata, uključujući adekvatno evidentiranje, obradu, komunikaciju sa klijentima i izvještavanje prema CBCG;
- Podrška Koordinator arhive u sprovođenju procedura arhiviranja i nadzora nad procesima arhiviranja;
- Ostala pitanja, kao što su potpisivanje ugovora sa eksternim pružiocima usluga u okviru Poslovanja sa građanima, korišćenje digitalnog potpisa, vođenje evidencija Generalnog sekretarijata o obaveznoj dokumentaciji za CBCG, interna akta u oblasti kartičnog poslovanja, provjera sinhronizacije vremena između pojedinačnih aplikacija, kao i korišćenje Audimex-a za upravljanje preporukama.

Takođe, Interna revizija ima stalnu komunikaciju sa Centralnom bankom Crne Gore u vezi sa različitim zahtjevima sa njihove strane.

3. Adekvatnost obavljanja poslova funkcije upravljanja rizicima, funkcije praćenja usklađenosti i funkcije interne revizije (nastavak)

3.3 Funkcija Interne revizije (nastavak)

3.3.5 Sprovođenje revizije

Postupci koje revizori koriste za sprovođenje redovnih i vanrednih pregleda su:

- Početni sastanak revizorskog tima namijenjen je upoznavanju svih članova tima sa ključnim rizicima revidirane oblasti, glavnim ciljevima i metodama koje će se primjenjivati tokom revizije i dodjeljivanju zadataka revizorima;
- Završni sastanak revizorskog tima namijenjen je analizi toka revizije, analizi utrošenog vremena pojedinačnih revizora i čitavog revizorskog tima, kao i oblikovanju predloga za unapređenje efikasnosti revizijskog pregleda ubuduće;
- Intervju omogućava pribavljanje informacija i podataka u najširem smislu, a predstavlja i osnovu za nastavak provjeravanja;
- Revizijsko uzorkovanje se koristi za pružanje stvarnih dokaza i osnova za formiranje zaključaka o populaciji iz koje je uzorak izabran;
- Testiranje omogućava revizoru da utvrdi eventualna odstupanja, funkcionisanje ključnih kontrola, potpunost realizovanih preporuka i sl.

Takođe, tokom revizijskog pregleda Interna revizija organizuje uvodni i završni sastanak sa organizacionim jedinicama koje su subjekt revidiranja. Na ovim sastancima organizacione jedinice bivaju upoznate sa ključnim ciljevima pregleda, odnosno nalazima koji su proistekli iz revizijskih postupaka.

Evidencije i dokumentacija koji su korišteni i sačinjeni tokom revizijskog pregleda se odlažu u Audimex-u.

3.3.6 Nadzor

Glavni revizor dužan je osigurati da za svaku pojedinačnu reviziju postoji dovoljno revizora i da se oni tokom svog rada adekvatno nadgledaju. Interni revizori moraju imati znanje, vještine i druge sposobnosti, koje su potrebne za izvođenje pojedinačnih zadataka interne revizije. Interna revizija kao cjelina mora imati ili pridobiti znanja i vještine koje su potrebne za obavljanje zadataka.

Nadzor Glavnog revizora uključuje nadgledanje revizora pri izvršavanju zadataka, pregled njihovog rada, razvoj njihovih vještina vodeći računa da njihov rad bude u skladu sa standardima i radnim planovima.

3. Adekvatnost obavljanja poslova funkcije upravljanja rizicima, funkcije praćenja usklađenosti i funkcije interne revizije (nastavak)

3.3 Funkcija Interne revizije (nastavak)

3.3.7 Nedostaci i preporuke interne revizije vezani za upravljanje rizicima

Interna revizija NLB Banke Podgorica je u 2025. uspješno završila 30 planiranih revizija različitih oblasti poslovanja Banke. Završeni su sljedeći pregledi: Nagrađivanje, Krediti – Fizička lica, Krediti pravnim licima, državi i garancije, Upravljanje operativnim rizikom, Upravljanje gotovinom u centralnom trezoru, Upravljanje kreditnim rizikom, Sprječavanje pranja novca, Kartice, ESG, Sajber bezbjednost, Upravljanje rizikom kamatne stope, ICAAP, Upravljanje incidentima i problemima, Upravljanje gotovinom u filijalama (u okviru kog je izdat izvještaj Bezbjednost i upravljanje gotovinom u filijalama, kao i izvještaji za 7 filijala: Podgorica V, Herceg Novi, Budva, Bar, Berane, Bijelo Polje i Budva Podkošljun), HR management, Aplikativna rješenja – CX360, Upravljanje rizikom likvidnosti i ILAAP, Upravljanje nekretninama, Unutragrupne usluge, Plan oporavka, Javno objavljivanje podataka, Računi klijenata – Pravna lica, Kvalitet podataka, Štedni računi – Fizička lica, Upravljanje reklamacijama, Dokumentarno poslovanje – akreditivi, Basel III, Kontinuitet poslovanja, Marketing i komunikacije, Otkup potraživanja.

Dalje aktivnosti na unapređenju upravljanja rizicima se odnose na nekoliko različitih segmenata u vezi kojih su izdate preporuke: unaprijediti dokumentovanost procesa nagrađivanja, kao i kvalitet podataka na području evidentiranja štetnih događaja i regulatornog izvještavanja. U kartičnom poslovanju preostaje dodatna implementacija regulative u dijelu izračuna stope prevare, kao i usvajanje minimalnih standarda i obezbjeđivanja redovnog izvještavanja menadžmenta o prevarama, uključujući i dosljedne provjere zaliha neuručenih kartica i rješavanje zaostalih reklamacija vezanih za zloupotrebe.

Neophodno je ojačati kontrolne sisteme, kako u procesu pripreme Izvještaja o održivosti Grupe, tako i u izvještavanju o likvidnoj pokrivenosti, te osigurati ažurnost podataka i potpunost javno objavljenih informacija. Poseban izazov predstavlja upravljanje incidentima i proces rješavanja prigovora, koji mora biti u potpunosti usklađen sa zakonskom regulativom.

Dodatno su potrebna unapređenja u radu filijala, uključujući bezbjednost i upravljanje gotovinom, unapređenja u saključarstvu, adekvatnije kontrole direktora filijala, kao i kvalitetnije arhiviranje dokumentacije i upravljanje karticama. U dijelu aplikativnog rješenja CX360, treba jasnije definisati uloge, odgovornosti i upravljanje zahtjevima, kao i obezbijediti adekvatna aplikativna prava, logove.

Oblast upravljanja nekretninama zahtijeva potpunije evidencije i rješavanje kadrovskih izazova, dok se u domenu unutargrupnih usluga mora obezbijediti pravilna klasifikacija usluga i adekvatnost kontrola u procesu odobravanja faktura. Takođe, potrebno je unaprijediti pripremu scenarija i izračuna indikatora Plana oporavka, kao i procese vezane za relokaciju sekundarne lokacije i blagovremeno obavješćavanje CBCG o prodaji i otkupu potraživanja.

3.3.8. Način saradnje s eksternim revizorom, supervizorima i ostlim nadležnim organima za nadzor

Saradnja Interne revizije sa regulatorom

Saradnja Interne revizije sa Centralnom bankom Crne Gore definisana je zakonskom regulativom u cilju razmatranja identifikovanih rizičnih oblasti u poslovanju Banke i ocjene preduzetih mjera za otklanjanje nepravilnosti u radu.

Ako se tokom revizije pojedinih elemenata poslovanja Banke utvrdi da postoje nezakonitosti u poslovanju ili kršenja pravila o upravljanju rizicima, zbog čega Banci prijete nelikvidnost, insolventnost ili je time ugrožena sigurnost njenog poslovanja, glavni revizor je dužan da o tim činjenicama bez odlaganja u pisanoj formi obavijesti Centralnu banku, kao i Nadzorni odbor, Revizorski odbor i Upravni odbor.

3. Adekvatnost obavljanja poslova funkcije upravljanja rizicima, funkcije praćenja usklađenosti i funkcije interne revizije (nastavak)

3.3 Funkcija Interne revizije (nastavak)

3.3.8. Način saradnje s eksternim revizorom, supervizorima i ostlim nadležnim organima za nadzor (nastavak)

Saradnja Interne revizije sa regulatorom (nastavak)

Interna revizija saraduje sa kontrolorima Centralne banke Crne Gore tokom ciljnih kontrola, na način da koordiniše aktivnosti sa poslovnim ojb Banke koji su predmet kontrole prilikom tekućeg praćenja poslovanja Banke. Nakon izdavanja izvještaja o kontroli, Interna revizija koordiniše i pripremu odgovora/primjedbi ojb Banke na Izvještaj i organizuje dostavu istih Centralnoj banci. Interna revizija se stara i o redovnom izvještavanju Centralne banke o realizaciji preporuka formiranih na bazi izvještaja o kontroli, nakon što se isti usvoje/razmotre od strane organa upravljanja Banke.

Takođe, Interna revizija saraduje sa Centralnom bankom i po drugim osnovama, zavisno od konkretnih zahtjeva.

Saradnja Interne revizije sa eksternim revizorom

Na osnovu međunarodnih standarda revizije, eksterni revizor može da upotrijebi usluge Interne revizije za potrebe sprovođenja revizije.

Ukoliko se eksterni revizor Banke odluči da prilikom sprovođenja revizije godišnjeg izvještaja Banke upotrijebi usluge Interne revizije, takva vrsta saradnje se definiše ili u okviru posebnog dogovora o saradnji ili u okviru dodatka Ugovoru.

3.3.9. Uočeni nedostaci i preporuke

Funkcija interne revizije Banke smatra se **zadovoljavajućom**.

Tokom sprovođenja naših procedura nismo utvrdili značajne nedostatke u smislu neusklađenosti Banke sa Odlukom o sistemu upravljanja u kreditnoj instituciji („Sl. list Crne Gore“ br. 119/20) i Zakona o kreditnim institucijama ("Sl. list Crne Gore", br. 72/19, 82/20, 8/21, 24/25) koji regulišu obavljanje poslova funkcije interne revizije. Nismo imali značajnih preporuka/nalaza vezanih za efikasnost obavljanja poslova interne revizije Banke.

Stanje informacionih sistema i adekvatnosti upravljanja informacionim sistemom

Izveštaj o stanju informacionih sistema i adekvatnosti upravljanja informacionim sistemom na dan i za godinu završenu 31. decembra 2025. godine je pripremljen u skladu sa zahtjevima člana 231 Zakona o kreditnim institucijama (Službeni list Crne Gore, broj 72/19, 82/20, 8/21, 24/25) i izdat kao zaseban izvještaj dana 20. marta 2026. godine. Izvještaj je prikazan je u prilogu 3 ovog izvještaja.

Izveštaj nezavisnog revizora sa ograničenim uvjerenjem u vezi sa Regulatornim izvještajima Banke

Upravnom odboru NLB Banka A.D. Podgorica

Angažovani smo od strane Upravnog odbora NLB Banka A.D. Podgorica (u daljem tekstu "Banka") da sprovedemo angažman sa izražavanjem ograničenog uvjerenja u vezi sa Regulatornim izvještajima za godinu koja je završila 31. decembra 2025. godine, pripremljenih od strane Banke i dostavljenih Centralnoj Banci Crne Gore („CBCG“) u skladu sa članom 231 Zakona o kreditnim institucijama („Službeni list Crne Gore“, br. 72/19, 82/20, 8/21, 24/25).

Predmet ispitivanja

Regulatorni izvještaji za godinu koja je završila 31. decembra 2025. godine su sastavljeni u skladu sa članom 233 Zakona o kreditnim institucijama („Službeni list Crne Gore“, br. 72/19, 82/20, 8/21, 24/25) i Odluke o izvještajima koji se dostavljaju Centralnoj banci Crne Gore („Službeni list Crne Gore“, broj 128/20) (u daljem tekstu „Regulativa“).

Regulatorni izvještaji su navedeni u Prilogu 2.

Primjenljivi kriterijumi

Da li su Regulatorni izvještaji koji su pripremljeni od strane Banke, pripremljeni u skladu sa zahtjevima propisanim u Regulativi.

Posebna namjena

Izveštaj je namijenjen isključivo za potrebe Banke u cilju ispunjenja zahtjeva definisanih u členu 231 Zakona o kreditnim institucijama („Službeni list Crne Gore“, br. 72/19, 82/20, 8/21, 24/25) i ne može se koristiti u bilo koju drugu svrhu. Ovaj Izveštaj se ne smije distribuirati bilo kojoj trećoj strani, niti se može koristiti od bilo koje treće strane, bez našeg pismenog odobrenja, osim od strane Centralne Banke Crne Gore. Ovaj Izveštaj se odnosi isključivo na Regulatorne izvještaje Banke i ne smije se dvoditi u vezu sa bilo kojim finansijskim izvještajima Banke u cjelini. U punoj mjeri dozvoljenoj zakonom, mi ne prihvatamo, niti preuzimamo odgovornost prema bilo kome osim prema Upravnom odboru Banke za naše procedure ili ovaj izvještaj, osim ukoliko uslovi između nas nisu izričito dogovoreni u pisanom obliku.

Odgovornost Upravnog odbora

Upravni odbor Banke je odgovoran za sastavljanje Regulatornih izvještaja u skladu sa Regulativom. Takođe, Upravni odbor Banke je odgovoran za interne kontrole koje su dizajnirane i postavljene sa ciljem sastavljanja Regulatornih izvještaja bez materijalno značajnih grešaka.

Upravni odbor Banke je odgovoran za potpunost i tačnost dokumentacije koja nam je dostavljena, te za one interne kontrole koje Upravni odbor procjeni potrebnim za sastavljanje Regulatornih izvještaja bez materijalno značajnih grešaka koje mogu nastati kao posljedica prevare ili greške.

Izveštaj nezavisnog revizora sa ograničenim uvjerenjem u vezi sa Regulatornim izvještajima Banke (*nastavak*)

Odgovornost praktikanta

Obavili smo angažman sa izražavanjem ograničenog uvjerenja u skladu sa Međunarodnim Standardom za angažmane s izražavanjem Uvjerenja 3000 (izmijenjeni) "Angažmani s izražavanjem uvjerenja osim revizije i pregleda istorijskih finansijskih informacija" izdatog od Odbora za međunarodne standarde revizije i uvjerenja.

Navedeni standard nalaže da postupamo u skladu s etičkim zahtjevima i obavimo angažovanje kako bismo stekli ograničeno uvjerenje o Regulatornim izvještajima.

Primjenjujemo Međunarodni standard upravljanja kvalitetom 1 (MSUK 1) i u skladu sa tim, održavamo robustan sistem kontrole kvaliteta, uključujući politike i procedure koje dokumentuju /usklađenost s relevantnim etičkim i profesionalnim standardima i zahtjevima zakona i regulativa.

Usklađeni smo sa zahtjevima nezavisnosti i drugim etičkim zahtjevima Međunarodnog kodeksa etike za profesionalne računovođe (uključujući Međunarodne standarde nezavisnosti) (IESBA Kodeks), koji utvrđuje osnovne principe integriteta, objektivnosti, profesionalne kompetentnosti i dužne pažnje, povjerljivosti i profesionalnog ponašanja. Dodatno, usklađeni smo sa etičkim zahtjevima Zakonom o reviziji Crne Gore, koji je relevantan za naše procedure tokom pribavljanja ograničenog uvjerenja u Crnoj Gori.

Mi smo odgovorni za:

- Planiranje i sprovođenje angažmana sa ciljem pribavljanja ograničenog uvjerenja o usklađenosti Banke sa Regulativom;
- Formiranje nezavisnog zaključka baziranog na procedurama i dokazima koje smo dobili, i
- Izveštavanje Upravnom odboru Banke o donesenom zaključku.

Ovaj izvještaj, uključujući naš zaključak, je pripremljen isključivo za Upravni odbor Banke u skladu sa ugovorom između Banke i nas, sa ciljem da pomogne Upravnom odboru Banke u izvještavanju o usklađenosti Banke sa Regulativom i ispuni našu obavezu u skladu sa članom 231 Zakona o kreditnim institucijama („Službeni list Crne Gore“, br. 72/19, 82/20, 8/21, 24/25).

Odabrane procedure zavise od procjene praktikanta. Procedure uključuju intervju sa osobama odgovornim za finansijsko izvještavanje i upravljanje rizicima i dodatne procedure s ciljem prikupljanja dokaza o Regulatornim izvještajima.

Obavljeno angažovanje s izražavanjem uvjerenja predstavlja angažovanje s izražavanjem ograničenog uvjerenja. Priroda, učestalost i opseg procedura koje su sprovedene tokom angažovanja s izražavanjem ograničenog uvjerenja je ograničen u poređenju sa procedurama potrebnim za angažovanja sa izražavanjem razumnog uvjerenja. Posljedično, stepen uvjerenja pribavljenog tokom angažovanja sa izražavanjem ograničenog uvjerenja je niži.

Izveštaj nezavisnog revizora sa ograničenim uvjeravanjem u vezi sa Regulatornim izvještajima Banke (*nastavak*)

Sažetak sprovedenih procedura

U sklopu naših procedura, sproveli smo sljedeće:

- stekli smo razumijevanje procedura i ostalih okolnosti ovog angažmana,
- na osnovu stečenog razumijevanja, procijenili smo rizik da Banka nije pripremila Regulatorne izvještaje u skladu sa zahtjevima Regulative,
- odgovorili smo na procijenjene rizike, uključujući i razvijanje sveobuhvatnog odgovora, te smo odredili prirodu, vremenski okvir i obim procedura koje uključuju:
  - intervjuisanje Upravog odbora Banke i drugih zaposlenih odgovornih za proces sastavljanja Regulatornih izvještaja,
  - poređenje sadržaja Regulatornih izvještaja sa sadržajem koji je propisan Regulativom,
  - poređenje ključnih finansijskih podataka iz Regulatornih izvještaja sa podacima sadržanim u revidiranim godišnjim finansijskim izvještajima Banke na dan i za godinu završenu 31. decembra 2024. godine,
  - Poređenje ključnih finansijskih podataka iz Regulatornih izvještaja sa osnovnim finansijskim dokumentima i podacima na dan i za godinu završenu 31. decembra 2025. godine.
- procijenili smo odabranu eksternu i internu dokumentaciju.

Zaključak praktikanta

Na osnovu obavljenih postupaka i prikupljenih dokaza nismo zapazili ništa što bi nas navelo na uvjerenje da Regulatorni izvještaji za godinu koja je završila 31. decembra 2025. godine nisu pripremljeni, u svim materijalno značajnim aspektima, u skladu sa Regulativom.

Podgorica, 20. mart 2026. godine

Đorđe Đimić
Partner / Ovlašćeni revizor

Pero Đuričković
Ovlašćeni revizor

Marija Dašić
Ovlašćeni revizor

Vladimir Kavarić
Ovlašćeno lice

Crowe MNE d.o.o. Podgorica
Vučedolska br. 7
81000 Podgorica
Crna Gora

4. Regulatorni izvještaji Banke

4.1 Uočeni nedostaci i preporuke

Opis nedostataka:

Prilikom sprovođenja procedura nismo naišli na značajne nedostatke u smislu neusklađenosti Regulatornih izvještaja Banke na dan 31. decembra 2025. godine sa članom 233 Zakona o kreditnim institucijama („Službeni list Crne Gore“ br. 72/19, 82/20, 8/21, 24/25) i Odlukom o izvještajima koji se dostavljaju Centralnoj Banci Crne Gore („Službeni list Crne Gore“ broj 128//20).

Preporuka:

Prilikom sprovođenja procedura, nismo identifikovali potrebna unapređenja u vezi sa Regulatornim izvještajima Banke na dan 31. decembra 2025. godine.

5. SAŽETAK OCJENA

Na osnovu naše procjene sistema internih kontrola i poslovanja Banke koju smo izvršili u cilju izražavanja mišljenja revizora o finansijskim izveštajima u cjelini, a kada smo razmatrali i procedure upravljanja rizicima Banke kao i adekvatnost obavljanja poslova kontrolnih funkcija, predstavljamo naše procjene adekvatnosti upravljanja rizicima i obavljanja poslova kontrolnih funkcija u skladu sa zahtjevima člana 231. Zakona o kreditnim institucijama (Sl. list CG, br. 72/19, 82/20, 8/21, 24/25).

U skladu sa pitanjima koja su predstavljena u odgovarajućim sekcijama ovog izveštaju pod naslovom „Uočeni nedostaci i preporuke” i skalom ocenjivanja koja je data u Prilogu 1 ovog izvještaja, dobijene su sledeće ocjene u vezi sa upravljanjem rizikom:

<i>Adekvatnost upravljanja rizikom:</i>	<i>Ocjena</i>	<i>Poglavlje</i>
1) Kreditni rizik	Zadovoljavajuće	2.1.
2) Rizik likvidnosti	Zadovoljavajuće	2.2.
3) Tržišni rizik	Zadovoljavajuće	2.3.
4) Operativni rizik	Zadovoljavajuće	2.4.
5) Rizik upravljanja kamatnim rizikom u bankarskoj knjizi	Zadovoljavajuće	2.5.
6) Rizik sekjuritizacije	Zadovoljavajuće	2.6.
7) Rizik prekomjernog finansijskog leveridža	Zadovoljavajuće	2.7.
8) Ostali rizici	Zadovoljavajuće	2.8.

U skladu sa pitanjima koja su predstavljena u odgovarajućim sekcijama ovog izveštaju pod naslovom „Uočeni nedostaci i preporuke” i skalom ocenjivanja koja je data u Prilogu 1 ovog izvještaja, dobijene su sledeće ocjene u vezi sa adekvatnošću obavljanja poslova kontrolnih funkcija:

<i>Adekvatnost kontrolne funkcije:</i>	<i>Ocjena</i>	<i>Poglavlje</i>
1) Funkcija upravljanja rizicima	Zadovoljavajuće	3.1.
2) Funkcija praćenja usklađenosti	Zadovoljavajuće	3.2.
3) Funkcija interne revizije	Zadovoljavajuće	3.3.

PRILOG 1 – Opis ocjena

Područje/ ocjena	Potpuno zadovoljavajuće	Zadovoljavajuće	Nezadovoljavajuće	U potpunosti nezadovoljavajuće
Opis ocjene	Ocjena "Potpuno zadovoljavajuće" ukazuje na potpuno zadovoljenje svih kriterijuma uočenih tokom našeg rada. Svi značajni kriterijumi su primjereno ispunjeni.	Ocjena "Zadovoljavajuće" ukazuje na primjereno ispunjavanje većine ili uglavnom primjereno ispunjavanje većine kriterijuma posmatranih tokom našeg rada. Većina kriterijuma su primjereno ispunjeni.	Ocjena "Nezadovoljavajuće" ukazuje na uglavnom neprimjereno ispunjavanje većine kriterijuma posmatranih tokom našeg rada. Neki kriterijumi su neprimjereno ispunjeni.	Ocjena "U potpunosti nezadovoljavajuće" ukazuje na neprimjereno ispunjavanje većine ili uglavnom neprimjereno ispunjavanje gotovo svih kriterijuma posmatranih tokom revizije. Većina značajnih kriterijuma je neprimjereno ispunjena.
Usklađenost sa regulatornim zahtjevima za kontrolne funkcije	Nisu utvrđena odstupanja od organizacionih kriterijuma koji se tiču kontrolne funkcije (uključujući izbjegavanje sukoba interesa), sve su politike procedure za funkcionisanje kontrolne funkcije donesene na zakonom propisan način I u primjeni su, nisu identifikovani nikakvi nedostaci u pripremi planova, individualnih izvještaja ili izvještaja o radu funkcije te indikacije o nedostacima u vezi sa osobljem koje obavlja funkciju.	Postoje odstupanja (manje značajnosti) od organizacionih kriterijuma koji se tiču kontrolne funkcije (uključujući izbjegavanje sukoba interesa), uglavnom sve politike I procedure za funkcionisanje kontrolne funkcije su donesene na zakonom propisan način I u primjeni su, nisu identifikovani značajni nedostaci u pripremi planova, individualnih izvještaja ili izvještaja o radu funkcije, te ne postoje indikacije o značajnim nedostacima u vezi sa osobljem koje obavlja funkciju.	Postoje bitna odstupanja od organizacionih kriterijuma koji se tiču kontrolne funkcije (uključujući izbjegavanje sukoba interesa), većina politika i procedura za funkcionisanje kontrolne funkcije nije donesena na zakonom propisan način ili nije u primjeni, identifikovani su značajni nedostaci u pripremi planova, individualnih izvještaja ili izvještaja o radu funkcije koji nisu adekvatno kompenzovani drugim kontrolama, te postoje indikacije o značajnim nedostacima u vezi sa osobljem koje obavlja funkciju.	Postoje više bitnih odstupanja od organizacionih kriterijuma koji se tiču kontrolne funkcije (uključujući izbjegavanje sukoba interesa), politike i procedure za funkcionisanje kontrolne funkcije nisu donesene na zakonom propisan način ili nisu u primjeni, identifikovani su značajni nedostaci u pripremi planova, individualnih izvještaja ili izvještaja o radu funkcije koji nisu adekvatno kompenzovani drugim kontrolama, te postoje značajni nedostaci u vezi sa osobljem koje obavlja funkciju.
Usklađenost sa pravilima upravljanja rizikom	Nisu utvrđena odstupanja od organizacionih kriterijuma vezanih za upravljanje pojedinim rizikom, sve politike I procedure za upravljanje rizikom su na snazi i u primjeni su, nisu identifikovani nedostaci u postupku identifikovanja, mjerenja i praćenja pojedinog rizika, te nisu identifikovani nedostaci u sistemu internih kontrola vezano za upravljanje pojedinim rizikom.	Nisu utvrđena značajna odstupanja od organizacionih kriterijuma koji se tiču upravljanja rizikom, većina bitnih politika i procedura za upravljanje rizikom donesene su i u primjeni su, nisu identifikovani značajni nedostaci u postupku identifikovanja, mjerenja i praćenja rizika, a u sistemu internih kontrola nad upravljanjem rizikom su identifikovani manji nedostaci koji nisu značajni, pa ih nije potrebno ublažiti drugim kontrolnim aktivnostima.	Utvrđena su bitna odstupanja od organizacionih kriterijuma koji se tiču upravljanja rizikom, većina politika i procedura za upravljanje kreditnim rizikom nije donesena i nije u primjeni na propisan način, utvrđeni su značajni nedostaci u postupku identifikovanja, mjerenja i praćenja rizika, kao I značajnije manjkavosti u sistemu internih kontrola koji se odnose na upravljanje rizikom.	Organizacija za upravljanje rizikom nije uspostavljena ili postoje više značajnih odstupanja od organizacionih kriterijuma koji se tiču upravljanja rizikom, politike i procedure za upravljanje rizikom ili nisu donesene na propisan način ili nisu u primjeni, identifikovani su teški nedostaci u postupku identifikovanja, mjerenja i praćenja rizika, kao I teške manjkavosti u sistemu internih kontrola koji se odnose na upravljanje rizikom

PRILOG 2 – Regulatorni izvještaji Banke

U nastavku se nalazi pregled izvještaja koji su dostavljeni Centralnoj Banci Crne Gore, od strane Banke sa stanjem na dan 31. decembar 2025. godine, a koji su bili predmet našeg angažovanja. Izvještaji se nalaze u prilogu PDF-a.

Dnevni izvještaji

Obrazac	Naziv izvještaja
RLS	Izvještaj o raspoloživim likvidnim sredstvima, obavezama i izvršenim plaćanjima
DFLPL	Izvještaj o depozitima fizičkih i pravnih lica
SGN	Izvještaj o stanju gotovog novca
Izvještaj o stanju sredstava kod ino-banaka	Izvještaj o stanju sredstava kod ino-banaka

Prilog: Dnevni izvještaji

Nedeljni izvještaji

Obrazac	Naziv izvještaja
Izvještaj o ukupnim depozitima nerezidenata	Izvještaj o ukupnim depozitima nerezidenata

Prilog: Nedeljni izvještaji

Dekadni izvještaji

Obrazac	Naziv izvještaja
DPL	Izvještaj o pokazatelju likvidnosti kreditne institucije

Prilog: Dekadni izvještaji

Mjesečni izvještaji

Obrazac	Naziv izvještaja
M-BS	Bilans stanja
M-BS1	Bilans stanja
M-BU	Bilans uspjeha
M-UOR	Izvjestaj o ukupnom ostalom rezultatu
M-BS_VB	Vanbilansna evidencija
M-ND	Izvještaji o novčanim sredstvima i računima depozita kod centralnih banaka
M-PBFI	Izvještaj o potraživanjima od banaka i drugih finansijskih institucija (po viđenju i oročenih)
LP-LA	Izvještaj o likvidnoj pokrivenosti – likvidna aktiva
LP-O	Izvještaj o likvidnoj pokrivenosti – odlivi
LP-P	Izvještaj o likvidnoj pokrivenosti – prilivi
LP-I	Izvještaj o likvidnoj pokrivenosti – izračuni
M-HOV-AA	Izvještaj o hartijama od vrijednosti koje se vrednuju po amortizovanoj vrijednosti
M-HOV-AF	Izvještaj o finansijskim sredstvima koja se ne vrednuju po amortizovanoj vrijednosti
M-HOV-PF	Izvještaj o emitovanim hov i derivatnim finansijskim obavezama
M-HOV-ACG	Pregled vrijednosti hartija od vrijednosti koje je izdala država (vlada crne gore)
M-HOV-IPPZP	Izvještaj o emitentima hartija od vrijednosti u vlasništvu kreditne institucije
M-HOV-SR	Izvještaj o hartijama od vrijednosti po sektorima
M-SUB-SR	Izvještaj o subordisanom dugu po sektorima
M-AV-SR	Izvještaj o primljenim avansima
M-KL1	Izvještaj o kreditima i potraživanjima od kreditnih institucija i drugih klijenata
M-KFL	Izvještaj o kreditima i ostalim potraživanjima od fizičkih lica
M-KD	Izvještaj o kreditima i depozitima po djelatnostima rezidentnih pravnih lica i preduzetnika
M-SKN	Izvještaj o strukturi kredita i ostalih potraživanja po namjeni

M-KA1	Izveštaj o klasifikaciji aktive
M-KA2	Izveštaj o klasifikaciji vanbilansne aktive
M-BSK1	Izveštaj o kreditima i potraživanjima od kreditnih institucija i drugih klijenata koji kasne sa otplatom
M-KNA-B	Izveštaj o klasifikaciji aktive i lista nekvalitetne aktive
M-KNA-VB	Izveštaj o klasifikaciji vanbilansa i lista nekvalitetnog vanbilansa
M-MK	Pregled kredita koji su migrirali jedne faze u druge faze
M-NDB1	Izveštaj o koncentraciji izloženosti
M-NDB2	Izveštaj o koncentraciji izloženosti
M-OIPP	Izveštaj o prodatim i otkupljenim potraživanjima banke
M- FP	Izveštaj o 50 najvećih dužnika kreditne institucije po osnovu obavljanja poslova faktoringa
M-GP_JD	Izveštaj o kreditima odobrenim sa grejs periodom i jednokratnim dospijecem
M-PRK_I	I produženje roka otplate za glavnice ili kamatu
M-PRK_II	II smanjenje kamatne stope na odobreni kredit
M-PRK_III	III preuzeta potraživanja dužnika prema trećem licu na ime potpune ili djelimične naplate kredita
M-PRK_IV	IV smanjenje iznosa duga glavnice ili kamate
M-PRK_V	V kapitalizovanje kamate po kreditu odobrenom dužniku
M-PRK_VI	VI zamjena postojećeg ili postojeće kredite novim kreditom
M-PRK_VII	VII ostale slične pogodnosti koje olakšavaju finansijsku poziciju dužnika
M-PRK_VIII	Izveštaj o ukupnim restrukturiranim kreditima i potraživanjima
M-D	Izveštaj o depozitima i sredstvima na eskrow računu
M-NDEP	Izveštaj o najvećim deponentima banke - 50 najvećih deponenata (pravna i fizička lica)
M-IP	Izveštaj o pozajmicama
M-P	Izveštaji o uzetim pozajmicama
M-RU	Izveštaj o ročnoj usklađenosti aktive i pasive
M-PZ	Izveštaj o potraživanjima banaka od nerezidenata po zemljama
M-OZ	Izveštaj o obavezama banaka prema nerezidentima po zemljama
M-NPPP	Pregled naknada i provizija od platnog prometa
M-KS-PPP	Izveštaj o prosječnim ponderisanim pasivnim kamatnim stopama
MSFI9_AK	
TIVA	Aktiva koja se vrednuje
MSFI9_PA	
SIVA	Pasiva koja se vrednuje
MSFI9_BU	Bilans uspjeha koji se vrednuje
M-FSIM_FP	Kredit i depoziti rezidentnih FISIM proizvođača (S. 122) odobreni rezidentnim FISIM proizvođačima (S.122 i S.125)
M-FSIM_NF	Kredit i depoziti rezidentnih FISIM proizvođača (S. 122) odobreni ne-FISIM proizvođačima
P	

Prilog: Mjesečni izvještaj

Kvartalni izvještaji

Obrazac	Naziv izvještaja
M-BS	Bilans stanja
M-BS1	Bilans stanja
M-BU	Bilans uspjeha
M-UOR	Izveštaj o ukupnom ostalom rezultatu
M-BS_VB	Vanbilansna evidencija
M-ND	Izveštaji o novčanim sredstvima i računima depozita kod centralnih banaka
M-PBFI	Izveštaj o potraživanjima od banaka i drugih finansijskih institucija (po viđenju i oročenih)
LP-LA	Izveštaj o likvidnoj pokrivenosti – likvidna aktiva
LP-O	Izveštaj o likvidnoj pokrivenosti – odlivi
LP-P	Izveštaj o likvidnoj pokrivenosti – prilivi
LP-I	Izveštaj o likvidnoj pokrivenosti – izračuni
M-HOV-AA	Izveštaj o hartijama od vrijednosti koje se vrednuju po amortizovanoj vrijednosti

	IZVJEŠTAJ O FINANSIJSKIM SREDSTVIMA KOJA SE NE VREDNUJU PO AMORTIZOVANOJ VRIJEDNOSTI (finansijska sredstva koja se drže radi trgovanja, finansijska sredstva koja se mjere po fer vrijednosti kroz bilans uspjeha, a koja se ne drže radi trgovanja i finansijska sredstva koja se mjere po fer vrijednosti kroz ostali ukupni rezultat)
M-HOV-AF	
M-HOV-PF	Izveštaj o emitovanim hov i derivatnim finansijskim obavezama
M-HOV-ACG	Pregled vrijednosti hartija od vrijednosti koje je izdala država (vlada crne gore)
M-HOV-IPPZP	Izveštaj o emitentima hartija od vrijednosti u vlasništvu kreditne institucije
M-KL1	Izveštaj o kreditima i potraživanjima od kreditnih institucija i drugih klijenata
M-KFL	Izveštaj o kreditima i ostalim potraživanjima od fizičkih lica
M-KD	Izveštaj o kreditima i depozitima po djelatnostima rezidentnih pravnih lica i preduzetnika
M-SKN	Izveštaj o strukturi kredita i ostalih potraživanja po namjeni
M-KA1	Izveštaj o klasifikaciji aktive
M-KA2	Izveštaj o klasifikaciji vanbilansne aktive
M-BSK1	Izveštaj o kreditima i potraživanjima od kreditnih institucija i drugih klijenata koji kasne sa otplatom
M-KNA-B	Izveštaj o klasifikaciji aktive i lista nekvalitetne aktive
M-KNA-VB	Izveštaj o klasifikaciji vanbilansa i lista nekvalitetnog vanbilansa
M-MK	Pregled kredita koji su migrirali jedne faze u druge faze
M-NDB1	Izveštaj o koncentraciji izloženosti
M-NDB2	Izveštaj o koncentraciji izloženosti
M-OIPP	Izveštaj o prodanim i otkupljenim potraživanjima banke
M-FP	Izveštaj o 50 najvećih dužnika kreditne institucije po osnovu obavljanja poslova faktoringa
M-GP_JD	Izveštaj o kreditima odobrenim sa grejs periodom i jednokratnim dospijećem
M-PRK_I	I produženje roka otplate za glavnice ili kamatu
M-PRK_II	li smanjenje kamatne stope na odobreni kredit
M-PRK_III	lii preuzeta potraživanja dužnika prema trećem licu na ime potpune ili djelimične naplate kredita
M-PRK_IV	Iv smanjenje iznosa duga glavnice ili kamate
M-PRK_V	V kapitalizovanje kamate po kreditu odobrenom dužniku
M-PRK_VI	Vi zamjena postojećeg ili postojeće kredite novim kreditom
M-PRK_VII	Vii ostale slične pogodnosti koje olakšavaju finansijsku poziciju dužnika
M-PRK_VIII	Izveštaj o ukupnim restrukturiranim kreditima i potraživanjima
VB-OTPIS	Izveštaj o otpisanim potraživanjima iz interne evidencije
M-D	Izveštaj o depozitima i sredstvima na eskrow računu
M-NDEP	Izveštaj o najvećim deponentima banke - 50 najvećih deponenata (pravna i fizička lica)
M-IP	Izveštaj o pozajmicama
M-P	Izveštaji o uzetim pozajmicama
M-RU	Izveštaj o ročnoj usklađenosti aktive i pasive
M-PZ	Izveštaj o potraživanjima banaka od nerezidenata po zemljama
M-OZ	Izveštaj o obavezama banaka prema nerezidentima po zemljama
M-NPPP	Pregled naknada i provizija od platnog prometa
M-KS-PPP	Izveštaj o prosječnim ponderisanim pasivnim kamatnim stopama
MSFI9_AKTIVA	Aktiva koja se vrednuje
MSFI9_PASIVA	Pasiva koja se vrednuje
MSFI9_BU	Bilans uspjeha koji se vrednuje
M-FSIM_FP	Kredit i depoziti rezidentnih FISIM proizvođača (S. 122) odobreni rezidentnim FISIM proizvođačima (S.122 i S.125)
M-FSIM_NFP	Kredit i depoziti rezidentnih FISIM proizvođača (S. 122) odobreni ne-FISIM proizvođačima
RK	Izveštaj o regulatornom kapitalu kreditne institucije
KS	Izveštaj o koeficijentu adekvatnosti kapitala kreditne institucije
PBAV	Izveštaj o rizikom ponderisanoj izloženosti kreditnom riziku, kreditnom riziku druge ugovorne strane i slobodne isporuke korišćenjem standardizovanog pristupa

KZ-OR	Izveštaj o zahtjevima za kapitalom za operativni rizik
KZ-DI	Izveštaj o tržišnim rizicima: standardizovani pristup za pozicijski rizik dužničkih instrumenata kojima se trguje
KZ-VI	Izveštaj o tržišnim rizicima: standardizovani pristup za pozicijski rizik vlasničkih instrumenata
KZ-DR	Izveštaj o tržišnim rizicima: standardizovani pristupi deviznom riziku
KZ-RP	Izveštaj o zahtjevu za kapitalom za rizik poravnanja
KZ-RR1	Izveštaj o zahtjevu za kapitalom za robni rizik (pojednostavljeni pristup)
KZ-RR2	Izveštaj o zahtjevu za kapitalom za robni rizik (pristup skale dospjeća)
KZ-CVA	Rizik prilagođavanja kreditnog vrednovanja
KZ-RDS	Kreditni rizik druge ugovorne strane: izloženosti prema pristupima
LEV	Izveštaj o finansijskom leveridžu
OSN	Izveštaj o ulaganjima u osnovna sredstva i nepokretnosti
NP-NI	Izveštaj o zahtjevima za minimalno pokriće nekvalitetnih izloženosti ispravkama
OR-GUB	Operativni rizik - izvještaj o gubicima i povraćajima prema poslovnim linijama i vrsti događaja
OR-DOG	Operativni rizik - izvještaj o štetnim događajima
BS-OA	Ostala aktiva
BS-OO	Ostale obaveze
BS-ST	Statistički podaci
ETK	Izveštaj o elementima trgovačke knjige banke
DTK	Izveštaj o dnevnom stanju trgovačke knjige banke i ukupnim poslovima banke
RVD1	Izveštaj o iznosu derivata kojima se ne trguje na berzanskom tržištu i koji se uključuje u rizičnu aktivu banke
RVD2	Izveštaj o iznosu derivata kojima se ne trguje na berzanskom tržištu i koji se uključuje u rizičnu aktivu banke
RKS	Izveštaj o riziku kamatne stope
PDV	Izveštaj o poziciji u drugim valutama
SPL	Izveštaj o strukturi kredita i ostalih potraživanja po proizvodnim linijama
NKN	Izveštaj o klasifikaciji kreditima po nosiocima
NKD	Izveštaj o klasifikaciji kreditima po djelatnostima
PRKUK1	Restruktuirani krediti po nosiocima
PRKUK2	Izveštaj o restrukturiranim kreditima po djelatnostima
BSK2	Izveštaj o kreditima i potraživanjima od banaka i drugih klijenata koji kasne sa otplatom po djelatnostima
ZPN	Izveštaj o kreditima kod kojih je pokrenuta zakonska procedura naplate potraživanja
SKK	Izveštaj o strukturi izloženosti po kolateralu
SUB	Izveštaj o subordinisanom dugu
M-BS_PR	Promjene u rezervama, rezervacijama i ispravkama
AB	Izveštaj o akcionarima banke
VI-G	Izveštaj o velikim izloženostima kreditne institucije prema jednom licu ili grupi povezanih lica
VI-P-IZL	Izveštaj o velikim izloženostima kreditne institucije - pregled lica koja čine grupu povezanih lica
PPL	Izveštaj o poslovanju kreditne institucije sa licima povezanim sa kreditnom institucijom
RKO	Regulatorni kapital i obaveze banke
ORP	Regulatorni kapital i obaveze prikazani u skladu sa obrnutim redoslijedom prioriteta u stečajnom postupku
MREL1	Minimalni zahtjev za regulatornim kapitalom i kvalifikovanim obavezama
KO	Struktura kvalifikovanih obaveza
IM	Interni MREL

Prilog: Kvartalni izvještaji

**PRILOG 3 – Izveštaj o stanju informacionih sistema i adekvatnosti upravljanja
informacionim sistemom**

IZVJEŠTAJ

o ocjeni kvaliteta informacionog sistema
za 2025.godinu

NLB banka AD Podgorica

Mart 2026

povjerljivo

SADRŽAJ

1.	Ocjena kvaliteta informacionog sistema	163
2.	Obim i ciljevi	166
3.	Detaljne procedure	167
4.	Rezultati sprovedene analize IT sistema	170
5.	Zapažanja	184
6.	Prilozi	188

20. mart 2026. godine.

Povjerljivo

NLB Banka AD Podgorica

Predmet: Ocjena IT sistema

Poštovani,

Dostavljamo Vam Izveštaj o ocjeni kvaliteta IT sistema NLB Banka AD Podgorica (u nastavku "Banka") za period od 01. januara do 31. decembra 2025. godine.

Izvršili smo analizu IT sistema i upravljanja IT sistemom Banke kako bi utvrdili ocjenu kvaliteta informacionog sistema u skladu sa zahtjevima definisanim u članu 231. Zakona o kreditnim institucijama (u daljem tekstu „Zakon“).

Na osnovu sprovedene analize IT sistema i upravljanja IT sistemom Banke ocjena kvaliteta IT sistema je zadovoljavajuća.

Postupci koje smo primijenili izvršeni su isključivo za potrebe rukovodstva Banke i Centralne Banke Crne Gore i ne smiju se koristiti u druge svrhe. Izveštaj se ne smije koristiti, distribuirati, objavljivati niti se smije spominjati, što uključuje i angažman Crowe MNE d.o.o.Podgorica (u daljem tekstu: Crowe MNE) nijednoj osobi koja nije član rukovodstva i Uprave Banke ili Centralne Banke Crne Gore bez prethodnog pisanog odobrenja Crowe MNE.

Odgovornost Crowe MNE ograničena je na primjenu opisanih postupaka i na izvještavanje o zapažanjima, pa se na Crowe MNE angažman ne može oslanjati u smislu otkrivanja eventualnih značajnih nedostataka, grešaka ili prevare. Crowe MNE nije odgovoran za ažuriranje već izvršenih postupaka, kao ni za izvršenje dodatnih postupaka.

Banka je isključivo odgovorna za uspostavljanje i funkcioniranje unutrašnjih kontrola, uključujući kontrole u IT sistemima, kao i za postupanje u skladu sa svim važećim zakonima i propisima.

Banka je odgovorna za davanje tačnih i potpunih informacija Crowe MNE-u na njegov zahtjev.

Crowe MNE ne snosimo odgovornost za tačnost i potpunost informacija koje su prezentovane od strane Banke ili koje su prezentovane u njeno ime, čak i ako se može ili se moglo posumnjati u njihovu netačnost ili nepotpunost.

Ovom prilikom želimo zahvaliti rukovodiocima i svim zaposlenima u Banci koji su učestvovali u ovom angažmanu na njihovoj saradnji i pomoći koju su nam pružili u obavljanju naših poslova.

S poštovanjem,

Crowe MNE d.o.o. Podgorica

1. Ocjena kvaliteta informacionog sistema

Cilj angažovanja je bio da se oceni stanje informacionog sistema i adekvatnost upravljanja informacionim sistemom (u daljem tekstu: analiza IT sistema) NLB Banka AD Podgorica (u daljem tekstu: Banka) za period od 01.01.2025.godine do 31.12.2025. godine kako bi se utvrdila ocjena kvaliteta informacionog sistema u skladu sa članom 231. stav 1, tačka 3) Zakona o kreditnim institucijama ("Službeni list Crne Gore", br. 72/19, 82/20, 8/21, 24/25) (u daljem tekstu: Zakona), a u odnosu na minimalne zahtjeve koji se odnose na upravljanje rizikom koji proizilazi iz IT sistema Banke definisane odredbama Odluke o minimalnim standardima za upravljanje rizicima u kreditnim institucijama („Sl. list Crne Gore“ br. 134/21, 62/24, 94/25) (u daljem tekstu: Odluke) i odredbama Odluke o upravljanju rizicima koji su povezani sa eksternalizacijom.

U skladu sa ciljem angažovanja primijenili smo postupke za ocjenu IT sistema definisane Crowe MNE metodologijom koja je zasnovana na COBIT okviru, a u skladu sa ISA 315 standardom, sa posebnom pažnjom na minimalne zahtjeve koji se odnose na upravljanje rizikom koji proizilazi iz IT sistema Banke definisane odredbama Odluke o minimalnim standardima za upravljanje rizicima u kreditnim institucijama („Sl. list Crne Gore“ br. 134/21, 62/24, 94/25), i odredbama Odluke o upravljanju rizicima koji su povezani sa eksternalizacijom, na način kako je izneseno u poglavlju 3. Detaljne procedure. Sprovedeni postupci omogućavaju razumno, ali ne i apsolutno uvjeravanje o ocjeni kvaliteta IT sistema za 2025. godinu.

Prilikom primjenjivanja postupaka za ocjenu IT sistema Banke izvršili smo sljedeće korake:

- Utvrđivanje poštovanja propisa o upravljanju rizicima informacionog sistema, odnosno usklađenosti kreditne institucije sa odredbama člana 116 Zakona o kreditnim institucijama (eksternalizacija), članovi 32-61 Odluke o minimalnim standardima za upravljanje rizicima u kreditnim institucijama i odredbama Odluke o upravljanju rizicima koji su povezani sa eksternalizacijom.
- Ocjenu adekvatnosti obavljanja poslova funkcije upravljanja rizicima povezanog sa informacionim sistemom, funkcije praćenja usklađenosti i funkcije interne revizije informacionog sistema, uzimajući u obzir usklađenost sa odredbama čl. 120-122 Zakona o kreditnim institucijama (kontrolne funkcije), čl. 12-20 Odluke o sistemu upravljanja kreditne institucije.
- Ocjenu o kvalitetu i zrelosti procesa u vezi sa informacionim sistemom (analiza arhitekture, infrastrukture, svojstva i parametara resursa informacionog sistema).
- Utvrđivanje pravilnosti, tačnosti i potpunosti izvještaja koje kreditna institucija dostavlja Centralnoj banci
- Dokumentovanje zapažanja.

Postupci za ocjenu IT sistema izvršeni su nad sljedećim komponentama IT sistema koji su inicijalnom procjenom procijenjeni kao najznačajniji:

- Aplikativni sistemi: Glavna bankarska aplikacija PUB 2000;
- Baze podataka;
- Operativni sistemi: Windows i Linux;
- Mrežna i serverska infrastruktura;
- Upravljanje korisničkim nalogima: Active Directory;

Prilikom sprovođenja postupaka za ocjenu IT sistema ocjenjivana je adekvatnost 54. generalnih kompjuterskih kontrola u odnosu na sljedeće kontrolne ciljeve za ublažavanje IT rizika:

- Operacijama IT sistema se upravlja na način koji na razumnom nivou osigurava potpuno, tačno i ispravno bilježenje i obradu podataka i transakcija;
- Podacima se upravlja na način koji na razumnom nivou osigurava njihov kvalitet, pravovremenost i dostupnost;

1. Ocjena kvaliteta informacionog sistema (nastavak)

- Spoljnim pružaocima usluga (vondori, dobavljači i partneri) se upravlja na način kojim se na razumnom nivou osigurava da oni ispunjavaju poslovne zahtjeve, kao i kontinuitet, kvalitet, efikasnost i sigurnost pružene usluge;
- Kontinuitetom IT sistema se upravlja na način kojim se na razumnom nivou osigurava minimizovanje većeg prekida rada IT sistema za ključne poslovne funkcije i procese;
- Fizičkim pristupom se upravlja na način kojim se na razumnom nivou osigurava zaštita integriteta informacija koje se čuvaju u odgovarajućim djelovima IT sistema;
- Sigurnosti pristupa sistemu se upravlja na način koji na razumnom nivou osigurava da je logički pristup aplikacijama, operativnim sistemima, bazama podataka i mrežnoj infrastrukturi ograničen na ovlašćene i odgovarajuće korisnike i da postavljeni standardi sigurnosti ispunjavaju trenutne zahtjeve;
- Sigurnosti sistema se upravlja na način koji na razumnom nivou osigurava zaštitu od nedozvoljenog pristupa ili izmjena programa i podataka, koji mogu dovesti do nekompletne, neprecizne ili netačne obrade ili bilježenja podataka i transakcija odnosno usporavanja i prekida sistema;
- Programskim promjenama se upravlja na način koji na razumnom nivou osigurava smanjenje vjerovatnoće ispada, neovlašćenih promjena i grešaka koje utiču na tačnu, potpunu i valjanu obradu i bilježenje podataka i transakcija;
- Nabavkom, promjenama i održavanjem aplikativnog sistema se upravlja na način koji na razumnom nivou osigurava smanjenje vjerovatnoće ispada, neovlašćenih promjena i grešaka koje utiču na tačnu, potpunu i valjanu obradu i bilježenje podataka i transakcija.

Tokom sprovođenja postupaka za ocjenu IT sistema nije ocjenjivana adekvatnost generalnih kompjuterskih kontrola koje bi trebalo da se sprovedu u organizacionim djelovima Banke van Služba za tehnologije i operacije, kao i kod spoljnih pružaoca usluga. Rezultati primjenjivanja postupaka za ocjenu IT sistema su dati u Poglavlju 4. Rezultati sprovedene analize IT sistema.

Dokumentovana zapažanja u ovom izvještaju predstavljaju ono što na osnovu rezultata naše analize smatramo da su pitanja koja zahtijevaju određeni nivo pažnje. To ne bi trebalo smatrati stanjem svih slabosti koje postoje ili sva unaprjeđenja koja je potrebno izvršiti. Ukupno smo dokumentovali 3 zapažanja za tekuću godinu, koja su data u poglavlju 5. Zapažanja.

Na osnovu sprovedene analize IT sistema ustanovljeno je da se rizici identifikuju, procjenjuju i njima se upravlja na zadovoljavajući način. Aktivnost kontrole i monitoringa kao i interno okruženje u smislu organizacije se obavljaju na zadovoljavajući način. Generalno, operacije se uglavnom obavljaju u skladu sa uspostavljenim politikama i procedurama, zakonima koji su na snazi i regulatornim ili drugim zahtjevima, iako možda postoje određeni nedostaci. Ovakav rejting ukazuje na to da uočeni nedostaci generalno neće rezultirati rizičnim događajima koji prouzrokuju značajne posljedice, niti će dovesti u pitanje dostizanje postavljenih ciljeva Banke koji se odnose na integritet informacija i sigurnost podataka. Na osnovu prethodno navedenog ocjenjujemo da je kvalitet IT sistema **zadovoljavajući**.

Banka je odgovorna za pripremu i dostavljanje traženih opisa, podataka i dokumentacije za sprovođenje analize IT sistema radi ocjene kvaliteta IT sistema uključujući potpunost, tačnost i način predstavljanja dostavljenih opisa, podataka i dokumentacije; identifikovanje IT rizika koji ugrožavaju postizanje poslovnih ciljeva; cjelokupni sistem kontrola u Banci, pa tako i onih kontrola koje se odnose na IT sistem; dizajniranje, implementacija, efikasno funkcionisanje i dokumentovanje kontrole da bi se postigli ciljevi povezani sa gore navedenim ciljevima kontrole u cilju pravovremenog sprječavanja i otkrivanja nepravilnosti ili nedozvoljenih aktivnosti; razvoj i uspostavljanje politika i procedura koje definišu pravila ponašanja zaposlenih i za praćenje i provjeru poštovanja pravila; dizajn, primjenu i održavanje pogodnih sistema za izvještavanje, bilježenje i upravljanje incidentima povezanim sa nepravilnostima ili nedozvoljenim aktivnostima.

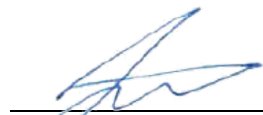
1. Ocjena kvaliteta informacionog sistema (nastavak)

Naša odgovornost je da izvršimo analizu IT sistema za period od 01.01.2025. godine do 31.12.2025. godine; sprovedemo postupke koji omogućavaju razumno uvjeravanje o kvalitetu IT sistema; utvrdimo ocjenu kvaliteta IT sistema u skladu sa članom 231. stav 1, tačka 3) Zakona. Mi ne snosimo odgovornost za tačnost i potpunost informacija koje su prezentovane od strane Banke ili koje su prezentovane u njeno ime, čak i ako se može ili se moglo posumnjati u njihovu netačnost ili nepotpunost.

Uslijed ograničenja svojstvenih za svaku kontrolu, nepravilnost zbog grešaka ili prevare se može javiti i ostati neprimijećena. Takođe, projekcija bilo koje procjene efektivnosti za budući period je sama po sebi rizična, jer u promijenjenim okolnostima postoji rizik da kontrole postanu neadekvatne, kao i da opadne stepen usaglašenosti sa politikama i procedurama tokom vremena.

Ovaj izvještaj se ne može koristiti, pokazivati, citirati, distribuirati ili dijeliti, niti se može pozivati na njega ili angažman Crowe-a, ni od koga ko nije član upravnog odbora Banke, odnosno Centralne Banke Crne Gore, izuzev u slučajevima u kojima to nalažu zakoni i propisi Crne Gore. Izvještajem su obuhvaćene samo oni kontrolni ciljevi u informacionom sistemu koji su prethodno navedeni te Izvještaj nije sastavni dio finansijskih izvještaja Banke.

Podgorica, 20. mart 2026. godine

Đorđe Dimić
Partner / Ovlašćeni revizor

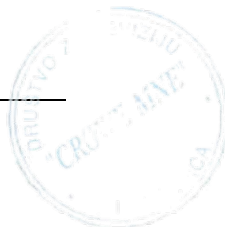
Pero Đuričković
Ovlašćeni revizor

Marija Dašić
Ovlašćeni revizor

Vladimir Kavarić
Ovlašćeno lice

Crowe MNE d.o.o. Podgorica
Vučedolska br. 7
81000 Podgorica
Crna Gora

2. Obim i ciljevi

Cilj angažovanja je bio da se izvrši analiza IT sistema i upravljanja IT sistemom Banke za period od 01.01.2025.godine do 31.12.2025.godine kako bi se utvrdila ocjena kvaliteta informacionog sistema u skladu sa članom 231. stav 1., tačka 3) Zakona, a u odnosu na minimalne zahtjeve koji se odnose na upravljanje rizikom koji proizilazi iz IT sistema Banke definisane odredbama Odluke i odredbama Odluke o upravljanju rizicima koji su povezani sa eksternalizacijom.

Prvenstveni cilj angažovanja je bio da se:

- Utvrdi poštovanje propisa o upravljanju rizicima informacionog sistema, odnosno usklađenosti kreditne institucije sa odredbama člana 116 Zakona o kreditnim institucijama (eksternalizacija), članovi 32-61 Odluke o minimalnim standardima za upravljanje rizicima u kreditnim institucijama i odredbama Odluke o upravljanju rizicima koji su povezani sa eksternalizacijom.
- Ocjeni adekvatnost obavljanja poslova funkcije upravljanja rizicima povezanog sa informacionim sistemom, funkcije praćenja usklađenosti i funkcije interne revizije informacionog sistema, uzimajući u obzir usklađenost sa odredbama čl. 120-122 Zakona o kreditnim institucijama (kontrolne funkcije), čl. 12-20 Odluke o sistemu upravljanja kreditne institucije.
- Ocjenu o kvalitetu i zrelosti procesa u vezi sa informacionim sistemom (analiza arhitekture, infrastrukture, svojstva i parametara resursa informacionog sistema).
- Utvrđivanje pravilnosti, tačnosti i potpunosti izvještaja koje kreditna institucija dostavlja Centralnoj banci
- Ocjeni adekvatnost kontrola:
  - Fizička zaštita;
  - Zaštita podataka;
  - Zaštita informacionog sistema;
  - Upravljanje rizikom informacione bezbjednosti;

mapiranih preko sledećih kontrolnih oblasti:

- Operacije IT sistema
- Sigurnost pristupa sistemu
- Upravljanje programskim promjenama
- Nabavka, promjene i održavanje aplikativnog sistema

koje se odnose na kontrolne ciljeve:

- U cilju potpunog, tačnog i ispravnog bilježenja i obrade podataka i transakcija operacijama IT sistema se upravlja na način koji obuhvata planiranje, izvršavanje, praćenje i neprekidnost IT procesa;
- Podacima se upravlja na način koji osigurava kvalitet, pravovremenost i dostupnost podataka;
- Spoljnim pružaocima usluga (vondori, dobavljači i partneri) se upravlja na način kojim se osigurava da oni ispunjavaju poslovne zahtjeve tako što su ugovorima i sporazumima jasno definisane uloge, odgovornosti i očekivanja, a efikasnost i usklađenost sa ugovorima i sporazumima se pregledaju i prate;
- Upravljanje kontinuitetom IT sistema obuhvata razvijanje, održavanje i testiranje planova kontinuiteta IT sistema, korištenje rezervne lokacije i pružanje periodične obuke o kontinuitetu u cilju minimizovanja većeg prekida rada IT sistema na ključne poslovne funkcije i procese;
- Upravljanje fizičkim pristupom obezbjeđuje se zaštita integriteta informacija koje se čuvaju u odgovarajućim djelovima IT sistema;
- Podešavanje sigurnosnih parametara IT sistema su konfigurisani tako da se onemogućavaju neautorizovane izmjene IT sistema koje bi rezultovale nekompletno, netačno ili nevalidno bilježenje ili obradu finansijskih informacija;
- Implementacija i administriranje sigurnosnih sistema obezbjeđuje zaštitu od nedozvoljenog pristupa ili izmjena na IT sistemu, koji mogu dovesti do nekompletnog, nepreciznog ili netačnog bilježenja ili obrade finansijskih informacija;

radi ocjene umanjjenja IT rizika povezanih sa:

- integritetom podataka koji se nalaze u IT sistemu;
- eksternalizacijom IT sistema;
- kontinuitetom i dostupnošću IT sistema;
- sigurnosti IT sistema;
- promjenama u IT sistemu;

Analiza je vršena za period od 01.01.2025.godine do 31.12.2025.godine.

Naše angažovanje je bilo skoncentrisano na sagledavanje procesa koji se odvija u službi IT sektora u odnosu na centralni bankarski sistem koji se sastoji od:

- Aplikativni sistemi: Glavna bankarska aplikacija PUB 2000;
- Baze podataka;
- Operativni sistemi: Windows i Linux;
- Mrežna i serverska infrastruktura
- Upravljanje korisničkim nalozima: Active Directory;

3. Detaljne procedure

Prilikom primjenjivanja postupaka za ocjenu IT sistema Banke izvršili smo sledeće korake:

Utvrđivanje postojanja usvojenih internih akata, metodologija i procesa u odnosu na minimalne zahtjeve koji se odnose na:

- Odluku o minimalnim standardima za upravljanje rizicima u kreditnim institucijama,
- Zakon o kreditnim institucijama i
- Odluku o upravljanju rizicima koji su povezani sa eksternalizacijom.

Kako bismo utvrdili ocjenu kvaliteta IT sistema, između ostalog uzeli smo u obzir sljedeće kriterijume:

- Usklađenost sa regulativom,
- Adekvatnost upravljanja IT rizikom u odnosu na složenost poslovanja i profil rizičnosti Banke,
- Potencijalni uticaj uočenih nedostataka prilikom sprovođenja postupaka analize IT sistema na funkcionalnost i sigurnost IT sistema Banke,

a osnovni kriterijumi za ocjenu kvaliteta IT sistema dati su u prilogu ovog izvještaja (6.1.Kriterijum ocjene kvaliteta IT sistema sa opisom).

Tokom sprovođenja postupaka za ocjenu IT sistema Banke nije ocenjivana adekvatnost generalnih kompjuterskih kontrola koje bi trebalo da se sprovode u organizacionim djelovima Banke van Sektora za informacione tehnologije, upravljanje imovinom i gotovinom banke, kao i kod spoljnih pružaoca usluga.

3.1. Utvrđivanje postojanja usvojenih internih akata

Kako bismo utvrdili postojanje usvojenih internih akata, metodologija i procesa u odnosu na odluku o minimalnim standardima za upravljanje rizicima u kreditnim institucijama od Banke smo zatražili da nam dostavi zahtijevana akta. Dostavljena akta smo pregledali kako bi se uvjerili da se ona odnose na i u skladu su sa zahtjevima Odluke.

3.2. Inicijalna procjena značajnosti komponenata IT sistema

Radi pravilnog usmjeravanja na ključne komponente IT sistema, obavili smo inicijalnu procjenu značajnosti komponenata IT sistema sa stanovišta IT rizika pregledom relevantne dokumentacije i razgovorom sa relevantnim zaposlenima u Banci. Na ovaj način smo stekli osnovno razumijevanje postojećih poslovnih procesa i okruženja IT sistema Banke. Nakon toga smo odabrali one djelove IT sistema koje podržavaju glavne poslovne procese kako bismo ih u uključili u analizu.

Glavne poslovne procese smo odredili tako što smo se fokusirali na one koji se odnose na iniciranje, sprovođenje, knjiženje ili izvještavanje o transakcijama koje imaju najznačajniji uticaj na operativno funkcionisanje generisanja prihoda Banke i mogu izazvati neke od sljedećih rizičnih događaja:

- Oslanjanje na sisteme ili programe koji neprecizno obrađuju podatke, obradu netačnih podataka, ili oboje;
- Neovlašćeni pristup podacima koji mogu dovesti do uništavanja podataka ili nepravilne promjene podataka, uključujući unos neovlašćenih ili nepostojećih transakcija ili neprecizno evidentiranje transakcija;
- Mogućnost IT osoblja da dobije privilegije za pristup izvan njima neophodnih za izvršavanje svojih zaduženja ozbiljno ugrožavajući podjelu dužnosti;
- Neovlašćene izmjene podataka u glavnim šifarnicima;
- Neovlašćene izmjene sistema ili programa;
- Neuspješno izvršavanje potrebnih promjena u sistemima ili programima;
- Neprimjerena manuelna intervencija;
- Potencijalni gubitak podataka ili nemogućnost pristupa podacima kada je to potrebno.

3.3. Ocjena adekvatnosti kontrola

Prilikom ocjeni adekvatnost kontrola vršeno je:

- Utvrđivanje postojanja očekivanih kontrola;
- Utvrđivanje adekvatnosti dizajna postojećih očekivanih kontrola;
- Utvrđivanje implementacije postojećih očekivanih kontrola ;
- Utvrđivanje operativne efikasnosti adekvatno dizajniranih i implementiranih očekivanih kontrola.

Test operativne efektivnosti se nije primijenjivao u slučajevima kada je rezultat testiranja dizajna i implementacije ukazivao na to da kontrola nije dobro dizajnirana i implementirana. Testiranje operativne efektivnosti kontrola je bilo fokusirano na one kontrolne aktivnosti vezane za komponente IT sistema koje ispunjavaju više od dva dolje navedena kriterijima:

- kritične su za značajne poslovne procese,
- nedavno su uvedene u IT sistem,
- moguće je efikasno testirati povezane kontrole postojećim alatima i u raspoloživom vremenu.

Prilikom testiranja ekstenalizacije poslovanja izvršili smo provjeru internih kontrola Banke koje se odnose na upravljanje ekstenalizacijom i nismo se uvjeravali u adekvatnost sistema internih kontrola spoljnog pružaoca usluga za procese koji se odnose na ugovorene usluge koje se pružaju Banci.

3.3. Ocjena adekvatnosti kontrola (nastavak)

Postupci ispitivanja koji su izvođeni prilikom ocjene adekvatnosti kontrola su opisane kako slijedi:

- Ispitivanje:
Ispitivanje se sastojalo od prikupljanja informacija o znanju zaposlenih. Ispitivanje se obavljalo putem formalnih pisanih upita do neformalnih usmenih upita. Procjena odgovora na upite je bio sastavni dio procesa ispitivanja.
- Posmatranje:
Posmatranje se sastojalo od posmatranja procesa ili procedura koje obavljaju drugi, na primjer, revizorsko posmatranje nadgledanja performansi sistema od strane zaposlenih, ili učinka kontrolne aktivnosti.
- Pregled:
Pregled je uključivao ispitivanje evidencija ili dokumenata, bilo interno ili eksterno, na papiru, u elektronskom obliku ili na drugi način.
- Ponovno izvođenje:
Ponovno izvođenje se sastojalo od našeg nezavisnog izvršenja, bilo ručno ili korišćenjem revizorskih alata, procedura kontrole koje su prvobitno bile izvršena kao dio kontrole. Ponovno izvođenje procedure kontrole se koristilo za pribavljanje revizijskih dokaza da su postupci izvedeni kako je i planirano i na odgovarajući način, a u zavisnosti od vrste i značaja, kao i adekvatnosti dizajna kontrole koja je bila provjeravana.

3.4. Dokumentovanje zapažanja

Zapažanja prezentujemo kao dio ovog izvještaja u standardnom formatu po tačkama „Zapažanja“, „Prioritet“ i „Preporuke“ gdje „Preporuke“ uključuju i prijedlog i preporuke za korekciju identifikovanih nedostataka ili mogućnost za poboljšanje.

4. Rezultati sprovedene analize IT sistema

Analiza IT sistema je vršena u saradnji sa rukovodstvom Banke kako bi se utvrdilo da li su implementirani i operativno efikasni procesi koji su dizajnirani tako da spriječe i otkriju sve značajne greške, nepravilnosti, prevare, neusaglašenosti i ostale rizične događaje koji se mogu pojaviti.

Prilikom primijenjivanja postupaka za ocjenu IT sistema Banke izvršili smo sljedeće korake:

- Utvrđivanje usaglašenosti sa regulatornim zahtevima vezanih za upravljanje rizicima informacionog sistema koji su definisani:
  - Odlukom o minimalnim standardima za upravljanje rizicima u kreditnim institucijama,
  - Zakonom o kreditnim institucijama i
  - Odlukom o upravljanju rizicima koji su povezani sa eksternalizacijom.
- Ocjenu adekvatnosti mjera informacione bezbjednosti kroz;
  - Inicijalnu procjenu značajnosti komponenata IT sistema sa stanovišta IT rizika;
  - Ocjeni adekvatnost kontrola za ublažavanje IT rizika;
- Dokumentovanje zapažanja.

4.3. Rezultati utvrđivanja postojanja usvojenih internih akata

Zahtjev	Rezultat usklađenosti
Postoji usvojena strategija IT sistema koja je u skladu sa poslovnom strategijom Banke	U skladu sa zahtjevima Odluke
Kreditna institucija je dužna da u internim aktima definiše pravila za upravljanje IS rizicima	U skladu sa zahtjevima Odluke
Kreditna institucija je dužna da klasifikuje i dokumentuje poslovne funkcije, procese, informacionu imovinu, IT sisteme, IT servise, zaposlene i spoljne pružaoce usluga prema njihovoj važnosti, odnosno kritičnosti.	U skladu sa zahtjevima Odluke
Kreditna institucija je dužna da usvoji i sprovodi politiku informacione sigurnosti, koja predstavlja ključni dokument kojim su definisana opšta načela i pravila za zaštitu povjerljivosti, integriteta i dostupnosti podataka i informacija kreditne institucije i njenih klijenata, a kojom se naročito utvrđuju: <ul style="list-style-type: none"> 1) cilj i obuhvat politike; 2) načela upravljanja informacionom sigurnošću; 3) opis glavnih uloga, opštih i posebnih odgovornosti u vezi sa upravljanjem informacionom sigurnošću. 	U skladu sa zahtjevima Odluke
Kreditna institucija je dužna da internim aktima definiše i primijeni pravila za upravljanje logičkim kontrolama pristupa (upravljanje identitetima i pristupom)	U skladu sa zahtjevima Odluke

<p>Kreditna institucija je dužna da internim aktima definiše i primijeni kontrole fizičke sigurnosti u cilju zaštite prostorija, računarskih centara i osjetljivih područja od neovlaštenog pristupa i opasnosti povezanih sa okolinom (statički elektricitet, visoka temperatura, požar, poplava, itd).</p>	<p>U skladu sa zahtjevima Odluke</p>
<p>Kreditna institucija je dužna da internim aktima definiše i primijeni pravila za sprečavanje pojave sigurnosnih problema u IT sistemima i servisima i za minimiziranje negativnih uticaja koje bi ovi problemi mogli imati na pružanje IT servisa</p>	<p>U skladu sa zahtjevima Odluke</p>
<p>Kreditna institucija je dužna da internim aktima definiše i primijeni pravila za praćenje informacione sigurnosti i otkrivanje neuobičajenih događaja koji mogu uticati na informacionu sigurnost kreditne institucije, kao i da na odgovarajući način odgovori na te događaje.</p>	<p>U skladu sa zahtjevima Odluke</p>
<p>Kreditna institucija je dužna da internim aktima definiše i primijeni pravila za testiranje informacione sigurnosti u cilju potvrde pouzdanosti i djelotvornosti implementiranih mjera informacione sigurnosti.</p>	<p>U skladu sa zahtjevima Odluke</p>
<p>Kreditna institucija je dužna da donese, sprovodi i redovno revidira program podizanja svijesti o informacionoj sigurnosti u skladu sa aktuelnim trendovima.</p>	<p>U skladu sa zahtjevima Odluke</p>
<p>Kreditna institucija je dužna da upravlja svojim IT operacijama u skladu sa formalno definisanim procesima opisanim u jasnim, potpunim i detaljnim procedurama.</p>	<p>U skladu sa zahtjevima Odluke</p>
<p>Kreditna institucija je dužna da izrađuje, prati i obezbijedi čuvanje sistemskih i operativnih zapisa sa kritičnih IT sistemima u cilju otkrivanja, analize i ispravljanja grešaka.</p> <p>Kreditna institucija je dužna da detaljno dokumentuje vrstu, sadržaj, period čuvanja, način zaštite, frekvenciju analize i način nadzora operativnih i sistemskih zapisa koji se izrađuju.</p>	<p>U skladu sa zahtjevima Odluke</p>
<p>Kreditna institucija je dužna da uspostavi proces planiranja i praćenja performansi i kapaciteta IT sistema u cilju blagovremenog sprečavanja, otkrivanja i otklanjanja značajnih problema u radu ovih sistema i manjka njihovog kapaciteta.</p>	<p>U skladu sa zahtjevima Odluke</p>
<p>Kreditna institucija je dužna da internim aktom utvrdi vrstu, obim, način i frekvenciju izrade, način testiranja, način i frekvenciju odlaganja na udaljenu lokaciju, period čuvanja rezervnih kopija podataka, kao i način vođenja evidencije o njima.</p>	<p>U skladu sa zahtjevima Odluke</p>

<p>Kreditna institucija je dužna da uspostavi proces upravljanja incidentima i problemima kako bi se smanjio uticaj štetnih događaja i omogućio brz i efikasan odgovor u slučaju narušavanja sigurnosti i funkcionalnosti informacionog sistema.</p>	<p>U skladu sa zahtjevima Odluke</p>
<p>Kreditna institucija je dužna da uspostavi proces upravljanja IT projektima koji na adekvatan način podržava sprovođenje strategije razvoja informacionog sistema</p>	<p>U skladu sa zahtjevima Odluke</p>
<p>Kreditna institucija je dužna da internim aktima, korišćenjem pristupa zasnovanog na procjeni rizika, definiše i primijeni pravila za upravljanje nabavkom, razvojem i održavanjem IT sistema</p>	<p>U skladu sa zahtjevima Odluke</p>
<p>Kreditna institucija je dužna da uspostavi proces upravljanja promjenama hardverskih i softverskih komponenti informacionog sistema kojim se obezbjeđuje da se sve promjene procjenjuju, testiraju, odobravaju, sprovode i evidentiraju na kontrolisan način i da se utvrđuju planovi vraćanja na prethodno stanje, kako bi se izbjeglo da promjene dovedu do neočekivanog i neželjenog ponašanja ovog sistema, odnosno naruše njegovu sigurnost ili funkcionalnost.</p>	<p>U skladu sa zahtjevima Odluke</p>
<p>Kreditna institucija je dužna da uspostavi proces upravljanja kontinuitetom poslovanja kojim se obezbjeđuje kontinuitet poslovanja i ograničavaju gubici u slučaju ozbiljnog poremećaja ili prekida u poslovanju. U okviru BCP procesa kreditna institucija dužna da periodično analizira svoju izloženost ozbiljnim poremećajima i prekidima u poslovanju (BIA- Analiza uticaja na poslovanje). Takođe, razmatranjem kratkoročnih i dugoročnih ciljeva oporavka, definiše i usvoji plan ili planove oporavka informacionog sistema (engl. disaster recovery plan - DRP).</p>	<p>U skladu sa zahtjevima Odluke</p>

4.4. Rezultati inicijalne procjene značajnosti komponenata IT sistema

Radi pravilnog usmjeravanja na ključne komponente IT sistema, obavili smo inicijalnu procjenu značajnosti komponenti IT sistema pregledom relevantne dokumentacije i razgovorom sa relevantnim zaposlenima u Banci. Na ovaj način smo stekli osnovno razumijevanje profila Banke, postojećih poslovnih procesa i okruženja IT sistema Banke. Nakon toga smo odabrali one djelove IT sistema koje podržavaju glavne poslovne procese kako bismo ih u uključili u analizu.

Glavne poslovne procese smo odredili tako što smo se fokusirali na one koji se odnose na iniciranje, sprovođenje, knjiženje ili izvještavanje o transakcijama koje imaju najznačajniji uticaj na operativno funkcionisanje generisanja prihoda Banke.

Prilikom sprovođenja inicijalne procjene ključne komponente IT sistema, od Banke smo dobili komponente IT sistema koje predstavljaju ključne elemente podrške navedenim glavnim poslovnim ciklusima date u prilogu ovog izvještaja.

Na osnovu obavljenog razgovora sa ključnim osobljem Banke i pregleda inicijalne dokumentacije ustanovili smo da su sljedeće komponente IT sistema među najznačajnijim:

- Aplikativni sistemi: Glavna bankarska aplikacija PUB 2000;
- Baze podataka;
- Operativni sistemi: Windows i Linux;
- Mrežna i serverska infrastruktura;
- Upravljanje korisničkim nalogima: Active Directory;

te smo svu dalju analizu vezali za procese upravljanja navedenim komponentama i procese koji se odvijaju u službi IT sektora.

4.5. Rezultati ocjene adekvatnosti kontrola

4.5.1. Operacije IT sistema

4.5.1.1. Kontrolni cilji: Operacijama IT sistema se upravlja na način koji na razumanom nivou osigurava potpuno, tačno i ispravno bilježenje i obradu podataka i transakcija

Referenca	Kontrolna aktivnost	Rezultat testiranja
GCC.OS.1.1	Upravljanje operacijama IT sistema je definisano i obuhvata planiranje, izvršavanje, praćenje i neprekidnost IT procesa na način da se obezbijedi uspješan i pravovremen završetak obrade podataka i transakcija ili njihov oporavak i ponovna obrada. Obrade podataka i transakcija se nadgledaju u cilju njihovog uspješnog i pravovremenog završetka. Kontrola povezivanja informacionih sistema obuhvata definisanje uslova povezivanja informacionih sistema, kao i evidentiranje i nadzor povezivanja. Uspostavlja se sistem kriptovane zaštite podataka u prenosu podataka informacionim i telekomunikacionim sistemom.	Odstupanja nisu utvrđena
GCC.OS.1.2	Izmjene nad parametarima sistema i šifarnicima koji utiču obrade i rezultate obrada se na odgovarajući način nadgledaju.	Odstupanja nisu utvrđena
GCC.OS.1.3	Odstupanja od normalnih obrada se analiziraju i brzo rješavaju u cilju obezbjeđivanja tačnih, potpunih i autorizovanih obrada.	Odstupanja nisu utvrđena
GCC.OS.1.4	Koriste se logovi transakcija za praćenje, potvrdu autorizacije i integriteta obrada podataka i transakcija uključujući i obrade koje su izvršene u realnom vremenu.	Odstupanja nisu utvrđena
GCC.OS.1.5	Performanse i iskorišćenost kapaciteta IT sistema se prate u cilju uspješnog, potpunog i pravovremenog završetka obrada podataka i transakcija, kao i dostupnost podataka.	Odstupanja nisu utvrđena
GCC.OS.1.6	Ustanovljeno je periodično izvještavanje o rezultatima praćenje performansi i iskorišćenosti sistema u cilju pravovremenog prepoznavanja i otklanjanja ili ispravljanja uzroka eventualnih problema koji se ponavljaju.	Odstupanja nisu utvrđena
GCC.OS.1.7	Podrška poslovnim korisnicima iz domena IT sistema je uspostavljena i reaguje na osnovu prijave korisnika koje se centralizovano bilježe i pravovremeno rješavaju.	Odstupanja nisu utvrđena
GCC.OS.1.8	Trendovi prijave korisnika se periodično analiziraju u cilju prepoznavanja i otklanjanja ili ispravljanja uzroka eventualnih problema koji se ponavljaju.	Odstupanja nisu utvrđena

4.5.1.2. Kontrolni cilji: Podacima se upravlja na način koji na razumnom nivou osigurava njihov kvalitet, pravovremenost i dostupnost.

Referenca	Kontrolna aktivnost	Rezultat testiranja
GCC.OS.2.1	<p>Procedure za backup i restauraciju sistema, aplikacija, podataka i dokumentacije su definisane i implementirane u skladu sa poslovnim zahtjevima i planom kontinuiteta.</p> <p>Baze podataka obavezno se skladište na prenosive informatičke medije najmanje jednom dnevno, sedmično, mjesečno i godišnje, za potrebe obnove baze podataka. Podaci informacionog sistema skladište se u onoliko dnevnih primjeraka koliko ima radnih dana u sedmici. Sedmično skladištenje podataka informacionog sistema vrši se posljednjeg radnog dana u sedmici, nakon sprovođenja dnevnog skladištenja podataka, u onoliko sedmičnih primjeraka koliko u mjesecu ima posljednjih radnih dana u sedmici. Mjesečno skladištenje podataka informacionog sistema vrši se posljednjeg radnog dana u mjesecu, za svaki mjesec posebno. Godišnje skladištenje podataka informacionog sistema vrši se posljednjeg radnog dana u godini. Svaki primjerak godišnje uskladištenih podataka čuva se za vrijeme određeno propisima kojima se uređuje arhivska djelatnost. Podaci uskladišteni godišnje na informatičkom mediju moraju se obnoviti nakon isteka polovine garantovanog roka trajanja zapisa na toj vrsti medija.</p>	Odstupanja nisu utvrđena
GCC.OS.2.2	<p>Planom i rasporedom backupa se automatski upravlja, a pristup alatima za automatsko upravljanje je ograničen i dozvoljen adekvatnom osoblju.</p>	Odstupanja nisu utvrđena
GCC.OS.2.3	<p>Podaci iz informacionih sistema se skladište na informatičke medije upotrebom metoda koji garantuju bezbjednost, povjerljivost, cjelovitost i dostupnost uskladištenih podataka. Podaci se skladište na odgovarajućem informatičkom mediju, koji se odlažu i čuvaju u bezbjednom skladištu. Backup odnosno medijumi za čuvanje backupa se na odgovarajući način obilježavaju i odlažu se na sigurne lokacije kako bi se umanjio rizik gubitka podataka. Svaki primjerak prenosivog informatičkog medija sa uskladištenim podacima mora biti označen brojem, vrstom (dnevno, sedmično, mjesečno, godišnje), datumom skladištenja, kao i imenom lica koje je izvršilo skladištenje podataka. Postoji evidencija informatičkih medija na kojima su podaci uskladišteni. Podaci informacionog sistema dnevno uskladišteni na informatičke medije odlažu se u najmanje jedno bezbjedno skladište u radnoj organizacije ili na drugoj bezbjednoj lokaciji. Podaci informacionog sistema sedmično, mjesečno i godišnje uskladišteni na informatičke medije odlažu se na bezbjednu lokaciju.</p>	F.OS.2.3
GCC.OS.2.4	<p>Periodično se vrše testovi restauracije sačuvanog backupa kako bi se osiguralo da se sve komponente IT sistema mogu efikasno povratiti. Upotrebljivost sigurnosne kopije podataka provjerava se najmanje svakih šest mjeseci, uz provjeru postupka povraćaja baza podataka uskladištenih na informatičkom mediju, tako da vraćeni podaci nakon izvršene provjere budu cjeloviti, povjerljivi i dostupni za upotrebu.</p>	Odstupanja nisu utvrđena

4.5.1.3. *Kontrolni cilji: Spoljnim pružaocima usluga (vondori, dobavljači i partneri) se upravlja na način kojim se na razumnom nivou osigurava da oni ispunjavaju poslovne zahtjeve, kao i kontinuitet, kvalitet, efikasnost i sigurnost pružene usluge.*

Referenca	Kontrolna aktivnost	Rezultat testiranja
GCC.OS.3.1	Ustanovljeni su pisani sporazumi sa spoljnim dobavljačima usluga kako bi se osigurao kontinuitet, kvalitet, efikasnost i sigurnost pružene usluge.	Odstupanja nisu utvrđena
GCC.OS.3.2	Proces operativnog upravljanja odnosima sa spoljnim pružaocima usluga je formalizovan.	Odstupanja nisu utvrđena
GCC.OS.3.3	Vlasnici procesa operativnog upravljanja odnosima sa spoljnim pružaocima usluga periodično izvještavaju rukovodstvo o kontinuitetu, kvalitetu, efikasnosti i sigurnosti pružene usluge i poštovanju pisanih sporazuma.	Odstupanja nisu utvrđena
GCC.OS.3.4	Definisani su okvir za upravljanje odnosima sa spoljnim pružaocima usluga koji se odnosi na sposobnost dobavljača da nastave efikasno pružanje usluga na siguran i efikasan način na kontinuiranoj osnovi. Definisani su okvir osigurava da sporazumi budu u skladu sa univerzalnim standardima poslovanja u skladu sa zakonskim i regulatornim zahtjevima, kao i razmatranje o kvalitetu sistema internih kontrola kod spoljnog pružaoca usluga u odnosu na rizike koji proizilaze iz usluga koje pružaju, a između ostalog se tiču tajnosti podataka, osiguranja od eventualne štete ukoliko dođe do prekida pružanja usluge, kontinuiteta održivosti spoljnog pružaoca usluge, usklađenosti sa sigurnosnim zahtjevima, alternativnim pružaocima usluga, izlaznoj strategiji, itd.	Odstupanja nisu utvrđena

4.5.1.4. *Kontrolni cilji: Kontinuitetom IT sistema se upravlja na način kojim se na razumnom nivou osigurava minimizovanje većeg prekida rada IT sistema za ključne poslovne funkcije i procese.*

Referenca	Kontrolna aktivnost	Rezultat testiranja
GCC.OS.4.1	<p>Planovi kontinuiteta IT sistema su osmišljeni da smanje uticaj velikih poremećaja na ključne poslovne funkcije i procese. Planovi su takođe zasnovani na razumijevanju rizika potencijalnih poslovnih uticaja i adresiranju zahtjeva za otpornost, alternativnu obradu i oporavak svih kritičnih IT podsistema. Oni obuhvataju smernice za korišćenje, uloge i odgovornosti, procedure, procese komunikacije i pristup testiranju. Planiranje djelovanja u vanrednim situacijama podrazumijeva analizu potencijalnih rizika u radu informacionog sistema i utvrđivanje postupaka za rješavanje tih rizika, kao i drugih metoda korišćenja resursa informacionog sistema u slučaju nedostupnosti informacionog sistema, a u cilju održavanja neprekidnog funkcionisanja subjekta kontrole.</p> <p>Planiranje djelovanja u vanrednim situacijama obuhvata:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) izradu plana neprekidnog funkcionisanja, odnosno poslovanja organa, pravnog 2) izradu procedura za postupanje u slučaju incidenata. <p>Izrada procedura za postupanje u slučaju incidenta podrazumijeva planiranje i definisanje aktivnosti, sprječavanja, detekcije i oporavka od posljedica incidenta, koji utiču na povjerljivost, cjelovitost i dostupnost podatka ili informacionog sistema, uključujući</p>	F.OS.4.1

Referenca	Kontrolna aktivnost	Rezultat testiranja
	i izvještavanje o incidentima.	
GCC.OS.4.2	Plan neprekidnog funkcionisanja (kontinuiteta), odnosno poslovanja obuhvata uspostavljanje i testiranje adekvatne procedure bezbjednog skladištenja podataka, radi vraćanja informacionog sistema i podataka u prvobitno stanje nakon incidenta, koji podrazumijeva ispad informacionog sistema, prirodne nepogode i djelovanje računarskih virusa. Plan kontinuiteta IT sistema se održava ažurnim tako da odražava stvarne poslovne zahtjeve. Sve izmjene u procedurama i odgovornostima pravovremeno se implementiraju i komuniciraju.	Odstupanja nisu utvrđena
GCC.OS.4.3	Testiranje plana kontinuiteta IT sistema se periodično sprovodi kako bi se osiguralo da se IT sistem može efikasno oporaviti, da su svi nedostaci adresirani i pravovremeno ispravljani, kao i da je plan relevantan. Testiranje se priprema, dokumentuje, a nakon sprovedenog testiranja sačinjavaju se izvještaji o rezultatima i prema rezultatima se sprovodi implementacija akcionog plana. Prilikom pripreme testiranja se razmatra opseg testiranja oporavka pojedinačnih aplikacija na scenarije integrisanog testiranja na testiranje od kraja do kraja i testiranje integrisanih dobavljača.	Odstupanja nisu utvrđena
GCC.OS.4.4	Svim zainteresovanim stranama su obezbijeđene periodične obuke o procedurama i njihovim ulogama i odgovornostima u slučaju incidenta ili katastrofe. Obuke se unapređuju u skladu sa rezultatima testova za nepredviđene situacije.	Odstupanja nisu utvrđena

4.5.1.5. *Kontrolni cilj: Fizičkim pristupom se upravlja na način kojim se na razumnom nivou osigurava zaštita integriteta informacija koje se čuvaju u odgovarajućim djelovima IT sistema*

Referenca	Kontrolna aktivnost	Rezultat testiranja
GCC.OS.5.1	<p>Mjere informacione bezbjednosti fizičke zaštite određuju se zavisno od vrste, broja, oblika i načina skladištenja podataka, ovlašćenja za pristup podacima, kao i bezbjednosne procjene mogućih rizika. Administrativna zona se uspostavlja za korišćenje podataka u kontrolisanom, vidljivo označenom prostoru unutar kojeg je moguće kontrolisati pristup lica. Za objekat ili prostor u kojem imaju pristup, odnosno postupaju sa podacima, izrađuju plan fizičke zaštite kojim se utvrđuje potreba sprovođenja mjera fizičke zaštite, u skladu sa standardima informacione bezbjednosti. Kontrola lica se sprovodi na ulazima i izlazima iz objekta ili prostora u kojima se nalaze podaci i o tome vode evidenciju, radi sprječavanja neovlašćenog iznošenja podataka ili sprječavanja unošenja nedozvoljenih predmeta, kojima se može ugroziti bezbjednost podataka.</p> <p>Mjere informacione bezbjednosti fizičke zaštite su:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) uspostavljanje administrativne zone; 2) izrada plana fizičke zaštite; 	Odstupanja nisu utvrđena

Referenca	Kontrolna aktivnost	Rezultat testiranja
	<p>3) procjena efikasnosti mjera fizičke zaštite;</p> <p>4) kontrola lica;</p> <p>5) skladištenje podataka;</p> <p>6) fizička zaštita informacionih sistema.</p> <p>Pristup zaštićenim oblastima, kao i neposrednoj okolini se ograničava i prati pomoću mehanizama kontrole fizičkog pristupa a ovlaštenja za mijenjanje mehanizama za kontrolu fizičkog pristupa su ograničena na odgovarajuće zaposlene. Mjere informacione bezbjednosti fizičke zaštite sprovode se radi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - sprječavanja neovlašćenog ili nasilnog ulaska lica u objekte i prostorije u kojima se nalaze podaci odnosno uređaji sa podacima; - sprječavanja i otkrivanja zloupotreba podataka od strane zaposlenih; - otkrivanja i reagovanja na rizike. 	
GCC.OS.5.2	<p>Prostor u kojem se nalaze računari za vođenje baze podataka i centralni računar informacionog sistema (serveri), mrežna ili komunikaciona oprema informacionog sistema, organizuje se kao administrativna zona.</p> <p>Informacioni sistem mora biti smješten u prostorijama koje imaju uređaje za otkrivanje požara i automatsko obavještanje o izbijanju požara. Prostorije u kojima je smješten informacioni sistem moraju imati uređaje za gašenje požara, a u blizini, ispred i u tim prostorijama, na vidljivim i lako uočljivim mjestima moraju biti istaknuta uputstva o postupanju u slučaju izbijanja požara. Implementirani su adekvatni mehanizmi zaštite (npr. alternativni izvori napajanja električnom energijom, sistemi za otkrivanje i gašenje požara, praćenje temperature i vlažnosti i ostali mehanizmi adekvatne za datu fizičku lokaciju) kako bi se informacioni resursi zaštitili od prijetnji iz okoline (npr. vjetrova, vode, vatre). U blizini računarske i telekomunikacione opreme ne smije se postavljati:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) izvor jakog električnog ili magnetskog polja; 2) izvor elektrostatičkog elektriciteta; 3) izvor jonizirajućeg zračenja. <p>U prostorijama u kojima je smješten informacioni sistem mora se održavati odgovarajuća vlažnost vazduha i temperatura.</p> <p>U prostorijama i u blizini prostorija u kojima je smještena oprema informacionog sistema, ne smiju se nalaziti nagrizajuća i lakozapaljiva tečnost, eksplozivna sredstva i slična opasna ili štetna hemijska jedinjenja.</p>	Odstupanja nisu utvrđena

Referenca	Kontrolna aktivnost	Rezultat testiranja
GCC.OS.5.3	Vrši se periodična provjera efektivnost mehanizama zaštite i analize uticaja potencijalnih prijetnji informacionim resursima koji utiču na poslovanje i pravi se plan održavanja kao bi mehanizmi ostali u operativnom stanju i kako bi informacioni resursi bili adekvatno zaštićeni. Najmanje jednom godišnje, procjenjuje se efikasnost mjera informacione bezbjednosti fizičke zaštite objekata i prostorija u kojima se nalaze podaci, kao i kad dođe do promjene namjene lokacije ili elemenata u informacionom sistemu.	Odstupanja nisu utvrđena

4.5.2. Sigurnost sistema

4.5.2.1. Kontrolni cilj: Sigurnosti pristupa sistemu se upravlja na način koji na razumnom nivou osigurava da je logički pristup aplikacijama, operativnim sistemima, bazama podataka i mrežnoj infrastrukturi ograničen na ovlašćene i odgovarajuće korisnike i da postavljeni standardi sigurnosti ispunjavaju trenutne zahtjeve.

Referenca	Kontrolna aktivnost	Rezultat testiranja
GCC.SS.1.1	<p>Sigurnosne politike su usvojene i tako podešene da pružaju globalna usmjerenja i konfiguraciju informacione sigurnosti novih aplikativnih sistema, struktura podataka, mrežnog i komunikacionog softvera i sistemskog softvera. Bezbjednosna pravila se uspostavljaju radi obezbjeđivanja informacione bezbjednosti podataka kojima ta lica imaju pristup, odnosno koja postupaju sa njima.</p> <p>Bezbjednosna pravila podrazumijevaju:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) interna pravila za zaposlene; 2) edukaciju i stručno usavršavanje zaposlenih. <p>Povjerljivost, cjelovitost i dostupnost podataka obezbjeđuje se korišćenjem kriptografskih metoda odobrenih od strane nadležnog organa.</p>	Odstupanja nisu utvrđena
GCC.SS.1.2	IT sigurnošću se upravlja na najvišem odgovarajućem organizacionom nivou, tako da je upravljanje sigurnosnim akcijama u skladu sa poslovnim zahtjevima.	Odstupanja nisu utvrđena
GCC.SS.1.3	<p>Softverski alati i tehnike se koriste za definisanje sigurnosnih parametara pristupa (definisanje načina autentifikacije, politika lozinke, role itd.) djelovima IT sistema (npr. razvoju, administraciji sigurnosti sistema, podršci produkciji). Sve promjene u pravima pristupa se analiziraju i prolaze različite nivoe odobrenja prije implementacije. Računar za vođenje baze podataka i centralni računari informacionog sistema (server) mora biti opremljen:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) sistemom za bezbjedno prijavljivanje za rad sa mogućnošću evidentiranja ostvarenih pristupa, kako bi se pristup serveru mogao kontrolisati i ograničiti; 	Odstupanja nisu utvrđena

Referenca	Kontrolna aktivnost	Rezultat testiranja
	2) mehanizmom za sprječavanje neovlašćenog iznošenja i unošenja podataka upotrebom prenosivih informatičkih medija, komunikacionih priključaka i priključaka za ispis podataka; 3) mehanizmom zaštite od računarskih virusa i drugih štetnih programa.	
GCC.SS.1.4	Pravo vršenja implementacije i izmjena na sigurnosnim parametrima je ograničeno na odgovarajuće osoblje.	Odstupanja nisu utvrđena
GCC.SS.1.5	Upravljanje sistemom korisničkog pristupa podrazumijeva razvoj, primjenu i održavanje informacionog sistema, na način koji omogućava jednoznačno identifikovanje i pouzdano garantovanje identiteta korisnika. Korisnici (interni, eksterni i privremeni) i njihove aktivnost na IT sistemima (aplikacije, IT okruženje, operacije sistema, razvoj i održavanje) jedinstveno prepoznatljivi.	Odstupanja nisu utvrđena
GCC.SS.1.6	Korisnici IT sistema se identifikuju preko mehanizama za autentifikaciju. Pristup telekomunikacionom, računarskom i aplikativnom sistemu za obradu podataka, dozvoljen je uz upotrebu odgovarajućeg korisničkog imena i pripadajuće lozinke. Korisničko ime i pripadajuća lozinka ne smiju se otkriti i dati na upotrebu drugom licu.	Odstupanja nisu utvrđena
GCC.SS.1.7	Lozinke koje se koriste za autentifikaciju su dovoljno jake i periodično se mijenjaju.	Odstupanja nisu utvrđena
GCC.SS.1.8	Inicijalne lozinke korisničkih naloga se mijenjaju pri prvom prijavljivanju na sistem.	Odstupanja nisu utvrđena
GCC.SS.1.9	Definisani su vlasnici nad aplikativnim modulima i skupovima podataka.	Odstupanja nisu utvrđena
GCC.SS.1.10	Vlasnici aplikativnih modula i skupova podataka vrše periodičnu provjeru dodeljenih prava pristupa.	Odstupanja nisu utvrđena
GCC.SS.1.11	Administrator korisnika IT sistema je obaviješten o korisnicima koji su promijenili uloge i obaveze, ili su prekinuli radni ili ugovorni odnos. Prava pristupa takvih korisnika se odmah mijenjaju u skladu sa njihovim novim ulogama i obavezama odnosno radnim ili ugovornim statusom.	Odstupanja nisu utvrđena
GCC.SS.1.12	Korišćenje naloga sistema sa najvišim pravima i privilegijama tako zvanih „super useri“ je ograničeno na odgovarajuće osoblje i njihovo korišćenje se loguje i menadžment zadužen za sigurnost sistema ih kontinuirano pregleda.	Odstupanja nisu utvrđena
GCC.SS.1.13	Prava pristupa osoblja angažovanog u IT-ju su pravilno razdvojena, a ukoliko i postoje konflikti u radnim obavezama oni se prate na odgovarajući način. Pristup produkcionalnoj bazi podataka dozvoljen je samo licima zaduženim za održavanje..	Odstupanja nisu utvrđena
GCC.SS.1.14	Kontrola upotrebe informacionog sistema podrazumijeva evidentiranje aktivnosti korisnika informacionog sistema, kao i mjere za sprječavanje zloupotrebe informacionog sistema kroz instaliranje sistema za otkrivanje neovlašćenog upada u računarsku mrežu, definisanje, pregledanje i analiziranje zapisa rada informacionog sistema i sprovođenje analiza ranjivosti informacionog sistema. Upravljanje pristupom osjetljivim podacima (kao što su lični podaci) se zapisuje u logove i logovi se redovno pregledaju od strane menadžmenta da bi se utvrdilo da li su pristup i korišćenje ovih podataka bili adekvatni.	Odstupanja nisu utvrđena

4.5.2.2. *Kontrolni cilji: Sigurnosti sistema se upravlja na način koji na razumnom nivou osigurava zaštitu od nedozvoljenog pristupa ili izmjena programa i podataka, koji mogu dovesti do nekompletne, neprecizne ili netačne obrade ili bilježenja podataka i transakcija odnosno usporavanja i prekida sistema.*

Referenca	Kontrolna aktivnost	Rezultat testiranja
GCC.SS.2.1	Uspostavljen je program podizanja svijesti o sigurnosti sistema i zaštiti osjetljivih podataka.	Odstupanja nisu utvrđena
GCC.SS.2.2	Sigurnosnom zaštitom osjetljivih podataka se upravlja na odgovarajući način. Upravljanje rizikom informacione bezbjednosti podrazumijeva planiranje, organizovanje i usmjeravanje aktivnosti, radi obezbjeđivanja uslova da rizici ne ugroze neprekidno funkcionisanje, odnosno poslovanje organa. Planiranje podrazumijeva utvrđivanje stepena prihvatljivosti rizika, radi njegovog prihvatanja, smanjivanja ili izbjegavanja (u daljem tekstu: analiza rizika). Rizik se može prihvatiti ukoliko bi nastala šteta bila manja od štete koja bi nastala uslijed nesprovođenja određene aktivnosti. Nakon analize rizika, sačinjava se plan aktivnosti u kojem se utvrđuje sprovođenje potrebnih mjera. Smanjivanje rizika sprovodi se primjenom mjera definisanih u planu aktivnosti, radi sprječavanja uništenja, otuđenja, gubitka i neovlašćenog pristupa podacima. Izbjegavanje rizika podrazumijeva preduzimanje organizacionih i drugih neophodnih mjera u cilju izbjegavanja radnji koje bi mogle izazvati rizik. Rezultati analize rizika redovno se preispituju, saglasno potrebama, uslovljenim unutrašnjim ili vanjskim promjenama.	Odstupanja nisu utvrđena
GCC.SS.2.3	Implementirani su sigurnosni alati tako da bilježe i izvještavaju o sigurnosnim incidentima u sistemu i incidentima nad osjetljivim podacima generisani izvještaji se redovno pregledaju i neophodne akcije se preduzimaju. Vršiti se periodična analiza sigurnosnih incidenata i izvještavanje rukovodstva o rezultatima analize. Implementiraju se akcioni planovi u odnosu na rezultate analize. Svaki pristup informacionom sistemu za obradu i skladištenje podataka mora biti automatski zabilježen korisničkim imenom, datumom i vremenom prijave i odjave. Svaki pokušaj neovlašćenog pristupa informacionom sistemu mora biti automatski zabilježen korisničkim imenom, datumom i vremenom, a ako je to moguće i mjestom sa kojeg je takav pristup pokušao.	Odstupanja nisu utvrđena
GCC.SS.2.4	Antivirus softver je instaliran na serverima i računarima koji su priključeni na mrežu. Lista virusa se redovno i na pravi način ažurira. Svi programi i fajlovi sa podacima koji se nalaze na mreži se redovno skeniraju korišćenjem ažurne liste virusa.	Odstupanja nisu utvrđena
GCC.SS.2.5	Sigurnosne zakrpe i poboljšanja koje dobavljač softvera objavljuje se instaliraju na odgovarajući način kako bi se spriječila zloupotreba već poznatih sigurnosnih propusta.	F.SS.2.5

4.5.3. Upravljanje programskim promjenama

4.5.3.1. *Kontrolni cilj: Programskim promjenama se upravlja na način koji na razumnom nivou osigurava smanjenje vjerovatnoće ispada, neovlašćenih promjena i grešaka koje utiču na tačnu, potpunu i valjanu obradu i bilježenje podataka i transakcija.*

Referenca	Kontrolna aktivnost	Rezultat testiranja
GCC.PC.1.1	Korisnički i ostali zahtjevi za programskim promjenama uključujući ažuriranje, ispravke i hitne izmjene se dokumentuju i odobravaju se od strane menadžmenta kako bi se osiguralo da su sve izmjene produkcionog okruženja dokumentovane, testirane i odobrene.	Odstupanja nisu utvrđena
GCC.PC.1.2	Programske promjene se testiraju u okruženju koje nije produkciono.	Odstupanja nisu utvrđena
GCC.PC.1.3	Formalno prihvatanje da su programske izmjene adekvatno izvršene i da su korisnički zahtjevi ispunjeni je dobijeno od odgovarajućih vlasnika procesa.	Odstupanja nisu utvrđena

4.5.4. Nabavka, promjene i održavanje aplikativnog sistema

4.5.4.1. *Kontrolni cilj: Nabavkom, promjenama i održavanjem aplikativnog sistema se upravlja na način koji na razumnom nivou osigurava smanjenje vjerovatnoće ispada, neovlašćenih promjena i grešaka koje utiču na tačnu, potpunu i valjanu obradu i bilježenje podataka i transakcija.*

Referenca	Kontrolna aktivnost	Rezultat testiranja
GCC.AS.1.1	Definisani su postupci sprovođenje nabavke, razvoja, izmjene i održavanja aplikativnih sistema. Računar za vođenje baze podataka i centralni računar informacionog sistema (server) i računarsku mrežu postavlja i ugrađuje stručno lice, u skladu sa projektnom dokumentacijom, važećim normama, standardima i tehničkim uputstvima. Po jedan primjerak projektne dokumentacije čuva se u radnim prostorijama, na bezbjednom mjestu.	Odstupanja nisu utvrđena
GCC.AS.1.2	Korisnički i ostali zahtjevi za izmjenama aplikativnih sistema uključujući ažuriranje, ispravke i hitne izmjene se dokumentuju i odobravaju se od strane menadžmenta kako bi se osiguralo da su sve izmjene produkcionog okruženja dokumentovane, testirane i odobrene.	Odstupanja nisu utvrđena
GCC.AS.1.3	Pristup produkcionom okruženju je na odgovarajući način ograničen kako bi se spriječile neodobrene izmjene aplikativnih sistema.	Odstupanja nisu utvrđena
GCC.AS.1.4	Izmjene aplikativnih sistema se testiraju u okruženju koje nije produkciono.	Odstupanja nisu utvrđena

Referenca	Kontrolna aktivnost	Rezultat testiranja
GCC.AS.1.5	Testovi se sprovode korišćenjem kompletnog i reprezentativnog seta testnih podataka umjesto produkcionih podataka.	Odstupanja nisu utvrđena
GCC.AS.1.6	Test scenariji i očekivani rezultati se pripremaju i odobreni su od strane vlasnika procesa.	Odstupanja nisu utvrđena
GCC.AS.1.7	Formalno prihvatanje da je testiranje uspješno obavljeno i da su korisnički zahtjevi ispunjeni je dobijeno od odgovarajućih vlasnika procesa.	Odstupanja nisu utvrđena
GCC.AS.1.8	Nove verzije koje dobavljači aplikativnih sistema objavljuju se na odgovarajući način i blagovremeno implementiraju.	Odstupanja nisu utvrđena
GCC.AS.1.9	Implementirani su mehanizmi koji osiguravaju da se na produkcionom okruženju koriste aktuelne verzije.	Odstupanja nisu utvrđena

5. Zapažanja

Prioritet zapažanja je definisan na sljedeći način:

- Visok - uočeni nedostatak je takvog značaja da zahteva trenutnu pažnju najvišeg rukovodstva;
- Srednji - uočeni nedostatak je takav da zahtjeva pažnju rukovodstva koje je zaduženo za određenu oblast i potrebu za usaglašavanjem plana aktivnosti odnosno rokova za rješavanje uočenih nedostataka;
- Nizak - uočeni nedostatak je takav da ne zahtjeva hitno reagovanje, ali je potrebno usaglasiti plan aktivnosti i dogovoriti rokove ili se radi o mogućnosti za poboljšanje;

5.1 Operacije sistema

Ref.	Prioritet	Nalaz	Preporuka	Odgovor rukovodstva
F.OS.2.3	Srednji	<p><u>Odsustvo primene enkripcije rezervnih kopija podataka</u></p> <p>Prema Odluci CBCG, Rezervne kopije podataka moraju biti redovno ažurirane, zaštićene i smještene na primjeren način, na jednoj ili više bezbjednih lokacija, od kojih najmanje jedna mora biti dovoljno udaljena od lokacije na kojoj se nalaze izvorni podaci, kako rezervne kopije podataka ne bi bile izložene istim rizicima kojima su izloženi izvorni podaci.</p> <p>Takođe, Kreditna institucija je dužna da primeni pravila za sprečavanje pojave sigurnosnih problema u IT sistemima i servisima i za minimiziranje negativnih uticaja koje bi ovi problemi mogli imati na pružanje IT servisa, a koja treba da obezbijede kriptovanje podataka u stanju mirovanja i tranzitu u skladu sa njihovom klasifikacijom.</p> <p>Tokom pregleda upravljanja rezervnim kopijama podataka, utvrđeno je da rezervne kopije nisu enkriptovane. Iako</p>	<p>Preporučuje se uvođenje mehanizama enkripcije za rezervne kopije podataka kako bi se osigurala zaštita podataka u slučaju neovlašćenog pristupa rezervnim kopijama podataka.</p>	<p>U skladu sa zahtjevima DORA regulative, iako ista nije obavezna za primjenu u Crnoj Gori, NLB Banka AD Podgorica kao dio NLB Grupe čije je sjedište u EU preuzela je obavezu implementacije grupnih sigurnosnih standarda, uključujući i obavezu uvođenja enkripcije rezervnih kopija podataka. Na nivou grupe usvojeni su dokumenti i planovi koji predviđaju implementaciju mehanizama enkripcije backup podataka sa planiranim rokom realizacije 30.06.2026.</p> <p>Međutim, usljed izazova sa grupnom nabavkom backup rješenja koje nativno omogućava enkripciju, kao i potrebe za dodatnim kapacitetima za smještanje enkriptovanih backup podataka (jer deduplikacija prilikom enkripcije nije primjenljiva), procjenjujemo da je rok za realizaciju preporuke 30.06.2027 ukoliko sa grupnom nabavkom uskladimo I realizujemo nabavku. Ova investicija zahtijeva značajna finansijska sredstva i usklađivanje sa grupnim planom nabavke i implementacije.</p>

		<p>se rezervne kopije izrađuju i čuvaju na predviđenim lokacijama, ne primjenjuju se mehanizmi enkripcije koji bi osigurali zaštitu podataka.</p> <p>Rizik</p> <p>U slučaju neovlašćenog pristupa rezervnim kopijama, podaci mogu biti kompromitovani, izmenjeni ili zloupotrebjeni, što može dovesti do povrede poverljivosti informacija i potencijalnih regulatornih ili reputacionih posledica.</p>		<p>Dodatno, napominjemo da Banka trenutno obezbeđuje visok nivo zaštite rezervnih kopija kroz:</p> <ul style="list-style-type: none"> • čuvanje backup podataka u primarnom i rezervnom data centru, • strogo kontrolisana pristupna prava i ograničen fizički i logički pristup, • implementirane procedure za upravljanje i nadzor nad backup procesima.
Ref.	Prioritet	Nalaz	Preporuka	Odgovor rukovodstva
F.OS.4.1	Srednji	<p><u>Nepotpuna BIA</u></p> <p>Interni akt <i>Uputstvo za analizu uticaja na poslovanje (BIA)</i> je od 2022 operativno upotrebljiv i godišnje ažuriran kroz BIA proces, ali metodologija nije vidljivo unaprijeđena tako da eksplicitno pokrije regulatorne zahtjeve iz člana 57 CBCG, naročito scenario analizu i kvantifikaciju uticaja:</p> <ul style="list-style-type: none"> - BIA dokumentacija ne sadrži formalnu analizu scenarija ozbiljnih poremećaja i prekida poslovanja; postoje samo opšte reference na WCS i cyber attack scenario; - BIA ne sadrži dovoljno jasnu kvantitativnu procjenu uticaja prekida poslovanja. Dokumenti dominantno prikazuju RTO/RPO/MTPD i operativne zavisnosti, bez finansijske kvantifikacije uticaja. 	<p>U BIA metodologiju i godišnji BIA izvještaj uvesti formalnu scenario analizu najmanje za:</p> <ul style="list-style-type: none"> • cyber attack / ransomware • nedostupnost primarne lokacije • nedostupnost ključnog provajdera • prekid ključne komunikacione ili platne infrastrukture. <p>Takođe: Za ključne funkcije uvesti procjenu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • finansijskog gubitka • regulatornog uticaja • uticaja na klijente • reputacionog uticaja. 	<p>Interni akt <i>Uputstvo za analizu uticaja na poslovanje (BIA)</i> je ažuriran u januaru 2026 i po njemu se pristupilo izradi pojedinačnih BIA analiza organizacionih jedinica Banke.</p> <p>U vezi sa preporukom da se u BIA metodologiju i godišnji BIA izvještaj uvedu navedeni scenariji, predlažemo da se ista realizuje na način da se pripreme detaljna scenarija i da se povežu sa <i>Uputstvom za analizu uticaja na poslovanje (BIA)</i> na način da se razmatraju prilikom izrade BIA analize i pripreme izvještaja.</p> <p>Predloženi rok 30.09.2026.</p> <p>U vezi sa preporukom da se za ključne funkcije uvede procjena finansijskog, regulatornog i reputacionog uticaja kao i uticaja na klijente, smatramo da smo se za isto pripremili novom verzijom <i>Uputstva za analizu</i></p>

		<p>Rizik</p> <p>Banka možda neće realno procijeniti uticaj različitih incidenata na poslovanje i može imati planove kontinuiteta koji nisu adekvatni za stvarne krizne događaje;</p> <p>Kritičnost procesa može biti određena bez dovoljno čvrste osnove, što može dovesti do pogrešnog prioritizovanja oporavka.</p>		<p><i>uticaja na poslovanje (BIA)</i> i u skladu sa tim ovogodišnjom BIA za sve poslovne procese Banke obezbijedene su procjene koje uključuju i navedene. Dostavljen primjer ove analize jedne organizacione jedinice.</p> <p>Po usvajanju Izvještaja o BIA analizi, isti ćemo dostaviti.</p> <p>Predloženi rok 30.06.2026.</p>
--	--	--	--	--

5.2 Sigurnost sistema

Ref.	Prioritet	Nalaz	Preporuka	Odgovor rukovodstva
F.SS.2.5	Nizak	<p><u>Odsustvo primene ažurnih verzija OS na hardverskoj i softverskoj imovini</u></p> <p>Prema Odluci CBCG, Kreditna institucija je dužna da obezbijedi adekvatno održavanje hardverske i softverske imovine u skladu sa preporukama proizvođača, i da umanjii rizike koji proizilaze iz upotrebe imovine koja je zastarjela ili više nema podršku proizvođača.</p> <p>Tokom revizije, identifikovan je određeni broj radnih stanica na Windows 10 OS. Pored radnih stanica, identifikovan je i jedan server na verziji Windows Server 2012 R2.</p>	<p>Preporučuje se planiranje migracije na podržane verzije operativnog sistema u cilju obezbjeđenja kontinuiranih bezbjednosnih ažuriranja.</p> <p>Takođe, preporučuje se izrada plana za postepenu zamenu ili nadogradnju mrežnih uređaja koji su dostigli EOL/EOS status na podržane modele.</p>	<p>U vezi sa nalazom koji se odnosi na odsustvo primjene ažurnih verzija OS na hardverskoj i softverskoj imovini, dostavljamo pregled aktuelnog stanja i preduzetih mjera.</p> <p>1. Serverska infrastruktura</p> <ul style="list-style-type: none"> • Svi Windows serveri su na podržanim verzijama, osim jednog Windows Server 2012 koji je ranije identifikovan kao <i>legacy</i> sistem. <ul style="list-style-type: none"> ○ Server je preuzet iz Komercijalne banke i koristi se isključivo za pregled arhivskih podataka. ○ Nadogradnja nije moguća zbog specifičnog karaktera naslijeđene aplikacije.

		<p>Takođe, utvrđeno da se određeni mrežni uređaji u IT infrastrukturi nalaze na modelima koji su dostigli kraj životnog ciklusa i proizvođačke podrške (EOL/EOS). To uključuje uređaje Cisco Catalyst 2950-48G, Cisco Catalyst 2950T-24, Cisco Catalyst 2960-24LT-L, Cisco Catalyst 3550-24 i Cisco 2851.</p> <p><u>Rizik</u></p> <p>Sistemi bez proizvođačke podrške više ne dobijaju sigurnosne zakrpe, čime se povećava rizik od iskorišćavanja poznatih ranjivosti, kompromitovanja sistema i ugrožavanja poverljivosti, integriteta i dostupnosti informacionog sistema banke.</p>		<ul style="list-style-type: none"> ○ Rizik je mitigiran mrežnom izolacijom servera u poseban segment, uz strogo ograničen i kontrolisan pristup. <p>2. Radne stanice:</p> <ul style="list-style-type: none"> • U toku je migracija sa Windows 10 na Windows 11. • Plan je realizovan približno 90%, dok će preostale radne stanice biti migrirane po isporuci nove opreme. <ul style="list-style-type: none"> ○ Nabavka je sprovedena, a isporuka se očekuje do kraja marta 2026. godine. <p>3. Mrežna oprema:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Postoji definisan plan zamjene mrežnih uređaja koji su dostigli EOL/EOS. • Nabavka nove opreme je završena, a isporuka planirana za Q2 2026, nakon čega će biti izvršena postepena zamjena
--	--	--	--	---

5.3 Upravljanje programskim promjenama

Odstupanja nisu utvrđena.

5.4 Nabavka, promjene i održavanje aplikativnog sistema

Odstupanja nisu utvrđena.

5.5 Nalazi IT revizije iz prethodne godine

Mišljenje revizora je da Banka postupa na preporuke revizije na **zadovoljavajući** način.

6. Prilozi

6.1 Kriterijum ocjene kvaliteta IT sistema sa opisom:

Ocjena	Opis
U potpunosti zadovoljavajuće	Korišćeni su adekvatni procesi, rizici se adekvatno identifikuju, ocjenjuju i njima se efikasno upravlja. Aktivnost kontrole i monitoringa kao i interno okruženje u smislu rukovodstva i organizacije se obavlja na najbolji mogući način. Praktično sve potrebne kontrole koje imaju za cilj da ublaže rizike i osiguraju ostvarivanje ciljeva Banke koji se odnose na integritet informacija i sigurnost podataka su prisutne, dokumentovane i obavljaju se kako je planirano.
Zadovoljavajuće	Rizici identifikuju, procjenjuju i njima se upravlja na zadovoljavajući način. Aktivnost kontrole i monitoringa kao i interno okruženje u smislu organizacije se obavljaju na zadovoljavajući način. Generalno, operacije se uglavnom obavljaju u skladu sa uspostavljenim politikama i procedurama, zakonima koji su na snazi i regulatornim ili drugim zahtjevima, iako možda postoje određeni nedostaci. Ovakav rejting ukazuje na to da uočeni nedostaci generalno neće rezultirati rizičnim događajima koji prouzrokuju značajne posljedice, niti će dovesti u pitanje dostizanje postavljenih ciljeva Banke koji se odnose na integritet informacija i sigurnost podataka.
Nezadovoljavajuće	Rizici se identifikuju, procjenjuju i njima se upravlja na neadekvatan način. Aktivnosti kontrole i monitoringa kao i interno okruženje su nedovoljni. Ovakav rejting ukazuje da je neophodno odmah preduzeta aktivnost za otklanjanje nedostataka koja ima za cilj smanjenje izloženosti riziku, s obzirom na to da izvještaj o ocjeni IT-a sadrži značajna zapažanja, koji bi mogli spriječiti organizaciju u postizanju zacrtanih ciljeva Banke koji se odnose na integritet informacija i sigurnost podataka. Ovakav rejting odražava ozbiljne nedostatke u sistemu unutrašnjih kontrola, i shodno tome je potrebno izvršiti značajnije korekcije.
U potpunosti nezadovoljavajuće	Neadekvatni ili nepostojeći procesi u identifikaciji, procjeni i upravljanju rizicima. Interno okruženje je nezadovoljavajuće, a aktivnosti kontrole i monitoringa, neophodne da bi se osiguralo da je materijalni rizik sveden na minimum i da su ciljevi Banke koji se odnose na integritet informacija i sigurnost podataka postignuti, ne postoje, nijesu dokumentovani niti se obavljaju adekvatno. "Nezadovoljavajući" rejting podrazumijeva (materijalna) zapažanja kritične važnosti, one koji zahtijevaju da se aktivnost za otklanjanje uočenih nedostataka preduzmu odmah. "Nezadovoljavajući" rejting odražava suštinske nedostatke u sistemu unutrašnjih kontrola.

Crowe MNE je direktan član Crowe Global mreže kao i povezano lice Crowe RS, jedne od vodećih konsultantskih kompanija u Srbiji.

Crowe RS je jedna od vodećih računovodstvenih i konsultantskih firmi u Srbiji i nezavisan član Crowe Global. Tokom više od osam godina stabilnog rasta Crowe RS svojim klijentima pruža prvoklasne usluge iz oblasti računovodstva, revizije, poreskog i poslovnog savjetovanja.

Rangirana kao osma najveća računovodstvena mreža na svetu, Crowe Global ima preko 180 firmi članica koje obavljaju računovodstvene i savjetodavne poslove u preko 130 zemalja sveta.

Već skoro 100 godina, Crowe donosi pametne odluke za multinacionalne klijente koji imaju poslovne aktivnosti preko granica. Naši lideri su u vladama, regulatornim tijelima i organizacijama u okviru industrija kako bi oblikovali budućnost naše profesije širom svijeta. Njihovo izuzetno poznavanje poslovanja, lokalnih zakona i običaja obezbjeđuje dugoročnu vrijednost klijentima koji imaju internacionalne projekte.

Crowe obezbjeđuje dostupnost globalnih resursa na ličnom nivou. Firme su fokusirane na budućnost i rade zajedno sa klijentima kako bi izgradili nešto vrijedno, održivo i dugotrajno. Bliski poslovni odnosi su u srcu našeg efikasnog pružanja usluga.

U Crowe, naši stručnjaci su se obavezali na jedno, da pruže usluge vrhunskog kvaliteta.

Crowe MNE je član Crowe Global, Swiss verein. Svaka firma članica Crowe Global je samostalno i nezavisno pravno lice. Crowe MNE d.o.o. i njegova povezana pravna lica nisu odgovorna za djela i propuste Crowe Global ili bilo kog drugog člana Crowe Global i izričito se odriču cjelokupne odgovornosti za djela i propuste Crowe Global-a ili bilo kog drugog člana Crowe.

© 2026 Crowe MNE d.o.o.